

Қарағанды қаласының
білім бөлімі

Отдел образования
города Караганды

«Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелер мен шешімдер жолы»

**XX аймақтық ғылыми – практикалық
конференцияның
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ
XX региональной
научно-практической конференции**

«На пути к обновленной Модели образования Казахстана: проблемы и пути решения»

Қарағанды 2018

Қарағанды қаласының білім бөлімі
Әдістемелік кабинет
Отдел образования города Караганды
Методический кабинет

**«Қазақстанның жаңартылған білім моделі:
мәселелер мен шешімдер жолы»**

**XX аймақтық ғылыми – практикалық
конференцияның материалдары**

**Материалы XIX региональной
научно-практической конференции**

**«На пути к обновленной Модели
образования Казахстана: проблемы и пути
решения»**

Қарағанды 2018

Редакциялық коллегия/Редакционная коллегия:

С.К.Абеуова, А.Е.Қадыр, Г.Б.Жаркеева, Р.Ж.Кулмуханова,
Р.У.Узакбаева, Н.К.Кожаметова, П.Т.Жаркибаева, Е.В.Лаверженцева,
А.С.Гавриш, З.Д.Накипова, Г.У.Аязбекова, Г.Т.Хасенова, У.Н.Исатаева,
Ж.К.Дюсембина, О.А.Ульбрихт, Г.Х.Оспанова, Е.Е.Ганина,

Шығарылым үшін жауаптылар/Ответственные за выпуск:

Э.А.Раманаускайте, А.Б.Ананьев, Л.Н.Саменова, А.С.Исаева.

Материалдар Қарағанды қаласының білім бөлімі әдістемелік Кеңесімен баспаға шығаруға ұсынылған.

Материалы рекомендованы в печать методическим Советом отдела образования г.Караганды.

«Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелер мен шешімдер жолы» (XX аймақтық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары) = «На пути к обновленной Модели образования Казахстана: проблемы и пути решения». (Материалы XX региональной научно-практической конференции).

Жинақта Қарағанды қаласының білім ұйымдары қызметкерлерінің XX аймақтық ғылыми-практикалық конференциясы материалдары жарияланады.

Жалпы білім беретін мектеп, мектепке дейінгі және қосымша білім беру мекемелері, білім басқарамасы органдарының қызметкерлері үшін.

В сборнике публикуются материалы XX региональной научно-практической конференции работников организаций образования города Караганды.

Для работников общеобразовательных школ, дошкольных и внешкольных учреждений, органов управления образованием.

Педагогикалық оқулар

Педагогические чтения

Ценностные ориентиры в содержании обновлённого образования

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу

Абдикенова М.Ж., №36 ЖББОМ

бастауыш сынып мұғалімі

«Мәңгілік Ел – ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы».

Н.Ә.Назарбаев.

Тарих – шындыққа айналған тағдыр. Әрқилы тағдырдың тоғысып, адамзаттың тұтас ғұмырын құрайтыны сияқты, түрлі ұлттың шежіресі де әлемнің ортақ тарихына айналады. Сондықтан дүние тегершігі айналған сайын тарлан тарихтың қатпары арта түседі. Бұл тұрғыдан алғанда, адамзат тағдыры мен өркениет тамырын түркілер тарихынсыз елестету мүмкін емес. Бағзы заманға көз жіберсек, қуатты империялар құрған түркілер ғасырлар бойы ұлан-ғайыр аймаққа билік жүргізіп, арғымақтың тұяғы жеткен жерге-Байкалдан Балканға дейінгі орасан зор аймаққа иелік етті. Алтайдан тарайтын айбынды ел тілі жақын, танымы мен талғамы ұқсас бір әлемді – ортақ өркениетті құрады. Алтын тақта отырып билік жүргізген айбарлы қағандар мен абыздар «Мәңгілік Ел» орнатуды армандады.

Ешкімге тәуелсіз, еркін өмір сүрген, елін жаудан азат еткен күллі көне түркі елінің арманы да мәңгілік Ел идеясы болған. Елін тәуелсіз еткен Күлтегін батыр халықты байлыққа кенелткен: «Жалаңаш халықты тонды, кедей халықты бай қылдым. Аз халықты көп қылдым. Тату елге жақсылық қылдым», - деп мақтаныш сезіммен баяндаған. Жоңғар шапқыншылығы және Ақтабан шұбырынды алмағайып заманда қазақ ұлттық идеясының бағыт-бағдары айқындалып, отаншылдық, патриоттық сарыны өзекті ойларға арқау болады. Қожаберген жыраудың «Елім-ай» дастаны ұлттық идеяның негізіне айналды. Ұлттық идея мәселесі бүгінде барлық мемлекеттер үшін маңызды болып отыр. Бұл туралы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында: «Мен қоғамда: «Қазақ елінің ұлттық идеясы қандай болу керек?» деген сауал жиі талқыға түсетінін көріп жүрмін. Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлттық мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – «Мәңгілік Ел» идеясы», - деген еді.

Жалпы, «Мәңгілік Ел» идеясының үш негізден немесе үш тұғырдан тұратыны анық. Біріншісі – Түркі қағанаты билеушілерінің (Күлтегін,

Білге қаған, Тоныкөк) саяси акт – «манифест» ретінде әзірлеп, тарих сахнасына шығаруы; екіншісі – әл-Фарабидің философиялық шығармасында идеяның теориялық-философиялық тұрғыдан негізделуі және үшіншісі – Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік» дидактикалық дастанында құқықтық мемлекеттің негізгі қағидаларының, яғни Ата Заң іргетасының қалануы. Көне түркі жазба ескерткіштеріндегі саяси тұжырымдар, Әбу Насыр әл-Фарабидің «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары» және тағы басқа әйгілі туындыларының ой-идеялары – «Құтты білік» дастанындағы философиялық түйіндер, саяси-әлеуметтік болжамдар бір мәдениеттің, бір өркениеттің, заман мен әлеуметтік жағдай ғана емес, біртектес ел-жұрт тіршілігі тұтастырғын бір дүниетанымның жемістері. Тарихи кезең мен мемлекетшілдік сипаттарын білдіретін ұғымдар Күлтегін жырларында да, әл-Фарабидің философиялық шығармаларында да Жүсіп Баласағұнның дастанында да бірдей кездесіп отырады. Белгілі бір идеяның мемлекеттік сипат алып, қоғам мүшелерінің көңілінен шығуы үшін негізгі екі талапқа жауап беруі тиіс. Біріншіден, ол сол мемлекетте өмір сүріп отырған халықтың мақсат-мүддесімен, болмысымен толық сәйкес келгені жөн. Бұл туралы Монтеске: «Зандар үкіметтің табиғаты мен принциптеріне, басқару формасына, елдің географиялық факторы мен физикалық қасиеттеріне, жағдайы мен көлеміне, климатына, топырақ сапасына, халықтың тұрмыс-тіршілігіне, санына, байлығы мен қабілетіне, әдет-ғұрпына сәйкес болу керек», - дейді. Екіншіден, идеологияның мемлекеттік сипат алуына қажетті тағы бір қасиет оның мемлекет тарихымен сабақтас болып, ұзақ мерзімдер бойы сол қоғамда үйреншікті, жетекші идеологиялық деңгейде тұру тиістігін айтады. Осы негізгі екі белгі де түркілердің ұлы қағанатын құрғанда бар еді. Ежелгі түркілердің «Мәңгілік Ел» идеясын теориялық-философиялық тұрғыдан негізін салып берген әйгілі ойшыл, философ Әбу Насыр әл-Фараби болды. Ол ежелгі грек философиясы мен Шығыстың мұсылман ілімдерін байланыстыра отырып, түркі дүниесіне сәйкес «Мәңгілік Ел» идеясының саяси-философиясының теориялық негіздемесін жасап берді. Ғалым «Мәңгілік Ел» теориясының негізгі ережелерін «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары туралы», «Азаматтық саясат», «Мемлекет билеушінің нақыл сөздері» шығармаларында баяндайды. Бақытқа жету жолында адамдардың арасындағы қайырымдылық пен түсінушілік, бір-біріне көмек беру, достық пен бейбітшілік, тәрбие мен тәлім әл-Фарабидің тұтас әлеуметтік-саяси теориясының ажырамас бір бөлігін құрайды.

Әл-Фараби мемлекеттің мақсатын және оның ішкі-сыртқы міндеттерін толық анықтап береді. Мемлекеттің сыртқы міндетіне қайырымды қала тұрғындарын немесе мемлекетті сыртқы жаулардан қорғау, яғни күшті қорғаныс ұйымдастыру жүктеледі. Ал мемлекеттің ішкі міндеті әділеттілікті орнату, халықты оқыту, оны керекті ғылыммен толықтыру, адамгершілікке тәрбиелеу, қайырымдылықты тарату болып

табылады. «Құтты білік» дастаны орта ғасырларда өркениетті ел болған Қарахан әулеті мемлекеті түріктерінің тілінде жазылғаны белгілі. Жүсіп Баласағұн «Құтты білікті» 1069-1070 жылдары Баласағұн қаласында бастап, он сегіз айдың ішінде Қашғар қаласында аяқтаған. Дастан елде Ата Заң (Конституция) қызметін атқарған. Шығармада ел басқарудың, экономиканы, әлеуметтік-тұрмыстық ахуалды, әскери істі ұйымдастырудың, шаруашылықты, тағы басқа да мемлекеттің әл-ауқатын жақсартудың ерекшеліктері суреткерлік-философиялық тілмен баяндалады. Ж.Баласағұн – саяси-әлеуметтік ойда мемлекеттегі басқару істерінің заңмен реттелуі мәселесін кешенді көтерген ғұламалардың бірі. Дастанның басты идеясы – мемлекетті дұрыс басқару үшін қара қылды қақ жаратындай әділ заңның болуы. Шығармада елдегі, қоғамдағы ішкі тәртіпті халық мүддесіне, заңдылыққа негіздеп құру идеясы айқын көрініс береді. Осы идеялар негізінде бүгінгі Қазақстан өзінің алдына қойған стратегиялық, конституциялық міндеттері, яғни «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» деген қағиданы ойдағыдай шеше алады. Ж.Баласағұн еңбегіндегі елдегі заңдардың бүкіл халыққа қызмет етуі және орта топтың мемлекеттің әлеуметтік тірегіне айналуы туралы идеялары бүгінгі Қазақстан қоғамы үшін өте маңызды. Бұл бағыт – қазіргі таңда «Мәңгілік Ел» идеясын ұлттық идея ретінде жариялап отырған Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың да ұстанып отырған стратегиялық саясаты.

Сонымен, көне тарихтан бастау алған ұлттық идеямыз қазірде тарихи сабақтастықты бастан кешіріп, тәуелсіз мемлекетіміздің рухани тұрғыдан тұрақты даму ресурсына айналып отыр. Оны Елбасының жария еткен 2015 жылға арналған Жолдауында айқын көрсетіп берді: «Біздің жалпы ұлттық идеямыз – Мәңгілік Елді басты бағдар етіп, тәуелсіздігіміздің даму даңғылын Нұрлы Жолға айналдырдық. Мәңгілік Ел – елдің біріктіруші күші, ешқашан таусылмас қуат көзі. Ол «Қазақстан -2050» Стратегиясының ғана емес, ХХІ ғасырдағы Қазақстан мемлекетінің мызғымас идеялық тұғыры». «Мәңгілік Ел» идеясында Н.Ә.Назарбаев басты жеті құндылықты атап көрсетті:

«Біріншіден, бұл – Қазақстанның тәуелсіздігі және Астанасы. Тәуелсіздік дегеніміз – елдің егемендігі, халықтың бостандығы, сана еркіндігі. Елдің аңсарлы азаттығы, елшілдік-ұлттық санасы, тарихымен қоса, рухани құндылықтары, рухы. Бұл бірнеше ғасырлар бойы халықтың армандаған қасиетті ұғымы. Арман болып жеткен тәуелсіздігімізді, ендігі жерде сақтап қалу біздің халқымыздың ең қасиетті борышы. Екінші құндылық, бұл – қоғамымыздағы ұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім. Біздің халқымыз – өзгеге қыспақ көрсетпек түгіл көмекке мұқтаж кез-келген ұлттың өкілін бауырына баса білген дана, мейірімді халық. Қазақ халқы сан ғасырлар бойы егемендігі мен тәуелсіздігі үшін күресіп келді.

Өзінің ең жақсы қасиеттерінің: қатер төнген сәттерде бірігіп, ұйымдаса білуінің, сондай-ақ басқа халықтармен бейбітшілік, келісім мен тату көршілік жағдайында тұруға деген ынты-ықыласының арқасында ол тарих тасқынының астында қалып қоймай, өзінің дербестігін, тәуелсіздігін сақтап, мемлекеттігін қалпына келтіре алғандығы тарихтан да аян. Сондықтан біздің ең басты мақсатымыз – тату-тәтті ынтымағы жарасқан көп ұлтты халқымыздың тыныштығы мен көркейіп өсуі. Қасиетті тәуелсіздігімізді – мықтап ұстап тұру. Ел дегенде, жер дегенде – білегін сыбанып, іске дайын тұратын, еліміздің жарқын болашағы үшін күресе білетін, намысты ұрпағымыз болса, қоғамымыздағы ұлттық бірліктің іргесі шайқалмаса, ұлтымыз өз әдет-ғұрпын, таза тілін сақтаса Мәңгілік ел боламыз, бұл – жеңіске жетуіміздің негізгі кепілі. Міне, біздің басты байлығымыз да – осы. Рухы еркін халық қана кез-келген мәселені шеше алады, әлемдік деңгейде өз орнын таба алады. Қазақ халқы өзінің тарихи негізгі ұлттық құндылықтарын өзі де танып, өзгеге де танытып, ұлттық тілін құрметтеп, жас ұрпақты ұлттық рухта тәрбиелегенде ғана руханияты жоғары, зайырлы қоғам бола алады. Бұл – біздің үшінші құндылығымыз. Ғасырлар бойы басқыншылық-шапқыншылық, соғыстарға, отарлау езгісіне, әдейі ұйымдастырылған ашаршылық пен босқыншылықтарға, саяси қуғын-сүргіндерге және тағы басқа озбырлықтарға ұшыраса да осы күнге дейін негізгі халықтық-ұлттық ділін сақтаған қазақ ұрпақтарының ұлттық рухта тәрбиеленуі – аса зәру мәселе екендігі айқын сезіледі.

Бүгінгі Қазақстанның басты мақсаты – экономикасы дамыған, бәсекелестікке қабілетті, ең дамыған 30 елдің қатарынан көріну. «Мәңгілік Қазақстан» жобасы осы мақсатқа жеткізетін Ұлы бастама.

«Мәңгілік ел» ұлттық идеясы – елімізді өз мақсатына талай дәуір сынынан сүріндірмей жеткізіп, дамыған 30 елдің қатарына кіруімізге жаңа серпін беретін тұғырлы идея.

«Мәңгілік ел» – жалпықазақстандық ортақ шаңырағымыздың ұлттық идеясы. «Бабаларымыздың арманы», – дейді Елбасы. Мұндағы «ұлттық» ұғым түсінігі барша Қазақстан халқын қамтыған мағына білдірсе, «Мәңгілік ел» идеясы мемлекет құраушы халықтың сан ғасырлық құндылығын ұлықтауын, көпұлтты, межесі мен мәресін айқындайтын іргетасқа төл тарихымыздың қойнауында қалыптасып, ұрпақтан ұрпаққа аманатталған, бәсеке мен сынақтардан шыңдалумен бүгінге жеткен бабалар арманы қаланды. Қазақстанда елдікті нығайтып, тәуелсіздікті баянды ету үшін Елбасы «Ұлт жоспары. 100 нақты қадам» бағдарламасында 85-қадам осы «Мәңгілік ел». Қазіргі кезде республикамыздың егемендігі мен бейбітшілігін сақтауда «Мәңгілік ел» ұлттық идеясы негізінде тұлғаның патриоттық құндылықтарын дамыту арқылы Қазақстандық патриотизмді қалыптастыруға үлкен мән беріліп отырғандығы Қазақстан Республикасында, Қазақстан Республикасы «Білім

туралы» Заңында, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік «Білім» бағдарламасында, Қазақстан Республикасы Президентінің жолдауларында, Қазақстан Республикасы тарихи сананы қалыптастыру, Қазақстан Республикасы мәдени-этникалық білім беру тұжырымдамаларында, «Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясында», «Бала құқығы туралы декларацияда» және үкімет құжаттарында, ғылыми-зерттеу жұмыстары мен басылым беттерінде айқын аңғарылады. Қазақстан Республикасы Мемлекеттік «Білім» бағдарламасында тәрбие жүйесін жетілдіруге байланысты «қазақстандық патриотизм, азаматтық, ізгілік және жалпыадамзаттық құндылықтар идеяларының негізінде тәрбиеленушінің жеке тұлға ретіндегі сапалық қасиетін қалыптастыру болып табылады. ХХІ жаһандану ғасырында ұлттық мәдениет пен өркениетті өзара кіріктіре отырып, жеке тұлға қалыптастыру көзделіп отыр. Қазіргі қоғамдық-әлеуметтік жағдайда жеке тұлғаның бойындағы Қазақстандық патриотизмді қалыптастыру басты міндет болып саналады. Ел егемендігінің тарихына үңілсек, мемлекетіміздің алуан бағыттағы тыныс-тіршілігінің дамуына бірден-бір ықпал еткен фактор – бұл Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың халыққа арнаған Жолдауы.

Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан бері балалардың, жасөспірімдердің оқу- тәрбие ісіне ұдайы көңіл бөлініп келеді. Оқу- тәрбие ісінде назар аударып отырған тәрбие салаларының бірі- патриоттық тәрбие. Қазақстан Республикасы көп ұлтты іргелі ел. Патриоттыққа тәрбиелеу - күрделі педагогикалық үрдіс. Жас жеткіншектерді Отанын сүйуге тәрбиелеу бір кезендік іс емес. Патриоттық тәрбиені қалыптастыру процесінің өз идиологиясы және айқын жүйесі бар. Мектептерде жас жеткіншектерді Отанын сүйуге тәрбиелеу қазақ халқының батырларының өмірі мен ерліктерін олардың туған жерін жауларынан қаймықпай қорғағандықтарын баяндау арқылы жүзеге асырылады. Қазақстан батырлары мен танымал тұлғалары көп ел екені даусыз. Ал оларды тәрбие беру құралына айналдыру елтану бағытында жасалған оңды шара. Мысалы, Қобыланды батыр, Алпамыс батыр, Ер Тарғын, Ер Көкше, Баян батыр, Қабанбай, Бөгенбай, Райымбек батырлар. Әлемдік озық мәдениеттің шоқ жұлдыздары: Ш.Уалиханов, Ы. Алтынсарин, А.Құнанбаев еңбектерінің ұрпақ тәрбиесіне қосар үлесі мол. Тәлімдік ой пікірмен барша қазақ даласын дүр сілкіндірген Ш.Құдайбердиев, А.Байтұрсынов, Ж.Аймауытов, М.Дулатов, М.Жұмабаевтардың педагогикалық тұжырымдары өміршеңдігімен құнды.

«Мәңгілік ел» ұлттық идеясы аясында патриоттық тәрбие берудегі жауапкершілікті неғұрлым терең сезініп, бар мүмкіндікті пайдаланып, шыныққан да шымыр отансүйгіш азаматтар даярлау ісінде тәрбие маңызы ерекше.

Тәрбие бағыттылығының дербес идеясы мұғалімнің балаға ерекше көңіл аударуын қажет етеді. Ол педагогикалық жұмыстың ең жоғары мақсаты. Сондықтан баланы зор ұқыптылықпен зерттеген жөн. Барлық тәрбие жұмысының барысында еске алатын басты тұлға – бала екендігін ұмытпауымыз қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қалыбекова Г. Жастарды елжандылыққа тәрбиелеу мәселесі. Ұлт тағылымы №4, 2010, 76-78б.

2. Философиялық сөздік. Ред. кол: Р.Н.Нұрғалиев, Ғ.Ғ.Ақмамбетов және т.б. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы 1996, 80 б.

3. Момышұлы Б. Совет баблаларын патриотизмге тәрбиелеу. – Алматы 1989, 95 б.

4. Қазақ ұлттық энциклопедиясы. Алматы. Қазақ Ұлттық Энциклопедиясы, 2001, 95 б.

5. «Қазақстан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ», атты халыққа арнаған жолдауы. «Егемен Қазақстан» газеті, 2014, 17 қаңтар .

Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың теориялық негізі

*Алданазарова Ж.Е., № 102 МГ
бастауыш сынып мұғалімі*

Білім беру жүйесін жаңғыртудың басты бағыты ретінде оқушылардың өзін дамытуы және қоғам өміріне пайдалы үлес қосуы үшін ақпаратты өздігінен алу, талдау, құрылымдау және тиімді пайдалануын көрсетуге болады.

Функционалдық сауаттылық, яғни «адамның өмірдің және іс-әрекеттің түрлі саласында қолданбалы білім негізінде қалыпты тіршілік міндеттерін шешу қабілеті» – осы процестің өзегі болып саналады.

Осыған орай, білім беру ұйымдарындағы оқыту процесі оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталуы тиіс. Пәндік талаптарды жеке пәндердің құралдары арқылы жүзеге асыру мүмкін болса, білім берудің тұлғалық және метапәндік нәтиже талаптарын мектептің негізгі білім беру бағдарламасына енетін барлық оқу пәндері, курстары және модульдерінің бірлескен және келісілген әсері арқылы жүзеге асыруға болады.

Қазіргі ақпараттық қоғамда сауаттылық ұғымы қоғамның барлық топтарының негізі болып табылады. Оның үстіне сауаттылық ұғымы анағұрлым кеңейтіліп (ақпараттық, техникалық, музыкалық сауаттылық және т.б.) мәдениеттің атрибут мәртебесін иеленеді.[1]

Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа кіру қабілеттілігі және аса тез бейімделуі мен жұмыс істеуі. Тұлғаның оқу, ұғыну, қысқа мәтіндерді жасау және жеңіл арифметикалық амалдарды орындаудағы *қарапайым сауаттылығына* қарағанда тұлғалық сауаттылықтың айырмашылығы тұлғаның нақты мәдени ортада тіршілік ету үшін минималды қажетті болып саналатын әлеуметтік қарым-қатынас жүйесінде тұлғаның қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін біліктілік, икемділік пен дағдылар атомарлық деңгейі, яғни функционалдық сауаттылық болып табылады.

Орта білімнің бір тұтас жүйесіндегі бастапқы кезеңінің ерекшелігі дәл осы сатыда оқу іс-әрекетінің негізгі икемділіктерін игеру, оқудың қажеттілігі мен ықыласына тиісті жағдай жасау болып табылады. Баланың психикалық дамуында бала орындайтын нақты осы іс-әрекет басқа жұмыстардың түрлері кешенінде (ойын, спорттық, мәдениеттік, еңбектік) жетекші рөл атқарады.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулерден белгілі болғандай оқушының субъектілік қасиеттері пайда болуының негізгі көрсеткіші еріктілік болады. Оқу іс-әрекетінің біліктілігі, басқа танымдылық іс-әрекеттер түрлерінен айырмашылығы, оқу процесіне дейін және одан тыс қалыптаспауында. Сондықтан, бастауыш мектепте кез келген пәнге оқытудың мақсатты функциясының бірі, келешектегі функционалдық сауаттылықтың негізі ретінде алынатын, оқушылардың өзіндік оқулық іс-әрекеті дағдыларын қалыптастыру.[5]

Функционалдық сауаттылық феноменінің пайда болуы адамның сауаттылық компоненттерін: білімдерін, дағдыларын, қабілеттерін, іс-әрекет тәсілдерін, тәртіптік және көзқарас қасиеттерін игеруде уақыттың шектелуін кеңейтті.

Көп зерттеушілердің пікіріне сәйкес функционалдық сауаттылықтың компоненттерін игеру процесі іс жүзінде өмір бойы жалғасуы мүмкін.

Функционалдық сауаттылық халық пен мемлекеттің толық әл-ауқатына байланысты әлеуметтік-экономикалық құбылыс болып табылады. Шартты түрде функционалдық сауаттылық В.В Мацкевич пен С.А. Крупниктің атағанындай, олардың нақтылауында жазылған: «Қазіргі еуропалық (азамат) білуі және меңгеруі қажет...» және әр елдің мәдени және өңірлік ерекшелігін ескере отырып қалыптасады.[4]

Заманауи педагогикалық теориясы мен тәжірибесінде «функционалдық сауаттылық» ұғымы тұжырымдамалық тұғыр (тәсілдеме) шеңберінде қарастырылады. Өмірде және іс-әрекетте қажетті әмбебап дағдылары болатын функционалдық сауаттылыққа және құзыреттілікке басымды мағына беретін Болон келісімінің жүзеге асуы қазақстандық жоғары білім беру жүйесін модернизациялаудың негізі болды.

Функционалдық сауаттылық, адам іс-әрекетінің көпәспекттілік құзыреттілігі болғандықтан, сауаттылық құрылымын талдауға жеке тұлға

(индивид) айналысып атқаратын түрлі іс-әрекеттер көзқарасынан жақындауға болады. Бұл ретте білім мен ептілік, біліктіліктен және тәжірибелік оқулық пен өндірістік-техникалық есептер шығару әдістерінен тұратын іс-әрекеттердің түрлерін кең мағынада түсінуге болады.

Адамның іс-әрекетінің құрамы мен тұлға қасиеттері өзара қатысты. Ю. Г. Фокин іс-әрекеттің құрамын төмендегідей сипаттайды: қажеттілікті сезіну; себепті қалыптастыру; іс-әрекетті жүзеге асыру әдісін таңдау; іс-әрекетті жоспарлау; іс-қимыл тізімі; іс-қимылды орындау.

Бұл ретте құрамдас деректердің тұлға қасиеттерімен байланысы дәлелденеді. Ю.Г. Фокиннің пікірі бойынша қажеттілікті сезіну және себепті қалыптастыру «қажеттілікті қанағаттандыратын, саналы таңдау адамнан нақты білгірлікті талап етеді. Іс-әрекет субъекті өзінің қажеттілігін қанағаттандыратын әдіс таңдауында «өзінің құндылық бағдарына, әлеуметтік көзқарасында не істеуге болатындығын, қайсы өнегесіз немесе заңға қарсы» екендігіне сүйенеді. Іс-әрекетті жоспарлау үшін «таңдалған әрекетті жүзеге асыру әдісінің заңдылықтарын және бұл ретте пайдаланылатын процестерді білу қажет». «Нақты іс-әрекеттің мақсатына жеткізетін және осы әрекетті жүзеге дұрыс асыратын саналы түрде таңдап алынатын операцияларымен белгіленетін білімдер жиынтығысыз» әрекеттерді орындау мүмкін емес. «Операцияларды жүзеге асыру үшін субъект нақты дағдыларды керек етеді».

В.Г.Онушкин мен Е.И.Огарёвтің көзқарасын есепке ала отырып, іс-әрекеттің табыстығын қамтамасыз ететін функционалдық сауаттылық келесі 4 компоненттен тұрады:

- 1) жалпы теориялық, арнаулы және қолданбалы қасиеттері бар білімдер;
- 2) іс-әрекет процесіне тартылған немесе сонымен түйіскен іс пен нақтылықтың нәрселік мәнісін түсіну;
- 3) қойылған мақсатқа сәйкес құралдарды таңдай білу және мақсаттың мазмұнына сәйкес іс жасай білу;
- 4) шеберлі іс-қимыл жасау және ой-пікірлерін айту дағдылары.[2]

Оқушылардың функционалдық сауаттылығы құрылымының компоненттері ретінде зерттеушілер мыналарды нақтылады: мотивациялық, когнитивтік, әрекеттік және рефлексивтік компоненттер. Осымен функционалдық сауаттылық оқушылардың оқу-танымдылық құзыреттіліктерінің одан әрі даму негізін құрайды.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын (жаратылыстанулық, математикалық, оқу және жазу, т.б.) қалыптастыруда басты рөл атқаратын, басты орында тұратын ұстаным – **теория мен практиканың байланыста болуы** ұстанымы. Оның мәні – оқушыларға теориялық білім беріп қана қоймай, сол білім, білік, дағдыларын күнделікті жаңарып, өзгеріп жатқан өмірде, кез келген жағдаятта емін-еркін қолдана білуін қамтамасыз ету. Ол үшін күнделікті оқыту үдерісінде әрбір пәннен берілетін теориялық білімді

өмірдегі жағдайлармен байланыстырып, практикалық жағына бағыттап отыру керек.[3]

Сондықтан теория мен практиканың байланыста болуын қамтамасыз ету үшін әрбір пән бойынша берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда теориялық қағидалардың, заңдылықтар мен ережелердің, яғни ұғымдық-ақпараттық материалдардың бала өмірінде кездесетін түрлі проблемалық мәселелерді шешуге көмегі тиетіндей, бала оны қолдана алатындай практикалық маңызы ескерілуі тиіс. Сондай-ақ оқушылардың оқу материалын тек жаттап қана алмай, оның мән-мағынасын терең түсінуін қамтамасыз ету міндетті боп саналады.[4]

Сондықтан да олардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырумен қатар, мәдени-рухани дамуына, яғни оқушылардың жалпы мәдениетін көтеруге баса көңіл бөлініп, жеке бас гигиенасынан бастап, жалпы халықтық мәдениет туралы мәліметтер беруге дейін мән берілуі керек. Сондықтан әрбір пән бойынша берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда ұғымдық-ақпараттық материалдармен шектелмей, әдебиет, сәулет, өнер, ғылым салаларынан да белгілі бір деңгейде мағлұматтардың енгізілуін ескеру қажет.

Қорыта келе, бастауыш мектептегі оқыту үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жоғарыда аталған ұстанымдардың қай-қайсысының да қызметі ерекше. Себебі, бұл ұстанымдардың негізінде ұйымдастырылған оқыту үдерісі оқушылардың берілген білімді жүйелі, терең, берік, сабақтастықта және біртұтастықта, ғылыми білімдер жүйесін практикамен байланыста, жеңілден ауырға, қарапайымнан күрделіге, нақтыдан белгісізге қарай жүретін бағытта белсенді түрде әрі қызығушылықпен меңгеруін қамтамасыз ете алады. Сондықтан да осы әдістемелік құралда бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың педагогикалық мүмкіндіктерін қарастыру барысында оларды тығыз байланыста, оқытудың мақсат-міндеттері мен мазмұнына тәуелділікте жүзеге асырудың маңыздылығын көрсетіледі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010. – 57 б.
2. Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты// http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31248110
3. Қазақстанның жалпы білім беретін мектептердің 4 және 8 сынып оқушыларының оқу жетістіктерін бағалаудың ғылыми зерттеу нәтижелері. Ұлттық есеп. – Астана: ҰББСО, 2013. – 237 б.
4. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мектеп және отбасының өзара іс-әрекетінің мазмұны мен түрлері.

Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 38 б.

5. Қазақстандағы орта білім беру: бүгінгі мен болашағы.

Салыстырмалы- талдамалық құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 104 б.

Жаңартылған білім беру мазмұны – заман талабы

*Аманжолова Ж.Б., №17 ЖББОМ
Бастауыш сынып мұғалімі*

*«Біз «білім ғылым инновациялар» үштігі билеген постиндустриялық
әлемге қарай жылжып келеміз».*

Н.Ә.Назарбаев

Қазақстан Республикасының білім беру реформаларының негізгі мақсаты- білім беру жүйесін жаңа экономикалық ортаға бейімдеу. Бұл тұрғыда ел Президенті Н.Ә.Назарбаев еліміздің әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына қосылуы туралы міндет қойғаны мәлім. Білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөл атқарады. Болашақта өркениетті, дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстан мектебінің түлектері өз білімдерін әлемдік оқу орындарында әрі қарай жалғастырып оқитындай дәрежеде бәсекеге қабілетті, жоғары сапалы болуға тиіс. Осыған орай, білім беру жүйесінде жастарға сапалы білім беріп, олардың үйлесімді дамуы мен тұлға ретінде қалыптасуында ұстаздың кәсіби шеберлік көрсеткіштерінің бірі - жалпы педагогикалық, ғылыми- теориялық, әдістемелік жаңалықтар мен озық тәжірибені жетік меңгерудің маңызы зор.

Қазақстандық білім мазмұнын жаңарту аясында Қарағанды қаласының білім беру жүйесін дамыту, тәжірибесін, келешегін, мәселесі мен жаңашыл тәсілдемелерін зерделеу де қолға алынды.

Қазіргі ұстаздар алдындағы міндет: ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес оқушының білімі терең, іскер және ойлауға қабілетті, әлемдік стандарттар негізінде жұмыс істей алатын құзырлы тұлғаны

калыптастыру. Мұндай талапқа сай қызмет істеу үшін ұстаз үздіксіз ізденісте кәсіби білікті болуы тиіс.

Иә, қазіргі таңда еліміздің түкпір-түкпірінде Қазақстан Республикасы орта білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде бірқатар пәндер бойынша педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру курстары жүргізіліп жатыр.

2017-2018 оқу жылында Қарағанды қаласындағы педагогикалық шебер орталығының ұйымдастыруымен өткізіліп жатқан курсында өз білімімді жетілдіріп, жаңаша оқу бағдарламасының қыр - сырын біліп, үйрендім. Осы курстың маңыздылығы орасан зор екенін білдім. Заманауи білім процесінің нені талап ететін ұқтым. Яғни біз өз тәжірибемізді шәкіртті сыни тұрғыдан ойлауды тереңірек үйретіп, сыни ойлауды басшылыққа алуымыз керек. Мен осы курс арқасында жаңа технолоияларды меңгеріп, белсенді оқытудың әдіс-тәсілдері және саралау тәсілдерін тиімді екенін ұқтым.

Биылғы жылы мен 1- сынып оқушыларын қабылдап, ұстаздық міндетімді атқарып келемін. Әр сабағымда белсенді оқытудың әдіс-тәсілдерін пайдаланып, сапалы өткізуге тырысамын. Жаңартылған білім мазмұны – сыни ойлауға негізделеді. Сондықтан әр сабағымда СТО технологиясының элементтерін қолданамын. Атап айтсам, миға шабуыл, кубизм, топтастыру, ой қозғау ассоциациясы, бес жолды өлең, эссе жазу және «Көңілді қалпақ», «Дұрыс, бұрыс», «Еркін микрофон», «автор орындғы», «Т» кестесі, Вен диаграммасы сияқты әдістерін қолданамын. Жаңаша оқытуда оқушыларды жеке, топтық, жұптық жұмыстар істей отырып сыни тұрғыдан ойлауға, зерттеуге үйренеді, сонымен қатар балалар еркін сөйлеп, еркін қимылдап, өз ойларын ашық жеткізді. Қазіргі заманның талабы – баланы еркіндікте ұстау. Яғни бала еркіндікті сезіну арқылы алдағы қиыншылықтарды жеңеді.

Сонымен қатар, қазіргі білім талабына сай АКТ, бағалаудың әр түрлі тәсілдерін, «Bilimland», «Imekter» ресурстарын да тиімді пайдаланамын.

Құрамында мұғалім де, оқушы да бар осындай ізденуші топ «білім алушылар қауымдастығына» айналады. Жаңартылған білім беру мазмұны аясында функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың кілті осы қауымдастықтың қолында болмақ. Бастауыш мектеп – оқушы тұлғасы мен сапаның дамуы қуатты жүретін ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Сондықтан да, бастауыш білім үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы, қиын да қадірлі жұмыс.

Жаңартылған оқу бағдарламаларының ерекшеліктері бірнеше бөлімдерден тұратын жаңа құрылымы болып табылады:

1. Пәннің маңыздылығы;
2. Пән бойынша оқу бағдарламасының мақсаты;
3. Тілдік мақсаттары жүзеге асыру;
4. Оқыту үдерісіне ұйымдастыруға қойылатын талаптар;

5. Пәнді оқытуда қолданылатын педагогикалық әдіс- тәсілдер;
6. «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясының құндылықтары;
7. Ақпараттық- коммуникациялық технологияларды қолдану құзіреттілігі;
8. Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту;
9. Оқу нәтижелерін бағалау жолдары;
10. Оқудың мазмұны, ұйымдастырылуы мен бірізділігі.

Бағдарламаның міндеттері:

- мұғалімдердің пән бойынша бағдарламаның жаңартылған мазмұнын білуін қамтамасыз ету;
- Пән бойынша жаңартылған бағдарламаға сәйкес педагогикалық тәсілдер мен оқу материалдарын қолдануды үйрету;
- Пән бойынша жаңартылған бағдарламадағы оқу мақсаттарына қол жеткізу үшін критериалды бағалау жүйесін қолдануды үйрету.

Оқудан күтілетін нәтижелер:

- мұғалімдер пән бойынша жаңартылған бағдарламаның мақсаттарын, міндеттерін, құрылымын және мазмұнын біледі және түсінеді;
- мұғалімдер пән бойынша жаңартылған бағдарламаға сәйкес педагогикалық тәсілдерді, оқу материалдарын қолдана біледі;
- мұғалімдер пән бойынша жаңартылған бағдарламадағы оқу мақсаттарына қол жеткізу үшін критериалды бағалау жүйесін түсінеді және қолдана біледі.

«Мәңгілік Ел» идеясын іске асыру барша қазақстандықтарға, әсіресе, бүгінгі және келешек ұрпаққа үлкен сын, зор мәртебелі іс болмақ. Бұл үшін төмендегі құндылықтарды орындауымыз керек: бірінші – ата-анасын қадірлейтін, Отанын сүйетін бала тәрбиелеу, екінші – қазақ тілін, тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін білетін, оны дамытатын ұрпақ тәрбиелеу, үшінші – халықтар достығын қастерлейтін, ел бірлігін сақтайтын ұл-қыз өсіру.

Мемлекетіміздің мектеп реформасына енгізген үш тілде оқыту бағдарламасы – жаһандану заманы туғызған қажеттілік. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың бастамасымен енгізіліп жатқан жаңаша іс-шаралар әр азаматтың жан-жақты құзіретті тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді. Өркениетті отыз елдің қатарына ену, Назарбаев зияткерлік мектебінде оқу, «Болашақ» бағдарламасымен білім алу, әлемдік интеграцияға ұмтылу – бәрі де үш тілде білім беру арқылы жүзеге асатын келелі мәселелер. Қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде басқа тілдерді үйретудің, басқа тілдерде білім берудің негізі боп табылады. Себебі көп ұлтты Қазақстан Республикасында қазақ халқы барлық ұлтты ұйыстырушы ұлт ретінде танылуда. Оның тілі де сол биіктен көріне білу қажет. «Үш тұғырлы тіл» жобасы үш тілді - қазақ, орыс, ағылшын тілдерін Қазақстан азаматтарының бірдей меңгеруін меңзегенімен, бұның түп негізі, көздеген мақсаты-мемлекеттік қазақ тілінің халықаралық қолданыстағы орыс, ағылшын тілдерімен терезесін

теңестіріп, әлемдік деңгейге көтеріп, жаһан тілдерімен тең қолданылатын биікке жеткізуді мақсат етеді.

Қорыта айтқанда, міндет ауыр, мақсат айқын. Отандық іс-тәжірибе негізінде әлемдік тәжірибедегі алдыңғы қатарлы идеяларды басшылыққа ала отырып, функционалды сауаттылығымызды арттыру үшін сыни тұрғыда ойлай алатын мұғалімдер қатарын көбейтсек, биік нәтижеге жететініміз сөзсіз.

Пайданылған әдебиеттер:

1. Елбасының қанатты сөздері;
2. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту аясында қазақ тілінде оқытатын мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы;
3. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. Нұрсұлтан Назарбаев;
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық. 2015ж.

«Кроссенс» как приём для развития креативного мышления

*Бабкина Т.Е., Пожидаева Е.А., СОШ №32
учителя начальных классов*

Школа в настоящее время предъявляет новые требования к процессу обучения школьников. В рамках обновленного образования мы должны осуществить переход от парадигмы знаний, умений, навыков к развитию личности обучающихся. Личности, которая способна видеть цель, добиваться осознанного получения знаний и применять их в жизненных ситуациях, быть коммуникабельной, мыслить нестандартно и способной работать в сотрудничестве. [4,с.1]

При подготовке уроков мы задумываемся о том, как преподнести учащимся новые знания, чтобы разбудить в них желание и интерес добывать информацию. Совсем недавно мы познакомились с новым приёмом – «Кроссенс».

Название "кроссенс" означает "пересечение смыслов" и придумано по аналогии с словом "кроссворд", которое в переводе с английского означает "пересечение слов".

Он представляет из себя ассоциативную цепочку, замкнутую в стандартное поле из девяти квадратиков для "Крестиков-ноликов". Девять изображений расставлены в нём таким образом, что каждая картинка связана с последующей, а центральная объединяет по смыслу сразу несколько. Связи могут быть как поверхностными, так и глубинными, но в любом случае это отличное упражнение для развития творческого и логического мышления. Основной смысл создания кроссенса – это головоломка, ребус, загадка, задание, которое предназначено для

определённой аудитории. Именно в этом качестве оно интересно нам, педагогам. [2,с.12]

Подготовительный этап перед созданием кроссенса - это создание ассоциативной связи. Например, необходимо приготовить 4 картинки (снежинка, молния, часы, сердце) и разложить их перед учащимися. Учитель читает слова, а дети выбирают одну из картинок, изображение на которой связано, то есть ассоциируется, с названным словом».

Слова: любовь, гроза, зима, время.

После выполнения задания необходимо спросить учащихся о том, по какому принципу они выбирали картинки, и объяснить им, что они сделали этот выбор благодаря ассоциациям. Затем можно предложить придумать ряд ассоциаций к тем словам, на примере которых вы объясняли это понятие, чтобы показать, что зима ассоциируется не только со снежинкой. Далее предлагаем и другие слова: например, чайник — вода, чашка, кухня, мама, завтрак, тепло. [3,с.208]

На последующем этапе подготовки к составлению кроссенса вводятся задания с ассоциативными цепочками (определение темы урока). Данные ассоциативные цепочки можно составлять на любых уроках в начальной школе.

Тема данной подборки очевидна: все эти картинки связаны с магическим числом 7. Данную ассоциативную цепочку можно использовать на уроках математики, литературного чтения, познания мира, самопознания.

Технология кроссенса может использоваться на различных этапах учебной деятельности: создание проблемной ситуации, обобщение добытых учащимися знания, при изучении нового материала и даже в качестве творческого домашнего задания. Кроссенс, созданный учеником намного полезней, чем созданный учителем, так как показывает глубину понимания учеником заданной темы, способствует развитию образного и логического мышления, развивает способность самовыражения повышает мотивацию.

Пример кроссенса на тему: «Космос». Прежде чем познакомить с приёмом детей, мы предлагаем выполнить несложное задание в группах. Каждой группе предлагается набор картинок. Дети должны не только установить смысловые связи между картинками, но и составить последовательную цепочку.

Ассоциативная цепочка: телескоп- рассматриваем звёзды —> звезда – газовый шар, излучающий свет—> Солнце – это единственная звезда, вокруг которой вращаются планеты —> планета Сатурн – одна из этих планет, по форме напоминает летающую тарелку —> тарелка НЛО —>зелёный человечек - летает в этой тарелке —> космонавт – он также летает в космос —> ракета – на ней совершают полёт —>космос (понятие, которое связывает все эти картинки.

Пример кроссенса на уроке математики на тему «Величины»:

Ассоциативная цепочка: отрезок - имеет разную длину —> линейка – прибор для измерения —> транспортир – это прибор, измеряющий градусы —> градусник – измеряет температуру тела , тоже в градусах —> бегущий человек – измеряется не только его температура тела, но и скорость движения —>секундомер – с его помощью измеряем скорость движения —> часы – у них тоже есть циферблат, который показывает время в минутах, часах, которые находятся на Красной площади—> площадь – это величина, которую мы обозначаем буквой S —> величина (понятие, которое связывает все эти картинки.

Мониторинг оценки уроков с использованием кроссенсов, через анкеты в конце урока, показал следующие результаты:

Таблица 1. Мониторинг оценки уроков учащимися 4 - ых классов.

Мнения детей	% выбора
Интересно	100%
Классно	92%
Всё понятно	78%
Увидел то, чего никогда не видел	80%
Познавательно	90%
Нормально	60%
Скучно	0%

Таблица 2. Мониторинг познавательной активности учащихся.

Интеллектуальное развитие ребёнка	1 класс	2 класс	3 класс	4 класс
1. Умение работать с информацией.	---	25%	50%	70 %
2. Расширение кругозора.	8%	40%	60%	70 %
3. Развитие мышления.	10%	30%	60%	80%
4. Развитие эмоциональной сферы.	20%	35%	65%	75%

Работа с кроссенсами способствует развитию навыков работы с информацией, регулятивных и коммуникативных умений.

Созданные однажды кроссенсы могут быть применимы не раз на различных уроках с различными целями. И создавать их одно удовольствие, ведь данный приём помогает раскрыть новые грани понимания привычных вещей.

Литература:

1.Абрамова Ю.А.Кроссенс как средство развития логического и творческого мышления обучающихся:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:R4fJ91ZWJ7kJ>

2. Бусленко В., Федин С. «Семейный кроссворд, и новая интеллектуальная игра «Кроссенс»»// Наука и жизнь, №12, 2002, с.12

3. Лакоценина Т.П. Необычные уроки в начальной школе. Часть 3. Ростов – на – Дону: ЗАД «Книга»; изд-во «Учитель», 2008. - 208 с.

4. <http://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2014/03/26/krossens>

Проектная деятельность - необходимый компонент саморазвития современного педагога

*Баирова А.Б., Саматова Е.В., СОШ№34
учителя начальных классов*

Основные задачи модернизации образования – повышение его доступности, качества и эффективности. Это предполагает значительное обновление содержания образования.

Государственный стандарт общего образования разработан с учетом основных направлений модернизации общего образования, которые включают: деятельностный характер образования; направленность содержания образования на формирование общих учебных умений и навыков, обобщенных способов учебной, познавательной, коммуникативной, практической, творческой деятельности; формирование ключевых компетенций – готовности учащихся использовать усвоенные

знания, умения и способы деятельности в реальной жизни; обеспечение всеобщей компьютерной грамотности.

В настоящий момент обновляющейся школе потребовались такие методы обучения, которые бы способствовали: формированию активной, самостоятельной и инициативной позиции учащихся в учении; развитию общеучебных умений и навыков: исследовательских, рефлексивных, самооценочных; формирование компетенции, т.е. применения в практической деятельности; развитию познавательного интереса учащихся; реализации принципов связи обучения с жизнью.

Ведущее место в современной педагогической практике принадлежит методу проектов. Сегодня уже никого не приходится убеждать в важности и необходимости этого метода. [1] Главная идея метода проектов – направленность у деятельности школьников на результат, который получается при решении практической или теоретической, но обязательно лично значимой и социально детерминированной проблемы. Этот результат называется проект, что в переводе означает замысел, план. Проектная деятельность обучающихся – это совместная учебно-познавательная, творческая или игровая деятельность, имеющая общую цель, согласованные методы, способы деятельности, направленная на достижение общего результата. [1] Непременным условием проектной деятельности является наличие заранее выработанных представлений о ее конечном продукте и как следствие этого об этапах проектирования и реализации проекта, включая его осмысление и рефлексию результатов деятельности.

Возможности метода проектов для развития личности и социализации школьников выявляются через анализ структуры деятельности учителя и школьника.

Основываясь на этом, можно выделить несколько групп умений, на которые проектная деятельность оказывает наибольшее влияние:

- исследовательские (генерировать идеи, выбирать лучшее решение);
- социального взаимодействия (сотрудничать в процессе учебной деятельности, оказывать помощь товарищам и принимать их помощь, следить за ходом совместной работы и направлять ее в нужное русло);
- оценочные (оценивать ход, результат своей деятельности и деятельности других);
- информационные (самостоятельно осуществлять поиск нужной информации; выявлять, какой информации или каких умений недостает);
- презентационные (выступать перед аудиторией; отвечать на незапланированные вопросы; использовать различные средства наглядности; демонстрировать артистические возможности);
- рефлексивные;

- менеджерские (проектировать процесс; планировать деятельность- время, ресурсы; принимать решение; распределять обязанности при выполнении коллективного дела).

Все сказанное справедливо и по отношению к учащимся начальных классов. [3] Именно в младшем школьном возрасте закладывается ряд ценностных установок, личностных качеств и отношений.

При организации проектной деятельности в начальной школе необходимо учитывать возрастные и психолого-физиологические особенности младших школьников.

Проблема проекта или исследования, обеспечивающая мотивацию включения школьников в самостоятельную работу, должна быть в области познавательных интересов учащихся и находиться в зоне их ближайшего развития. [1] Длительность выполнения проекта целесообразно ограничить одним уроком (может быть, сдвоенными уроками) или одной - двумя неделями в режиме урочных и внеурочных занятий. Кроме того, важно ставить вместе с младшими школьниками и учебные цели по овладению приемами проектирования как общеучебными умениями.

В процессе работы над проектом проводим с младшими школьниками экскурсии, прогулки-наблюдения, социальные акции. В этом контексте представляют интерес опросы, интервьюирование учениками отдельных лиц, для которых предназначен детский проект. [2] Если выполнение проекта проходит в режиме сочетания урочных, внеурочных и внешкольных занятий, то привлекаем родителей, объясняя, при этом, чтобы родители не брали на себя выполнение части работы детей над проектами, иначе губится сама идея метода проектов. А вот помощь советом, информацией, проявление заинтересованности со стороны родителей - важнейший фактор поддержки мотивации и обеспечения самостоятельности школьников при выполнении ими проектной деятельности. В субботу с этой целью проводятся специальные родительские собрания-лекции, на которых родителям разъясняется суть метода проектов и его значимость для развития личности детей; рассказывается об основных этапах проектной деятельности и формах возможного участия родителей в ней, распространяются «памятки для родителей, чьи дети выполняют проект». Особого внимания в начальной школе требует завершающий этап проектной деятельности - презентация (защита) проекта.

После защиты проекта, изготовленные изделия демонстрируются одноклассникам, учителям, родителям, чьи потребности изучали дети, членам семей учащихся. Важно, чтобы дети ощутили потребность в исследовании, его значимости и почувствовали атмосферу праздника оттого, что они доставили радость людям.

Литература:

1. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте. – М., 1991.
2. Матяш Н.В., Симоненко В.Д. Проектная деятельность младших школьников. – М., 2004.
3. Олейник О.В., Кабанюк Л.П. Проектная деятельность: методика обучения. Проекты по русскому языку. 2-4 классы. – М.:ВАКО, 2014

Педагогический потенциал мультимедийных технологий

*Байсалдина А.Т., СОШ № 15
учитель начальных классов*

Современный образовательный процесс, новая концепция образования, процессы глобализации, активные интеграционные процессы, всеобщая информатизация требуют широкого внедрения компьютерных, цифровых, сетевых интернет-технологий во все сферы образования, в том числе в систему обучения русскому языку.

Принимая во внимание тот факт, что Казахстан – полиэтничное государство, на территории которого проживают представители более сорока народов, считаем неслучайным интерес педагогов к вопросам компетентностного подхода в обучении русскому языку.

Традиционная система обучения русскому языку в школе долгое время характеризовалась, односторонним подходом к объекту обучения – языку, рассмотрением его преимущественно в системно-структурном аспекте, в отстранении от человека – носителя языка, члена общества, в котором язык функционирует. Сегодня, когда в центре внимания многих наук находится человек во всем многообразии его взаимоотношений с реальностью, вполне объяснимым и оправданным является интерес учителей к инновационно-медийному аспекту в методике обучения языкам. Мы обращаемся к частным вопросам методики преподавания русского языка на современном этапе, поскольку такой подход требует методик, разработанных в рамках личносно ориентированного обучения. Русский язык как школьный предмет в основной школе изучается в трех аспектах: теоретические аспекты языка, формирование орфографических и пунктуационных навыков, развитие связной речи и совершенствование речевой культуры. Однако практика свидетельствует, что знание теории языка не гарантирует практической и пунктуационной грамотности; знание орфографических и пунктуационных правил, особенно в том виде, в котором они представлены в большинстве учебников, не свидетельствуют об их успешном применении на письме; а задания по развитию речи и формированию речевой культуры зачастую не способствуют формированию языковой личности.

Грамотное и комплексное применение современных любых технологий, в том числе и мультимедийных, способно значительно повысить эффективность активного обучения для всех форм организации учебного процесса, даёт возможность обеспечить качественную и количественную результативность, выгодность и экономичность времени и средств, расходуемых на решение конкретных педагогических задач. Практическая деятельность учителя уже не мыслится без использования инноватики, поскольку внедрение электронных мультимедийных технологий в школьную практику позволяет сделать работу учителя более продуктивной и эффективной.

Средства и технологии мультимедиа обеспечивают возможность интенсификации школьного обучения и повышение мотивации школьников к учению за счет применения современных способов обработки аудиовизуальной информации, таких, как:

- «манипулирование» (наложение, перемещение) визуальной информацией;
- контаминация (смешение) различной аудиовизуальной информации;
- реализация анимационных эффектов;
- деформирование визуальной информации (увеличение или уменьшение определенного линейного параметра, растягивание или сжатие изображения);
- дискретная подача аудиовизуальной информации;
- тонирование изображения;
- фиксирование выбранной части визуальной информации для ее – последующего перемещения или рассмотрения «под лупой»;
- многогранное представление аудиовизуальной информации на одном экране с возможностью активизировать любую часть экрана (например, в одном «окне» – видеофильм, в другом – текст).[4]

Педагогический потенциал мультимедийных технологий вытекает из выполненных ими функций. Исходя из специфики использования мультимедийных технологий в образовании, Е.В. Ширшов выделяет следующие дидактические функции применения мультимедийных технологий:

- наглядности, обеспечивающей осознанность и осмысленность воспринимаемой учебной информации, формирование представлений и понятий;
- информативности, поскольку средства обучения являются непосредственными источниками знания, т.е. носителями определённой информации;
- компенсаторности, облегчающей процесс обучения, способствующей достижению цели с наименьшими затратами сил, времени;

– адаптивности, ориентированной на поддержание благоприятных условий протекания процесса обучения, организацию демонстраций, самостоятельных работ и т.д.;

– интегративности, позволяющий рассматривать объект или явление как часть и как целое.[5]

Как отмечают многие исследователи, мультимедийные технологии являются инструментом оптимизации времени и средств, расходуемых на решение отдельных педагогических задач. Они позволяют накапливать и обновлять большие объёмы информации, что позволяет изучать объект или явление с нескольких точек зрения, проводить разносторонний анализ[6].

Мультимедийные технологии, наиболее часто применяемые в учебном процессе, можно разделить на две группы:

– сетевые технологии, использующие локальные сети и глобальную сеть Интернет (электронные варианты методических рекомендаций, пособий, серверы дистанционного обучения, обеспечивающие интерактивную связь с учащимися через Интернет, в том числе в режиме реального времени);

– технологии, ориентированные на локальные компьютеры (обучающие программы, компьютерные модели реальных процессов, демонстрируемые программы, электронные задачки, контролируемые программы, дидактические материалы).[7]

Следует отметить, что роль учителя в условиях использования мультимедийных технологий обучения остается не только ведущей, но и еще более усложняется. Он подбирает учебный материал для диалога, разрабатывает структуры и алгоритмы взаимодействия учащихся с компьютерными программами, формирует критерии управления действиями учащихся и т.д. Содержание его труда меняется - работа все в большей степени приобретает характер наставничества, что требует от него не только постоянного обновления знаний и профессионального роста, но и широкой методической компетенции.

Литература:

1. Азаров Ю. П. Педагогика любви и свободы.- М., 1994.
2. Фрадкин Ф. А. Педагогическая технология в исторической перспективе.// История педагогической технологии. М., 1992.
3. Монахов В. М. Аксиоматический подход к проектированию педагогической технологии./ Педагогика. -1997- №6 - с.6
4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. М., 2000
5. Ширшов Е. В. Дидактические основы использования информационно-педагогических технологий в техническом вузе [Электронный ресурс]. URL: <http://ito.edu.ru/2000/II/3/396/html>

Проблемы преемственности начальной и основной школы

*Бондаренко Н.Ф., Салихова С.Р., Гимназия №93
учителя начальных классов*

Перевод из младшей школы в среднюю – переломный момент в жизни ребенка, так как осуществляется переход к новому образу жизни, к новым условиям деятельности, к новому положению в обществе, к новым взаимоотношениям со взрослыми, со сверстниками, с учителями. Это интересный и сложный этап в жизни школьника. Какие эмоции принесет ребенку этот период, радость или огорчение, во многом зависит от учителей средней школы, и в первую очередь, от классного руководителя. Поэтому необходимость психолого-педагогического сопровождения пятиклассников очевидна.

Мы твёрдо уверены, что нужно, просто, во главу угла поставить ребёнка (не только его успеваемость, а его здоровье, успешность, личностный рост) и вместе находить пути решения. Будущий классный руководитель должен быть знаком со своими будущими учениками и их удачами и проблемами задолго до окончания начальной школы. И не забывать, что адаптационный период в 5 классе очень труден для наших учеников.

Основные условия преемственности в работе учителей начальной школы и классных руководителей среднего звена:

1. Как можно раньше определить классных руководителей будущих 5-ов.
2. Посещение в 4-х классах классными руководителями – внеклассных мероприятий.
3. Проведение родительского собрания.
4. Ознакомление с возрастными особенностями младших школьников.
5. Изучение системы внеклассной работы и работы с родителями.

Ошибочным мнением педагогов среднего и старшего звена является признание того, что в пятом классе нужно приучать школьников к нелегкому учебному труду, а создание ситуации успеха, равно так же как и использование игровых моментов на уроке, - это удел начальной школы. Такое мнение приводит к большому разрыву в организации учебного процесса в начальном звене и средней школе. Пятиклассники еще очень нуждаются в позитивных отзывах педагога. Ситуация успеха и эмоциональные переживания, связанные с ней, продолжают оставаться действенными мотивами для успешного обучения.

Пятиклассники обычно очень тяжело переживают, когда рушатся традиции, которые они вместе с учителем создавали и хранили на протяжении четырех лет. Это организация и проведение дней именинника, олимпиадных недель, консультаций слабоуспевающим, выпуск

тематических классных газет, совместные поездки за город, написание писем болеющим детям и так далее.

Вдумчивые педагоги, понимая значимость этих традиций в жизни детей, стремятся сохранить их и продолжить в пятом классе с последующей трансформацией в соответствии с возрастными особенностями в более важные и необходимые для учеников мероприятия.

Основные направления воспитательной работы:

- Формирование патриотического сознания
- Духовно-нравственное развитие
- Воспитание межэтнической толерантности и общественного согласия
- Правовое воспитание
- Формирование ценностного отношения к здоровью и здоровому образу жизни
- Поддержка инициатив молодежи
- Мероприятия по формированию классного коллектива

Основываясь на возрастных закономерностях развития личности и особенностях формирования коллектива в этом возрасте вся воспитательная деятельность направлена на:

- Укрепление навыков взаимодействия со сверстниками
- Формирование поведенческих навыков на основе конкретного опыта
- Формирование толерантности и утверждение уникальности каждого ребёнка
- Развитие группового взаимодействия
- Формирование объективной самооценки
- Развитие внутриклассного самоуправления

Не следует забывать, что пятиклассники - народ эмоциональный. И во многом школьную жизнь они воспринимают через призму собственных эмоций. Отношение к предмету определяется личностным отношением к учителю, а не наоборот. Если нравится учитель, то нравится и предмет. Это уже в более старшем возрасте школьники будут способны оценить интеллектуальный багаж педагога, его достижения и знания. А пока для них важны забота и внимание со стороны учителя.

Важной составляющей воспитательной работы является развитие традиций класса.

Основные мероприятия этого направления:

- День именинника
  - Моя родословная (фильм о моей семье)
  - Традиции моей семьи (цикл внеклассных мероприятий)
  - Мой родной край (поездки, экскурсии, походы)
  - Мои увлечения (творческие работы, проекты, стенгазеты)
  - Выставка достижений учащихся (итоговые родительские собрания)
- Основные формы классных часов:

- Беседы
- Дискуссии
- Ролевые игры
- Интеллектуальные игры
- Самопрезентации
- Посещение театров, музеев, выставок
- Фестиваль талантов
- КВН
- Творческие вечера
- Походы, экскурсии
- Коллаж идей
- Проведение малой ассамблеи
- Наши классные часы:
- Семь Я
- Что в жизни главное?
- Я и мои родители
- Мой любимый город
- Все профессии важны
- Кто Я, какой Я?
- Письмо в будущее
- Возвращение к истокам
- Мама, папа, я – здоровая семья
- Семейные старты

Рекомендации по преемственности при переходе из начальной школы в среднее звено учителям-предметникам и классным руководителям:

- Внимательно изучить личные дела и характеристики класса и учеников-выпускников начальной школы совместно с первым учителем.

- Использовать методы активизации и приемы дифференцированного обучения, способствующие развитию индивидуальных способностей учащихся.

- Принимать участие в заседаниях учителей начальных классов с целью анализа содержания программы, преемственности методов и приемов обучения и воспитания младших подростков, единства требований к знаниям, поведению учащихся.

- Организовывать коррекционные занятия с группами учащихся по снижению фона тревожности, возбудимости, агрессии.

- Организовывать проведение индивидуальных консультаций психолога и социального педагога с детьми и их родителями по проблемам адаптации к обучению в среднем звене или по возникающим любого рода проблемам и вопросам обучения, поведения и воспитания детей.

□ Продолжать начатую в начальной школе работу по формированию классного коллектива и самосознания учащихся, используя активные формы работы с детьми.

Данная форма сотрудничества различных ступеней образования позволила бы предупреждать многие педагогические и психологические проблемы, реально осуществлять профилактику детской дезадаптации. Практические пути ее разрешения, несомненно, способствовали бы продвижению в этом направлении, накоплению опыта и помогли бы детям, учителям и родителям преодолеть трудности переходного периода.

Литература:

1. Ванцян А.Г. Решение проблемы преемственности между начальным и основным звеном школы.// «Вестник образования».- 2007, № 9, с.45-50.

2. Выготский Л.С. Проблема возраста.// Собр. соч. В 6-ти т.- М., 1984 г.

3. Добрякова О.С. О преемственности в работе начальной и средней школы.// Начальная школа.-2000, № 12, с. 21-24.

4. Квитова Л.Ф. Проблема преемственности – это проблема педагогического партнёрства и сотрудничества.// Начальная школа: плюс до и после. - 2007, № 2, с. 72-77.

5. Князева Т.Н. Проблемы преемственности обучения в начальной и средней школе.// Начальная школа.-2004, № 2, с. 29-31.

Оқытудың жаңа тұрғылары бойынша оқу үрдісін ұйымдастыру және басқару

Жаркенова С.А., №40 НМ

Қазіргі мектеп оқушыларының логикалық ойлау қабілеті, өздігінен іздену деңгейі төмен. Оқушылар тек қана тыңдаушының ролін ғана емес, ізденушінің ролін де атқару қажет. Оқушылардың білуге деген қызығуын арттыру үшін:

- оқушылардың өздерінің ізденістерін ұйымдастыру қажет;
- өткен сабақ пен жаңа сабақты байланыстырып отыру қажет;
- оқушылардың білімі мен білігін тексергенде әр түрлі жұмыс формаларын пайдалану керек;
- сабақта жаңа әдістермен белсенді сабақ түрлерін пайдаланған жөн.

Жалпыға жаппай орта білім беру кезеңінде мұғалім оқушылардың бәрін бірдей жақсы оқытуға міндетті. Сондықтан қазіргі кезде мектептерде жанаша оқытуға көшу жүйесі жасалынды, пән мұғалімдерінің алдында тұрған жауапты міндет- оқушылардың білім деңгейлерін барынша жетілдіру.

Басқа әрекеттер сияқты сабақтағы ойын әрекеті де белгілі бір мақсатқа негізделіп, оқушылар оның қажеттігін сезінулері керек. Ол үшін мұғалім оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескеріп, ойынның мақсаты, міндеті, мазмұны мен жүрісін анықтап алуы қажет. Оқу ойындарының мазмұны қызықты, балаларды тартатындай болуы және әрбір ойын әрекеті оқушылар үшін құнды, белгілі бір қорытынды алумен бітуі қажет.

Оқыту үрдісі педагогикалық үрдістің басты құраушысы болып табылады. Оқыту үрдісі мұғалім және оқушының бірлескен әрекеті ретінде оқыту мен оқудың бірлігін көрсетеді. Қазіргі таңда оқыту:

1. екі жақты сипатта;
2. мұғалім мен оқушылардың бірлескен әрекеттері;
3. жоспарлы ұйымдастыру мен басқару;
4. тұтастығы және бірлігі;
5. балалардың жас ерекшелігіне сәйкестігі;
6. олардың даму мен тәрбиесін бақылау, басқару белгілеріне ие.

Мұғалім мен оқушының бірлескен әрекетінде мынадай кезеңдер айқындалады:

- оқушының оқуға қызығушылығын ояту;
- оқушының білім, білік, тәжірибесін айқындау;
- жаңа тақырыпты меңгеруін ұйымдастыру
- өткенді пысықтау;
- оқытудың нәтижелілігін айқындау.

Әр кезеңде мұғалім мен оқушының өз міндеттері бар, бірақ екеуінің де мақсаты ортақ.

Білім, білік, дағдыны меңгерудегі мұғалім мен оқушының бірлескен әрекеттерінің негізгі кезеңдерін сызба түрінде төмендегідей көрсетсе болады:

қабылдау (тапсырма, мәселе қою, өзектігі, ынталандыру) — түсіну (ұғыну логикалық, сезінушілік) — меңгеру (білім, білік, дағды) – бекіту (қайталау есте сақтау) – қолдану (теориялық, тәжірибелік, сөз арқылы) – қорыту (дәлелдер, теориялық ұғымдар, тәжірибелік әрекеттер, шығармашылық әрекеттер) – диагностикалау.

Оқыту үрдісі қызығушылық оятудан басталуы керек. Осы кезеңде балалардың айналадағы заттар, құбылыстар туралы түсініктері, ұғымдары қалыптаса бастайды.

Жаңа тақырыпты айқындағаннан-ақ білімді қабылдау үрдісі басталады. Бұл кезеңде мұғалімнің оқушы алдындағы борышы — осы жаңа білімнің алдағы өміріне қажеттілігіне көзін жеткізу.

Жаңа тақырыпты түсіну- ол қабылдаудан дерексіз ойлауға, теориялық білімді меңгеруге жол ашады. Оқушы көп нәрсені түсінбей есте сақтауы да мүмкін, бірақ бұл жол дамуға жеткізбейді. Жалпы айтқанда, түсіну үрдісі белгілі бір әрекеттердің орындалуын қажет етеді: сараптау, жалпының ішінде маңыздыны табу, салыстыру, дерексіздендіру, нақтылау, дәйек,

дәлел келтіру, қорыту. Бала тақырыпты жақсы түсінсе, білім білік дағдыға айналып жақсы меңгеріледі. Меңгеру нәтижесі болып- заттардың, құбылыстардың, үрдістердің мән мағынасы туралы оқушыларда ұғымдар туралы түсінік қалыптасуы табылады.

Қорыту кезеңінің мақсаты- білім, білік, дағдыны жалпы бір жүйеге келтіру.

Оқыту үрдісінің соңғы кезеңі- оның нәтижелілігін анықтау. Диагностикалау- балалардың білім, білік, дағдыны қаншалықты меңгергені көрсетеді, оқытудың сапасын, кемшіліктерді анықтауға көмектеседі.

1. Білім алу көзіне қарай.

Білім көзіне тәжірибе, көрнекілік, сөз, кітап, бейне материалдары жатады. Осы топтастыруға практикалық, көрнекілік, сөздік, бейне, кітаппен жұмыс тәсілдері жатады.

2. Қызметіне немесе негізгі дидактикалық мақсатына орай:

1. білім алу;
2. білік, дағдыны қалыптастыру;
3. білімді қолдану;
4. шығармашылық әрекеттер;
5. бекіту;

Практикалық	Көрнекілік	Сөздік	Бейне	Кітаппен жұмыс
Тәжірибе жүргізу, жаттығу, дидактикалық ойындар	Иллюстрация, көрсету, бақылау	Түсіндіру, жеткізу, әңгіме, нұсқау беру	Оқу, зерттеу, мазмұндау, жоспар құру	Көру, компьютермен жұмыс, бақылау

3. Танымдық әрекеттердің түріне қарай:

1. түсіндірме-иллюстративтік;
2. репродуктивтік;
3. ішінара-ізденіс;
4. зерттеушілік әдістерін жатқызуға болады.

4. оқушылардың белсенділігіне қарай:

1. белсенді;
2. енжар.

Оқу тәрбие үрдісіне электрондық оқыту ресурстарын енгізу, электрондық оқулықтарды пайдалану, мультимедия мүмкіншіліктерін әр пәнді оқытуда қолдану. Демонстрациялау әдісін компьютер негізінде жабдықтау. Оқытатын және модельдейтін бағдарламалар енгізу қажеттілігі туындады. Осылардың негізінде оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандырудың жұмыстары басталды. Ақпараттық технология және жүйелік бірігу әртүрлі мүмкіндіктерге жол ашады.

Ақпараттық технологиямен жүйелік кірігуді жобалаудың негізгі міндеті- оқушыларды білімге, ізденушілікке, баулу қызықтыру. Ол үшін оқушылар міндетті түрде ақпараттық технологиялардың, ресурстарын қолдана білуі керек. Оқушы өзінің жеткен жетістіктеріне қуанып, қанағаттана алуы керек. Пәндерді оқытуда ақпаратты технологияны пайдалану, оқушының ақпаратты тез қабылдап, тез түсінуіне, уақытын үнемдеуіне жол ашады. Оқушы жаңа нәрсеге қызығады, өзін-өзі бағалайды.

Бүгінгі мұғалімге тек пән мұғалімі ретінде қабылдау олқылық көрсетеді. Мұғалім қоғам айнасы.

Білімділік аспект: оқушылардың оқу материалын қабылдауы, нысандардың байланысы мен қарым-қатынасын зерделеу.

Дамытушылық аспект: оқушылардың танымдық қызығушылығын, жүйелеу, сараптау, салыстыру дағдыларын дамыту, оқушылардың шығармашылық іс-әрекетін арттыру

Тәрбиелік аспект: ғылыми көзқарастарын тәрбиелеу, өздігінен және топпен жұмыс істеуге дағдыландыру, жолдастық сезімге, өзара көмек беруге тәрбиелеу.

Компьютердің көмегімен оқушы өз бетінше, сондай-ақ өзге оқушылармен топтасып бірге жұмыс істеуге мүмкіндік алады.

Компьютерлік технологияларды қолдану өздігінен сабаққа дайындалу деңгейін арттырады; оқу процесін жүргізуді қызықты етеді; шығармашылық жағынан бұрын болмаған кәсіби дағдыларды қалыптастыратын жаңа мүмкіндіктер туғызады; осыларға қоса, мемлекет мектептерге қойып отырған әлеуметтік тапсырыс деңгейіне де сейкес келеді.

Қорыта келгенде, сабақтарды ақпараттық технологияны пайдалана отырып, түрлендіріп өткізу арқылы жан-жақты дамыған терең білімі бар, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға болады. Қазіргі заманның талабы сол. Сондықтан ұстаздар үнемі ізденіп, шығармашылықпен жұмыс істеп білім деңгейін үнемі жоғарылатып отыруы қажет. Сонда ғана оқушылар әрбір пәннің мазмұнын жүйелі меңгеріп, олардың пәнге деген қызығушылығы арта түседі, өз бетінше оқып үйренуге дағдыланады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Иманбекова Б., Әбдіреймова К, Маз\заржанова Қ. «Сабақ – оқытудың негізгі формасы». Алматы, 2003 жыл.

2. Қоянбаев Ж.Б. Қоянбаев Р.М. Педагогика. Астана, 1998 жыл

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығы мен логикалық ойлауын дамыту

*Жашкеева А.К., №36 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

Бастауыш сынып-оқушының логикалық ойлауын дамытудың негізгі кезеңі деп есептеледі. Логиканың негізін салған Аристотель. Ол «Біз қалай қорытамыз?» деген сұраққа жауап іздей отырып, ойлау ережелерін зерттеді. Аристотель алғаш рет логиканы жүйелі түрде реттеп, ойлау түрлерін талдап берді: түсіну, пікір, ой қорыту. Осылайша логика пайда болды. Осы логика ұғымына тоқталсақ:

Түсіну: Берілген тапсырманың мазмұнын терең түсініп оқып, белгілі бір мақсат қою.

Пікір: Түрлі амалдар тауып, алдындағы есептің жолын таба алатын өзіндік ойлау формасы .

Ой қорыту: Бір немесе бірнеше пікірлердің көмегімен жаңа пікір туғызу, қорыту, нәтижеге жету.

Балалардың ойлауын дамыту туралы М.Жұмабаевтың сөзімен алсақ: «Ойлау жанның өте бір қиын, терең ісі. Жас балаға ойлау тым ауыр, сондықтан басқыштап іс істеу керек. Оқулықтағы берілген тапсырмалар, суреттер баланың жанына дұрыс әсер ететіндей, оқушының оқуға, білімге деген ынта – ықыласы, құштарлығы болуы керек».

Ал оқушылардың ойлауын дамытып, дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйрету – математика сабағының міндеті. Қазіргі білім жүйесінде ақпараттық коммуникативтік технологияларды қолдану арқылы сабақ барысында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру және дамыту - басты міндет болып отыр. Елбасы Н. Назарбаевтың «Әлеуметтік – экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында ұлттық жоспарды қабылдау міндеті қойылған. Ал осы функционалдық сауаттылық дегеніміз – адамның өмір бойы білім алуына ықпал ететін қабілеттілік пен даналық. Яғни, өмір бойы іздену, жаһандану дәуіріндегі заман ағымына қарай ілесіп отыру деген ұғым. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру - оқушының логикалық ойлау қабілеттерін дамытудың үйлесімді жолы. Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеті - мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастырып және де баланың өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландырып отыру. Функционалдық сауаттылық оқушының белгілі ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және білім, білік дағдыларының жиынтығы. Ол тек білім мен білік әлеміне барудың жолы ғана емес, ұлттық әлеуметтік дамуының өлшемі.

Сыныптағы оқушылардың білім деңгейі бірдей емес. Олардың ішінде математиканы сүйіп оқитын, оған деген ынтасы зор оқушылар да бар. Мұғалім оқушыларға міндетті емес тапсырмаларды үнемі орындатып отыруы тиіс. Логикалық жаттығуларды орындау баланың ақыл-ойын,

қиялын, ой ұшқырлығын дамытады. Бұл оқушылардың түрлі мазмұндағы есептерді шығаруда, есептің шартын құра білуге жетелейді.

Мұғалімнің негізгі мақсаты – логикалық ойлауды қалыптастыру арқылы оқушыны өздігінен оқытуға үйрету. Логикалық ойлау арқылы оқушының пәнге деген қызығушылығы артады. Білсем, үйренсем дейді, тіпті математикаға қабілеті жақсы, зерек оқушылардың өздері логикалық есептерді құрастырады. Ол үшін оқушы білім негіздерін мұғалімнің басшылығымен іздестіре отырып, өздері жаңадан жаңалық ашулары керек. Оқу үдерісі осылай ұйымдастырылған жағдайда оқушылардың логикалық ойлау қабілеті кеңейіп, оқушылардың сабаққа деген ынтасы артып функционалдық сауаттылығы дамуына жол ашады, оқушының ақыл – ойы қалыптасады, сана- сезімі, тұжырымды дәйекті және дәлелді түрде жеткізе білуі, кез келген құбылыс пен үрдісті талдау қабілеті дамиды, іскерлігі қалыптасады. Логикалық ойлауды дамытудың маңызды шарты – оқушылардың табандылығы мен инициативасы болып табылады.

Оқушының математикалық ойлау қабілеті дамуы үшін түрлі тапсырмаларды орындауы тиіс:

1. Өз бетінше есеп шығарудың сан қилы жолын іздестіру.

2. Пәнге қызығып, оған көңіл қойып тереңдете оқып үйрену.

3. Сабақ барысында қолданылатын ойындарға, математикалық сайыстарға, жарыстарға, интеллектуалды ойындарға қатысу.

Логикалық ойлау кейінірек бейнелік ойлаудың негізінде қалыптасады. Дамыған көрнекі схемалық ойлау баланы логика табалдырығына жеткізеді. Екіншіден, логикалық ойлауды игеріп болғаннан кейін, бейнелік ойлау өзінің мәнін ешбір жоғалтпайды.

1. Логикалық есептердің келесі түрі өлшеумен байланысты.

Бөтелке, стаканда, банкада, сүт, лимонад, су бар. Су мен сүт бөтелкеде емес. Лимонад құйылған ыдыс банкада емес. Банкаға құйылған лимонадта, су да емес. Стакан банка мен сүт құйылған ыдыстың қасында. Қандай сұйық қай ыдысқа құйылған?

Шешуі: Сүт банкаға, лимонад бөтелкеге, су стаканға. Логикалық есепті сызба түрінде қарастыруға болады.

2. Логикалық есептердің кең тараған түріне халықтық есептерде жатады. «100 қаз». Бір топ қазға қарсы келе жатқан жалғыз қаз «Сәлеметсіздерме жүз қаз» деп сәлем береді. Сонда топ қаздың басшысы: «Біз жүз қаз емеспіз, егер біз қанша болсақ, сонша қаз оның жарытсы, ж/е сені қоссақ, сонда ғана 100 боламыз»

Сонда топ қаздың саны нешеу болған?

Шығарылуы: $x + x + x + x + 1 = 100$

$2x + x = 99$ $17x = 396$. $x = 36$. Ж/бы: 36 қаз.

3. Логикалық есептердің бір түрінде басқатырғыштар түрінде беріледі. мысалы:

Тор көздерді арифметикалық төрт амалдармен толтырып көлбеуінен де, тігінен де, көлденеңнен де тек 21 санын есептеп шығару керек.

Басқатырғыш«21»

Қане есепке қалайсыңдар?

$$3 * 8 * 6 * 2 * 9 * 2 = 21$$

$$9 * 1 * 7 * 5 * 3 * 4 = 21$$

$$5 * 8 * 2 * 5 * 3 * 1 = 21$$

$$7 * 9 * 7 * 6 * 1 * 7 = 21$$

4. Алгоритмді мәселе есепке пайдалану.

Кейінгі 2-3 жылда шығарылған бастауыш сынып математика оқулығында кейбір мәселе есептерге алгоритмді қолданып шығару жолдары көрсетілген. Бұл да оқушының шапшаң графикалық тірек сызба арқылы логикалық ойлауын жетілдіруге бағытталған жаңаша әдіс-тәсіл. Бұрын орта буын оқулықтарында ғана кездесетін, енді бастауышта да қолдануға ұсынып отыр.

5. Бейнені құрастыру. «Лего» конструктор

Ойынның логикалық мәні. Қиылған әр түрлі геометриялық фигуралардан белгілі бір бейнені құрап жасауға үйрету. Түстердің үйлесімділігін сезінуге, сурет салу, жапсыру кезінде заттардың құрылысын көзге елестете білуге, ойлау мен қиялды дамытуға әсер ету.

Қажетті көрнекіліктер. Тіктөртбұрыштар, үшбұрыштар, үлкен-кіші көлемдегі дөңгелектер, әр түрлі көлемдегі төртбұрыштар, балалардың іс-әрекетін бағыттауға арналған үлгі суреттер.

Ойын ережесі:

а) Қиылған пішіндерді қарау, талдау, қандай бейне жасауға болатынын балаларға ойланта білу;

ә) бейнені белгелі бір затқа ұқсата құрастыру;

б) егер оның бір немесе бірнеше бөлшегін өзгертсе, басқа қандай бейне шығаруға болады?

Ойынға басшылық:

Ұстаз желкенді қайық, ақ-қара т.б. формалар мен түр-түстерде жасалған қиықтардан жапсырып жасалған үлгілерді көрсетіп, олардың құрылысына, неше бөліктен тұратынына, қандай пішіндерден құралғандығына және түстеріне назар аудартады. Осындай пішіндердің барлық түрі, көлемі жағынан да әр түрлісі өз қолдарында болу керек.

Тапсырма:

Алдарында жатқан қағазда және тақтада ілінген үлгілерде бірнеше фигуралар бар (пішіндер).

Осы пішіндерден қандай бейне құрап жасауға болатынын ойланыңдар.

Осы және басқа фигураларды құру арқылы баланың бейнелік, бейнелі логикалық т.б. ойлау түрлері қалыптасады.

Заттар мен құбылыстардың ара қатынасы, олардың кеңістікте орналасуы т.б. көптеген ұғымдарды меңгеруіне мүмкіндік туады.

Осы сияқты көптеген фигураларды жасау арқылы оқушылардың логикалық ойлаудың қалыптасып келе жатқанының белгісі. Жасалған фигуралар үй тұрмысында қолданылатын заттар, құрақ көрінісі т.с.с. көптеген оқушылардың шығармашылығы арқылы функционалдық сауаттылығы дами бастағанын көруге болады.

Қорыта айтқанда, осындай есептерді шығару оқушыны шығармашылықпен жұмыс істеуге бағыттайды, логикалық ойлау қабілеті арқылы өзіне деген сенімі, пәнге деген қызығушылығы мен функционалдық сауаттылығы артады. Өткен ғасырда пайда болып, бүгінде қолданыста жүрген функционалдық сауаттылық туралы әр педагог әр түрлі ой қорытып жүр.

Функционалдық сауаттылықты жүзеге асырудың басты міндеті - оқушылардың теориялық білімдерін практикалық тұрғыда қолдануымен қатар тәуелсіз еліміздің келешегіне үлкен жауапкершілікпен қарауға үлестерін қосу.

Сөзімнің соңында логикалық есептерді шығаруда шығармашылық жұмыс істеу әрбір оқушыға тиімді дер едім. Ең бастысы шығармашылықпен жұмыс істеген адамның өзіне және өз ісіне деген сенімі, жауапкершілігі артады, іскерлік дағдысы қалыптастырады. Математиканы оқып – үйрену есеп шығаруды үйрену үшін ғана емес, кез – келген проблеманы шеше білу, өз қабілетіңізді жетілдіре алу үшін қажет. Қазақстанның одан әрі Мәңгілік Ел болып өркендеуі үшін, жан – жақты дамуы үшін оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту арқасында талай асулардан өту үшін және мұғалімдер қажымай еңбек етіп, функционалдық сауаттылығы бар тұлға тәрбиелеп шығарымыз деп тынбай ат салысып келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бастауыш сынып әдеби журналдары
2. «Бастауыш мектеп» 2016.2017 №5, №8, №11
3. «Тәрбие құралы» журналы 2015, 2016, 2017 №3, №6, №8
4. «Білім берудегі инновациялық технологиялар» Алматы 2016

Из опыта применения элементов трёхязычия на уроках в третьем классе

*Зинькив Е.С., Корель М.В., Гимназия №1
учителя начальных классов*

В Государственной программе развития образования и науки РК на 2016-2019 годы, которая была утверждена первого марта этого года, говорится об использовании трёхязычного обучения. Стоит отметить то, что не сразу все классы подвергнутся переменам. В данном случае предполагается поэтапный переход учеников на новый формат обучения в

периоды: 2016 год — 1 класс; 2017 год — 2, 5, 7 классы; 2018 год — 3, 6, 8, 10 классы; 2019 год — 4, 9, 11, 12 классы. [2].

Мы работаем по старой программе содержания образования (преподаем в 3-их классах), но так как наши дети в будущем перейдут к новому формату обучения, то уже сейчас, мы решили ввести в свою практику трехязычие.

На уроках математики, русского языка, познания мира, литературного чтения есть возможность повторить и закрепить слова, изучаемые на уроках казахского и английского языках.

В рамках проведения недели начальной школы мы решили поделиться своим опытом с коллегами.

На открытом уроке математики, показали возможности работы над темой, вводя элементы трёхязычного обучения.

Структура урока включает в себя привычные этапы: стадия вызова, стадия осмысления (презентация, основная часть), стадия размышления и рефлексия.

На уроке запланировали активное использование словаря математических терминов, оперирование числительными на казахском, английском и русском языках.

Так, наш урок начался с устного счета, на повторение таблицы умножения и деления. С этого момента уже пошла дифференциация:

1. для учащихся уровня А примеры задавались на русском языке, ответ должен был прозвучать на русском ответить, затем перевести на казахский и английский языки (по выбору учащегося);

2. учащиеся уровня В слушали вопрос на русском языке, но ответить нужно было сразу на казахском или английском языках по выбору;

3. учащиеся уровня С задавался пример на казахском и английском языках, что побуждало детей сразу ответить на языке вопроса.

Работа с геометрическими фигурами включала в себя использование терминов названия геометрических фигур, деление фигур по форме (с углами, без углов, обговаривание количества углов).

На этапе устного счета активным словарем служили такие формулировки:

Көбейту /умножить/ multiply

divide/ бөлу/делить

Тең/равно/equally

Трапеция/трапеция/trapeze

Үшбұрыш –треугольник-triangle

Прямоугольник –тік төртбұрыштың-rectangle

Квадрат –төртбұрыш-square

Овал-дөңгелек-oval

Круг-сопақ-circle

Геометриялық фигураларды ата/geometric shapes

Төртбұрыштың көлемі/the area of a rectangle

На этапе «Презентация», учащимся предложили найти значение выражений и прочитать получившееся слово. Учащиеся, быстро справившиеся с заданием читали пример на казахском, английском, русском языках.

7·6+4   10+9·7   7-63:9+14   49:7+14   5·7+12   56:7-7
7·4+4

73	32	47	1	21	14	46
л	ь	а	д	щ	о	п

На этом же этапе при отгадывании слова, вводим новый термин: *площадь/көлемі /area*.

В основной части урока, при выполнении заданий, учащиеся применяют в своих ответах термины на русском, казахском, английском языках, что способствует развитию активного использования словарного запаса.

На стадии размышления и рефлексии некоторые вопросы ставим на казахском или английском языках. Ответы принимаются на любой языке по желанию ученика.

При планировании урока с элементами трёхязычия, следует учитывать, что учебный материал урока должен соответствовать принципу научности, доступности и быть посилен для учеников. Такой урок привлекателен для детей еще и тем, что ученик может проявить себя, используя знания другого языка.

Предупреждение перегрузки детей обеспечивалось за счёт быстрой смены видов деятельности, речевой активности и музыкальной физминутки на английском и казахском языках.

Результат трёхязычия это – проявление самостоятельности учащихся, повышение своего образовательного уровня, переключение на разнообразные виды деятельности, совершенствование устной речи, активизация познавательной деятельности, развитие навыков устного, письменного переводов.

Литература:

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. — 2007. — 1 марта. — № 33 (25278).

2. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан 2016 — 2019 годы. Астана, 2016 год. [ЭР] — Режим доступа

Применение активных методов обучения в рамках обновления содержания образования в начальной школе

Если вы хотите изменить что-то малое в своей жизни - измените отношение, но если вам нужны большие перемены - меняйте мышление.
Альберт Эйнштейн

Система образования Республики Казахстан целенаправленно переходит на обновление содержания образования. В учебный процесс внедряются активные методы обучения, в ходе которых предполагается, что учащиеся смогут самостоятельно развивать функциональную грамотность, активно «добывать» знания и творчески подходить к решению проблем.

В Послании Президента Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» говорится о том, что «ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний. [1]

Целью начального образования в рамках обновления является развитие личности ребенка, выявление его творческих возможностей, сохранение физического и психического здоровья. Проблема активности личности в обучении – одна из актуальных как в психологической, педагогической науке, так и в образовательной практике. Известно, что до 70% личностных качеств закладывается в начальной школе. И не только базовые навыки, такие как: умение читать, писать, решать, слушать и говорить, нужны ребенку в жизни. Каждому человеку, вступающему в этот сложный и противоречивый мир, необходимы определенные навыки мышления и качества личности. И задача педагога так построить процесс обучения, чтобы помочь раскрыться духовным силам ребенка. Учителю необходимо не только доступно все рассказать и показать, но и научить ученика мыслить, привить ему навыки практических действий. [2]

Как показывает практика, несмотря на старание педагога, успешно обучаются всего лишь 10% учащихся. Китайская пословица гласит: «Скажи мне – и я забуду; покажи мне – и я запомню; дай сделать – и я пойму». Почему так происходит? Только 10% людей способны запомнить и понять то, что они читают. И только, когда мы говорим и участвуем в реальной деятельности, только тогда мы запоминаем на 90%.

Для этого необходимы новые педагогические технологии, эффективные формы организации образовательного процесса, активные методы обучения.

Активные методы обучения – это методы, которые побуждают учащихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом.

В нашей педагогической практике наиболее эффективными активными методами обучения являются следующие:

Например, в начале урока, с целью создания положительного настроения детей на работу используем упражнения «Здороваемся глазами», «Поздоровайся локтями», «Ладонка», «Атомы». Для выяснения образовательных целей учеников, их ожиданий и опасений применяем метод «Фруктовый сад». После выполнения данного упражнения у учеников систематизируются сформулированные цели.

На протяжении урока учитель регулярно сообщает новый материал обучающимся. Такие методы как «Инфо-угадайка», «Кластер», «Мозговой штурм» позволяют сориентировать обучающихся в теме, представить им основные направления движения для дальнейшей самостоятельной работы с новым материалом.

При организации самостоятельной работы над новой темой важно, чтобы ученикам было интересно всесторонне и глубоко проработать новый материал. В процессе выполнения самостоятельной работы над темой урока используем методы «Улы», «Визитные карточки», «Экспертиза», «Карта группового сознания». Для проведения дискуссии и принятия решений наиболее эффективными являются методы «Светофор», «Приоритеты», «На линии огня». Для представления материала самостоятельной работы обучающихся – «Инфо-карусель», «Автобусная остановка», «Ярмарка», «Синквейн».

Во время проведения урока каждый учитель замечает, когда учащиеся устают, снижается активность, а впереди еще много работы или сложная задача. Достаточно 5 – 10 минут веселой и активной игры для того, чтобы встряхнуться, весело и активно расслабиться, восстановить энергию. Такие активные методы как «Энергия - 1», «Роботы», «Постройся по росту», «Красная Шапочка и Серый Волк», «Шест», «Четыре стихии», «Пантомима» и многие другие позволяют это сделать, не выходя из класса.

Современные технологии предполагают, что ученик должен не только осознать содержание материала, но и осмыслить способы и приёмы своей работы, уметь выбрать наиболее рациональные. На этапе завершения урока применяю такие методы, как «Ромашка», «Две звезды и пожелание», «Письмо самому себе», «Рефлексивный экран», «Итоговый круг», «Что я почти забыл?», «Ресторан», «Комплименты», «Ромашка». Данные методы рефлексии помогают ученику не только осознать пройденный путь, но и выстроить логическую цепочку, систематизировать полученный опыт, сравнить свои успехи с успехами других учеников.

Используя на уроках активные методы обучения пришли к выводу, что у учеников повысилась заинтересованность, вовлеченность в учебную, проектную, исследовательскую деятельность.

Уроки с использованием активных методов обучения интересны не только для учащихся, но и для учителей. Поэтому очень важно активно

разрабатывать и внедрять в урок свои авторские активные методы в соответствии с индивидуальными особенностями своего класса, потому как они:

- формируют положительную учебную мотивацию;
- повышают познавательную активность обучающихся;
- активно вовлекают всех школьников в образовательный процесс;
- стимулируют самостоятельную деятельность;
- помогают эффективно усваивать большой объем учебной информации;
- развивают творческие способности, нестандартность мышления, коммуникативно-эмоциональную сферу обучающегося;
- раскрывают личностно-индивидуальные возможности каждого обучающегося и определяют условия для их проявления и развития.

Литература:

1. <http://www.kazpravda.kz/news/prezident1/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nursultana-nazarbaeva-narodu-kazahstana/>

2. Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогических кадров по предметам начальных классов в школах с русским языком обучения в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан. Руководство для учителя. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015.

3. <http://www.edu54.ru>. Вернер П.Г. Применение активных методов на уроках в начальной школе.

4. <http://www.openclass.ru> Шевелева В.С. Активные методы обучения организации самостоятельной работы над темой.

5. <http://tatianakhromov.ucoz.ru>. Хромова Т.Н. Активные методы обучения.

Бастауыш сынып оқушыларын ойын арқылы тәрбиелеудің ғылыми-теориялық негіздері

*Кабдуова А.Е., №102 МГ
бастауыш сынып мұғалімі*

Балалар болашақ қоғам иесі болғандықтан, дүниежүзілік мәдениетті танытың,өзінің төл мәдениетін білетін,сыйлайтын рухани дүниесі бай,жоғары саналы болуы міндетті. Ғасырлар бойы жинақталған тәжірбиесін,мәдениетін жас буынның бойына саналы сіңіру,қоршаған ортадағы қарым-қатынасын мінез-құлқын өмірге деген моральдық көзқарасын,бағытын дұрыс қалыптастыру тәрбиеге байланысты.[1]

Тәрбие жөніндегі Аристотельдің пікірлері кейінгі дәстүрлерде педагогикалық ой-пікірлердің дамуына үлкен әсер етті. Қазақстанда ХІХ-ХҮ ғасырларда өмір сүрген қазақ ақын жыраулары (Асан Қайғы, Жиенбет, Бұқар, Махамбет және т.б.) өз толғауларында адамгершілік тәрбиелік мәні мол қанатты сөздерді, ұлттық дәстүрлерді жақсылықпен жамандық туралы сыршерткен. Ізгі ниетті жан болуға шақырған. Адамгершілік тәрбиесі туралы Я.А. Каменский: «Егер егістікті отамайтын болсақ, егістікке қауіп төндіретін арам шөп өседі» Гере ағаш бұтақтары кесіліп отырмаса жабайыланады. Я.А. Каменский өз пікірлерін білдіре отырып, адамгершілік тәрбиесіне зор мән берген; «Балалардың қандай болып туары ешкімге де байланысты емес, бірақ тәрбие беру арқылы олардың жақсы болып шығу-біздің қолымыздағы нәрсе деген болатын».

Д. Локтың педагогикалық пікірлерінде гуманизм және адамды сиалап құрметтеу элементтер орын алады. Оның пікірінше адамгершілік тәрбиенің нақты тәсілдері мен құралдары мынандай қағидаларға негізделуі тиіс: табиғатқа сәйкестігі, бала табиғатын жеке зерттеу және оларда даралық қатынас орнату: тәрбиедегі қаталдықты балаға сүйіспеншілікпен білдірумен ұштастыру.

И.И. Герbart пікірінше, адамгершілік тәрбиенің мақсаты - мінез-құлықты қалыптастыру. Бұл тәрбие негізінен оқу арқылы жүргізіледі. Осыған байланысты адамгершілік тәрбиесі де оқу сияқты баланың салалы қызуғушылықтарымен адамгершілікті елестеулеріне негізделеді деп есептеді. Тәрбиеші тіптен тәртіпсіз баланың өзінен жақсы сапаларды ойын арқылы іздестіруі тиісті деген идеясына біздер қосыламыз.

Адамгершілік тәрбиесі туралы ой – пікірлер, толғаулары осы күнде де өз жалғасын тауып келеді. Олай болса қазақтың ұлттық ойындарын үйрету арқылы жас ұрпақ адамгершілік асыл қасиеттеріне: ар-ұят, сыпайыгершілік сақтауға, еңбекті

қадірлеуге, қайырымдылық, рақымдылық, жолдастыққа, жерін елін сүйуге тәрбиелеу проблемалары Т. Қуанышев, Г. Нұрқанова, А. Асарбаева, Ә. Наурызбайқызы, А. Табилдиев, А. Тұрабаев т.б. Зерттеулерін де қарастырылды. [2]

Баланың бүкіл өмірі ойыншықпен байланысты екенін білеміз.

Ойыншық-әдейі балалар ойынына арналып жасалған зат. Біздің ойымызша, психологиялық, педагогикалық тұрғыдан қарастыратын болсақ, ойыншық баланың өмірінің мәнін толықтыруға соның негізінде тезірек есейуге ықпал тигізеді (ой-өрісін кеңейтеді, бейнеленген заттармен өмір құбылыстарына деген ықпалын тәрбиелейді, дербестігін дамытады, өзара қарым – қатынастарын өз іс-әрекеттерін үйлестіру қабілеттерін дамытады).

Сонымен бастауыш сынып жасындағы баланың дамуымен тәрбиесінде біріншіде ойынға ерекше мән беріледі, себебі ойын бала өміріндегі негізгі іс-әрекеттің түрі болып табылады, екіншіден жеке тұлғаның қалыптасуын еріртік қасиет саналады дамытудың құралы боп табылады. Ойын адамгершілік тәрбиенің негізгі әдісі. Оған қысқаша мынадай сипаттама береміз.

Үлгі ету-адамгершілік тәрбиенің негізгі әдісі. Адамгершілікке тәрбиелеудің әдісі ретінде басқа әдістермен бірлікте ойын барысында елеулі рол атқарады.

Түсіндіру-барысында балалардың тәртібіне қойылатын талаптарды, үйрету, тікелей нұсқау беру түрінде өтеді.

Сендіру- баланың санасына, сезіміне, еркіне мақсат көздей отырып, ойын арқылы жағымды әдеттерге, қасиеттерге баулиды.

Адамгершілікке тәрбиелеуде баланың ойын – әрекетін мақұлдау әдістері қолданылады. Мұнда педагогиканың адамдарға барынша талап қою және оны барынша құрметтеу сияқты жалпы қағидаларына сүйенеді.

Мақұлдау баланың жақсы іс істесек деген тілегін тудырады, бірақ бұл тілек күйінде ғана қалып қоймай, баланың ой – әрекетіне, мінез – құлық тәрбиесіне ауысуын қамтамасыз ету керек.

Мақұлдау қарапайым түрі іс-әрекет дұрыстығын қолдау. Кінәлау-ықпалды әдіс, кінәлау әділ болмаса баланы ренжітіп жасытады. Бұл да мақұлдау сияқты дер кезінде қолданылмаса, балада нашар мінез – құлықтың айналуына себеп болады, кінәлаудың түрлері- ескерту, сақтандыру, сөгу.

Ескерту баланың жасаған кемшілігін оңай жөндеуге болатын кезде қолданылады. Бірақ оны жиі қолданылса, тәрбиелік ықпал күшін жояды, себебі бала оған үйреніп кетеді. [3]

Балалар бұл қағидаларды күнделікті өмір сүру барысында және ойынды қабылдап, дағдыланады. Дегенмен, адамгершілік, қағидаларды ережелер моралдық өлшемдер мәңгілік, бірақ та кейбір адамдар да нақты байқалады, ал біреулер бұл қағиданы ескермеу мүмкін. Ал, бірақ мұндай бала жеке тұлға субъект ретінде өзін ойын кезінде танытуға ұмтылатын, өзін іс-әрекетте қалыптастыруға бағыттайды.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу - тәрбие жұмысының негізгі саласы сабақ. Сабақ үстінде оқушылардың біліктілігі, іскерлігі, дағдысы, дүниетанымы дамиды. Негізгі бетбұрыс оқушы білімінің сапасын арттыру, ол дегеніміз түпкі нәтижиге көре білу, яғни оқушыға берген біліміміздің қайтарымын көру. Сол үшін сабақта сыныптағы оқушының барлығын қызықтыратын ойындар қолданамыз. Бес саусақ бірдей емес, яғни әр оқушының сабаққа қызығушылығы, дүниетанымы, даму ерекшелігі әртүрлі. Сондықтан оқушылардың осы топтарына әртүрлі деңгейде талап қоюға тура келеді. Ал ойын элементтері кез келген оқушының қызығушылығын тудырады. Тіпті нашар оқитын оқушының өзі ойын арқылы берілген тапсырмаларды асқан қызығушылықпен, белсенділікпен

орындайды. Оқушылардың қызығушылықтарын туғызатын ойындардың бірі дидактикалық ойындар.

Ойын элементтерін пайдалана отырып, мұғалім оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, зейінін арттыру мақсатында әртүрлі заттарды қолдану арқылы сұрақтар қойып, затты көрсетіп, түсіндіріп ойын сюжетін құрастырады.

Бастауыш сыныптың тіл сабақтарында дидактикалық ойындарды жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, қайталау, пысықтау, жаттығу сабақтарында да пайдалануға болады. Бастауыш сынып оқушылары әлі де ойын баласы, сондықтан мұғалім оларды жалықтырмай әртүрлі ойын түрлерімен сабақты қызықты өткізуге тырысуы қажет. Ойындар оқушылардың ой-өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді. Ойындар оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірумен қатар, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға да баулиды. Оқушылар ойын ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатынын да біледі. Ойын оқу пәндерінің мазмұнымен тығыз байланыста жүргізілгенде ғана дұрыс нәтижелер береді. Ойынды тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін, тартымдылығын күшейтеді, оқушылардың сабаққа ынтасымен қызығушылығын арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Көркем әдебиет дидактикалық материал. Алматы. Аруна баспасы.
2. Мухина В.С. Психология дошкольника. Алматы. 1986 жыл.
3. Тіл дамытудың ғажайып әлемі. Алматы. Аруна баспасы.

Функционалдық сауаттылық - білім сапасын жетілдірудің негізгі бағдары

*Калиякбарова Ж.Ж., №53 ЖББОМЛ
бастауыш сынып мұғалімі*

Ресми дерек бойынша, мектеп жасындағы балалардың 40 пайызы әдеби мәтінді түсінуге қиналатындығы дәлелденген. Бұлар мектептен білім алса да, қызмет жасауға келгенде қарапайым жазу үлгісін білмейтіндігін көрсеткен. Тіпті олар әр түрлі жағдайда кездескен бланкіні толтыра алмай, ондағы ақпараттың мәнісін түсіне алмапты. Бір қызығы, олар теледидарда не айтылып жатқанын, жалпы айтқанда, күнделікті өмірдің есебін білмейтін болып шыққан. Соның салдарынан жұмыссыздық, өндірістегі апат, жазатайым оқиғалар, жарақат алулар көбейіп кеткен. Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман

болуға үйретпеуден болған көрінеді. Сақтанбау, ұқыпсыздық, байқаусыздық, апаттар: мұның бәрі ережені дұрыс оқымағандықтан, түсінбегендіктен, санаға сіңірмегендіктен орын алып отыр.

Қазақ маманы С.Раевтың ойынша, сауатсыздық дерті адамға кішкентай кезінен бастап жұғады екен. Әсіресе бүлдіршінді жазу мен оқуға баули бастаған 1-ден 3-сыныпқа дейінгі аралықта пайда болады. Яғни, үшінші сынып оқушысы ешқашан кітапханаға бармаса, оқулықтан басқа ешқандай кітап оқымаса, тағы бір ертеңгі сауатсыздың дүниеге келгені. Ғалымдардың айтуынша, 8-сыныптан бастап оқушылардың 60 пайызының өз бетімен жазып-оқуға деген ынтасы жоғалады екен. Тіпті түлектердің үштен бірінің оқуға мүлдем құлқы болмайтын көрінеді. Елбасы дұрыс айтады, «білім беру тек қана оқытумен ғана шектелмей, оны керісінше, әлеуметтік адаптация процесіне бейімдеу қажет».

Сонымен, функционалдық сауаттылық дегеніміз не?

Функционалдық сауаттылығы дегеніміз- адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына, жасына қарамай ілесіп отыруы, адамның мамандығына, жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Ондағы басты мақсат жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады.

Жалпы білім беретін орта мектептің бастауыш сатысында оқушының білімді күтілетін нәтижеге қарай сапалы меңгеруі, білім берудің әлеуметтік мәнін ұғыну арқылы кіріктіру мәселесі әлемдік білім кеңістігіне толығымен кірігу білім беру жүйесін халықаралық деңгейде көтеруді талап ететіні сөзсіз. 12 жылдық білім беруде әлемдік тәжірибені ескере отырып, ұлттық ерекшеліктерді сақтау, оқытуды нәтижеге бағыттау үшін субъектілік қатынасты ұйымдастыра алатын мұғалімдерді дайындауға басымдық беріліп отыр.

«Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-16 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары» атты құжатында «...тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады» деп айтап көрсетілген. Аталған құжатта мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытудың 4 түрлі механизмі қарастырылған. Біріншіден, білім берудің мазмұны мен әдіснамасын түбегейлі жаңарту, екіншіден, оқу нәтижелерін бағалау жүйесін өзгерті, үшіншіден, қосымша білім беру жүйесін дамыту, төртіншіден, оқыту мен тәрбиелеу үдерісіне ата-аналардың барынша белсенді қатысуын қамтамасыз ету.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында анықталған, басты мақсаттардың бірі – жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене бітімі және рухани дамыған азаматын қалыптастыру, тез өзгеретін әлемде оның табысты болуын қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттілігін қанағаттандыру болып табылады.

Функционалдық сауаттылық оқушылардың сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау қабілеті, оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуінің шарты, оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамытудың тетігі, оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытудың негізі, әлеуметтік-мәдени дамуының өлшемі, білім, білік, дағдыларының құзыреттілікке ұласу жолы. Ол оқушылардың қатысымдық, ақпараттық, проблемалардың шешімін табу құзыреттіліктерінің бірлігінен құралады.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылықтарын қалыптастырудың психологиялық және педагогикалық негіздеріне келер болсақ, бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктері ескерілуі керек. Оқу, жазу сауаттылықтарын қалыптастыруда, ең алдымен, кіші мектеп жасындағы балалардың ойлау мен сөйлеуі маңызды орын алады. Бұл орайда Ж.Аймауытов, Б.В.Беляев, Е.И.Пассов, Н.И.Жинкиндердің ойлау мен сөйлеу секілді күрделі психикалық құбылыстар туралы ой-пікірлері талданады. Ой ұйымдасқан сөйлесім үдерісіне айналуы үшін адам өзіне қажетті үлгіні, ойды дәл бейнелейтін сөзді таңдап алатын іштей сөйлеудің кезеңдерінен өтуі тиіс. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда іштей сөйлеу мен сөйлесімнің мәнін назарға алу олар орындайтын жаттығулар мен тапсырмаларды іріктеуде маңызды рөл атқарады. Оқыту үдерісінің нәтижелілігі бастауыш сынып оқушысының физиологиялық, психологиялық негіздерін терең білу мен барлық оқу әрекетін соған негіздеуге байланысты болады. Оқыту үдерісінде пәндік білім, білік, дағдыларды, яғни құзыреттіліктерді меңгертуде балалардың жас кезеңдеріне сәйкес пайда болатын жетекші әрекеттерге назар аударылды. Бастауыш сыныптан мектептің орта сатысына өту кезеңінде балалардың өзін қоршаған адамдармен қарым-қатынасы жаңа арнаға түседі: даралық сезімдері бас көтеріп, өзін-өзі тани бастайды. Білім беруде бұл мәселелер ескеріліп отыруы тиіс. Бастауыш мектеп кезеңі оқушылардың оқу, қарым-қатынас, еңбек секілді жетекші әрекеттер негізінде жалпы және ерекше қабілеттерінің дамуымен сипатталады. Оқу әрекетінде олардың жалпы интеллектуалдық қабілеттері қалыптаса бастайды.

Бүгінгі күн талабына сай жан – жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, қызығушылығы бар адамды мектеп табалдырығынан дайындап шығарудың ең бір тиімді тәсілі ол – оқытудағы математикалық сауаттылық. Математикалық сауаттылық мәселелері оқу процесіндегі

толығымен орындалмай отырғандығын көрсетеді. Математикалық сауаттылық проблемалары осы күнге дейін аз айтылып жүрген жоқ. Егер әр бір мұғалім әр сабақта математикалық сауаттылықты қалыптастырып, үнемі көңіл бөліп отырса, білім сапасы әлдеқайда жақсарар еді.

Бастауыш сыныптарда оқушылар сандық өрнектермен арифметикалық амалдарды орындаумен шектелсе, алгебра, геометрия, тригонометрия әлеміне енген сайын басқа жаңа талаптар қойылады. Бастауыш сыныптарда 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9 және «+», «-», «*», «/» секілді таңбалармен қатар I, V, X, M, L, C тәріздес Рим цифрларын білумен шектелеміз. Ал енді алгебрада латын, грек әріптерін үйренуге тура келеді. Міне, осы әріптерді дұрыс жаза және оқи білу математикалық сауаттылық білдіреді. Оқушылар геометрия ұғымдарымен бірінші сыныптан таныс болады, кейін жаңа жазулар мен сызулар кездесуі мүмкін және оқытуда арнайы заңдылықтар сақтау қажет. Мұғалім оқушыны математика пәнінің қыр сырына үйрету үшін оған математикалық сауаттылықты сақтау жөнінде күнделікті қатаң талаптар қойып, орындалуына мұқият зер салуы керек. Сонда оқушы математикалық өрнектерді оқуда, жазуда және сызбаларды сызуда сауаттылық көрсетіп, тәртіпке бейімделеді де, есептерді де алгоритм немесе логика бойынша тез, әрі сауатты шеше алады, сабаққа да ынтасы арта түседі.

Сауаттылық қызметі – алған білім, білік, дағдысын күнделікті іс – әрекетте пайдалану біліктілігі. Оқушылардың танымдық әрекет амалдарын меңгеруін есепке алып, алгоритмдік есептерден эвристикалық типтегі есептерге көшу кезінде оқу-зерттеулік есептер көбейе түсетін өзара байланыс түрі өте тиімді. Математикалық сауаттылықтың дамуы оқушының жалпы сөйлеу мәдениетін дамытып, қазіргі қоғамда тұлғаның ұтымды сөйлеу коммуникацияларын қалыптастырады. Математикалық сауаттылықты қалыптастырудың бастауыш сынып оқушылары үшін сыныптан тыс жұмыстар арқылы олардың қызығушылықтары мен сауаттылығын дамыту.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыру дағды мен іс әрекет негізінде өздігінен ізденетін, өздігінен шешім қабылдайтын, нарық заманында өмір сүріп, адал еңбектенетін, бәсекелестікке қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға септігін тигізеді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру - оқушының логикалық ойлау қабілеттерін дамытудың үйлесімді жолы.

Олай болса, функционалдық сауаттылық оқушының белгілі ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және білім, білік дағдыларының жиынтығы. Ол тек білім мен білік әлеміне барудың жолы ғана емес, ұлттық әлеуметтік дамуының өлшемі. Оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамыту үшін оқушылардың сапалы есептерді өз бетінше шығаруына көп көңіл бөледі. Сапалы есептер оқушының логикалық ойлау қасиетін шындайды және пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Сабақта әртүрлі әдіс - тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың ой - өрісін дамытуға, есептер шығару кезінде қызығушылығын арттыруға, теориялық білімдерін практикада қолдана білуге үйретеді.

Сапалы есептер шығару барысында оқушылар қажетті көлемдегі білімді игеріп қана қоймастан, өз бетінше шешім қабылдауға және болашақта мамандық таңдауына ынталандырылады. Сабақта сапалы есептер шығару арқылы алған білімдерін оқушылар күнделікті өмірмен байланыстырып отырады, өйткені оқушы ойлауға да ойлануға да қабілетті.

Президентіміз Н. Ә. Назарбаев өз Жолдауында: «Қазақстан - 2050» Стратегиясы – барлық салықаны қамтитын және үздіксіз өсуді қамтамасыз ететін жаңғыру жолы. Ол – елдігіміз бен бірлігіміз, ерлігіміз бен еңбегіміз сыналатын, сынала жүріп шыңдалатын үлкен емтихан. Стратегияның мүлтіксіз орындап, емтиханнан мүдірмей өту, ортақ парыз, абыройлы міндет!» дейді. Осы ортақ парызды, абыройлы міндетті кім қалай түсінеді, кім қалай орындайды. Елбасымыздың Жолдауын мұғалімдердің негізгі орындау міндетіне: пән сабақтарында болашақ Қазақстанның нағыз азаматының функционалдық сауаттылығын дамыту болып отыр.

Ортақ Отанымыз – Қазақстанның одан әрі Мәңгілік Ел болып өркендеуі үшін, жан – жақты дамуы үшін оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту арқасында талай асулардан абыроймен өтеміз деп және мұғалімдер тек қана адал салықалы еңбек етіп, функционалдық сауаттылығы бар тұлға тәрбиелеп шығарымыз деп үәде етеміз.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру қазіргі таңда оқыту жүйесіне қойылып отырған әлеуметтік сұраныс талаптарымен сай келу үшін бастауыш сыныптардан бастап оқушының оқу, жазу сауаттылығын, жаратылыстану ғылымындағы сауаттылығын, математикалық сауаттылығын, компьютерлік сауаттылығын, денсаулық мәселесіндегі сауаттылықты, құқықтық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған арнайы жұмыс арқылы оң нәтижелерге қол жеткізуге болады

Оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру

Касанбекова С.Е., Акпаева Н.К., №12 ЖББОМ

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру - білім беру процесінің негізі болып табылады. Қазіргі білім мен ғылымның дамыған заманда білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру ең өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Ең алдымен оның оқу сауаттылығы, математикалық және жаратылыстану ғылыми сауаттылығы секілді аспектілерін қалыптастыру мақсатына байланысты түрлі пәндерді оқыту арқылы функционалдық сауаттылықты мақсатты түрде қалыптастыру мүмкіндігін қамтамасыз ету қажет.

Оқу сауаттылығы – білім алушылардың мәтін мазмұнын түсіне білу және оларға ой жүгірте білу, мәтін мазмұнын өз мақсаттарына жету үшін пайдалана білу, қоғам өмірінде белсенділік таныту мақсатында білімдері мен мүмкіндіктерін дамыту қабілеттері. Оқу жылдамдығы мен мәтінді дәлме-дәл түсіну бағаланбайды, мәтінге арналған рефлексия мен ұғым, оқылғанды өмірлік мақсаттарда жүзеге асыруы үшін пайдалануы бағаланады.

Оқу сауаттылығын қалыптастыруда бастапқы кезең маңызды қызмет атқарады. Бұл кезеңде төменгі сынып оқушыларының кітапқа деген көзқарасының белсенділігі немесе селқостығы, оқырмандық шеберлігі мен дағдылары қалыптасу мәселесі шешіледі. Осы кезеңде бізді толғандыратын мәселенің бірі балалардың кітап оқымайтындығы.

Кітап оқуға деген қызығушылықтарының болмау себептері:

1. Бұқаралық ақпарат құралдары ықпалының артуы (теледидар, интернет);
2. Қоғамдық өмірдің күрт өзгеруі (жағдайы төмен отбасылар санының өсуі);
3. Ересектердің балалармен бірге оқу әрекет ұстанымының өзгеруі;
4. Оқу дағдысын мақсатты түрде қалыптастыру жүйесінің жоқтығы.

Біз бұл кедергілерден шығу жолдарын, баланы қалай кітап оқуға баулу керек?-деген сұраққа жауап іздедік. Осы мақсатта мектептің Даму стратегиясы аясында «Оқу шаттығы» облыстық әлеуметтік-педагогикалық жобасын іске асыру шеңберінде мектепшілік жоспар құрылып, сол жоспар бойынша жұмыстар жүргізіліп жатыр. Жобаның көздеген мақсаты – бастауыш сынып оқушыларының функционалды сауаттылығын дамыту, кітап оқуға деген қызығушылығын арттыру және төменгі сынып оқушыларының оқу сауаттылығының нәтижесін мәдени оқу дәрежесіне көтеру.

Жобаға бастауыш сынып мұғалімдері, оқушылар, кітапханашы қатысады. Мұғалімнің міндеті төменгі сынып оқушыларының оқу сауаттылығын және оқуға деген қызығушылығын дамытуға жағдай жасау, мысалы:

- сабақта және сабақтан тыс уақытта оқуға деген әр түрлі қажеттілікті дамытуға түрлі әдіс-тәсілдерді қолдану;
- сахналық қойылым, шығармашылық сайыстар, әдебиетке қатысты түрлі ойындар арқылы оқу сауаттылығын дамыту;
- балалардың шығармашылыққа деген қызығушылығын ынталандыру.

Күтілетін нәтиже:

- Бастауыш сынып оқушыларының оқырман ретінде қызығушылықтары, оқу мәдениеті мен оқу сауаттылығы жоғарылайды;
- кітапхана қызметкерлері балалардың оқу сауаттылығын арттыруға белсене қатысады;
- ата-ананың да жауапкершілігі артып, білім сапасы көтеріледі;

Оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру мақсатында мектебімізде мынадай жұмыс түрлері жүргізілуде:

1. Ай сайын «Гибрат» газеті шығады. Оған оқушылардың шығармашылық жұмыстары жарияланып тұрады.

2. «Жас зерттеушілер» оқушылардың ғылыми қоғамы жұмыс жасайды. Тақырып бойынша оқушылар жазған жобаларын қорғайды.

3. Оқушылар апта сайын кітапханаға сыныбымен келіп, кітап оқуды дағдыларына айналдырған. Сонымен қоса кітапханада кітапханалық сабақтар да өткізіліп тұрады. Мектеп кітапханасы мен жергілікті М. Әуезов атындағы №5 балалар кітапханасымен тығыз байланыста жұмыстар жүргізеді. Бірігіп әртүрлі іс-шаралар өткізіп, кітапхана қызметкерлері балалардың оқу сауаттылығын арттыруға белсене жұмыс атқарады.

5. Бастауыш сынып мұғалімдері ата-аналармен дөңгелек үстел ұйымдастырып отырады. Мақсаты «Оқу шаттығы» әлеуметтік-педагогикалық жобасын насихаттау, ата-аналарға кеңінен ақпарат беру.

6. 1-сынып оқушылары мен 5-сынып оқушыларының арасында сабақтастықты байланыстыру мақсатында «Маған оқып берші» тақырыбында жұмыстар жүргізілуде. 5-сынып оқушылары 1-сынып оқушыларына әр сәрсенбі сайын ертегілер оқып береді және де «Сурет салу сағаты» бойынша түрлі жұмыстар ұйымдастырады.

Қорытындылай келе, төмендегі жұмыстар өз нәтижесін көрсетті:

- Оқушылардың ой-өрісі, дүниетанымы кеңейіп, көркем шығармаларды оқуға құмартып, оқырмандардың ақпараттық сауаттылығы арта бастады;
- Оқушылар түрлі байқауларға қатысып, жүлдері орындарға ие болып, жеңімпаздар саны артты.

- 4 «А» сынып оқушылары М.Әуезов атындағы №5 балалар кітапханасымен тығыз байланыс жасап, нәтижесінде өткізілген іс-шаралар «Алтын арай» және «Ұлан» газетіне жарияланды.

- Ата-аналар оқушылармен бірігіп мерекелік, тәрбиелік іс-шараларға жиі қатыса бастады.

- Мұғалімдер бұқаралық ақпарат құралдары арқылы «Оқу шаттығы» жобасы бойынша іс-тәжірибе бөлісуде.

Былырғы оқу жылында «Оқу шаттығы» жобасы бойынша жүргізілген жұмыстардың тиімді әдістері қала мұғалімдеріне таратылды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2017-2018 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырдың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. [7б.]

2. Қарағанды облысының білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы. «Оқу шаттығы» әлеуметтік-педагогикалық жобасы. [2б., 4б.]

Создание ситуации успеха как эффективное средство формирования положительного отношения младших школьников с невысокими учебными возможностями к процессу учения

*Козинская Т. А., Субханкулова Н. В., Кальчинская В.А., СОШ № 25
учителя начальных классов*

Успех в учении – единственный источник внутренних сил, рождающий энергию для преодоления трудностей, желания учиться.
В.А.Сухомлинский

В настоящее время в образовательном процессе присутствуют негативные тенденции: падение интереса к знаниям, снижение познавательной активности, пропуски уроков обучающимися, конфликтные ситуации, возникающие в процессе учения. Постоянное состояние повышенной тревожности обучающихся приводит к нарушению здоровья детей, влияет на их успеваемость.

Для младших школьников с невысокими учебными возможностями успех играет особую роль, являясь важнейшим стимулом учения. Успех в учении - единственный источник внутренних сил ребёнка, рождающий положительную мотивацию, энергию для преодоления трудностей школьника.

На базе этого состояния могут формироваться устойчивые чувства удовлетворения, формируются новые более сильные мотивы деятельности, меняется уровень самооценки, самоуважения.

Успех (по А.Белкину) - переживание состояния радости, удовлетворения обучающегося и учителя от результата своей деятельности, который либо совпал с ожиданиями и надеждами педагога, либо нет, а иногда превзошёл их. В основе ожидания успеха у школьника лежит огромное стремление понравиться учителю, похвала родителей и учителя. (2,с.30)

Наличие интереса является одним из главных условий успешного протекания учебного процесса и свидетельством его правильной организации. Отсутствие интереса у школьников является показателем серьёзных недостатков в организации обучения.

Мотивация обучающихся и их интерес являются основными факторами в обучении.

Проблема повышения мотивации обучения требует от учителя нового подхода.

В связи с этим, особое значение приобретает создание специальных ситуаций, способствующих достижению обучающихся с невысокими учебными возможностями даже незначительных успехов в различных видах учебной деятельности. Такая работа позволяет обеспечить

постепенное продвижение и развитие каждого ребёнка в зависимости от его индивидуальных особенностей.

Методы и приёмы создания ситуации успеха:

- учёт уровня усвоения (степени понимания) изученного материала;
- доступное объяснение учебного материала;
- обязательное использование занимательной наглядности;
- дидактические игры;
- парные и групповые творческие задания;
- индивидуально – дифференцированный подход (личностно-ориентированный подход);
- комплекс поощрительных мер за любые положительные достижения в учёбе;
- создание оптимальной благоприятной образовательной среды.

В наших силах организовать процесс обучения таким образом, чтобы каждый ребёнок чувствовал себя комфортно, уверенно, был мотивирован на успешную учебную деятельность.

Эффективное сочетание в начальной школе учебной и игровой видов деятельности, а также использование некоторых психологических методов способствуют успешному применению следующих приёмов формирования положительного отношения к процессу обучения.

Раскроем подробнее содержание некоторых из них:

«Шкала настроения» - детям раздаются жетоны разного цвета со стилизованным выражением лиц, с помощью которых ребята оценивают свои успехи и достижения во время и по окончании урока.

«ШКАЛА НАСТРОЕНИЯ»

«Весёлая коллекция» - ученикам предлагается собрать «Весёлую коллекцию» (небольшие яркие картинки из детских книг и журналов – сказочные персонажи, герои стихотворений, рассказов, и т.д.), т.е. каждый ребёнок в зависимости от своих успехов и по своему выбору к концу учебной недели может собрать большое количество ярких картинок.

«ВЕСЁЛАЯ КОЛЛЕКЦИЯ»

«Помоги сказочному или мультипликационному герою» - дети работают над индивидуальными карточками с заданиями разного уровня, объединённые общей темой – оказание помощи в выполнении задания сказочному или мультипликационному герою, получение похвалы, поощрения от его имени.

Словесная поддержка педагога - использование фраз типа: «Постарайся приложить усилия, и у тебя получится это задание», «Не расстраивайся, в следующий раз тебе удастся выполнить задание быстрее и качественнее», «Я сейчас подскажу тебе, как правильно выполнить задание, а в следующий раз ты всё сумеешь сделать сам», «Я очень рада, что ты смог преодолеть себя и сделал это задание».

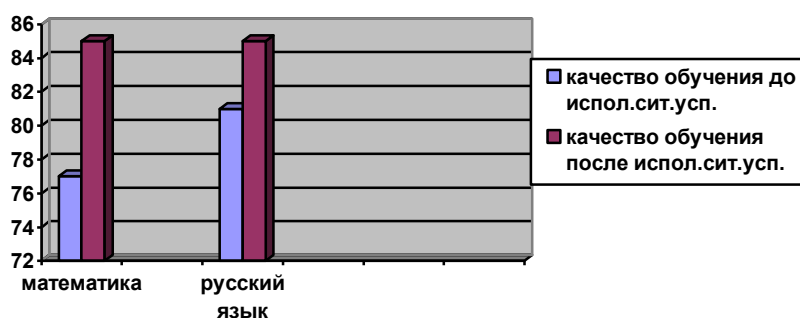
Элементы аутотренинга – «Я буду стараться, и у меня получится», «Мне будет трудно, но я не подведу свою группу или учителя», «Мне нравится, что меня хвалят, и я постараюсь всё выполнить быстро и правильно».

Установка на позитивное решение проблемы - на этапе организации учебного процесса хоровое проговаривание фраз: «Вместе мы преодолеем все трудности», «С помощью учителя или других ребят мы выполним все задания», «Мы всегда найдём решение».

Создание ситуаций успеха в педагогическом процессе оказывает влияние не только на настроение учащихся, но и на качество обучения. Каково же это влияние?

Результаты исследования демонстрируют зависимость качества обучения от ситуации успеха. По математике происходит повышение качества обучения с 77% до 85%, по русскому языку – с 81% до 85 %.

Диаграмма роста качества знаний при применении ситуации успеха

Таким образом, при условии постоянного стимулирования успешности обучения младших школьников с невысокими учебными возможностями, отмечается значительная позитивная динамика в формировании устойчивой положительной мотивации к учебной деятельности.

Из всего сказанного можно сделать вывод о том, что создание ситуации успеха – это эффективное средство формирования положительного отношения к процессу учения.

Литература:

1. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Рад. шк., 1988.
2. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как её создать? М.: "Просвещение", 1991.
3. Бирюков С.М. Изучение мотивов учебной деятельности младших школьников. // Начальная школа, 1999.

Бастауыш сынып оқушыларын мәнерлеп оқуға баулу

*Маханова М.Е., Омарова Н.А., №12 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімдері*

Бастауыш сынып оқушылары алғаш мектеп табалдырығын аттап, сауат ашуға ұмтылған кезден бастап әрбір үйренген дыбыстың таңбасын жазып, оқып дағдыланады.

Бастауыш сынып мұғалімдері алдындағы оқушының оқуға қаншалықты төселгенін арнаулы есеп жүргізу арқылы бақылап отыратыны белгілі. Бала -лар саналы түрде түсініп, дұрыс оқуға төселгенде мәтінді қиындықсыз, бір-шама жылдамдықпен оқиды. Мәтіндегі сан алуан оқиғалар, құбылыстар, іс-әрекеттер бірден оқылмайтынын түсінеді. Мәнерлеп, әсерлі оқуға талапта-нады. Оқу үлгісінің түрлерін мұғалім көрсетіп, үйретеді.

XIX ғасырда көптеген лингвисттер дауыс ырғағына көп көңіл бөлген. Кейінірек, мәнерлеп оқу өте ерекше өнер деп қарастырылды.

Мәнерлеп оқу дегеніміз - қарапайым сөйлеу тіліне жақын, еркін оқу. Қарапайым сөйлеу деп күнделікті тұрмыс – тіршілігімізде бір - бірімізбен қарым - қатынас жасағанда алуан түрлі дауыс құбылысына түсіріп сөйлеуді айтып жүрміз. Өйткені, адамдар бір-бірімен сөйлескенде әртүрлі оқиғалар, хабарлар, көріп - білгендері туралы әңгімелейді және сол әңгімелерін өте шебер, әсерлі жеткізеді.

Қазақ тілі синтаксисінде онға тарта тыныс белгілері бар. Тіліміздегі сөй-лемдерді сауатты жазу - осы тыныс белгілерін дұрыс қоюға тікелей байла-нысты. Ал оқу кезінде де осы тыныс белгілерінің жеке - жеке мағыналарын түсініп, дұрыс оқу қажет.

Сауатты оқи білу –сөздердің, дыбыстардың, дауыс ырғағының дұрыс айтылуы, мәнерлеп оқу.

Ұлттық тәрбиемізде ұлағатты бабаларымыз балалары тіл дыбыстарын дұрыс меңгеру үшін тілі шығар - шықпастан – ақ өлең мен жырға, ертегі мен аңызға, жұмбақ пен жаңылтпашқа құлақтарын қанықтырып өсірген. Сонда дыбыстау мүшелері жетіліп, тіл дыбыстарын дұрыс айту дағдысы қалыптасады деген.

Оқу дағдысын дұрыс қалыптастыру – оқу пәнінің негізгі міндеттерінің бірі. Оқулықтағы материалдар оқу дағдысының түсініп оқу, дұрыс оқу, тұтас оқу, шапшаң оқу, мәнерлеп оқу сияқты негізгі сапаларын жүйелі жүргізуге, сонымен бірге тыңдай білу, түсінгенін айта алу, ауызша және жазбаша тіл дамытуды жетілдіруге кең мүмкіндік жасайды.

Сонымен баланың ішкі дүниесін дамытуда басты құралдардың бірі – әр түрлі тақырыптарға жазылған әдеби, тарихи т.б. кітаптар.

Кітап – білімнің қайнар көзі. Балалар кітап арқылы халықтың бостандығы мен бақыты үшін күрескен қажырлы адамдардың, батырлардың ерлік істерімен танысады. Ақыл – ой елегінен өткізеді. Кітап жас ұрпаққа өткен шежірелерден сыр шертіп, оның болашағын анықтайды.

Кітап оқуға, білімге деген сүйіспеншіліктің негізін қалайды.

3-сыныптың «Әдебиеттік оқу» пәнінде «Құстар айтысы» деген сыныптан тыс оқуға арналған үнді ертегісін сыныпта мәнерлеп оқуға даярлау үшін мұғалім не істер еді.

1. Балалар алдында мәнерлеп оқудың үлгісін көрсету үшін алдымен іштей бір оқып алады.

2. Мәтіннің мазмұн-мағынасына сай қай жерге логикалық кідіріс, психологиялық кідіріс, грамматикалық кідірістер жасау керегін белгілеп алады.

а) Логикалық кідірістер қойып оқуға құстардың ақылдасу сөздері, келісімге келген жерін оқу;

ә) психологиялық кідірістерді құсбегінің жүгіріп келе жатып ойлаған ойын, қарға мен көгершіннің сөздерін оқу кезінде қою;

б) грамматикалық кідірістерді тиісті тыныс белгілерінің мағыналарына қарай отырып дұрыс қоя білуді қамтамасыз ету.

3. Ертегінің ішінде балаларға түсініксіз сөздер мен сөз тіркестерін теріп жазып түсіндіру үшін сөздік жұмысын жүргізу:

Құсбегі – жыртқыш құстарды аң аулауға баулып үйрететін аңшы немесе құс аулайтын адам.

Ынтымақ – бірлік; Жанжалдасу -таласу, керісу.

Алауыздық -бірінің айтқанына бірі көнбеу.

4. Шығарма мазмұнын мәнерлі оқу мен әңгімелеу арқылы балаларды ауызбіршілікке, ұйымшылдыққа, адамгершілікке тәрбиелеу жағына баса назар аудару.

5. Балаларды ойландыру үшін проблемалық сұрақтар қою.

Мәнерлеп оқу, сауатты жазу икемділігі мен дағдылары оқушылардың бел-гілі бір теориялық білімі негізінде дамиды деп қарастырылған.

Атап айтсақ, өз мектебімізде бастауыш 2-4сынып оқушыларымен «Оқу шаттығы» жобасы аясында өткен «Арайлы, алтын күз!» тақырыбындағы мәнерлеп оқу сайысы, «Кітап - өмірлік серігің» атты жарнама, яғни онда жаңылтпаштар айту және Қожанасыр ертегілерінен

үзінділер жарнамаланды. «Шешендік өнер - құнды қазына» атты шешендік сөздер сайысы да тартысты, өте қызықты өтті.

Мұндай ісшаралар оқушыларды кітап оқуға баулу және мәнерлеп оқуға, көркем сөзді игеруге, өз тілінде қолдануға қалыптастыру мақсатында көптеп өткізілуде. Міндеті: ұлтымыздың сарқылмас қазынасын сақтап қалуға баулу.

Сонымен қатар 3-4сынып оқушылары арасында өткен мәтінді оқу және түсіну сапасын бағалауға арналған I қалалық «Бәріміз кітап оқимыз!» байқауына 3«а» сыныптан Марланқызы Сабина қатысып, жоғары жетістік көрсеткені үшін I дәрежелі Дипломмен және жоғары дәрежеде дайындағаны үшін сынып мұғалімі Грамотамен марапатталды.

3-4сынып оқушылары арасында негізгі пәндерден ұйымдастырылған қалалық Олимпиадада қазақ тілі пәнінен 4«а» сынып оқушысы Зайтов Әбілқайыр жоғары жетістік көрсетіп «Тіл білгірі» номинациясын иеленді.

Мәнерлеп оқу икемділігі мен дағдысын арттыруда К.Бозжанова мыналарды ескеру қажет дейді.

Біріншіден, оқушының дұрыс және мүдірмей оқуын қамтамасыз ету. Олай етпеген жағдайда оқушының мәтінді толық түсінуін қамтамасыз ету мүмкін емес. Сонымен бірге, сабақта қолданылатын әдіс, тәсіл оқудың техникасын жетілдірумен бірге баланың кітапқа, оны оқуға ынтасын арттыратындай, ал көптеген жағдайда бір мәтінді әлденше рет жалықпай оқуға дағдыландыра-тындай болуы керек.

Екіншіден, оқу сабағында оқушының ойлау қабілетін, қызығушылығын, бір затты екіншісімен салыстырып, бірін екіншісіне қарама-қарсы қойып байқаушылығын, т.б. қасиеттерін дамыту керек.

Үшіншіден, оқушының шығармашылық қиялына әсер ете білу керек.

Ғалым педагоғтардың пікірінше, мәнерлеп оқуды меңгерту арқылы оқушылар әдеби шығармалардың сөз өнері екендігін, ана тілінің байлығын, өткірлігін, адамның жан-дүниесін тебіренерлік құдіретті күшін, эмоциялық қасиетін, көркемдік формаларын толық ұғынып, бағалай білуге үйренеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.«Әдебиеттік оқу» әдістемелік құралы А.Т.Мадиева, 2006ж
2. «Мәнерлеп оқу» көмекші оқу құралы С.Желдербаева, 2013ж
- 3.«Педагогика» Ж.Б.Қоянбаев, 2004ж

Развитие функциональной грамотности учащихся

*Пак С.С., Валуйская Г.В., СОШ №23
учителя начальных классов*

В Послании Президента РК Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия» «Казахстан-2050» новый политический курс состоявшегося

государства» большое внимание уделяется вопросам сферы образования. «Чтобы стать развитым конкурентоспособным государством, мы должны стать высокообразованной нацией» отмечено в Послании.

Вопрос функциональной грамотности учащихся и всего подрастающего поколения также отражено в Послании Президента: «необходимо также уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом всего подрастающего поколения. Это важно, чтобы наши дети были адаптированы к современной жизни».

Одним из показателей успешности вхождения в мировое образовательное пространство является выполнение образовательных международных стандартов, в которых формирование функциональной грамотности обозначено в качестве одной из приоритетных задач.

Практика доказала неэффективность существующей долгие годы предметной или дисциплинарной модели содержания образования, ориентированной на знания. Именно поэтому ключевым ориентиром для совершенствования качества образования должен стать Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников.

В условиях социально-экономической модернизации, обществу необходим человек, функционально грамотный, умеющий работать на результат, способный к определенным, социально значимым достижениям. Все данные качества начинают формироваться в начальной школе.

На начальном этапе обучения главное – развивать умение каждого ребенка мыслить с помощью таких логических приемов, как анализ, синтез, сравнение, обобщение, классификация умозаключение, систематизация, отрицание, ограничение. Формированию функциональной грамотности на уроках в начальной школе помогают задания, соответствующие уровню логических приемов.

Логические приемы	Примеры заданий
1. Уровень – знание	Составить список, выделить, рассказать, показать, назвать.
2. Уровень – понимание	Описать объяснить, определить признаки, сформулировать по-другому.
3. Уровень – применение	Применить, проиллюстрировать, решить.
4. Уровень – анализ	Проанализировать, проверить, провести эксперимент, организовать, сравнить, выявить различия.
5. Уровень – синтез	Создать, придумать дизайн, разработать, составить план.
6. Уровень – оценка	Представить аргументы, защитить точку зрения, доказать, спрогнозировать.

Перед учителем начальной школы стоят колоссальные задачи: развить ребёнка. Что значит развить мышление? Из наглядно – действенного перевести в абстрактно – логическое. Необходимо развить речь, аналитико – синтетические способности, развить память и внимание, развить фантазию и воображение, пространственное восприятие, развить моторную память, способность контролировать свои движения, а также мелкую моторику, так как развитие кисти ведет к развитию лобной доли мозга, ответственной за мыслительную деятельность. Очень важно развить коммуникативные способности, способность общаться, умение контролировать эмоции, управлять своим поведением.

В образовательном процессе они могут быть приобретены учениками, если соблюдены следующие условия:

- обучение носит деятельный характер;

- учебный процесс ориентирован на развитие самостоятельности и ответственности за результаты деятельности;

- представляется возможность для приобретения опыта достижения цели;

- правила оценивания отличаются четкостью и понятны всем участникам учебного процесса;

- используются личностно-ориентированные технологии.

Использование различных форм работы: фронтальная, групповая, парная, индивидуальная.

Модель функционально грамотной личности можно представить в виде плодового дерева. Как любому дереву необходим уход, полив, тепло, свет, также как маленькой личности приходящей к нам на урок, необходимы знания, умения и навыки. Поливая дерево, спланированной четко-продуманной, слаженной работой, по технологиям, дерево незамедлительно даст плоды. Эти плоды – замечательные и достойные восхищения яблочки (ключевые компетенции), и будут образованные, успешные, сильные, способные к саморазвитию люди.

Дерево – функционально грамотная личность;

Вода – педагогические технологии;

Яблочки – ключевые компетенции;

Лейка – учитель. А для того, чтобы поливать, должен постоянно пополняться, т.е. заниматься самообразованием.

Как без полива дерево зачахнет, так и без грамотной компетентной работы педагога нельзя добиться развития функциональной грамотности.

Сущность функциональной грамотности состоит в способности личности самостоятельно осуществлять деятельность учения, а также применять все постоянно приобретаемые в жизни знания, умения и навыки для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах жизни.

Чтобы развить функциональную грамотность у учащихся учителю необходимо:

- на основе системы профессиональных компетенций овладевать приемами моделирования и проектирования своей профессиональной деятельности;
- сформировать способность проектирования уроков различной целевой направленности в системе инновационных технологий;
- раскрывать творческий потенциал личности на основе индивидуализированного подхода в учебном процессе;
- развивать духовную и нравственную культуру личности;
- формировать активную гражданскую позицию;
- определять соответствие уровня функциональной грамотности школьников начальных классов;
- овладевать системой ключевых компетенций;
- развивать функциональную грамотность учеников в области информационных технологий.

Литература:

1. Государственный общеобразовательный стандарт образования. – Астана, 23.08.2012год № 1080
2. Послание Президента РК – Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050»: новый политический курс состоявшегося государства».
3. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012-2016
4. Талипов У. К. Сейтхалилов Э. А. Ключевые компетенции – новая оценка результатов образования// 12 – летнее образование № 12 – 2008.
5. Каликова С. А. Участие Казахстана в TIMSS – 2007//открытая школа № 4 — 2009

Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын дамыту

Сапархан Д.Қ., №35 ЖББОМ

Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Оқушылардың жалпы білімін көтеру кең ауқымды мәселе болып отыр. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында көрсетілген. Ондағы басты мақсат – жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның физикалық құбылмалы әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін

білім алуудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру. Бұл жауапкершілік артатын үлкен мақсатты шешу үшін ең алдымен оқыту мазмұны жаңартылып, ол әрбір оқушының жеке басының қасиеттері мен қабілеттерін дамытып, шығармашылығын ұштайтындай болып ұйымдастырылуы қажет. Ендеше, бүгінгі күні ұстаз алдындағы басты міндет – бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын, өзін-өзі дамыту тетіктерін ізденушілігін дамытып, әрқайсысына жеке тұлға ретінде қарап, олардың өздеріне деген сенімін, білімге ынтасын арттыру. Ол үшін мұғалім білім алушының бойына алған білімін практикалық жағдайда тиімді және әлеуметтік бейімделу үдерісінде пайдалана алатындай негізгі құзыреттіліктерді сіңіруі керек.

XXI ғасырда барлық елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек сауаттылық деңгейімен (жазу, оқу, есептеу) өлшенбейді, оның критерийі – функционалдық сауаттылық. Бұл проблемаларды шешуде жаңа технологиялардың атқаратын орны бөлек. Жеке тұлғаның басты функционалдық сапасы белсенділік, шығармашылық пен ойлауға қабілеттілік және стандартты емес шешімдер қабылдай алуы, өзін-өзі дамытуға, өздігінен оқуға, өз білгенін іске асыру болып табылады. Осы тұрғыда оқушылардың функционалдық сауаттылығы өмірден алатын білім, білік және дағдылары адам жұмысының әртүрлі саласындағы алуан түрлі тапсырмаларды шешудің, еңбек өнімділігі мен әлеуметтік-экономикалық дамудың тұтас алғандағы әлеуметтік қатынастардың оқушының меңгеретін білім мазмұнымен байланысы арқылы қалыптасады, осы аталғандарды қалыптастыруды математика элементтерімен тығыз байланыстырып қарауға болады. Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын дамытудың мақсаты: бүгінгі күн талабына сай, жан-жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, тұрақты қызығушылығы бар, алған білімді іс-әрекетте еркін қолдану дағдысы қалыптасқан тұлға қалыптастыру.

Математикалық сөйлеу және жазу мәдениетіне қоршаған ортаны және олардың заңдылықтарын баяндау, оны оқып үйренудің оқушылардың дүниенің ғылыми бейнесін меңгерудігі басты құралы ретінде көрінеді.

«Математикалық сауаттылық» – ауызша, жазбаша қабілеттерін қалыптастыру арқылы оқушының «математикалық сауаттылықты» меңгере білу қабілетін шындайды.

Оқушылардың математикалық сауаттылығының қалыптасуы «математикалық құзыреттіліктің» даму деңгейлерімен (танымдық салалармен) сипатталады:

- білу (еске түсіру);
- қолдану (байланыстарды орнату);
- ойлау (пайымдау).

Математикалық құзыреттілік – нәтижелерді түсіндіру, талдау және түрлендіру, математикалық модель құрастыру, қатынастарды анықтау,

шынайы өмірде пайда болған мәселелерді шешу үшін математиканы дәлме-дәл қолдану қабілеттілігі.

Оқушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар: «Алған білімдері мен біліктерін практикалық қызметтерінде және күнделікті өмірлерінде:

- қажеттілігіне қарай анықтамалық материалдарды және қарапайым есептеуіш құралдарды пайдаланып, формулалар бойынша тәжірибелік есептеулер жүргізу;

- ең қарапайым математикалық моделдерді құрастыру және зерттеу;

- нақты байланыстарды функцияның көмегімен суреттеу және зерттеу, оларды график түрінде беру; нақты үдерістердің графиктерін түсіндіру;

- диаграмма, графиктер, статистикалық сипаттағы ақпараттарды, сандық мәліметтерді танып білу, талдау;

- оқып игерілген формулалар мен фигуралардың қасиеттері негізінде қарапайым тәжірибелік жағдайларды зерттеу (моделдеу);

Математикалық құзыреттіліктің деңгейлері (танымдық салалар):

Білу (еске түсіру):

Терминдерді, сандарды қасиеттері бойынша суреттеу және есептеу; график пен кестеден мәліметтерді алу; құралдарды қолдану; классификациялау, математикалық объектілерді танып білу.

Ақпараттарды дәстүрлі қалыпта қабылдау; белгілі деректерді, стандартты тәсілдерді және әдістерді тікелей қолдану; таныс алгоритмдерді пайдалану;

Нәтижелі шешу тәсілін таңдау; математикалық ақпаратты талдау және көрсету; модельдеу; тізбекке байланысты тапсырмаларды орындау; стандартты есептерді шешу. Ақпараттың бір түрінен келесісіне ауысу; тапсырманы шешуге арналған әртүрлі әдістерді қолдану; алынған шешімді интерпретациялау;

Ойлау (пайымдау, тұжырымдау):

Объектілердің арасындағы тәуелділікке талдау жасау; қорытындылау, әртүрлі шешу жолдарын синтездеу; дұрыс / бұрыс айтылғандарды дәлелдеу; стандартты емес есептерді шешу. Күрделі мәселелер; ойлау және интуиция; шығармашылық тұрғыдан келу; шешу амалын өңдеу; қамту; негіздеу.

Ендеше, ұлттық мазмұнды есептерді шығару – бұл адамның ойлау қабілетін дамытып, логикасын жетілдіріп, тез ойлауға, алғырлыққа, тапқырлыққа тәрбиелеп, халқының өткен өміріне көз жібертеді. Ұлттық мазмұнды логикалық есептерді шығару үшін: Есептің шартымен танысып, оны элементар шарттарға ажыратып, қандай талаптар қойылғанын анықтап есепке толық талдау жасау, берілген есепті схема түрінде жазу, есепті шығару тәсілін іздеу, табылған тәсіл бойынша есепті шығару, есептің

нәтижесін тексеру, есепті зерттеу, есептің жауабын тұжырымдау керек. Оқушылар үшін белсенді ойлау жағдайын тудыру үшін танымдық мәні бар, ізденуге жетелейтін өздігінен жұмыс жасауға қолайлы жағдай туғызатын есептерді таңдай білудің маңызы зор. Қазіргі таңда осындай, оқушылардың танымдық ой-өрісін дамытып, өмірге бейімділігін арттыратын экономикалық мазмұнды есептер шығарудың және экономикалық тәрбие берудің қажеттілігі арта түсуде.

Оқушыларымыздың математикалық сауаттылықтарының қуантарлықтай жақсы деңгейлері былтырғы оқу жылында әртүрлі бақылауға қатысқандағы жетістіктеріміздің дәлелі деп айта аламын. Мәселен, мектеп аттестациясында оқушылардан алынған тестілеуінде менің сыныбымның жалпы білім көрсеткіші 86% құраса, оқушылардың оқу жетістіктерін сырттай бақылауда нәтиже 92% көрсетті.

Әр оқу жылында оқушыларым көптеген математикалық сайыстарға белсенді қатысып отырады. Соның бірі, «Дарын» мектебінің ұйымдастыруымен өткізілген ХІХ аймақтық олимпиададан бастауыш сынып оқушылары арасындағы өткен математикалық олимпиадада оқушыларым қатысып, Талғатбеков Мұхамедәли 1 дәрежелі орынға иеленді. Айтжанова Амира 3 орынға ие болды. Дауатова Балнұр «Шытырмандар қалашығы» атты қалалық интеллектуалдық математикалық жарыстан 2 дәрежелі дипломмен марапатталды. Міне, осындай жарыстарға қатысу оқушыларды тез ойлай білуге, аңғарымпаздыққа, ой ұшқырлығына жетелеуде логикалық есептердің орны ерекше. Осындай бағыттағы жұмыстарды күнделікті сабақ барысында қолдану арқылы ғана біз оқушылардың алған математикалық білімдерін тиімді пайдалана алатын, өмірдегі кез келген жағдаяттарда дұрыс шешім қабылдайтын, өзін математикалық тұрғыда сауатты екенін дәлелдей алатын функционалдық сауатты тұлға тәрбиелей аламыз деген ойдамын. Себебі, біздің заманымыз ғылым мен техниканың ғарыштап дамыған кезеңі, сондықтан біз ұстаздар сол заманмен бірдей қадам басуға міндеттіміз, оқушылардың функционалдық математикалық сауаттылығын арттыруда белсенді жұмыс үстінде болуымыз шарт.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 41 б

2. Кордемский Б.К. «Математическая смекалка». 9-е изд., стер. // М: Наука. Гл. физ-мат. Лит., 1991 г., 576 стр.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамыту

Ұлт болып ұйысып, ел болып еңсемізді тіктеген кезде қолға алар ісіміздің бірі де, бірегейі де ұрпақ тәрбиесі. Қазақ халқының сан ғасырлар бойы қалыптасқан тілі мен мәдениеті мойын ұрып, ұрпағымызға төл тәрбие, ұлттық тағылым беру бүгінгі күннің басты ісі. Бүгінгі қазақ мектептеріндегі оқу-тәрбие жұмысының сапасын қазіргі кезеңге сай қалай жақсарту керек дегенде, ең бастысы сабақ формаларымен оның құрылымын жетілдіру, оқытудың жаңа әдіс тәсілдерін жетілдіру.

Өмірге еніп жатқан жаңалықтар келешек ұрпақтың еркін дамуын, жанжақты білім алуын, белсенді, шығармашыл болуын талап етеді. Осыған байланысты оқыту мазмұнын, түрін, әдісін таңдай білу қажеттілігі туады. Бастауыш сыныптардан бастап өмірге дайындау, тәрбиелеу жоғарғы орынға қойылған. Баланы әсемдік дүниесіне енгізу, оның бойындағы қабілетін ашу, одан әрі дамыту, оқыту қажеттігін тауып отыр. Мұғалім бағдарлама көлемінде білім беріп қана қоймай пәндер арқылы баланың дамуын қамтамасыз етуі керек. Дамыта, тереңдете оқыту оқулық мазмұны мен оны оқыту әдістерімен жүзеге асады. Бастауыш сыныптарда жүргізілетін негізгі жұмыстың бір түрі оқушылардың тілін дамыту жұмыстарын тереңдете жүргізу. Төменгі сынып оқушыларының келешекте алатын білім мен тәрбиесінің деңгейі де көбінесе олардың осы бастауыш сыныптарындағы тілі мен ойының дамуы дәрежесіне байланысты болып отырады. Оқушылардың тілін дамыту, жұмыстарын тереңдете жүргізу, сауат ашудың бірінші сабағынан оқудың барлық кезеңдерінде үзбей жүйелі жүргізілуі нәтижесінде ғана бір қорытынды береді. Енді тіл дамыту жұмыстарын тереңдете жүргізу әдістеріне тоқталатын болсақ оның ішінде қазақ тілін толық, жүйелі сөйлеуге қиналып жүрген балалардың ойын дамытудың негізгі қайнар бұлағы баланың өзін қоршаған ортасы, өзінің басынан өтіп жатқан түрлі оқиғалар өз тәжірибелері. Баланың тілінің дамуына да байқағыштықтың орны ерекше, өз ойларын, білімдерін белгілі бір жүйемен мазмұндауға пікірлердің негіздей білуге дағдыландырудың маңызы зор, сонымен қатар ой қорытындысын шығара білуге дағдыландыру.

Халық педагогикасы-ұлттық тәжірибелермен тағылымдардан туған бай қазына. Олай болса тіл дамыту жұмыстарын тереңдете жүргізудің басты әдісіне айналған ертегілер, жырлар, аңыздар, жаңылтпаштар, мақал-мәтелдер, дәстүрлі рәсімдер, әдет-ғұрыптар, халықтық ойындар, халықтық құнды мұралар, тәлім-тәрбиенің баға жетпес қайнар көзі болып есептеледі. Тіл дамыту жұмыстарын тереңдете жүргізу көбінесе ана тілі сабағында диафильмді не суретті пайдалана отырып, ертегінің мазмұнын таза, түсінікті, тілмен айтып беруді талап ету. Ертегі баланы қызықтырады, сөзді ұқыпты тыңдай білуге үйретеді, оның қиялын дамытып

адамгершілікке тәрбиелейді, тілін ширатып, жан дүниесін, мінез-құлқын қалыптастырады, дарын нышандарын өрнектейді. Көбіне жаңылтпаштар жаздырып, суреттер таратылып беріледі. Бұл баланың тілін ширатып, ой-өрісін кеңейтеді. Ал жаңылтпаш баланың ойын, қиялын шарықтатып, пайымдау қабілетін дамытып оны тақырыпқа баулиды. Әр сабақта «Кім көп біледі?» деген жұмбақ жарыстары ұйымдастырылады. Әрбір сабақта қазақтың тұрмыс-салтымен, мәдениетімен, тарихымен, ұлы адамдар өмірімен тығыз байланыстырып, қанатты сөздерді пайдаланып, балалар алдына белгілі бір проблема қойып оны көптеп шешуге баули отырып дүниетанымын арттырамыз.

Бала тілін дамытудың негізгі мақсаты баланы өзі үшін сөйлеуге үйрету. Сөйлеудің адам үшін қасиеттілігін ұғындыру, ана тілінің қадір-қасиетін түсініп сүйеге салушылық қабілетін дамыту элементтерін баланың жас күнінен үйретіп дағдыға айналдырған. Тіл дамыту жұмыстарын тереңдетіп жүргізудің екінші бір ұшы ол баланың бойындағы жағымды қасиетін дамыта отырып олардың танымдық қабілетін дамытып жалғастыру. Баланың тілі дамуы деген оның сөздік қорының молаюы. Сөздік жұмыстарына ерекше мән беріп шығармашылыққа баулуды үнемі қару ету міндет. Шығармашылыққа баулуда мынадай қағидаларға сүйену қажет:

1. Баланың сөздері саналы түрде қолдануына көмектесу қажет.
2. Баланың сөздік қорын дұрыстап толықтырып отыру.
3. Өздігінен ойын, танымын арттырып кітаппен жұмыс істей білуге дағдыландыру.
4. Өз ойын яғни, кітаптан оқығанына белгілі бір қорытынды жасай білуге баулу.

Тіл дамыту жұмыстарын тереңдете жүргізу әдістері ең алдымен орыс тілінде сөйлеп келген балалардың қабілетін дамыту, тілге деген қызығушылығын ояту, яғни, сұрақтарға жауап беру, оқиғаның текстіге жуықтатып айтып беру сурет бойынша жетілдіру. Ауызша сөйлеу ерекшеліктерімен танысу: интонация (дауыс ырғағы) сөйлеу қарқыны. Баланың сөздік қорын молайту. Текстке ат қою, текстегі мағынасына түсініксіз сөздерді табу, текстен басты мәселені біліп алу, басты кейіпкерді табу міне осының бәрі дамыту болып есептелді.

Баланың тілін дамыту үшін ең алдымен сөздік қорын байытуға көздейміз. Сөздік қорды байыту үшін айналадағы өмірді бақылатып, табиғат құбылыстарын байқатып, диалог түрде сөйлем құрап айтуға үйренеді, сонымен қатар шығармашылыққа баулып тілін дамытудың бір түрі ол жазбаша тіл дамыту жұмыстары: диктант, мазмұндама, шығарма жазу. Оқушылар естіген немесе оқыған әңгімелерінің үлгісіне еліктеп, сөздерді ойдан шығарып жазуға

талпынады. Жазылатын шығарма балаларға өте таныс, түсінікті түрде өмір тіршілігіне сай шағын болса да тілдеріне тиек етіп жазып шыға алады.

Бұл жұмыстарды жүргізгенімізде, ойымызда халқымыздың тіл байлығын ұрпағымыздың бойына сіңіруді мақсат еттік.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бозжанова Қ. Бастауыш мектеп оқушыларының оқу дағдысын қалыптастыру. Алматы, 2003.
2. Нұрсұлтанова А.С. Бастауыш мектеп. –А. :2009 №1, бет 57,58
3. «Бастауыш мектеп» журналы №3,2004
4. Рахметова. С. Қазақ тілін оқыту методикасы.
5. Хурманхан А.Х. Оқушының өзіндік дамуы. - Қ.:2010, бет11

Бағалау –оқу мен оқытуды жақсартудың аса маңызды факторы

*Смагулова Л.Т., Нуранова Г.М., № 54 ЖББОМ
Бастауыш сыныптың мұғалімдері*

Елбасы Н.Ә.Назарбаев: «Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында», -деген ұлағатты сөзі кімді болса да толғандырмай қоймайды. Білімді, озық ойлы, дарынды, талантты ұрпақ- заман дамуымен жаңашылдықты қабылдай отырып, үлесін қосады, өйткені олар-бүгінгі еліміздің жарқын болашағы емес пе?! Осындай дарынды, талапты жастарды біліммен сусындататын-Ұстаз.

Қазіргі уақытта мұғалім болу-үлкен шыдамдылықты қажет етеді. Жақсы ұстазды балалар да, ата-аналар да тани біледі. Әр баланың бойындағы күш-қуатын, дарындылығына көз жеткізе отырып, анықтау, дұрыс бағалай білу-ұстаздың басты міндеті. Сол кезде ғана біздің еліміз басқа тәуелсіз елдермен терезесі тең болады. Ол үшін-білімді ұрпақ болу керек, өйткені- болашақтың бүгіннен нұрлы болуына ықпал ететін-білім.

XXI ғасыр-білім ғасыры. XXI ғасырда білімді дамыта алмаған мемлекет тоқырауға ұшырайтыны сөзсіз... Білім негізін-мектептен жүйелеу керек. Мұғалімдер жаңа бағытта жұмыс жасайды. Қазіргі уақытта түрлі ақпараттың көптігі мұғалімнің ізденуін, өз білімін жетілдіруін қажет етеді. Әр мұғалім өз ісіне немқұрайлылықпен қарамауы керек, өз пәні бойынша біліміне, өзіне педогогикалық дағды қалыптастырмаса, әдістемесіне өзгерістер енгізбесе бір сарынды сабақтардан бала жалығады. Себебі, қазіргі заман-әр адамнан өзгерісті талап етеді. Өзгеріс-үздіксіз ізденіс пен еңбектің арқасында келеді. Өзіндік даму жоспарын жасау кезінде:

1. Мен осы уақытқа дейін қандай өзгеріс жасай алдым?
2. Мен бүгін қандай өзгеріс жасап жатырмын?

3. Мен болашақта қандай өзгеріс жасай аламын, оған қалай қол жеткіземін? - деген сұрақты қойып, саралай білуі қажет.

Оқушы қызығушылығының оянуы мұғалімнің сабақ беру шеберлігін көрсетеді. Сабақ барысында мұғалім оқушы қабілетін ашады, мүмкіндіктерін көреді, оқушы білімін жақсарту үшін кедергілерді анықтау арқылы нәтижеге жетеді. Тақырыпқа қызыққан оқушы-өзі іздене бастайды, керекті мәліметті өзі іздеп табады. Егер оқушыны бағалау кезінде «Қолыңнан келеді!» , - деген ынталандыру сөзін қолдансаңыз, ішкі ынтасы артады. Осы арқылы оқушы өзінің «орындай алмаймын» деген ішкі үрейінен арылады.

Сабақ процесі кезінде мұғалім тақырыпты қызықты, әсерлі жеткізе отырып оқушыдан кері байланыс алады. Сабақ соңында оқушыны бір жауабы үшін емес, бірнеше жауабы үшін бағалау керек. Сонда оқушының танымдық қабілетін анықтай аласыз. Мұғалімнің де басты міндеті-жай үйрету емес, тапсырманы түрлендіріп беру арқылы оқушының ойлау қабілетін дамыту. Берілген тапсырмалар қарапайым сұрақтан күрделенсе нәтижеге жетуге болады. Жеке, жұптық, топтық жұмыстарды орындау кезінде оқушылардың бір-біріне деген сенімдері артады, жағымды көңіл-күй сыйлайды, өз әрекеттеріне, өзгелердің көзқарастарына баға беру арқылы рефлексия жасауға дағдыланады. Оқушыларды бағалау және олардың өзара бір-бірін бағалауында қолданатын бағалау түрлерін түрлендіріп отырған дұрыс. Күнделікті сабақ барысында бағалау әдістері сол күнгі білім алу процесінде болған ілгерілеуді немесе бүкіл сыныптың кері байланысын көрсетуге арналған визуалды құрал. Өзара және өзін-өзі бағалау оқудың күтілетін нәтижелері оқушыларға түсінікті әрі анық болуы керек, сол арқылы оқушылар олардың біраз немсе барлық бағалау критерийлеріне жеткендігін анықтап, нені жақсарту керектігін белгілей алады. Бағалаудың тағы да бір тиімді түрі-оқушыларды өлшемді бағалау үрдісі. Берілген жүйе бойынша оқушының оқу жетістігін алдын-ала қатысушыларға нақты, ұжымдасып жасалған өлшемдермен салыстыру үшін тиімді. Бұл бағалау арқылы оқушыны жақсы оқуға жетелейміз, біліміндегі кедергілерді анықтаймыз. Бұл үрдіс-оқу тапсырмасының дұрыс орындалу жолдарын айқындайтын нақты көрсеткіштерінен тұрады, осы көрсеткіш бойынша бағалау оқушының белгілі мақсатқа қаншалықты жеткен дәрежесін анықтайды.

Оқыту үшін бағалау әр түрлі формада іске асады, оқуды бағалауға дейін оқушы кеткен кемшіліктерін түзей алады және өзін-өзі бағалайды кері байланыс жасайды, мұғалімде балаға деген сенімділік қалыптасады. Бағалау ынталандыру, мақсатқа жету. Оқушылардың үнемі бағаланып отыруы педагогикалық қызмет пен саралаудың басқа да түрлерін қолдану оқушылардың қажеттіліктеріне қарай үнемі түзетіліп отырылады.

Оқуды (жиынтық) бағалау оқушының белгілі мерзімде (тоқсан, жарты жылдық, жылдық) аяқтаған кездегі білімдерін анықтау үшін керек. Сол

арқылы оқушының пікірін, ойын біліп, түсіндіріп, қорытынды шығарамыз. Сабақ кезінде оқушының жетістігін қолпаштап отыру қажет, себебі, оқушы бағалаудың түрлерімен күнделікті сабақта танысып дағдыланса, бірте-бірте құрдастарының да білімін бағалап, қорытынды жасай алады.

Бағалау- сынақтан жоғары. Оқыту үшін бағалау-оқушыға, оқушы жетістіктеріне қатысты. Оқушыларға сабақ барысында бағалау парақтарын қайталай түсіндіру арқылы қалыптастырамыз. Ол үшін бағалаудың мынадай бағалау парақтарын пайдалануға болады: қадағалау-оқушының жылжуын, жетістігін көрсетеді, рубрикатор-сапаны көрсетеді, өзі-өзі бағалау-сынақ тест арқылы әлді, әлсіз жақтарын анықтайды, құрдастарын бағалау-білімдерін сыни тұрғыда бағалайды, топтық бағалау –топ мүшелерінің жиынтық бағалауы арқылы бағаланады. Тарау аяқталғанда немесе тақырып біткен кезде оқушы білімін бағалау үшін сынақ (тест) алу да тиімді. Сынақ (тест) тапсырмалары жоғары сапалы, теорияны практикамен ұштастыруға негіздеу керек. Дұрыс құрылған сынама бағалау кезінде қиындық туғызбайды. Қайта келесі сынамада нені қамту керектігіне сілтеме береді. Дұрыс тізбектелген сынақ алу нәтижесінде оқушы қабілетінің күшті, әлсіз жақтары анықталады. Оқушының алғашқы білім деңгейін анықтау үшін-бастапқы, оқушының пәнге деген қабілетін анықтау үшін-қабілеттілікті тексеру, оқушының оқуына қандай көмек қажеттігін анықтау үшін-диагностикалық, белгілі бір тарауды аяқтағанда-қорытынды сынақ алынып, бағаланады. Оқушының ойлау қабілетіне еркіндік беріп, жетелеп, бақылап, дер кезінде кемшілігін дұрыстау үшін дұрыс жол көрсетіп, дұрыс бағаласақ білім өз нәтижесін бере алады.

Қазақтың ұлы педогогі Ыбырай Алтынсарин: «Егер балалар бірдеңені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кіналауға тиіс емес, оларға түсіндіре алмаған өзін кіналауға тиіс. Ол балалармен сөйлескенде, шыдамдылық етуі керек...», -деген философиялық ойын үнемі жадымызда ұстағанмыз жөн.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық ІІІ деңгей.
2. Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына жолдауы «Нұрлы жол-болашаққа бастар жол».
3. «Ізденіс» газеті.

МӘҢГІЛІК ЕЛ- жарқын болашағымыз

Ташимова Қ.А., Шаймерденова К.Д., №13 ЖББОМ

Қазақ елінің арманы болған «Мәңгілік ел» идеясы – халықымыздың әл-ауқатын арыттырып, елді дамудың жаңа сатысына жетелейтін басты да жаңа қадам. «Мәңгілік ел» ұстамының маңыздылығын Елбасымыз

Н.Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050» атты жолдауының басты міндеті етіп алып, бұл туралы өз сөзінде: «Бір жыл бұрын мен еліміздің 2050 жылға дейінгі дамуының жаңа саяси бағдарын жария еттім. Басты мақсат – Қазақстанның ең дамыған 30 мемлекеттің қатарына қосылуы. Ол – «Мәңгілік Қазақстан» жобасы. Өткен тарихымызға тағзым да, бүгінгі бақытымызға мақтаныш та, гүлденген келешекке сенім де «Мәңгілік Ел» деген құдіретті ұғымға сыйып тұр» деген болатын. Халықты болашаққа жетелеген Елбасының бұл жолдауында ел халқына үлкен жауапкершілік жүктелген.

Мәңгілік елге айналу үшін тәуелсіздікті құрметтеп, елдігімізді нығайту басты мақсат болып табылады. Өйткені, тәуелсіздік ұғымы халқымыздың мұраты, ғасырлар бойы арманына айналған дүние болатын. Бұл армандарымыз – басқа халықтармен теңесіп, әлемге атын шығаратын Тәуелсіз Мемлекет болу еді.

Мәңгілік Ел – ата-бабаларымыздың қанша жылдан бергі асыл арманы және басты тілегі болатын.

Бұл — Қазақстан Республикасының ұлттық идеясынан келген түйін-тұжырым. Мәңгілік Ел отандастардың бірегей тарихи мақсаты мен қаһармандық ұраны десек те болады.

Ол тілік арманымыз – тұрмысы жақсы және ұрпағы ертеңіне нық сеніммен қарайтын бақытты мемлекет болу. Халқымыздың сан жылдар бойығы арманы болған Мәңгілік Елдің іргесін осылай қаладық.

Ең алдымен халқымыз еліміздің жүрегі, тәуелсіздігіміздің тірегі – Мәңгілік Елордамызды тұрғызды.

Болашақ ұрпақ – Мәңгілік елдің ұлы перзенттері болады.

Тәуелсіздікті ата-бабаларымыздың сан ғасырлар бойы армандап келгенін әрдайым қазіргі ұрпақтың есіне салып отыру керек.

«Мәңгілік Ел» идеясының бастауы тым тереңде жатыр. Орта ғасырлардан , көне тарихтан бастау алатынын көрсету керек.

Қазақстанды жарқын болашаққа жетелейтін болашақ ұрпағымыз бабаларымыз аңсап өткен тәуелсіздіктің туын жықпай, желбірете білуі тиіс. Өйткені, бабаларымыздың ұлан байтақ жерін қалай қорғағанын, бостандықты қалай аңсағандарын біз және келешек ұрпақ жақсы біледі. Оқушылар сондай текті ұрпақтың ұрпағы екендіктерін сезініп, осы «тәуелсіздік», «мәңгілік ел» ұғымдарын саналарына сіңіріп, қастерлеуге міндетті.

Қазіргі кездегі қолжетімді ақпараттардың көбі оқушылар мен жастардың бойында ақпараттарды електен өткізе білу, теріс пиғылды түсініктерге қарсы тұра білуге қалыптастыру қажет. Өйткені қазіргі кездегі теріс ниетті ағымдардың ықпалына еріп кететін осы жасөспірімдер мен жастар болып отыр. Жас өспірімдердің мұндай әрекетке баруының басты себебі ретінде олардың білім, сауаттылық деңгейінің төмендігін айтуға болады. Теріс пиғылды идеялар халықты өзінің ертеден келе жатқан

бай рухани құндылықтары мен салт-дәстүрінен бас тартқыза отырып, мәдени, тарихи, рухани санасын жойып жіберуді көздейді. Мұндай теріс ағымдар кез келген мемлекет секілді Қазақстан қоғамының да ішкі тұрақтылығына іріткілер салып отыр.

«Мәңгілік ел» идеясын жүзеге асырып, одан әрі дамытатын болашақ мектеп оқушылары болғандықтан олар ең алдымен білімді, ұлтшыл өз елінің нағыз жанашыр азаматтары ретінде қалыптасуға талпынуы керек. Мемлекеттің осы бағытта атқарып жатқан ізгі жұмыстары аз емес, солардың бірі осы - «Мәңгілік ел» идеясы. Мектеп оқушылары мектеп табалдырығын аттағаннан бастап осы идеямен танысып, білімдерін шыңдайды.

Қазақ елі үшін, өткен ата-бабалар мен болашақ ұрпақ алдында ең бағалы байлығымыз — егемендігімізді сақтап, мұратымызға айналған «Мәңгілік ел» болу идеясын жүзеге асыру жолында аянбай еңбек ете білейік.

Мәңгілік Ел — жалпы қазақстандық ортақ шаңырағымыздың ұлттық идеясы. Бабаларымыздың арманы. ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың бастамасымен Астанада асқақ рухымыз бен мәңгілік мұраттарымызды паш етіп тұрған «Мәңгілік Ел» салтанат қақпасының салынуы «Мәңгілік Ел» идеясының мемлекеттік маңызды іске айналғандығының бір дәлелі. «Мәңгілік Ел» сөзінің терең тарихи тамыры және үлкен мағыналы мәні бар. Түрік шежіресінде «мәңгі» сөзі «Тәңір», «Құдай», «Алла» сөздерімен мағыналас қолданылды. Осыдан кейін, «Мәңгілік Ел» «Алла Тағаланың елі, халқы» дегенді білдіреді және мемлекет пен ұлттың уақытпен шектелмеген тұмары болады деуге толық негіз бар. Мәңгілік Ел ұлттық идеясының негізгі мәні — мәңгілік мақсат-мұраттарымыз бен мәдени-рухани құндылықтарымызға негізделген, мемлекет құрушы қазақ халқы мен өзге де ұлттардың ұлттық идеяларын бір арнаға тоғыстыратын идеология арқылы қалыптастырылатын қазақтың ұлттық мемлекеті. Мәңгілік Ел ұлттық идеясы дегеніміз — өткенімізден сабақ ала отырып, болашағымызды баянды ету жолындағы хақ мұраттарымыз!

Бүгінгі таңда осындай бақытты, барша әлемге үлгі бола алатын елде тәрбие, білім алып жатқанымызға өте ыразымыз. Тек әрдайым еліміз аман, аспанымыз ашық, ежелден аңсаған еркіндіктің туы жоғары, елдігі берік болсын дегім келеді!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. Ә. Тарих толқынында. — Алматы, «Жібек жолы» баспа үйі, 2010. — 232 бет.

2. «АСЫЛ МҰРА» түркі антологиясы. — Астана: Сарыарқа, 2012. — 568 б. 3. Тоғысбаев Б., Сужикова А. Тарихи тұлғалар. — Алматы, «Алматыкітап» баспасы, 2005. — 368 бет.

Ойын элементтерін бастауыш сыныпта тіл сабақтарында қолдану ерекшеліктері

*Тургамбекова С.С., №61 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

Қазіргі қоғамның талабына сай жас ұрпаққа білім мен тәрбие беру ісін жан-жақты дамыту-қоғам алдында тұрған басты міндеттердің бірі. Осыған байланысты ең алдымен ,оқушының жалпы психологиялық дамуына, соның ішінде ақыл-ойының дамуына әсер ететін жаңашыл технологиялар мен бағдарламаларға деген қызығушылық артылуда. Бұл әдістермен жүйелер психология мен педагогика ғылымдарының жетістігіне негізделеді.

Бастауыш сынып оқушылары еліктегіш, жаңаны сүйгіш келеді Сондықтан мұғалім сабақ барысында ойын түрлерін пайдаланып отырса, оқушылардың ынтасы арттырып алған білімдерін өмірде қолдана білу мен ізденімпаздық дағдылары жетіле түседі.

Сабақта тиімді қолданылған ойын түрлері-мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың аса зор ілтипатпен тыңдап, жемісті, сапалы меңгеруіне сенімді көмекші бола алады. Өйткені, бастауыш сыныптағы оқушылар жас ерекшеліктеріне байланысты ойынға өте ынталы келеді. Оқушылар тез сергіп, тапсырмаларды тез, әрі қызығып орындайтын болады.

Ойын оқушылардың оқуға, еңбекке деген белсенділігін, қызығушылығын арттырудағы басты құрал. Ойын балаысында оқушылардың белсенділігі, шығармашылығы дамиды.

Ал мұғалімнің міндеті-балаларды ойынға өз қызығушылығымен, ынтасымен қатысуын қамтамасыз ету.

Сабақта ойын технологиясын пайдалануға қойылатын талаптар:

- Ойынның мақсаты нақты және керекті көрнекіліктер мен материалдар күн ілгері дайындалып, оңтайлы жерге қою.

- Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібін оқушыларға толық түсіндіру.

- Ойынға сынып оқушыларының толықтай қатысуын қамтамасыз ету.

- Ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеу.

- Ойын түрлерін бағдарламға сай іріктеп алу.

- Ойынды оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай түрлендіріп пайдалану.

- Қарапайым ойын түрінен қиын күрделірек ойын түріне көшу.

Міндетті түрде ойынның қорытындысын жариялау керек.

Ойын элементтерін қолдана отырып мұғалім оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын, зейіндерін арттыру мақсатында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Атап айтқанда, мұғалім ойын жағдаяттарын туғыза

отырып, әртүрлі заттарды қолдану арқылы сұрақтар қойып, затты көрсетіп, түсіндіріп ойын сюжетін құрастырады.

Ойынның түрлері өте көп. Мысалы: рөлдік ойындар, денешынықтыру ойындары, сюжетті ойындар, дидактикалық ойындар баланың ақыл-ойын дамытып, сабаққа деген қызығушылықтарын арттырады.

Дидактикалық ойындар балаларға мейлінше тән оқыту болып табылады, оның арғы тегі ойынды өлең мен қимылды ұштастыру негізінде көп нәрсені үйрететін ойындарды жасаған халық педагогикасында жатыр. Мысалы:

«Сықырлы қалпақтың сырын ашайық» деген ойын балаларды зат туралы айта білуге үйретеді. Оқушылардың жүйеле сөйлеу қабілетін дамыту міндетін алға қояды. Ойын міндеті – қалпақтың астында не бар екенін білу. Сонымен қатар «Сықырлы қалам», «Адасқан әріп», «Сахналық көрініс» ойындары өткен тақырыптарды қайталауда мағынаны ашуда өте тиімді.

Дамытушылық ойындардың маңыздылығы оқушылардың ынта-ықылыасын есепке ала отырып, оқуды қызықты етіп, білім-білік, дағдыны қалыптастыру. Дидактикалық ойындар айналамен танысу сабағында, әдебиеттік оқу, қазақ тілі сабақтарында жиі қолданылады. Барлық дидактикалық ойындарды үш негізгі түрге бөлуге болады:

- заттармен ойнау (ойыншықтармен, табиғи материалмен):
- басылмалы үстел үсті.
- сөздік ойындар.

Бастауыш сыныптардың әдебиеттік оқу, қазақ тілі, дүниетану сабақтарында дидактикалық ойындарды жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, қайталау, пысықтау, жаттығу сабақтарында да пайдалануға болады. Бастауыш сынып оқушылары әлі де ойын баласы, сондықтан мұғалім оларды жалықтырмай әртүрлі ойын түрлерімен сабақты қызықты өткізуге тырысуы қажет.

Ойын үстінде балалар әртүрлі қасиеттері, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні туралы аса көрнекті педагог А.А.Макаренко былай дейді: «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби саласында, көбінесе сондай болады.»

Сондықтан келешекте адамды тәрбиелеу – бәрінен бұрын ойын арқылы жүзеге асырылады. Ойын-оқушылар үшін айналадағы танып, білу тәсілі.

Ойындардың негізгі мақсаты балалардың ықылас зейінін, сөздік қорын, байқампаздығын, есте сақтау, қабылдауын дамытуға, икемділікті арттыруға, өзінің жеке құрбыларының іс-әрекетін бағалай, құрметтей, өз ісінің дұрыстығын дәлелдей білуін анықтайды, қалыптастырады. Ойынға зер салып, ой жүгіртіп қарар болсақ, сол ойындардың үлкен де мәнді, мағыналы екенін сезінеміз. Ойын барысында оқушылар өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекет байқатады. Сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою, ерік арқылы түйсік пен сезім әлеміне сүңгиді.

Сондықтан, оқу үрдісінде ойын түрлерін пайдалану – бағдарламада анықталған білім, білік, дағдыларды қалыптастыру, тиянақтау, бекіту немесе тексеру болып табылады. Ойын барысында тілдесім үлгісі қалыптасады. Ойын әрекеті мазмұнынан әлеуметтік сипаты баланың қоғамдық өмір сүретіндігімен байланысты. Ол алғашқы айдардан бастап-ақ маңайындағылармен қарым-қатынас жасауға ұмтылады, соның арқасында жасау құралы, күш қуаты тілді біртіндеп меңгереді.

Қорыта келгенде, бастауыш сыныптың оқу үрдісінде «ойын» түрлерін пайдалану, біріншіден оқушылардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден оқушылардың қызғушылықтарын, белсенділіктерін арттырып, білім сапасын көтеру болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектептегі технолоия 3.2013ж)
2. Төтенаев: «Қазақтың ұлттық ойындары», Алматы. Қайнар 1994ж

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу

*Фазылова А.А., №8 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

«Мәңгілік ел – ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы. Ол арман – әлем елдерімен терезесі тең қатынас құратын, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын тәуелсіз мемлекет атану еді. Ендігі ұрпақ – мәңгілік қазақтың перзенті...»

Н.Ә.Назарбаев

«Отбасында адам бойындағы асыл қасиеттер жарқырай көрініп, қалыптасады. Отанға деген ыстық сезім-жақындарына, туған-туысқандарына деген сүйіспеншіліктен басталады». Н. Ә. Назарбаев.

Ұлттық идея – халық мұраты. «Отан – отбасынан басталады» деп атамыз қазақ тегін айтпаған. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік білім берілуі керек, яғни бала адамгершілік білімінің бастауларымен үздіксіз әрі жүйелі түрде сусындауы қажет. Онсыз адамның қоғамда өмір сүруі, адамдар арасында өзін лайықты ұстай алуы қиынға түсері сөзсіз. Яғни қазіргі таңда білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа – адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек.

Халықта «Ұянда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті ата-ана мен ұстаздан алады. Рухани – адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс.

Тәрбиенің негізгі мақсаты – дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу.

Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, ұстаздардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. «Сүтпен біткен мінез сүйекпен кетеді» деген мақалдарын еске ала отырып, бала өміріндегі ата-ана тәрбиесінің, өнегенің орнын зор бағалайды.

Қай елдің болсын бірлігінің қалыптасуы мен өркендеуі дәстүрлі ұлттық тәрбие мен рухани құндылықтарымен сабақтасып жүзеге асатындығы белгілі. Сол себептен де жас ұрпақтың бойына қазақи құндылықтарды дарытып, рухани бай мұрамызды бойларына сіңіре тәрбиелеу - алда тұрған басты міндеттердің бірі. Елбасымыз жариялаған «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының көздегені де осы, яғни, төл дәстүрімізді, әдебиетіміз бен мәдениетімізді жаңғырту, дініміз бен тілімізді өркендету.

Қазіргі таңда ұстаз жас ұрпақтың бойындағы асыл құндылықтарды байқап қана қоймай, ол құндылықтарды өмірде қолдана білуге жол сілтеуі тиіс. Әр оқушы-әр әлем. Әлемде болып жатқан жаңалықтарды барша халық біліп отырады. Сондықтан, ұстаз да, ата-анамен бірлесе оқушы бойындағы қасиеттерді аша біледі. Отбасы мүшелері тату-тәтті өмір сүрсе, сол отбасындағы оқушы да бақытты. Оқушының отбасына деген сүйіспеншілік, туған-туысқандарына деген қарым-қатынас өз туған жеріне, отанына деген сүйіспеншілікке ұласады. Өз елінің рухын биік ұстайтын, бойы адамгершілік құндылықтарға толы қазақ баласын тәрбиелеуде ұстаз еңбегінің алар орны ерекше.

Сондықтан отбасын сүйетін, Отанын сүйген нағыз патриоттарды, өз ана тілін қадірлеп, сол тілде сөйлетін, ата-бабасы жүріп өткен тарихи жолдың жеңістерін ұрпақтан-ұрпаққа жеткізер болашақ ұрпақ өкілдерін, елінің нағыз жанашыр азаматтары ретінде қалыптасуға тәрбиелеу педагог мамандардың жауапты міндеті болмақ.

Қазақстанды жарқын болашаққа жетелейтін жеткіншектеріміз халқымыздың аңсап жеткен тәуелсіздік туын жықпай, желбіrete білуі тиіс. Өйткені, ата-бабаларымыздың тәуелсіздік жолындағы сан ғасырлық арманын, осынау ұлан байтақ жерін қорғап, осы уақытқа жеткізгені баршамызға аян. «Мәңгілік Ел» ұрпақтары сондай текті бабаларымыздың ұрпағы екендіктерін сезініп, осы «тәуелсіздік», «Мәңгілік Ел» ұғымдарын саналарына сіңіріп, қастерлеп өсуге міндетті.

Елбасымыз айтқандай Мәңгілік ел болашағы – білімді ұрпақ, саналы жастар. Осындай бастамамен болашақта ұлттық құндылықты бойына сіңірген, отансүйгіш, елі мен жерінің қамы үшін аянбайтын, білімді, иманды, еңбекқор ұрпақ тәрбиелеу, оларға бағыт беру міндеті тұрғанын әрдайым жадымыздан шығармауымыз шарт.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы
2. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2014
3. 12 жылдық білім. Журнал. 2006 ж. №8.
4. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

Жаңартылған білім беру мазмұны -бәсекеге қабілетті ұрпақ келешегі

*Хамзина Ж.У., Аманжолова С.Б., №53 ЖББОМЛ
бастауыш сынып мұғалімдері*

*«Білімді дамыта алмайтын елдің болашағы жоқ»
Н. Ә. Назарбаев*

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы – заман талабына сай жан-жақты, білімді ұрпақты тәрбиелеуде үлкен маңызы бар тың бағдарлама болып отыр. Жаңартылған білім беру бағдарламасы туралы қазіргі уақытта көп мәлімет алып, әрі практикалық тұрғыда да үйренгенім де бар. Кәсіби тұрғыда жаңа сатыға қадам басып, білім жүйесіне енген жаңалықтың қыр –сырын біліп, жаңа білім беру жүйесіне келгенімізге қуаныштымын. 2016-2017 оқу жылында Қарағанды қаласындағы «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы ұйымдастырған «Жаңартылған бастауыш білім беру бағдарламасы» атты үш апталық курста толық нұсқасын меңгерудің сәті түсті. Курста бізде өз білімімізді жетілдіріп, жаңаша оқу бағдарламасының қыр-сырын біліп, теориялық және практикалық тұрғыда жаңартылған білім мазмұнының қандай оқу жүйесі екенін әрі қандай оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері бар екенін үйреніп қайттық. «Ұстазы жақсының ұстамы жақсы», - дейді бабамыз. Әрине, болашақ ұрпақты тәрбиелеп, білімдар қылатын ол біз-ұстаз!

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында «Бәсеке басы білім, ел басқаратын болашақ жастардың білімділігі мен біліктілігінде» деген. Бұл кімнің міндеті? Әрине, біздер, яғни білімді ұрпақ өсіретін ұстаздар! Ұстаздар ел басқаратын болашақ жастардың білімін қамтамасыз ету керек. Ел басқаратын, елдің қамын ойлайтын жастарды дайындайтын ұстаз қандай болуы керек? Ұстаздың өзі шығармашыл, ізденімпаз, еңбекқор, мейірімді, білікті, білімді болған жағдайда ғана үлкен нәтижеге қол жеткізіп, алдында

отырған әрбір шәкіртінің елінің қалаулы азаматы етіп, биік белестерден өткізеді. «Ұстаз ізденгіш болуы, ойлай білуі, қандай істі болсын, бар ынтасымен атқара білуі керек» деген В. Маяковскийдің айтқан сөзі де бар. Бүгінгі күні мемлекетіміздің өркениетке жету жолындағы өр талабына тұғыр боларлықтай ұрпақ оқыту, тәрбиелеу ісін жаңа сапалық өзгерістер деңгейіне көтеруді талап етіп отыр. Мектеп құрылымында болып жатқан өзгерістер, білім беру мақсаттарының алмасуы, оның дамытушылық сипаттарының бекітілуі, көпнұсқалық оқытуға көшу сияқты мәселелер орындаушылардан шығармашылық бастамалық, жұмыстың жоғары сапасын және кәсібилікті талап етеді. Қазіргі кезде біздің республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу - тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр.

Білім негізі бастауыш мектепте берілетіні анық. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға сапалы білім берудің тиімді жолдарын іздестіру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Оқушылардың өз-өзіне сенімін арттыру, олардың шығармашылығын дамыту, ой-өрісін дамытатындай логикалық ой тастау – ұстаздың ұшқыр ойына, шеберлігіне байланысты. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс - әрекетке қабілетті, озық ойлы, тапқыр да нәзік, еркін және жан - жақты жетілген тұлға тәрбиелеу. Мақсатты білім беру - тұлға дамуын жүзеге асыратын мәселе. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту, тәрбиелеудегі ең тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу, педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек.

Биылғы жылы мен 1 сынып оқушыларын қабылдап, ұстаздық міндетімді атқарып келемін. Алдыма келген әрбір шәкірттің жүрегінен жол тауып, олармен өткен әр сабағымды сапалы болуына ықпал жасаймын. Өзімнің теориялық білімім мен практикалық білімімді ұштастырып, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін күнделікті сабағымда қолданамын. Жаңартылған білім мазмұны – сыни ойлауға негізделеді. Сондықтан сабақ беру кезінде СТО технологиясының элементтерін қолданамыз. Әсіресе, қызығушылықты ояту, топтастыру, ой қозғау ассоциациясы, бес жолды өлең, эссе жазу және «Көңілді қалпақ» , «Дұрыс, бұрыс», «Еркін микрофон», «Ыстық орындық» , сияқты ойын әдістерін қолданамыз. Бұл әдіс-тәсілдер сабағымының жүйелі өтіп, мақсатқа жетуімнің бірден бір негізі болады. Оқушылар да дағдыланып, топтық, жұптық, өздік жұмыстарын орындауда үлкен қызығушалықпен қатысады. Сонымен қатар, қазіргі білім талабына сай АКТ, бағалаудың әр түрлі тәсілдерін, «Bilimland» ресурстарын да тиімді пайдаланамыз.

Білім мазмұнын жаңарту тікелей шығармашылық ізденістегі мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы

керек», - деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы керек. Оқушыға тақырып түсіндіруде қиындықтар туған жағдайда ұстаз өз әдіс-тәсілін өзгерту керек. Үнемі үйреншікті тәсілдерді қолданбай, жаңа әдіс тәсілдердің көмегімен оқушыға білім нәрін жеткізу тиіс.

Жаңартылған білім мазмұнының артықшылықтары деп мыналарды айтар едім:

- Жаңа білім беру мазмұны (біз үшін үлкен-инновация)
- Үштілділік
- Критериалды бағалау

Жаңартылған білім мазмұны біз үшін үлкен жаңалық болды. Жаңа өмірге, жаңаша білімге қадам бастық. Бәсеге қабілетті болу үшін әрине үштілділіктің де маңызы өте зор. Шәкіртіміздің білім деңгейін анықтаудың жаңаша бағалау жүйесі-критериалды бағалау.

«Жаңа жағдайда жаңғыруға деген ішкі ұмтылыс – біздің дамуымыздың ең басты қағидасы».

Н.Ә.Назарбаев

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. 2015ж
2. Елбасының қанатты сөздері
3. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту аясында қазақ тілінде оқытатын мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы
4. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. Нұрсұлтан Назарбаев.

Проектная деятельность учителя и учащихся – формула для развития компетентности младших школьников

*Чура Е.Л., Сабитова Т.Х., СОШ № 82
учителя начальных классов*

В современном мире умение мыслить самостоятельно, опираясь на знания и опыт, ценится гораздо выше, чем эрудиция. Поэтому качество образования сейчас во многом связано с умением приобретать новые знания применяя их в реальной жизни.

Важной составляющей информационной компетентности учеников является преобразование информации из одной формы в другую и выбор наиболее удобной для себя формы. Это могут быть тесты, таблицы, схемы, иллюстрации.

В ГОСО 12-летнего среднего общего образования вводится три уровня овладения компетенциями соответственно трем уровням образования.

По завершении каждого уровня образования учащийся должен демонстрировать владение указанным минимальным набором видов деятельности, составляющих введенные компетенции. Мы рассматриваем информационную компетенцию.

Таблица 1 – Этапы формирования информационной компетенции

<i>Аспект</i>	
Планирование информационного поиска	
1 уровень (Начальные классы)	<ul style="list-style-type: none"> - делит информацию на известную и неизвестную - указывает, какой информацией для решения поставленной задачи из представленного списка обладает, а какой нет; - пользуется справочником, энциклопедией, ориентируется в книге по содержанию, а на сайте по ссылкам;
Извлечение первичной информации	
1 уровень (Начальные классы)	<ul style="list-style-type: none"> - проводит наблюдение/эксперимент по плану в соответствии с поставленной задачей; - получает информацию от человека, задавая вопросы; - извлекает информацию из источников, содержащих художественные образы;
Извлечение вторичной информации	
1 уровень (Начальные классы)	- извлекает и систематизирует информацию по двум и более заданным основаниям(источник: 1-2 простых по составу источников, содержащих избыточную информацию)
Первичная обработка информации	
1 уровень (Начальные классы)	<ul style="list-style-type: none"> - систематизирует извлеченную информацию в рамках простой (по 1 признаку) заданной структуры; - переводит простую(односоставную) информацию из географического представления или формализованного (символизированного) представления в текстовое и наоборот
Обработка информации	
	<ul style="list-style-type: none"> - точно излагает полученную информацию; - указывает на недостаточность информации или свое непонимание информации; - находит вывод и аргументы в предложенном источнике информации
Использование логических операций при обработке информации	
1 уровень (Начальные классы)	<ul style="list-style-type: none"> - воспроизводит объяснение, оценку, аргументации; -детализирует или обобщает информацию в соответствии с заданием; -выделяет сущности понятия, объекта, явления, делит их на главные и второстепенные.

По мнению многих психологов и педагогов (В.В.Давыдова, Д.Г.Левитес, В.В.Репкин, Д.Б.Эльконин и др.), эффективность использования проектного и исследовательского метода во многом обусловлена позицией учителя, его направленностью на создание лично-ориентированного педагогического пространства, демократическим стилем общения. Для продуктивной проектной деятельности младшим школьникам необходима еще и особая готовность, «зрелость», заключающаяся в следующем.

1. Сформированность у учащихся ряда коммуникативных умений, лежащих в основе эффективных социально-интеллектуальных взаимодействий в процессе обучения, к которым относится:

- Умение спрашивать (выяснять точки зрения других учеников, делать запрос учителю)

- Умение управлять голосом и договариваться

- Умение выразить свою точку зрения

2. Развитие мышления учащихся, определенная «интеллектуальная зрелость». Развитие аналитико-синтетических действий.

- Сформированность алгоритма сравнительного анализа.

- Умение вычленять существенный признак, соотношение данных.

- Наличие у младших школьников таких качеств мышления, как гибкость, вариативность, самостоятельность.

3. Опыт развернутой, содержательной дифференцированной самооценочной деятельности, которая способствует формированию умений адекватно оценить свою работу и работу одноклассников; обоснованно и доброжелательно оценивать как результат, так и процесс решения учебной задачи.

Начиная работу над проектом, учитель пробуждает в учащихся интерес к теме проекта. Тема учебного плана и тема проекта – это разные вещи. Тема проекта должна быть сформулирована естественным для детей языком. Это может быть рассказанная сказка, притча. Тема должна быть не только близка и интересна, но и доступна, т.к. это младшие школьники.

Затем на этапе погружения в проект учитель очерчивает проблемное поле. Из проблемы проекта, полученной в результате проблемизации, вытекает цель и задачи проекта. Задачи проекта – организация и проведение определенной работы для поиска способов его решения. Таким образом, погружение в проект требует от учителя глубокого понимания всех психолого-педагогических механизмов воздействия на учащихся.

На втором этапе организуется деятельность детей.. на этом же этапе происходит планирование работы, оно может быть параллельным и последовательным. После того, как спланирована работа, пора действовать. И это уже третий этап. Ребята все делают сами. Степень самостоятельности зависит от того, как мы их подготовили. Когда детям не

хватает знаний, каких-то умений, наступает благоприятный момент подачи нового материала. Учитель контролирует: нормально ли идет ход деятельности, каков уровень самостоятельности.

Этап презентации как одна из целей проектной деятельности и с точки зрения ученика, и с точки зрения учителя, бесспорно, обязателен. Он необходим для завершения работы, для анализа всего проделанного. Для успешной работы на этапе презентации нужно научить детей сжато излагать свои мысли, логически связно выстраивать сообщения, готовить наглядность. На этапе презентации учитель обобщает, резюмирует, дает оценку. Важно, чтобы учебный и воспитательный эффекты были максимальными.

«Подводные камни» проектного метода:

1) Всегда существует опасность переоценить результат проекта и недооценить его процесс.

2) Главная опасность при выполнении исследовательского проекта – это превращение в реферат.

3) При организации системы проектов в школе не всегда удается обеспечить содержательное единство тем.

В школе много лет проходит проектная деятельность и результат этой работы на практике доказал, что проектное обучение дает учителю возможность поиска, воспитания и обучения талантливых и творчески развитых детей.

Таким образом, продуманная и целенаправленная работа над проектом позволяет ребенку из большого объема информации выбрать нужную и полезную, а также приобретать социально-нравственный опыт и заставляет думать, познавая окружающий мир.

Литература:

1. А.Л.Андреев Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методического анализа. // «Педагогика», 2005, №4

2. О.В.Чуракова Ключевые компетенции как результат общего образования. Метод проектов в образовательном процессе. Дидактические материалы для обучения педагогов/Серия «Компетентностно - ориентированный подход к образованию: образовательные технологии». вып.1. «Профи», 2002

3. Закон Республики Казахстан «Об образовании»

4. А.В.Хуторской Ключевые компетенции и образовательные стандарты //Интернет-журнал «Эйдос»,2000

Скорочтение – как средство дополнительного образования

*Штуккерт Е.В., Панакшева Л.М., ОШ№21
учителя начальных классов*

Люди перестают мыслить, когда перестают читать
Д. Дидро

Чтение — главное средство обучения, инструмент познания окружающего мира. Несмотря на появление новейших средств массовой информации — телевидения и интернета, смысл чтения в жизни людей по-прежнему огромен. Отслеживая динамику быстрого чтения, мы удостоверились, что не все дети читают бегло и скорость чтения с переходом в старшие классы у некоторых детей не увеличивается, а уменьшается.

Возник вопрос как же помочь детям? Вместе с тем ответ на этот вопрос не так прост. Прежде чем заставлять ребёнка больше читать, нужно выяснить, в чём исходные причины трудностей. И лишь выяснив это, мы поймем, какую помощь ему необходимо оказать. Причин трудностей много, соответственно, и способы помощи существуют разные. Под техникой чтения понимается узнавать написанные буквы, правильно соотносить их со звуками и произносить их в указанном порядке в виде слогов, слов предложений. Также чтение включает в себя технические навыки и процесс понимания смысла читаемого. Эти две стороны находятся в теснейшей взаимосвязи и оказывают взаимное влияние друг на друга. Совершенствование скорости чтения приводит к быстрому и точному пониманию смысла, а более лёгкий в смысловом отношении текст читается быстрее и без ошибок. В процессе обучения чтению ученики под руководством учителя упражняются и в технике чтения, и в понимании прочитанного. Однако смысл работы по формированию и автоматизации технических навыков нередко недооценивается, и главный упор учителя перемещают на смысловое чтение во вред скорости. Торопясь переключать ребёнка на работу со значением прочитанного, мы нарушаем естественный психологический процесс формирования чтения, и создаёт условия для появления ошибок.

Уверенное владение навыком чтения является одним из основных условий успешности детей в учении. Однако читательские навыки сегодняшних школьников вызывают серьёзную тревогу и у педагогов, и у родителей. Снижение интереса современных школьников к чтению становится серьёзной культурной проблемой. Потребность в книге должна формироваться на самых ранних этапах школьного образования. Чтение одно из важнейших средств формирования личности. С одной стороны, чтение является предметом обучения, а с другой средством обучения. Из книг, в том числе и учебных по различным предметам, ребёнок получает разнообразные знания. Чтение литературных произведений, всегда выполняющих познавательную, эстетическую и воспитательную функции, практическое знакомство с особым обобщённым, образно-эмоциональным

способом отражения и познания жизни формирует эмоциональную сферу, нравственно эстетические идеалы, взгляды, отношения ребёнка.

Начальная школа первая начинает реализовать общую основную цель обучения - формирование личности учащегося.

Поэтому так важно именно в этот период научить бегло читать, сформировать у него техническую сторону чтения, умение работать с научно – познавательным и художественным текстом, обеспечить полноценное восприятие доступного художественного текста, чтобы оно оказало максимальное воздействие на растущего человека. Особую актуальность сегодня приобретают методы, которые применяются в работе учителя с младшими школьниками для привлечения их к чтению.

Представьте себе ученика 7 класса, который читает около 50 слов в минуту. В 7 классе домашнее задание составляет примерно 8 страниц учебника, или 6500 слов. Разделим 6500 на 50. Получается примерно 130 минут, или около двух часов, необходимых ученику, чтобы один раз прочитать тексты домашних заданий. Но при такой низкой скорости чтения, естественно, что этот ученик за один раз не поймёт то, что написано в учебнике. Ему необходимо дважды прочитать тексты – это уже 4 часа; ещё прибавить 6 часов занятий в школе – уже 10 часов. Таким образом, этот ученик обречён на неуспеваемость. И каких бы великих учителей ни приглашали бы вы к этому ученику, ничего у них не выйдет, пока они не научат элементарному - читать.

Так с какой же скоростью чтения должны читать ученики, заканчивающие начальное обучение. Если проанализировать успеваемость учеников 5-х классов, то можно сделать вывод, что отличниками стали дети, которые в конце начального обучения имели скорость чтения в пределах 130-170 слов в минуту. В среднем примерно 150 слов в минуту. Те, кто стал хорошистами, имели скорость чтения от 100 до 140 слов в минуту. В среднем это 120 слов в минуту. Троечники имели скорость чтения 80-90 слов в минуту - приблизительно, конечно. Такова закономерность

Создатели курсов быстрого чтения считали, что любой человек может повысить скорость чтения, если будет выполнять следующие требования:

1. Сознательно читать все быстрее и быстрее, пусть даже с дефектами до тех пор, пока быстрое чтение не войдет в привычку. При этом не надо обращать внимание на то, что первое время прочитанный текст будет непонятен.

2. Избавиться от проговаривания текста вслух. Для этого необходимо зажать карандаш зубами так, чтобы его не касался язык и губы, и держать его в таком положении во время чтения

3. Читать газетный текст (колонку) сверху вниз, используя боковое зрение так, чтобы видеть дальние края строк. Практиковать это следует до тех пор, пока не получится «правильно» прочитать текст.

4. Пользоваться пальцем, как пейсером: передвигать палец сначала по одной строке, затем отчерчивая две строки, затем три и т. д. Использовать всю ладонь, чтобы прочитать текст по вертикали сверху вниз.

5. Закрывать прочитанный текст листом плотной бумаги, чтобы не было соблазна вернуться к прочитанному тексту.

6. Вести записи скорости чтения каждый день. Заставлять себя думать об увеличении скорости.

Предлагаем рассмотреть наиболее эффективные, на наш взгляд, методы обучения чтению.

Расширяем поле зрения

Детям любого возраста рекомендуем развитие ряда перечисленных навыков с помощью увлекательной игры-упражнения на основе таблиц Шульте.

Улучшаем концентрацию внимания

“Активизация обоих полушарий”. Возьмите текст знакомой для вас тематики и читайте по абзацу попеременно то правым, то левым глазом. Благодаря такому нехитрому приему вы по очереди активизируете оба полушария мозга.

Избавляемся от регрессии

“Указка”. Чтобы отучиться от привычки возвращать взгляд назад к уже прочитанному, пусть ваш взгляд постоянно следует за ручкой, карандашом или пальцем, который будет все время вести вас вперед.

“Чтение на скорость”. Вспомним тест на скорость чтения в начальной школе. Берем таймер и замеряем свой нынешний результат по прочтению одной страницы, главы или статьи.

Подавляем артикуляцию

“С закрытым ртом!” Если во время чтения у вас еще и шевелятся губы или двигается язык, нужно их чем-то занять. Эта ошибка нередко присутствует у детей после постоянного чтения вслух в младших классах. Попробуйте параллельно грызть карандаш или сухари, или жевать жевательную резинку.

“Барабанная дробь”. Выстукиваем пальцами по столу какой-нибудь ритм, чем сложнее он будет, тем лучше. Если заняты пальцы рук, автоматически будет хотя бы частично блокироваться речевой центр мозга.

Развиваем память

“Нестандартное чтение”. Чтение текста, повернутого от вас на 90 градусов, на 180, 45 и т. д. Пример выполнения упражнения: переворачиваем страницу вверх ногами и ставим задачу прочтения текста задом наперед (т. е. справа налево). Такая тренировка особенно полезна для детей с целью сформировать в памяти эталоны целостных букв независимо от того, как они расположены.

Развитие скорости мышления

Регулярное решение логических задач развивает умение отделять главное от второстепенного, вырабатывает навык «включения слепоты» в отношении избыточной информации и «мгновенного» восприятия важных мыслей. Достигается это, в первую очередь, благодаря регулярным упражнениям в скорости восприятии условий задачи и понимания сути задаваемого вопроса. Осознанный анализ структуры задач развивает навык дробления заданий на условия и группы условий, выделение одного или нескольких вопросов, осознание оптимального порядка решения подзадач, поиск вариантов решения.

Литература:

1. Андреев О.А. Хромов Л.Н. Учимся быстро читать.
2. Астафьева О., Денисова А. Детская литература. Выразительное чтение М.: Академия, 2007. – [272 с.]
3. Буяльский Б. А. Искусство выразительного чтения: Книга для учителя. М.: Юнити-Дана, 2006. – [245 с.]
4. Воробьева С.Н., Кондратина Т.И. Чтение 2 - 4 класс: Методические разработки уроков. М. Издат-школа, 2000. – [187 с.]

Новые системы оценивания учащихся в начальной школе

*Эккерт С.А., Юдина Н.В., СОШ №13
учителя начальных классов*

Большинство классификаций методов обучения чаще всего предполагают проверку знаний учащихся, оценку характера их деятельности. Мы знаем, что цель проверки и оценки знаний учащихся – это обеспечить повышение качество знаний, уровня их развития.

Актуальность темы нашего исследования бесспорна, так как создание условий, позволяющих в рамках образовательных учреждений решать специальные задачи развития, - первостепенная задача любого учебного учреждения.

Цель исследования: обобщить и дополнить сведения о методах оценивания знаний учащихся на современном этапе обучения.

Традиционная система оценивания страдает определенной степенью расплывчатости, произвольностью норм выставления отметки, зависит от внешней оценки, мало способствует эффективному обучению, повышает уровень тревожности среди детей. Возникает непонимание между учениками и учителем. При традиционной системе оценивается только конечный результат, а не процессуальное, содержательное движение ученика к цели. Следовательно, необходимо внедрять такие приемы, при которых будет отслеживаться весь процесс обучения, а не конечный результат. С этой целью нами были разработаны листы оценивания, по

которым учитель сможет проследить сильные и слабые стороны обучения, а также скорректировать дальнейшую работу.

Естествознание

I ЧЕТВЕРТЬ

СОР № 2

СУММАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ЗА РАЗДЕЛ «Живая природа»		Дата.
Подразделы: 2.1 Растения 2.2 Животные	Цели обучения: 2.2.1.7 объяснять важность бережного отношения к растениям 2.2.2.2 различать представителей классов животных: насекомые, рыбы, земноводные, пресмыкающиеся, птицы и млекопитающие.	

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл/ ф.И. уч-ся									Кол-во выполн-х заданий	% усвоения
Определяет и объясняет причины бережного отношения к растениям	1	Определяет картинку, изображающую нанесение вреда растениям;	1										
		записывает причину (-ы) необходимости и ухода за растениями;	1										
Определяет классы животных	2	определяет класс млекопитающих;	1										
		определяет класс птиц;	1										
		определяет класс рыб;	1										
		определяет класс земноводных;	1										
		определяет класс пресмыкающихся;	1										
		определяет класс насекомых.	1										
Всего баллов:			8										
Набрал(а) баллов:													
%													
Примерная оценка													

3	Обозначение множества и его элемента. Знаки $\in$ и $\notin$	4.4 Комбинации и объектов 5.2 Математический язык	2.4.4.1 Составлять варианты комбинаций «по три» из предметов окружающего мира 2.5.2.2 Использовать заглавные буквы латинского алфавита для обозначения множества, его элементов - строчные буквы; принадлежности и непринадлежности элемента множеству знаки $\in$ и $\notin$.	
---	---	--	--	--

Критерий оценивания	Дескриптор	Балл								Кол-во выпол-х заданий	% усвоения
Создает комбинации, используя по три элемента любого множества	определяет количество способов (6 способов);	1									
	перечисляет комбинации (не менее трех);	1									
Составляет и обозначает множества из заданных элементов	объединяет элементы в два множества	1									
	обозначает их заглавными латинскими буквами;	1									
Определяет предметы принадлежащие пересечению множеств, не принадлежащие ни одному из этих множеств	обводит (зелёную машину), принадлежащую пересечению множеств;	1									
	отмечает (ключ), не принадлежащий ни одному из множеств.	1									
Всего баллов		6									
<i>Набранное кол-во баллов</i>											
<i>%</i>											
<i>Оценка</i>											

Данные таблицы помогают видеть все западающие зоны по определенным суммативным работам, что позволяет наметить дальнейшие пути работы и сделать процесс оценивания объективным и последовательным.

Литература:

1. Учебная программа для начальной школы (1-4 классы) в рамках обновления содержания среднего образования – Астана, 2016. – 41 с.
2. Методические рекомендации по суммативному оцениванию и сборник заданий формативного оценивания по предметам начальных классов (2 класс) для слушателей курсов АО «НЦПК «Өрлеу».

Педагогическая мастерская

Оқыту үрдісін жоспарлауда қалыптастырушы бағалаудың тиімділігі

*Аймаганбетова Г.К., №38 гимназия
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Қалыптастырушы бағалау - оқу үдерісінің ажырамас бір бөлігі болып табылады, тоқсан барысында мұғалім тарапынан жүйелі өткізіліп отырады. Қалыптастырушы бағалауда баға, бал қойылмайды, мұғалім мен білім алушы арасында үздіксіз кері байланыс қамтамасыз етіледі.[1]

Қалыптастырушы бағалаудың мақсаты - оқу материалын меңгергендігі жөнінде объективті ақпарат алу, білім алушының кемшіліктерін дер кезінде анықтау, мұғалім – оқушы арасында кері байланысты орнату.

Қалыптастырушы бағалаудың ерекшеліктері - оқушының күнделікті білім сапасы, білім алудағы олқылықтарды күнделікті түзеу, оқушыға қиындық тудыратын сұрақтарды анықтау және оны дер кезінде жою, оқушының бағалаудан алған жағымсыз әсерінің азаюы, психологиялық жайлы ортаның болуы, бағалаудың әділдігі, анықтылығы және ашықтығы, өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Қалыптастырушы бағалаудың құрылымы:

- Сыныпта мәдени орта құру;
- Оқу мақсаттарын тұжырымдау;
- Білім алушылардың түрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін оқытудың әр түрлі әдістерін қолдану;
- Білім алушылардың материалдарды түсінгенін бағалайтын түрлі тәсілдерді қолдану;
- Анықталған қажеттіліктерге қарай оқу үдерісін бейімдеу және білім алушыларға кері байланыс беру;
- Білім алушыларды оқу үрдісіне белсенді қатыстыру.[1]

Пән мұғалімі қалыптастырушы бағалауды жүргізу арқылы пәнді меңгерудің мақсатын нақты айқындай алады. Оқушының өткен тақырыптарды біртұтас, үйлесімді сурет түрінде елестетуіне, нәтижені бақылаудың сәйкес тәсілдерін өзі анықтай білуіне, жоғары деңгейге жетуге ынталануына ықпал ете алады. Сондықтан да қысқа мерзімді сабақ жоспарын құру барысында, оқу мақсатына жету үшін, оқушылардың оның ішінде барлығы, көпшілігі, кейбірі нені біліп, нені орындай алатындығын нақты айқындап алған жөн. Ол үшін әрине, бірінші кезекте қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жүйесі тиімді құрылуы керек. Яғни, қалыптастырушы бағалауда мұғалім жұмыстың әр қадамын жоспарлап, табысқа жету алгоритмін құра білуі керек. Қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын дұрыс жоспарлап, тиімді қолданған жөн.

Мысалы: 5-сыныптағы «Су – тіршілік көзі» бөлімі, сабақтың тақырыбы «Сусыз өмір жоқ»[3]. Осы сабақ барысында жүзеге асатын оқу мақсаттары: мәтіндегі негізгі ақпаратты анықтау (О1). Шағын көлемді мәтіндердің мазмұнына жоспар құру, соған сүйеніп баяндау (А4). Сабақтың мақсаттары: барлық оқушылар сөздер мен сөз тіркестерін пайдалана отырып, негізгі ақпаратты анықтай алады.

Оқушылардың көпшілігі анықталған ақпаратты пайдалана отырып, мәтіннің мазмұнына сай жоспар құра алады Кейбір оқушылар жоспарға сүйене отырып, мәтінді баяндап айта алады. Осы мақсатқа сай келесі бағалау критерийлері жүзеге асады:

- Берілген негізгі ақпаратты анықтайды.

- Берілген ақпаратты пайдалана отырып, мәтіннің мазмұнына сай жоспар құрады.

- Жоспарға сүйене отырып, мәтінді баяндап айтады.

Сондай-ақ жеке, жұпта, топта жұмыс жасау, мәтіннен жаңа сөздер мен сөз тіркестерін таба алу, қойылған сұраққа жауап беру, ақпаратты анықтау, мәтіннің мазмұнына сай жоспар құру, жоспарға сүйене отырып, мәтінді баяндап айта алу дағдылары дамиды. Өмір бойы білім алу, ынтымақтастық және ашықтық және адам мен табиғаттың біртұтастығы сияқты құндылықтар жүзеге асады. Жаратылыстану, география, химия пәндері арқылы пәнаралық байланыс жүзеге асады.

Сабақ «Жақсы тілек - жан жылуы» әдісі арқылы ынтымақтастық атмосферасын орнатудан басталады. «Күн», «Ай», «Су» және «Жұлдыз» арқылы топқа бөлу. Күндей жадырап, Айдай арайлап, Жұлдыздай жарқырап, Судай мөлдір таза көңілмен топқа бөліп аламын. (Күн, Ай, Су және Жұлдыздың түрлі түсті суреттерін беремін). «Ыстық орындық» әдісі арқылы үй тапсырмасын сұрау. Судың белгілері: • судың пішіні (формасы); • судың түсі; • судың дәмі; • судың иісі. ҚБ «Басбармақ» әдісі бойынша бағалау. Топтар бір-бірінің жауабын бағалайды. Қызығушылықты ояту. Жеке жұмыс, жұптық жұмыстар арқылы іске асады.

- Мына суреттерден не көріп тұрсындар?

- Бұл ағаштардың күйі, жағдайы қандай?

- Не себепті олар қурап қалған деп ойлайсындар?

Жеке жұмыс. «Ойлан тап»

- Мына суреттерде не бейнеленген?

- Бұл сулардың қайсысы ішуге жарамды?

- Суреттегі сулардың қайсысын сен пайдаланасың?

Сабақтың тақырыбы анықталады. Алға қойған мақсатқа жету үшін біз қандай жұмыс түрлерін орындауымыз керек деп ойлайсындар деген сұрақ беріледі. Оқылым алды тапсырмалары орындалады. «Түртіп алу» стратегиясын пайдалана отырып мәтінді 2 рет мұқият оқиды. Таныс емес сөздер мен сөз тіркестерінің астын сызады. «Дұрыс, бұрыс» әдісін қолдана

отырып ақпараттың дұрыс, бұрыстығын анықтайды. Дескриптор 1.Жана сөздер мен тірек сөздерді түсінеді

2.Мәтін бойынша ақпараттың дұрыс-бұрыстығын анықтай алады.Дескриптор арқылы мұғалім оқушыларды бағалайды «Мәтіндегі олқылықтар» әдісі арқылы сөйлемдерді толықтырады.

1. Бұл орайда қаланың бір тұрғыны кәріз жүйесіне жылына ..... бостан босқа төгеді

2. Суды .....қолданып үйреніңіз.

3. Суды ..... пайдалануға тырысу керек.

4. Шүмек пен душқа .....қондырмаларды пайдаланыңыз.

ҚБ «От шашу» арқылы бағалау. Оқушылар бір-бірін өзара бағалайды Сергіту сәті «Жаңбыр» әні. Әнді тыңдайды және қимылдарды қайталайды. Әр абзацтың мазмұнын ашатын бір сөйлемді бөліп алады. Сөл сөйлемнің негізінде жоспар құрады. «Жақында, сыңарыңды тап» әдісі арқылы мәтінді бекітеді. «Аяқталмаған сөйлемдер» әдісін пайдалану арқылы кері байланыс жасалады.

Менің ойымша, ...

Себебі, ...

Егер .....

Келесі кезекте мынадай үй тапсырмасы беріледі:

Барлығы: «Су-өмір нәрі» тақырыбына сурет салу немесе фотоколлаж жасап келу.

Көпшілігі: Су туралы мақал-мәтелдер жаттау .Кейбірі: «Суды үнемдейік» тақырыбына жарнама жасау.

Осындай жұмыс түрлерін орындау барысында мұғалім әр оқушыға жекелеген қолдау көрсетіп, кері байланыс беріп отыруы міндетті. Оқушылар өздеріне берілген тапсырмалардың маңызын түсініп, оған қол жеткізу үшін не істеу қажет екенін анықтай алған жағдайда ғана олар оқу мақсатына қол жеткізеді. Құрбы-құрдастарын бағалау өзін-өзі бағалаудың маңызды бөлігі болып табылады.[2] Құрбы-құрдастарын бағалау өте пайдалы, себебі оқушылар өз жұмысына қатысты айтылған құрбыларының пікіріне құлақ асады. Ал оны мұғалім айтқан болса, олар оқушыға сондай әсер етпеуі мүмкін. Құрбы-құрдастарымен бірге яғни, топта, жұпта жұмыс істеу де маңызды, себебі пікір алмасу оқушы күнделікті өмірінде қолданатын тілде жүреді. Оқушылар түсінбеген дүниесін мұғалімнен емес, өзінің құрбысынан сұрайды. Оның үстіне, бұл тәжірибе құрбы-құрдастарын бағалауды оқушыға салуға болатындығымен құнды. Сондықтан сабақты жоспарлау барысында, сабақтың әр кезеңінде қалыптастырушы бағалаудың орны мен тиімділігін ескеріп отыруды ұмытпаған жөн деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.«Мұғалімге арналған нұсқаулық» І деңгей, төртінші басылым.

«Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2015 ж.

2. Кохаева Е.Н. Қалыптастырушы бағалау. Әдістемелік құрал. Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014ж.

3. Ф.Ш. Оразбаева., А.Қ. Рауандина. 5-сыныпқа арналған Қазақ тілі мен әдебиет оқулығы. Көкжиек - Горизонт баспасы, 2017ж.

Проблемы формирования экологического образования и воспитания

*Аманкешов Ж.Ж., СОШ № 59
учитель географии*

В неспециальном виде «экологическое образование» осуществлялось уже в древних цивилизациях Запада и в особенности Востока. В новое время экологическое образование в неспециальном виде сопутствует зарождению и развитию экологической науки.

Экология возникла в недрах биологии в форме знания о связи живого организма с окружающей природной средой. Представление о необходимости специального изучения связей видов с их природным окружением сложилось, когда пришло понимание того, что живые организмы эволюционируют и что важнейшую, определяющую роль в этом процессе играет внешняя среда.

Экологическое образование имеет давние традиции формирования знаний о взаимоотношениях человека и природы. Новое звучание экологическое образование получает с начала 90-х годов. Построение системы экологического образования базировалось на ряде методологических принципов, сформулированных еще в 80-х годах такими учеными, как С.Н. Глазачев, А.Н. Захлебный, И.Д. Зверев, Е.С. Сластенина, И.Т. Сураегина. Исходными стали представления, что человечество связано с природой своим происхождением, существованием и своим будущим; человеческая история – часть истории природы; целостность природной среды выступает естественной основой жизни в биосфере; качество экологически здоровой окружающей среды наряду с социальными условиями – основа физического и духовного здоровья человека; труд – основа взаимодействия человека и общества с природой, фактор ее изменения; изменение природной среды неизбежно, но оно имеет пределы, поэтому цели разумной человеческой деятельности должны всесторонне учитывать проявление законов природы и др.[1]

В настоящее время вместе с укреплением позиций нового гуманистического типа экологической культуры все большее значение приобретает вопрос о том, какие именно представления о биосоциальной системе «человек-общество-природа» следует прежде всего внедрять в

экологическое образование и воспитание, а какие принципы прежней потребительской культуры должны быть объектом критического пересмотра.

Факт глобального экологического кризиса требует закрепления в образовании и воспитании подрастающего поколения и в просвещении населения в целом нового миропонимания, а именно замены представления системы «природа и общество» на представление об объективном существовании иной системы «природа-общество». Научно-техническая революция, мощное усиление технической вооруженности человека в жесткой форме выявляет его полную зависимость от ресурсов живой и неживой природы. Эта драматическая ситуация должна быть в центре внимания и учителя и обучаемых.[2]

В наше время вся живая природа планеты вовлечена в человеческую деятельность, в само жизнеобеспечение человеческого общества. В таком положении вещей сокрыт другой важнейший приоритет современного экологического образования, на который следует обратить особое внимание. Дело в том, что обеднение генофонда, безвозвратные потери видов животных и растительного мира разрушают живую природу постепенно. Это разрушение не так очевидно, оно как бы нас не касается. Если, скажем, последствие загрязнения водоемов производственными отходами совершенно наглядны, то это позволяет рассматривать данную тему уже в начальной школе. Более затруднено понимание того, что чистота природных вод, газовый состав атмосферы, переработка бытовых и производственных отходов, их возвращение в систему биологического кругооборота, восстановление нарушенных биосферных сообществ обеспечиваются живыми организмами. Включение в образовательный процесс представление в том, что основным условием эффективности названных процессов является многообразие форм жизни, - весьма непростая, требующая высокого мировоззренческого уровня и педагогического мастерства, но совершенно необходимая задача современного экологического образования.

Далее, важнейшим аспектом современного экологического образования является научная пропаганда того, что экологические законы касаются и материальной и духовной культуры и, таким образом, влияют на социальные процессы. Охрана природы через обратную связь возвращается к нам охраной благополучия человека. Придерживаясь столь однообразной формулировки, нельзя, однако, позволить себе впасть в «новый антропоцентризм» и упустить проблему гуманной заботы о природе. Необходимый широкий подход к теме «человек – общество – природа» и знания не только общей экологии, но и социальной экологии, включение этого предмета во весь объем просветительского и образовательного процесса.

В силу жизненной важности экологической проблематики обязательным принципом методологии экологического образования должен стать принцип его непрерывности. Экологическое образование в настоящее время принято рассматривать как единую систему, основными компонентами которой выступают формальное (дошкольная, школьная, среднее, специальное и высшее) образование и неформальное образование взрослого населения.

В.М. Назаренко выделяет различные модели организации экологического образования, характерные в настоящее время для средней общеобразовательной школы. Это включение экологической информации в традиционные предметы; изучение вопросов охраны окружающей среды в специально выделенном предмете; формирование экологических знаний в разных учебных предметах, а затем их интегрирование в отдельный предмет; полная реформа учебного процесса. В.М. Назаренко доказывает, что создание системы непрерывного экологического образования требует новой парадигмы: экологическое образование – это не часть формального образования, а его новый смысл, его цель.

Мировоззренческую основу экологического образования составляют два взаимосвязанных подхода: биоцентрический и антропоцентрический, которые позволяют сформировать представление о единстве природы и человека, о путях гармонизации их взаимодействия, о коэволюции природы и общества как единственно возможном пути развития современной цивилизации, а также о структуре личности, отвечающей требованиям экологической этики.[4]

Далее, не менее важно чтобы выпускник школы входил во взрослую трудовую жизнь, имея устойчивые ценностные установки бережного отношения к живой и неживой природе, по – настоящему усваивал, что можно, а что нельзя позволить себе и при производственных и при обычных, бытовых отношениях с нею. При этом учителю экологии никак нельзя стесняться высокого стиля изложения своего предмета, донося до сознания ученика, что его предмет действительно реально связан не только с его личным благополучием и благополучием его близких, но и всего человечества.[5]

В системе непрерывного образования дошкольное воспитание является его первой ступенью. На этой ступени у дошкольников происходят формирования привычек гигиенического характера, выработка простейших практических навыков, осознание элементарных проблем окружающей среды.

Литература:

1. Захлебный А.Н. Школа и проблемы охраны природы: Содержание природоохранительного образования. – М., 1991.
2. Зверев И.Д. Учебные исследования по экологии в школе: Методы и средства обучения. – М., 1993.

3. Мамедов Н.М. Теоретические основы экологического образования // Экологическое образование и устойчивое развитие. – М.,1995.

4. Моисеев Н.Н. Устойчивое развитие и экологическое образование // Философские аспекты социальной экологии. – М., 1996. – С. 1-12.

5. Слостенина Е.С. Экологическое образование в подготовке учителя. – М., 1984.

Тест жүйесі арқылы тұлғаның есте сақтау қабілеттерін арттыру

Ашықбаева Р.Б., №82 ЖББОМ

Биология пән мұғалімі

Қазақстан Республикасының Президенті Р.Ә.Назарбаев «Ұлттық бәсекелестік білімділік деңгейімен айқындалады. Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» -деп отандық оқушылардың алдына бағдарлы мақсат қойып, үлкен міндет жүктеді.

Адамзаттың алдында тұрған басты міндет – саналы ұрпақ тәрбиелеу. Әрбір ата-ана үшін, педагог үшін, қоғам үшін, білімді, мәдениетті, іскер, еңбекшіл, елі мен жерін сүйетін жеке тұлға қалыптастыру басты маңызды мәселе.

Қазіргі кезде оқытудың барлық үдерістерінде кеңінен пайдаланып жүрген әдіс- тест тапсыру. Оқушылардың жоғары оқу орнына түсуінде, мемлекеттік грантын иелеуінде тест негізгі шешуші роль ойнайды. Тестілеу әдісі көптеген дамыған елдерде қазіргі білімнің ажырамас бөлігіне айналған жастардың дайындық деңгейін және жалпы білім сапасын болжаудың тиімді құралы ретінде пайдаланылады.

Заман талабына сай үлгерімнің жоғары пайыз көрсеткішіне жету үшін әр түрлі типтегі тест тапсырмалары дайындалады. Оқытудың әртүрлі формаларын енгізумен қатар білім деңгейін жоғары дәрежеге жеткізуге ұмтылатын ұстаздар өз сабақтарында тест тапсырмаларын дайындайды, жиі пайдаланады.

Тест несімен маңызды: бір уақытта барлық оқушыны бағалау үшін, яғни уақытты үнемді етеді. Белгілі бір уақыт аралығында тұлғаның көрсеткішін жедел, оңай анықтауға қол жеткізеді. Осыған орай тест тапсырмалары болуы мүмкін:

- Толықтыру тесті
- Бір жауапты тест
- Сәйкестендіру тест
- Көп нұсқалы тест

Соңғы уақытта жаңа форматтағы тест үлгілері, яғни көп нұсқалы, бірнеше жауапты болып келеді. Оқушылар қашықтықтан тапсыратын олимпиадаларда, жиі кездесіп жүр. Сондықтан біз оқытушыларда,

оқушыларда осындай тест тапсырмаларын сабақта қолдануға бейімделіп келеміз. Мысалы: 8 сынып биология сабағында бірнеше жауапты тест үлгілерін құрастырамын.

Қанның ұюына қатысады

- А) тромбопластин
- Ә) пластин
- Б) К витамині
- В) қан сарысуы
- С) оттегі
- Д) фибрин
- Е) кальций иондары

Қан плазмасында болатын нәруыздар

- А) альбумин
- Ә) цистеин
- Б) протромбин
- В) фибриноген
- С) глобулин
- Д) лизин
- Е) тромбин

Тест тапсырмаларында жаңаша тәсілдермен құрастыруға болады.

Мысалы: 1. Эритроциттер жойылады 2. Лейкоциттер түзіледі

- А) сүйек кемігінде
- Ә) қан сарысуында
- Б) көкбауырда
- В) лимфа түйіндерінде
- С) бауырда
- Д) айырша безде
- Е) ұлпа сұйықтығында

1	2

Тест тапсырмалары оқушылардың қисынды ойлау , есте сақтау қабілеттерін арттырады, алған білімдерін тиянақтауға, тақырыпты бекітуге жағдай жасайды. Жаңа тақырыпты бекіту кезеңінде тест сұрақтарын алдымен интерактивті тақтада көрсетіп, оқушылардың жауабын естіген соң дұрыс жауабын шығару арқылы оқушылардың есте сақтау қабілетін арттыруға болады. Себебі көптеген оқушылар көру қабілеті арқылы есте сақтауға бейім болады. Биология сабақтарында тест тапсырмасына сәйкес суретті экранға шығару, мысалы ішкі секреция бездері тақырыбында пішіні үрмебұршақ тәрізді аралық мидың астыңғы жағына орналасқан ішкі

секрециялық без деп сұрақ беріп 42 бет 14-суретті көрсетуге болады. Суретті көру арқылы есте сақтауға мүмкіндік беру. Сонымен қатар дұрыс жауапты қанық түспен қызылмен көрсетіп шығару. Бөлімді аяқтаған кезде «Ұяшықты таңдау» әдісін жиі қолданамын. Бұл әдіс ойын түрінде өтеді, оқушы ұяшықты таңдайды, таңдаған ұяшықты басқан кезде тест сұрағы пайда болады. Бірнеше оқушы бір уақытта жауап беруіне болады, оқушы жауап берген соң жауабын экранға шығару. Оқушылардың логикалық ойлануын, қызығушылығын, есте сақтау қабілеттерін арттырады.

6 сыныпта биология сабағы жемістер тақырыбын өткен кезде сәйкестендіру тесті: кептірілген жемістер бойынша бірізділікті анықтаңыз: Дәнек, алма, сүйек жеміс, асқабақ ұрығы, тұқымша.

- Күнбағыс
- Айва
- Жүгері
- Қияр
- Мойыл

Жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үдерісінде қолдану мен оны тиімді пайдалану мақсатында Cahoot, Bilimland ресурстарында тест тапсырмаларын жиі қолданамын. Тест тапсырмаларын алдын ала дайындап Cahoot программасы арқылы жүктеп дайындап келемін оқушылар қызыға орындайды. Ақпараттық технологияны тиімді пайдалану жаңа педагогикалық технологиялардың мүмкіндіктерін іске асыра алады.

Оқушыға белгілі бір көлемдегі білім, білік, дағдыларды меңгерумен бірге табиғат, қоршаған дүние туралы түсініктерін кеңейте отырып, оларды педагогикалық бақылаудың бір түрі — тестілеу бағытында жан-жақты дамыту бүгінгі күннің басты талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев. Қазақстан халқына жолдауы. А. 2012.
2. Қазақстан мектебі, №3, 2013, 21 бет.

Қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылыққа бейімдеу тапсырмаларының тиімділігі

Билялова Б.К, Хасенова Г.Т, №78 НОМ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері

«Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары» мақсаты: Қазақстан Республикасындағы мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін жағдай жасау болып белгіленген болатын.

Ол үшін төмендегідей міндеттер қойылды: мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша шаралар жүйесін іске асырудың тетіктерін анықтау; мектеп оқушыларының білім сапасын бағалау және мониторинг жүргізу жүйесін дамыту.[1, 3 бет]

Орыс тілінде оқытатын білім беру ұйымдарында қазақ тілі пәнінің білім мазмұны құзіреттілік бағытына сәйкес тілдің қоғамдық-әлеуметтік мәнін, тәжірибелік маңызы, қатысымдық қызметін танытатын материалдармен жұмыс жүргізеді; оны оқушының өздігінен әрекет ете отырып, игеруіне қажетті оқу жағдаяттары мен өмір шындығына сәйкес құрылған қатысымға жетелейтін жұмыс түрлері жүйелі жүргізіледі; қазақ тілін оқытудың түпкі нәтижесі оқушыға ақпараттық, қатысымдық және мәселені шешу құзіреттіліктерін меңгертуге бағытталған, онда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға қол жеткізеді. Себебі білім оқушының өмірлік дағдысына айналуына мүмкіндік беретін жолы функционалдық сауаттылық болып табылады. Осы жердегі басшылыққа алынатын негізгі сапалар: өмір бойы білім алуға дайын тұруы, шығармашылық тұрғыда ойлау, белсенділік, шешім қабылдай алу, өз кәсібін дұрыс таңдай алу болып табылады.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – оқушының танымдық-қатысымдық қабілеттерін дамытуға деген ішкі мүдделілігімен әлеуметтік сұранымды үйлестірудің жолы. Сол себебтен, оқу орыс тілінде оқытатын білім беру ұйымдарында қазақ тілін меңгертуге білім мазмұны аяларға бөлініп, қатысымдық, дара тұлғаға бағдарлай оқыту және сұхбаттық әдістер негізінде ұйымдастырылатын жағдаяттық, рөлдік ойын, шығармашылық тапсырмалар біртұтас әдістемелік жүйе түрінде жүзеге асырылып отыр. Қазақ тілін оқыту барысында қалыптастырылуы тиіс функционалдық сауаттылықтың белгілері.

1-сурет. Оқушының функционалдық сауаттылық моделі.

2-сурет. Функционалды сауаттылықтың белгілері.

Функционалды сауаттылық – тілдік тұлғаның әлеуметтік-қоғамдық ортада сөйлесім әрекетінің түрлерін (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім) өзінің мақсатына қарай еркін қолдана алу мүмкіндіктерінің қалыптасқан жүйесі.

Сонымен қатар, тілді меңгертуде грамматиканың орны ерекше, себебі онсыз ойды жинақтап, сөйлемге айналдыру, байланыстырып жеткізу мүмкін емес. Бірақ үйренетін тілдің ауқымындағы грамматикалық жүйе туралы ережелер, категориялар, ұғымдар туралы білімдер сол тілді меңгергендіктің көрсеткіші бола алмайды. Үйреніп отырған тілде шынайы коммуникациялық тілдесімге түскенде ғана сол тілде сөйлеу сауаттылығына қол жеткізеді. [3, 4-6 бет]

Блум таксаномиясы бір ізбен реттелген мақсаттар жүйесі арқылы оқушылардың білім деңгейлерін, шығармашылық деңгейге жетуді ұсынады.

Мәселен: қазақ тілі «Тәуелдік жалғау. Достық»

Біліктілігі	Оқушы іс-әрекеті
Білу	Тәуелдік жалғау дегеніміз не?
Түсіну	Жұмбақтарды оқып шешуін тап. Шешуіне қатысты екі сөйлем құра. Сызбаға тәуелдік жалғау жайлы білгенінді жаз
Қолдану	Жасырын сөзді тауып, шешуіндегі сөзге әңгіме құра
Талдау	Мәтінді көшіріп жаз. Тәуелдік жалғауларды ажырат.
Жинақтау	Артық сөзді тап. Кітап, дәптер, қайшы, сотка
Бағалау	Шағын эссе жаз Сенің атың кім? Сенің жақын досың бар ма? Ол үшін не істей алатындығыңды ойландың ба? Досыңды қорғауға, оған көмектесуге сенің тигізер үлесің қандай?

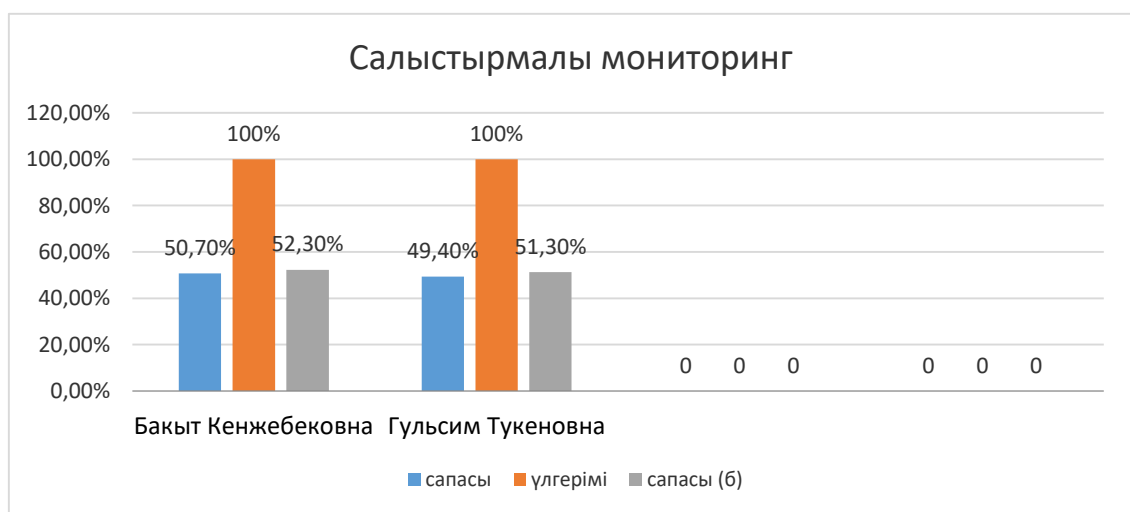
Оқушылардың басқа тілдегі сөйлесімді дұрыс құрастыра алуына, айтылған сөзді бақылап, талап етілген грамматикалық форма мен құрылымды саналы түрде құрастыра алуы үшін керек.

Тақырып: «Өнер білім бар жұрттар» Ы. Алтынсарин

	Оқу тапсырмасы
Білу	Ы. Алтынсарин туралы не білетініңді, берілген балық сүйегіне жаз. Өлеңді мәнерлеп оқып шық
Түсіну	Сарай не арба сөздеріне сипаттаманы балық сүйегіне жаз.
Қолдану	Қазіргі уақыттағы көлік түрлерін балық сүйегіне жаз.
Талдау	Айшылық алыс жерлер, көзді ашып жұмғанша сөйлем құра
Жинақтау	Өнер, білім жайлы мақал жаз
Бағалау	Өлеңді қазіргі өмірмен салыстыр, дәлелде.

Біз өткізген жұмыстар арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыруға болады. Қазіргі таңда, ХХІ ғасырда, заманауи уақыт шеңберінде - елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек қана сауаттылық деңгейімен (оқу, жазу, есептеу) өлшенбейді, яғни, оның критерийі - функционалдық сауаттылық болып саналады. [2, 13 бет] Яғни, қазақ тілі пәнінен өткізілген жұмыстардың нәтижесін төмендегі кесте арқылы көруге болады.

Мұғалім	Бақыт Кенжебековна	Гульсим Тукеновна
Сынып	8 «а», «б»	6 «а», «б»
Білім сапасы %	50,7% болғаны 52,3% болды	49,4% болғаны 51,3% болды
Үлгерімі %	100%	100%

Қорыта келгенде, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – бүгінгі таңдағы заман талабы. Болашақта өркениетті елдердің

жоғары технологиясын меңгерту, дүниежүзілік білім кеңістігіне шығу - бүгінгі күннің зор мақсаты. Оқушылардың білімді де, білікті, парасат пайымы мол, саналы да сабырлы азамат болып жетілуі, тәлім мен тәрбие беретін ұстазға тікелей байланысты болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Үкіметтің 25 маусым 2012 жылы №832 қаулысымен бекітілген «Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары»
2. 12 жылдық мектеп оқушыларының қазақ тілінен функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі. Әдістемелік құрал. Астана. 2013ж.
3. Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. 2009 ж. №7

Развитие критического мышления у детей с нарушениями речи дошкольного возраста

*Бугубаева Д.Д., Ясли-сад № 6 «Алданыш»
Логопед*

В настоящее время отмечается пристальный интерес многих логопедов к различным педагогическим технологиям. Ведь для логопеда в образовательно-коррекционном процессе важно не только дать ребенку определенные знания, корригировать нарушения речи, но и научить его самостоятельно добывать знания, умению пользоваться полученной информацией в повседневной жизни.

Технология развития критического мышления является оптимальной методикой для решения данной задачи. Работая в режиме данной технологии, логопед перестает быть главным источником информации, и, используя приемы технологии, превращает обучение в совместный и интересный поиск. Эти технологии позволяют, ребенку стремиться к самообразованию. Задача логопеда направить ребенка в нужном направлении [1, стр. 73]. Важной предпосылкой возникновения данного опыта, являются ключевые изменения в Государственном Стандарте – направленность на итоговый результат, который представляет собой совокупность интегративных качеств. Особенность технологий критического мышления в отличие от традиционных приемов заключается в том, что логопед провоцирует детей задавать вопросы; развивать любознательность, умение запрашивать (добывать) информацию, подсказывает, где ее найти [2, стр. 14].

Критическое мышление – это дисциплинарный подход к осмыслению, оценке, анализу, синтезу информации, полученной в результате

наблюдения, опыта, размышления, что может в дальнейшем послужить основанием к действиям.

Умение мыслить критически – это не выискивание недостатков, а объективная оценка положительных и отрицательных сторон в познаваемом объекте.

В основу технологии положен базовый дидактический цикл, состоящий из трех этапов.

Первый этап – «вызов» - пробуждается интерес к теме. Его присутствие на каждом занятии обязательно. Эта стадия побуждает к работе с новой информацией, стимулирует интерес к новой теме. Происходит бесконфликтный обмен мнениями.

Второй этап – «осмысление» - осмысленная работа с текстом или информацией. Содержательная, в ходе, которой и происходит непосредственная работа дошкольника с новым материалом, причем работа, направленная и осмысленная. На этой стадии дети получают новую информацию, классифицируют полученную информацию, сохраняют интерес к изучаемой теме.

Третий этап – «рефлексия» - размышления, формирование личностного отношения. На этом этапе ребёнок формирует личностное отношение к проблеме и фиксирует его либо с помощью собственного текста, либо своей позиции в дискуссии. Именно здесь происходит активное переосмысление собственных представлений с учетом вновь приобретенных.

На стадии *вызова* эффективен прием **«Верные – неверные суждения»**. Детям предлагаются несколько утверждений по еще не изученной теме. Дети выбирают «верные» утверждения, полагаясь на личный опыт или угадывание. Идет настраивание на изучение нового, выделяются ключевые моменты. Какие из утверждений были верными можно узнать на стадии рефлексии. Еще этот материал можно использовать при проверке усвоенного материала. Причем ответ на суждение может быть как вербальным, так и сигнальным (сигнальные карты или тесты-раскраски).

Еще один прием – это **«Корзина идей»**.

«Корзина идей» предполагает выяснить, какие знания уже есть у детей по данной теме. Этот прием накапливает знания. Предлагаем детям положить в корзину то, что им уже известно по данной теме. Ребята выбирают картинки, опорные схемы, предметы и кладут в корзину. В течение недели мы узнаем, что-то новое и наша корзина пополняется. В обобщающей беседе, мы перебираем содержимое корзины и подводим итоги.

На стадии *осмысление* эффективен прием **«ТОЛСТЫХ» И «ТОНКИХ» ВОПРОСОВ**

«Тонкие» вопросы требуют односложного ответа. И задаются со словами: Кто? Что? Когда? Как звать? А «толстые» вопросы требуют развернутого

ответа. Звучат примерно так: дайте объяснение, почему...? А что, если...? Почему вы думаете, что...?

Прием «Написание синквейна»

В переводе с французского слово означает стихотворение из пяти строк, которое пишется по определенным правилам.

Строгие правила синквейна закрепляют за каждой строкой не только количество слов, но и части речи, которыми может воспользоваться автор. Так как дети дошкольного возраста не умеют писать и читать, то мы стараемся составлять синквейны устно, а также с использованием условных обозначений предметов, схематических записей.

Схема: Существительное. Прилагательное, прилагательное Глагол, глагол, глагол. Предложение - отношение к теме Синоним к первой строке.	Пример синквейна: кошка пушистая, ласковая лежит, играет, ласкается живет с человеком домашнее животное
---	--

На стадии **рефлексия** эффективен прием **«Кластер»**.

Смысл «кластера» в выделении смысловых единиц и их графическом оформлении в виде грозди.

Правила составления «кластера» очень простые. Выделяем центр – это наша тема. От нее отходят лучи – крупные смысловые единицы, а от них соответствующие термины, понятия.

Так как дети дошкольного возраста не умеют читать, то мы в своей работе используем иллюстрированные кластеры. Для легкости запоминания мы использовали картинки, фотографии, рисунки, схемы.

Используя названные приёмы технологии критического мышления, мы решаем очень важные задачи:

- делаем процесс обучения интересным
- формируем такие навыки работы с информацией, без которых современному человеку трудно достичь социального успеха
- воспитываем качества критически мыслящей личности, способной найти правильный путь решения любой проблемы.

Ожидаемый результат при использовании технологии критического мышления:

1. Активизирует мышление.
2. Учатся здоровой дискуссии.
3. Делать выводы.
4. Принимать продуманные решения.
5. Формируются коммуникативные навыки.
6. Учатся работать с большим объёмом информации.
7. Учатся классифицировать, оценивать, критически анализировать информацию.

8. Учатся с уважением выслушивать различные мнения товарищей.
9. Излагают идеи своими словами и осваивают новый словарь.
10. Принимаются любые аргументы, идеи, факты, предположения, т.е. дети не боятся высказывать своё мнение и быть высмеянным.
11. Разнообразие приёмов, которые педагог может варьировать, изменять, подстраивать под себя.
12. Вырабатывают собственное мнение на основе осмысления различного опыта, идей и представлений.
13. В основе технологии лежит чёткая структура, различные приёмы, формы работы, частая смена деятельности.

Литература:

1. Богданова Т.Г., Корнилова Т.В. Диагностика познавательной сферы ребенка. - М., 1994.
2. Винарская Е.Н. Раннее речевое развитие ребенка и проблемы дефектологии.-М, 1990.
3. Власова Т.А, Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии.-М., 1973.
4. Волкова Г.А. Методика обследования нарушений речи у детей. - Спб., 1993.
5. Калагин В.А. Логопсихология.-М.: издательский дом «Академия», 2006.

О некоторых результатах исследования по вопросу «Система оценивания в школе»

*Голубкина А.Б., СОШ № 59
учитель математики*

Приметой нашего времени стал напряжённый интерес нашей казахстанской педагогической общественности к моделям школьного образования, разработанным и внедрённым на Западе. Да, я считаю, что анализ опыта стран с совершенно разными условиями и традициями может позволить более эффективно и гибко применять международные идеи и инструменты для реформирования системы образования в нашей стране. Но я согласна с мнением Президента РК Н. Назарбаева, который в своём Послании «Новые возможности развития в условиях четвёртой промышленной революции» сказал, что «нужно ускорить создание собственной передовой системы образования».

Поскольку успех реорганизации системы образования решают, прежде всего, учительские кадры, то каждый учитель должен хорошо понимать, что изменение цели и содержания образования требуют переориентации его сознания на исследовательский характер

педагогической деятельности. В частности меня, как учителя с немалым стажем работы уже давно затрагивала проблема оценки и оценочной деятельности в школе. Вообще говоря, это одна из актуальнейших проблем, как в педагогической теории, так и в педагогической практике.

Рамки статьи не позволяют привести результаты всего моего исследования по вопросу «Система оценивания в школе», но некоторые полученные данные, которые я приведу, заставят задуматься, наверное, многих учителей. Сразу скажу, что в исследовании не участвовали учителя и учащиеся классов, перешедших на обновлённое содержание образования. Итак, обработанные результаты ответов учителей и учащихся на вопрос «Чем руководствуются учителя при оценке успехов учащихся?» показали, что:

1) Знаниями и умениями. Учителя считают, что все учителя руководствуются при оценке достижений именно знаниями, ученики считают, что лишь половина учителей руководствуется этим.

2) Своим настроением. С этим утверждением согласны 33% учеников. 100% учителей не согласны с данным утверждением. Очевидно, можно предположить, что учителя не осознают влияние фактора настроения на оценочную деятельность.

3) Уровнем производительности класса. В этом уверены 71% опрошенных учителей и 47% учеников. Можно предложить, что поскольку наиболее выбираемым является параметр «половина учителей», мы можем сделать вывод, что уровень класса, в котором учится ученик, является важным фактором, влияющим на процесс оценивания.

4) Чёткими критериями выполнения задания. Подавляющее большинство учителей согласны с тем, что при оценивании они руководствуются чёткими критериями. Ученики согласны с этим лишь в половине случаев, а 10% считает, что никто из учителей не придерживается определённых критериев.

5) Мнением школьных товарищей. Половина учеников уверена в том, что на оценивание, осуществляемое учителем, оказывает влияние суждение товарищей. Учителя в 100% случаев отрицают подобное влияние. Полученные данные позволяют сделать следующие выводы: хотя наиболее предпочитаемый ответ «почти никто из учителей» не учитывает мнения соучеников, все же достаточно большой процент выборов утвердительных ответов показывает, что данная проблема существует и её необходимо учитывать.

6) Отношением учителей к ученику. Влияние на процесс оценивания расположения или антипатии к ученику отрицают 100% учителей. Только 50% учеников считают, что почти никакой учитель не руководствуется личным отношением в оценивании. Полученные данные позволяют сделать следующие выводы: налицо проблема субъективности оценивания, не признаваемая большинством учителей.

7) Усердием и усилиями. Большинство учителей уверены, что усердием в оценивании руководствуются все учителя. Примерно половина учеников считает, что усердием в своем оценивании руководствуются почти все учителя, еще около половины учеников считают, что этим руководствуются половина учителей. Итак, можно сделать вывод, что и по данному вопросу имеются расхождения во мнениях учителей и учеников. Очевидно, что либо усердие учителями учитывается в оценивании неосознанно больше, чем они предполагают сами, либо факты, когда за усердие и усилия увеличивается оценка, более значимо воспринимаются остальными участниками образовательного процесса.

8) Мнением, установками, которые сложились у учителя. По данному вопросу опять же имеются диаметрально противоположные точки зрения: от отрицания (но не полного) у учителей до согласия (опять же не абсолютного) у учеников. Опять же налицо проблема, показывающая довольно серьезные противоречия современной отметочной системы, согласно которым сложившийся стереотип не позволяет ученику получать объективные оценивания своих достижений.

Литература:

1. Н. Назарбаев. «Послание народу Казахстана от 10 января 2018 г».

Процесс развития детей, испытывающих трудности при усвоении школьной образовательной программы

*Дубынина Т.Е., ОСШ №73
учитель-логопед*

На сегодняшний день значительно возросло количество детей, испытывающих трудности при усвоении школьной образовательной программы. Это обусловлено рядом различных причин. Экологическое, демографическое, культурологическое и социальное неблагополучие в обществе привело к резкому увеличению числа детей, испытывающих трудности в обучении, которых впоследствии отнесли к группе педагогического риска (дети группы риска).

Дети группы риска - это дети, находящиеся в пограничной зоне между нормой и патологией по состоянию здоровья, социального развития и испытывающие трудности в обучении по причине расстройств соматогенного или психогенного характера различной степени выраженности [7; 26].

Подавляющее большинство детей с трудностями в обучении составляет группа, определяемая как «дети с задержкой психического развития» [8; 17].

Термин «задержка психического развития» (ЗПР) употребляется по отношению к детям с минимальными органическими повреждениями или функциональной недостаточностью центральной нервной системы, а также продолжительное время находящимся в условиях социальной депривации [9; 88].

Отечественные клиницисты, психологи и педагоги учитывают различные стороны этой проблемы, и утверждают, что понятие «задержка психического развития» (ЗПР) характеризуется отставанием в развитии психической деятельности ребенка в целом. Термин «задержка психического развития» был предложен Сухаревой Г.Е.

Как правило, задержка психического развития выявляется с началом обучения ребенка в подготовительной группе детского сада или школе, особенно в возрасте 7-10 лет, поскольку этот возрастной период обеспечивает более широкие диагностические возможности.

Термин «задержка» характеризуется именно временным характером отставания, которое с возрастом преодолевается тем успешнее, чем раньше создаются условия обучения и развития детей рассматриваемой категории.

Проблема задержки психического развития и трудностей в обучении определяется как одна из наиболее актуальных психолого-педагогических проблем психологами и педагогами всего мира [11; 98].

Главным условием успешного обучения и воспитания детей, испытывающих трудности при усвоении программного материала, ввиду замедленного темпа развития познавательных процессов и эмоционально-волевой сферы, является своевременная психолого-педагогическая помощь, учитывающая особенности данной категории детей.

Одной из главных задач учебно-воспитательного процесса становится обучение, воспитание и развитие ребенка с учетом его индивидуальных особенностей и возможностей.

Однако следует заметить, что часть детей с ЗПР обучаются не в специализированных, а массовых школьных учреждениях. Это обусловлено рядом причин: недостаточный уровень школьной диагностики детей с ОВЗ; неполный охват детей, нуждающихся в педагогической коррекционной поддержке; низкий уровень специализированной помощи детям с невыраженными выраженными нарушениями; проблемные отношения семьи, имеющей ребенка с ограниченными возможностями, с окружающим социумом.

В условиях современной образовательной среды отличительной чертой рассматриваемой категории детей является то, что они не справляются с программными требованиями школьного учреждения и систематически испытывают трудности различной степени при усвоении программного материала, а также при выработке определенных умений и навыков [4; 48].

Также следует отметить, что в большинстве своем дети данной категории очень чувствительны к ласке, сочувствию, доброжелательному отношению, похвале. У детей рассматриваемой группы отмечается снижение потребности в общении со сверстниками, а также низкая активность межличностного общения во всех видах деятельности. Отмечается большое количество реакций, направленных против воли родителей, частое отсутствие правильного понимания своей социальной роли и положения, недостаточную дифференциацию лиц и вещей, ярко выраженные трудности в различении важнейших черт межличностных отношений. Все это свидетельствует о недоразвитии у детей данной категории социальной зрелости и эмоциональной зрелости в целом [2; 207].

Обобщенные данные изучения познавательной сферы детей описываемой категории свидетельствуют о различной степени снижения познавательных процессов.

1. Особенности восприятия. Отмечается неточность, фрагментарность и недостаточная дифференцированность восприятия. Особые трудности отмечаются в восприятии отдельных элементов и их расположения в сложных изображениях [10; 76].

2. Особенности внимания. Внимание детей, испытывающих трудности при усвоении школьной образовательной программы, отличается неустойчивостью, высоким уровнем отвлекаемости на раздражители извне. Объем внимания значительно снижен. Во всех видах деятельности доминирует произвольное внимание. Выражена пониженная работоспособность, быстрая истощаемость [3; 54].

3. Особенности памяти. У детей с задержкой психического развития фиксируется ограниченный объем кратковременной и долговременной памяти. При воспроизведении материала отмечаются привнесения, неточности [1; 92].

4. Особенности мышления. У детей с ЗПР отмечаются недостатки в развитии всех видов мышления. Грубые нарушения наблюдаются в проявлениях возможности строить суждения и умозаключения. Вместе с тем отмечается замедленный темп мыслительных процессов [5; 143].

5. Особенности речевого развития. Речь детей данной категории характеризуется недостаточным активным словарным запасом, значительным отставанием пассивного словаря от активного. Речь неразвернутая, синтаксические конструкции в предложениях ощутимо упрощены. Значительные трудности вызывает монологическая речь [6; 20].

Задержка психического развития, а, следовательно, и ряд проблем детей, возникающих в процессе их обучения и воспитания, могут иметь временный характер. Правильное и своевременное выявление нарушений познавательной сферы детей, позволяет проводить коррекцию данных нарушений, что, в свою очередь, способствует предупреждению

возникновения трудностей при усвоении школьной образовательной программы у детей, а значит и неуспеваемости в дальнейшем обучении.

Таким образом, к особенностям и закономерностям развития детей, испытывающих трудности при усвоении школьной образовательной программы, можно отнести: недостаточно развитые навыки самообслуживания; низкий уровень развития ощущения, восприятия, памяти, внимания, мышления, воображения и речи; ослабленность познавательного интереса; сниженные коммуникативные и трудовые навыки; низкий уровень общей осведомленности; несформированность сенсорных эталонов.

Литература:

1. Блинова Л.Н. Диагностика и коррекция в образовании детей с задержкой психического развития: Учеб.пособие. - М.: Изд-во НЦ ЭНАС, 2001. - 136 с.
2. Веккер Л.М. Психические процессы: В 3 т. –Т.3. –Л., 1981.-423с.
3. Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии. - М.: Просвещение, 1973. – С. 47-81
4. Дьяченко О.М. Школьный возраст: психологические основания образовательной работы по развитию способностей. // 1995.-№ 1.-С. 46-52.
5. Зак А.З. Развитие умственных способностей младших школьников. – М., 1994.-274с.

Компетентностный подход в развитии познавательной деятельности на уроках математики

*Жакенова А.Ж., СОШ № 59
учитель математики*

Функциональная грамотность – способность человека вступать в отношения с внешней средой, быстро адаптироваться в ней. Важнейшей задачей школы является - формирование грамотных людей. Функциональная грамотность рассматривается, как способность использовать все приобретаемые знания, умения и навыки для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений.

Учитывая эти соображения, отметим, что подготовка учащихся к применению средств активизации познавательной деятельности в последующих классах совершенно обязательно. В первую очередь это касается решения занимательных и нестандартных задач на уроках. Анализ показывает, что среди задач много задач чисто учебного назначения, но поданных в нестандартной, проблемной форме.

Рассмотрим, например задачи: «Напишите два произвольных четных числа, сумма которых равна 50», «Два поезда, каждый по 80 вагонов, встретились на однопутном пути, имеющем небольшую тупиковую ветку. Как разойтись этим поездам, если тупиковая ветка может вместить тепловоз и 40 вагонов?»

Полезны также задачи, имеющие пропедевтическое значение для изучения предмета «Информатика». Например, таковы задачи, решение которых знакомит с понятием графа.

Задача: «В шахматном турнире участвовали 7 человек. Каждый с каждым сыграл по одной партии. Сколько партий они сыграли?» Для наглядности изобразим каждого шахматиста в виде точки. Соединим каждую точку из семи точек отрезками прямой, любой из которых можно считать графическим изображением шахматной партии между каждой парой участников. Из одной точки выходит 6 отрезков. Действительно, при 7 игроках каждый играющий должен играть 6 партий с 6 оставшимися партнерами. Всего отрезков $7 \cdot 6 = 42$. Но партий вдвое меньше (поскольку одну партию играют двое участников). Таким образом, формула решения: $7 \cdot 6 : 2 = 21$ (партия).

Несколько задач относятся к так называемым задачам на переливание. Опыт показывает, что именно задачи этого типа вносят большой вклад в зарождение и развитие учащих познавательного интереса к изучению математики. Есть задачи, которые можно объединить под условным названием «Задачи на сообразительность, на внимание». Например, такова задача: «Имеется 60 трехметровых бревен, которые надо разрезать на полуметровые части. Сколько разрезов придется сделать?» Также есть задачи с занимательным сюжетом типа «математические развлечения». Например, задача: «Из 9 монет одна фальшивая (более легкая). Как определить фальшивую монету двумя взвешиваниями на весах с двумя чашечками без гирь?» Интересна также задача: «На столе лежат три кучки камешков. В одной кучке один камешек, в другой – два, в третьей – три. Двое играющих берут поочередно камешки, причем за один раз можно взять любое число камешков из одной кучки. Выигрывает тот, кто берет последний камешек. Докажите, что начинающий игру наверняка проигрывает».

Но большинство задач несет явную учебную нагрузку. Так задача «Разделите 7 яблок на 12 человек поровну, разрезая каждое яблоко не более чем на 5 равных частей» будет интересно ученикам 5 класса при изучении темы «Дроби». Не смотря на ярко выраженное практическое содержание, в задаче легко усматривается связь данной практической ситуации с арифметическими преобразованиями. Действительно, доля каждого $\frac{7}{12}$ яблока. Но так нельзя сразу разделить поровну потому что разрезать яблоко разрешается не более чем на 5 частей. Очевидно, что

нужно $\frac{7}{12}$ представить как сумму дробей со знаменателями не большими чем 5.

Нестандартность условия в том, что ставится задание, обратное тем, которые обычно выполняли ученики: по значению суммы (разности) дробей найти исходные компоненты действия. Так, $\frac{7}{12} = \frac{4+3}{12} = \frac{4}{12} + \frac{3}{12} = \frac{1}{3} + \frac{1}{4}$. Полученное выражение определяет способ разрезания яблок.

Задача: « Я отпил $\frac{1}{6}$ чашечки черного кофе и долил ее молоком. Затем я выпил $\frac{1}{3}$ чашечки и снова долил ее молоком. Потом я выпил полчашечки и снова долил ее молоком. Наконец, я выпил полную чашечку. Чего я выпил больше: черного кофе или молока?» Практическая ситуация обеспечивает полную доступность условия задачи для учащихся. Проблемность представленной в задаче ситуации заключается в том, что только точный подсчет может дать ответ на вопрос задачи: ведь вначале в чашке было только кофе, а затем молока стало больше, чем кофе. Познавательный потенциал этой задачи весьма велик, особенно если в процессе ее решения ученики опирались не просто на догадку и подбор, а составляли таблицу.

Именно обеспечение практической и прикладной направленности математического образования и составляет сущность компетентностного подхода к обучению математике. Имеется в виду направленность на решение жизненных проблем, к действиям в реальных условиях.

Обеспечение математической грамотности высокого уровня компетентности заключается в гармоничном формировании приемов деятельности: а) моделировать с помощью математики объекты окружающего мира и отношения между ними; б) оперировать определенным составом математических знаний и умений; в) создавать стратегии решения задач.

Литература:

1. Иванов Д.А., Компетентностный подход в образовании. М. 2005г.
2. Кобдикова Ж.У. Развитие функциональной грамотности школьников Казакстан мектебі. – 2014.
3. Тихомирова Л.В. Упражнения для развития логического мышления М.: Гринго 1995.

Сетевое профессиональное сообщество-путь к конструктивному диалогу коллег

*Жакишева А.А., ОШ № 40
учитель математики*

Всем известно, что процесс обучения на любой его стадии связан с получением информации. В век высокой технологии мы прекрасно понимаем, что сегодня глобальная компьютерная сеть с ее неограниченными возможностями и Интернет-ресурсами-мощный инструмент в профессиональной деятельности педагога. Компьютерные технологии создают новое пространство для развития информационной культуры. И нам учителям, важно понять, как использовать возможности, предоставляемые каждому пользователю Интернет для развития мышления, умений выбирать, анализировать, критически относиться к информации, конструктивно общаться с учениками, коллегами, родителями, работать в команде. Личный взгляд в отношении данного вопроса говорит о том, что эффективным действием является создание сетевого профессионального сообщества.

Встает вопрос - зачем? Сетевое сообщество может стать местом для общения, пусть и виртуального, для совместной профессиональной деятельности на основе общих интересов, для проведения и участия в профессиональных конкурсах, учителей желающих внедрять новые подходы в практику преподавания и обучения.

Мне, как учителю небольшой школы, такие сообщества просто необходимы. Дабы «не вариться в собственном соку», не стоять на месте, приходится просматривать интересующие страницы Интернет, находить коллег-единомышленников. Все это позволяет создать условия для сотрудничества между учителями не только одной, но и разных школ для творческой деятельности. С помощью сети Интернет можно организовать мероприятия по изучению какой-либо конкретной темы не только в рамках своей школы, но и для учащихся, родителей города, а то и всего Казахстана.

Первым шагом в решении данного вопроса было объединение школьных МО в сетевое педагогическое сообщество.

Для того чтобы работа была эффективной и актуальной, необходимо провести исследование по опросному листу, что позволит определить приоритеты в работе сетевого сообщества:

- Для какой категории оно создаётся;
- План мероприятий;
- Процедуры для руководства и управления сетью;
- Рост с течением времени

Работа сетевого сообщества в сети, первоначально в пределах школы.

Не все может получаться изначально, будут существовать проблемы, стоящие на пути развития сетевого педагогического сообщества. Это в первую очередь пассивность, желание получать информацию, но не публиковать свою.

Встает вопрос почему так происходит? Почему некоторые учителя неохотно вливаются в сетевые сообщества? После небольшого исследования данной проблемы в нашей организации, выяснилось, что некоторым не хватает ИКТ-компетентности, некоторые, их меньшинство видят в интернете только негатив, а большинство педагогов ссылаются на загруженность, нехватку свободного времени.

Данный вид деятельности является средством для самообразования педагога, повышения его профессионального мастерства, направлен на разные формы сотрудничества. Через рекламу своей деятельности можно увеличить круг участников сообщества. Ещё учитель может использовать Интернет для консультаций и оказание помощи учащимся в условиях домашней работы, индивидуальные беседы и т. д.

Сегодня число педагогических сетевых сообществ растет практически в геометрической прогрессии. Сетевые сообщества образуются на уровне школы, региона, предметных областей, проблем. Но эффективное сетевое сообщество может сформироваться и развиваться только при условии совместной коллективной деятельности.

Профессиональное сообщество на уровне нашей школы составляет администрация и учителя школы. В основу плана нашего сетевого сообщества легли потребности учителей направленные на пополнение знаний, обсуждение проблем возникающих в преподавательской практике. Поэтому прежде всего каждый преподаватель должен задать себе вопрос «Для чего нужны изменения в нашей школе?».

Эффективное функционирование сетевого сообщества, будет зависеть в первую очередь от выбора модератора. Коллектив должен знать модератора, как человека компетентного. С одной стороны, у него должен быть авторитет среди своих коллег. С другой стороны, он должен обладать опытом взаимодействия с участниками сети. Известно, что люди стараются снизить интенсивность своего общения с теми, кому они не доверяют. И, что не менее важно, модератором должен быть человек заинтересованный, или как выход из данного положения это может быть инициативная группа.

Какие же функции должно выполнять профессиональное сетевое сообщество?

- Взаимодействие внутри своего сообщества через создание коллаборативной среды в сетевом сообществе. Могу предположить, что такой подход в дальнейшем будет способствовать конструктивному диалогу коллег. Обеспечит постоянные новости, подогревающие интерес к активностям сети.

- Организовать регулярную информационную деятельность посредством форума. Это можно сделать через обсуждения в форуме, для этого необходимо предлагать актуальные вопросы, волнующие всех педагогов. Это могут быть интересные статьи, фильмы, книги и проекты.

Общаясь в форуме, каждый учитель может озвучить свое мнение, поделиться знаниями и опытом по проблеме и найти себе единомышленников. Обязательным условием должно быть подведение итогов форума. Важно отмечать самых активных участников форума.

•Организовать эффективную работу страницы для родителей на школьном сайте, что дает возможность найти ответы на интересующие вопросы.

1. Для учеников: онлайн – помощь; уроки и консультации, психологическая поддержка.

2. Для родителей: возможность задать волнующие их вопросы и получить ответы.

Через школьный сайт выходить и взаимодействовать с профессиональными сообществами других школ района и города.

На сайте школы организован банк сетевого сообщества, в котором регулярно размещаются разработки уроков, интересные стратегии обучения, фото и видеоматериалы. Раздел «Наши уроки», «Методические находки» находится в открытом доступе для всех желающих.

Условие, которое соблюдают все члены сообщества следующее-каждый размещенный материал должен представлять практическую ценность и иметь комментарии, рекомендации и пояснения. Для этого инициативная группа регулярно и строго отслеживает данный момент, и предупреждает об этом коллег.

По моему мнению для развития эффективного сетевого сообщества необходима постоянная рефлексия удачных и неудачных моментов, каждодневного опыта функционирования сообщества.

Такую рефлексию можно проводить, предварительно оценив эффективность сетевого сообщества по следующим критериям:

1. Число активных участников.

2. Продолжительность деятельности сообщества (жизненный цикл).

3. Рост числа активных участников

4.Количество обсуждаемых тем и их сменяемость

Все барьеры можно преодолеть, если есть желание и устойчивая потребность в этом. Важно помнить, что на каком бы этапе жизненного и профессионального пути ни находился учитель, он никогда не может считать свое образование полностью завершенным, а свою профессиональную концепцию окончательно сформированной. Сегодня каждый педагог сам определяет наиболее важные аспекты совершенствования своего педагогического мастерства. Сетевое профессиональное сообщество в этой связи является высокоэффективной моделью профессионального развития учителя без отрыва от своей основной работы. Глобальная задача, которая стоит сейчас перед каждым из педагогов это максимально использовать эту возможность, не упускать свой шанс вырасти как профессионалу.

Литература:

1. Гой Н. А. Профессиональные сообщества как форма профессионального развития учителя. «Успешный учитель XXI века»: материалы городского конкурса «Голос учителя». - Астана, 2014. - 50 с.

2. Общественно-профессиональное сообщество учителей - новая форма поддержки развития профессиональной компетентности. Программы Штоля - 2012"

Уроки истории в специальном классе общеобразовательной школы

*Жакупова Б.Т., ОСШ № 73
учитель истории*

Перед учителем истории специального класса всегда стоит проблема: как растолковать, полный понятиями, именами исторических личностей, фактами и знаменательными датами исторический материал, до сознания детей с нарушением интеллекта. «Особая сложность, – по мнению В.А. Лапшина, – состоит в том, что необходимо показать учащимся исторический процесс, а не отдельные случайно и произвольно подобранные эпизоды» [3.С. 97].

В современное время в школе, где учатся дети с нарушением интеллекта, уроки истории должны соответствовать ряду требований.

Это в первую очередь **научность содержания**; правильное объяснение достоверности исторических фактов и их связь с жизнью. Изучая на уроках по истории Казахстана с древнейших времен до современности, учащиеся получают представления об исторических событиях и явлениях на протяжении различных эпох. Порой характер курса не означает упрощенчества и вульгаризации в освещении событий, оценочные суждения даются с позиций общечеловеческих ценностей и историзма. Научный подход требует использования исторических источников, исторической терминологии, но без превышения сложности материала для учащихся с нарушением интеллекта.

2. Четкое планирование цели, образовательных, воспитательных и коррекционно-развивающих задач урока и их комплексное решение с учетом особенностей класса. Постановка задач зависит, прежде всего, от темы и содержания урока, и вся методика его проведения должна быть подчинена реализации задач. Например, к уроку по теме: «Образование монгольской империи» могут быть поставлены следующие цель и задачи:
Цель – познакомить учащихся с кочевым народом монголо – татарами
обучающие задачи:

✓ дать характеристику жизни монголо-татар, подчеркнуть организацию, вооружение и тактику монголо-татарского войска, объяснить причину завоевательной политики монголо-татар;

✓ воспитывать познавательный интерес к предмету, воспитание пацифизма в учащихся, неприятия идеи войны.

коррекционно-развивающие задачи:

✓ развивать умения составлять описания условий жизни, вооружения монголо-татар,

3. Связь каждого урока с предшествующими и последующими.

Каждый урок истории является определенным звеном в общей системе уроков по теме и в целом курсе. На уроке выявляются из ранее пройденного материала предпосылки, причины, вызвавшие те явления, о которых пойдет речь, и осуществляется подготовка к восприятию следствий, произошедших из-за событий, с которыми учащиеся знакомятся на данном уроке. От реализации этого требования зависит правильное определение задач урока, система формируемых исторических знаний, умений и навыков, выбор типа урока, а также осуществление внутрикурсовых и межпредметных связей в процессе обучения истории.

4. Целесообразный выбор методических приемов, средств и методов обучения. Многообразие задач, решаемых на уроке, определяет и многообразие методов, приемов, средств обучения, подбираемых учителем с учетом познавательных возможностей учащихся с ограниченными возможностями, сформированных знаний, умений и навыков, имеющейся материальной базы и т. п. Например, на уроке по теме: «Жизнь и труд древних андроновцев» ведущим методом изложения нового материала будет яркий, эмоциональный повествовательно-описательный рассказ учителя, опирающийся на картину «Поселения Андроновской культуры в Казахстане».

5. Сочетание коллективной, групповой и индивидуальной работы учащихся. Успех урока зависит от удачного сочетания этих форм работы. Учитель истории должен учитывать как общие закономерности психического развития школьников с особыми образовательными потребностями, так и их индивидуально-типологические особенности.

Индивидуальный подход помогает развивать те стороны деятельности каждого ученика, которые позволят ему более активно участвовать в общей фронтальной работе на уроке. Осуществляется он на всех этапах урока. Например, при проверке домашнего задания, актуализации ранее пройденного материала опрос слабых учащихся может проводиться по аналогии со средними или сильными, также возможно использование карточек с заданиями разной степени сложности и разными по объему. При изучении нового материала сильным ученикам может быть предложен проблемный вопрос, в то время как все остальные будут слушать объяснение учителя. При закреплении нового материала вопросы и

задания подбираются учителем с учетом обучаемости учащихся по истории. Домашние задания также могут варьироваться (например, кроме общего задания по учебнику для всех учеников отдельные школьники могут подготовить дополнительные задания: небольшие устные сообщения, доклады, сочинения, отзывы о прочитанных по теме книгах).

6. Организационная четкость урока, т. е. единство всех его элементов, правильный выбор учителем типа, структуры и методики проведения урока. При всем многообразии задач урок истории представляет собой внутреннее единство и законченность. Каждый урок имеет свою тему, которая раскрывается по плану (расчленяется на вопросы). Тема и план сообщаются учащимся и записываются на доске, это помогает поддерживать их внимание на протяжении изложения нового материала учителем, следить за последовательностью событий. Каждый урок истории, независимо от типа, состоит из трех частей: подготовительной, основной и заключительной, непрерывно связанных между собой.

Урок истории представляет собой законченное целое не только по содержанию, но и по характеру работы: все умения и навыки учащихся должны быть отработаны непосредственно на уроке. Организационная четкость зависит также от готовности к уроку как самого учителя, так и класса в целом..

7. Создание эмоциональной, творческой атмосферы на уроке, развитие познавательных интересов учащихся. О ряде исторических фактов учащиеся данной категории имеют представления, накопленные в пропедевтический период. Поэтому после сообщения учителем темы урока они показывают, что знают об этом и хотят рассказать. При этом учителю необходимо поощрять высказывания учащихся и самому учителю интересно излагать новый материал. Создавать конкретные и красочные образы вместо употребления безликих слов; поддерживать положительный настрой класса и заинтересованное отношение школьников к новой теме, желание больше узнать и дополнительно почитать об изучаемых событиях и исторических героях.

8. Связь материала урока с краеведением. Изучаемые на уроках исторические события часто тесным образом связаны с событиями местной истории как частью общей истории страны. На конкретных примерах родной истории учащимся с ограниченными возможностями легче осмысливать и усваивать общеисторический материал, порой представляющийся им пустой абстракцией. Пути введения краеведческого материала в уроки истории могут быть следующими:

- краеведческий материал может иллюстрировать, конкретизировать, дополнять общеисторический на любом уроке по разным программным темам (например, на уроке по теме: «Нападение фашистской Германии на

СССР», учитель рассказывает учащимся о первых военных днях в своем городе, крае);

- могут быть проведены и самостоятельные уроки краеведения (в классе или уроки-экскурсии) в рамках той или иной изучаемой темы. Например, по теме: «Великая Отечественная война Советского Союза» возможен краеведческий урок на тему: «Наши земляки – герои войны»;

- краеведческий материал может вводиться в урок- повторение при завершении изучения каждой программной темы. Например, в урок - повторение по теме: «История нашей страны древнего периода» можно ввести краеведческий материал о жизни, труде и борьбе предков, живших в древности на территории края. Этот материал сравнивается с тем, что проходили на уроках по теме, делаются общие выводы и обобщения;

- необходимо сочетание уроков истории с внеклассной краеведческой работой, углубляющей и расширяющей знания учащихся. Результаты внеклассной работы обязательно должны использоваться в учебном процессе (например, после прослушанной экскурсии ученики выполняют рисунки, составляют фотоальбом, пишут сочинения, все эти материалы могут быть использованы на последующих уроках при закреплении знаний по теме).

9. Результативность урока, т. е. успешное осуществление его основных задач: формирование исторических знаний, умений и навыков, воспитание и развитие учащихся специальной (коррекционной) школы. Результативность – это и эффективность урока, методики его проведения, и перспективы дальнейшего его совершенствования.

Литература:

1. *Лапшин В.Л.* Урок истории во вспомогательной школе // Коррекционно-развивающая работа в процессе обучения и воспитания детей с нарушениями интеллекта: Сб. / Под ред. Б.П. Пузанова. М., 1993. С. 96–105.

2. Методика обучения истории в средней школе. Пособие для учителей. В 2-х ч. С. 2. Отв. ред. Н.Г. Дайри. М., 1978.

3. Этапы подготовки к уроку истории во вспомогательной школе: Методические рекомендации для студентов и учителей / Сост. Ю.Ф. Кузнецов. Свердловск, 1984.

Тілінде кемістігі бар балалармен жұмыс

*Исатаева У.Н., НОМ№73; Кулмагамбетова К.К., №77 МББК;
Шайымбекова Н.А., №16 ЖББОМ
мұғалім-логопедтері*

Сөйлеу адамның туа біткен қасиеті болып табылмайды, ол баланың дамуымен бірге қалыптасады. Сөйлеудің бұзылуы дегеніміз - сөйлеушінің осы жалпы тілдік ортада тілдік қалыптан ауытқуы деп түсінеміз.

Тіл кемістігі сипаттамалары:

- а) пайда болса,өздігінен жойылмайды, нығаяды;
- ә) сөйлеушінің жасына сай келмейді;
- б) сипатына байланысты логопедтердің араласуын қажет етеді;
- в) дұрыс сөйлемеу, баланың одан әрі дамуын тежейді және бұрмалайды.

Ең көп кездесетін тіл кемістігі: дыбыс айту кемшілігі, сөйлеу ырғағының бұзылуы және жалпы сөйлеудің дамуының тежелуі болып саналады. Олардың себебі әр түрлі: соматикалық әлсіздік, психофизиологиялық бәсеңдеу, қолайсыз сөйлеу ортасы, баланың сөйлеуінің дамуына көңіл бөлмеу, отбасындағы қостілділік және т.б.

Түрлі аурулар баланың ағзасын әлсіретеді де, сөйлеу қызметі бұзылуының пайда болуына жағдай жасайды. Әсіресе, бұл отбасында жалпы сөйлеу тәрбиесі дұрыс болмаса.

Баланың дұрыс дыбыс айтуын тежелуіне немесе бұзылуына сөйлеу аппаратының кемістігіне әсер ететін факторлар:

- тіл асты желбезегінің қысқалығы немесе үлкендігі;
- жақтың үлкендігі;
- үстіңгі, астыңғы жақ тістерінің патологиялық орналасуы;
- жұмсақ - қатты таңдайдың жырығы;
- қызыл иектің жырығы әсер етеді.

Дыбыс айту кемшілігінің көбі, сөйлеу ырғағының бұзылуы, ата-ананың, тәрбиешінің, логопедтің жұмысты дұрыс ұйымдастыру негізінде түзетіледі. (соның ішінде тұтығу).

Алайда сөйлеудің бұзылуының басқа да күрделі себептері кездеседі, мысалы орталық жүйке жүйесінің органикалық зақымдануы (ерте жастағы менингит, энцефалит, бастың жарақаттануы және т.б). Бұл бұзылыстар балабақшадағы тәрбие жұмыстарымен ғана толықтырылмайды: арнайы бағытталған логопед пен психоневрологтың көмегін қажет етеді.

Сөйлеу кемістігінің алдын - алу үшін:

1. Баланың жалпы жағдайын бақылап отыру қажет (жалпы тәртіпті сақтау: уақытымен тамақтану, ұйқы, таза ауада жеткілікті жүру), оның ағзасын шынықтыру, нығайту (инфекциялық ауруларға шалдықтырмауға тырысу және аурудан кейінгі баланың ағзасын нығайту).
2. Уақытымен ауыз қуысының жағдайын бақылау; мұрынжұтқыншақ жағдайын бақылау, созылмалы тұмауды болдырмау, ангинадан кейін баланың дауысына күш түсірмеуін қадағалау; құлақтың ағуын болдырмау және с.с., өйткені осының барлығы сөйлеудің дамуының тежелуіне және оның бұзылуына әсер етеді.
3. Сөйлеу тәрбиесінің дұрыс қалыптасуына жағдай жасау.

Мұғалім үшін ең маңызды және ең қиыны - бұл баланың дыбысты дұрыс айта алмауын естуі. Сөздегі дыбыстың жоқ болуы немесе басқа дыбысқа алмастыруын әдетте ата-аналары, тәрбиешілері естиді, бұрмалап айтуын жас ерекшелігіне байланысты деп есептейді. Бұндай көзқарас бұрмалаудың нығаюына және кейін түзету қиынға соғады, дыбыс қоюда ұзақ уақыт алады.

Сөйлеу тілінде кемістігі бар балалар арнайы балабақшалардағы арнайы топтарда және жалпы білім беретін мектептерде түзетушілік, логопедиялық көмек ала алады.

Логопедия ғылымына қысқаша тоқталсақ, «логопедия» - сөйлеу тілін, оның дамуын, бұзылуын зерттейтін және оны арнайы оқыту мен тәрбиелеу тәсілдерін қолдану арқылы түзету мен болдырмауын қарастыратын ғылым. Логопедия өз дамуында неврология, нейропсихология, нейролингвистика, психология мен педагогика ғылымдарына негізделеді.

Логопед - балаларды диагноздарына қарай зерттеп, түзете - оқытады.

✓ Алдымен, арнайы логопедиялық әдістерді қолдана отырып, дыбыстың артикуляциясын анықтайды және дыбыстарды дұрыс айтуға үйретеді.

✓ Дыбыстарды буындарда, сөздерде, сөйлемде дұрыс ажырата білуге үйрете отырып, еске сақтау қабілетін дамытады.

✓ Сөйлеу қабілетін жетілдіріп, сөз байлығын дамытады.

✓ Зейінің, ойлау қабілетін, танымдық қабілеттерді дамытуға күш-жігерін жұмсайды.

Дыбыс айту кемшілігін түзетуде негізгі жұмыс: жаппай, топтық, жекелеме болып бөлінеді. Жаппай оқыту бір жылға дайындалған жоспармен барлық топ оқушыларына жүргізіледі. Сабақ толығымен балалардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға арналады.

Балаларға сөйлеу кезінде ауыз, ерін, тіс, тіл ұшының қолданылатынын айтамыз. Артикуляциялық аппараттың мүшелерінің қозғалысымен таныстырамыз: еріндеріміз тістерді көрсетіп, жымия алады; түтікше тәрізді алдыға созылады; төменгі жақ ауызды ашып жапқанда үстіге көтеріліп, түсе алады; тіл жоғарыға, төменге, оңға, солға, ауыз бұрышына, алдыға, артқа қозғала алады.

Балалар артикуляциялық аппарат мүшелерінің жұмысын ойын түрінде меңгереді. Тыныс алуын дамыту үшін балаларға 2-3 жастан бастап, әртүрлі заттарды үрлеуге арналған ойындар жүргізіледі, бағытталған ұзақ ауа ағымын қалыптастыру, тыныс шығара отырып, бір деммен үш-төрт сөзден тұратын сөйлем айту.

Дыбысты дұрыс айту баланың артикуляциялық аппарат қозғалысына және оны игере білуіне байланысты. Сондықтан 3 жастан бастап балалардың тіл, ерін, астыңғы жақтың қозғалысын жаттықтыру керек.

Логопедиялық жұмыстың негізгі педагогикалық көзқарастары:

1) Барлық жұмыстың тәрбиелік сипаты

- 2) Оқушының жан-жақты тұлғалық дамуы
- 3) Оқушылардың саналылығы мен белсенділігі
- 4) Жас ерекшеліктерін есепке алу мен материалдық түсініктілігі
- 5) Топпен жұмыс істеу барысында жекеше әдістеме
- 6) Тудырылған білім мен дағдының беріктігі
- 7) Оқудың көрнектілігі
- 8) Оқытудың ғылымилығы мен жүйелілігі
- 9) Оқыту процесіндегі мұғалімнің шешуші ролі.

Логопедиялық жұмыстың қиыншылығы мен мерзімдері сөйлеу кемістігінің мінездемесі мен дәрежесіне байланысты болады

Логопедтің жұмысы әр түрлі құралдармен қамтамасыз етілген болуы керек. Логопедиялық жұмыста құралдарға ойыншықтар, суреттер (заттық, сюжеттік, жүйелі сериялы суреттер) жатады.

Дыбысты үш түрлі әдіспен қоямыз. Бірінші әдіс - еліктеушілік. Мұнда баланың назары артикуляциялық аппарат мүшелерінің орналасуы мен қозғалысына және дыбысталуында болады. Сонымен қатар тактильді - дірілдік сезіну қолданылады, мысалы, «**Ч**» дыбысын айтқанда алақанның сыртымен ауа ағымын тексереді немесе ұяң дауыссыздарды айтқанда дауыс сіңірінің тербелісіне назар аударамыз. Мысалы, балаға «**И**» дыбысын айтуды ұсынамыз да, тістерді жақындатып, ысқырық шығатындай тілге үрлетеміз. Нәтижесінде «**С**» дыбысы шығады.

Екінші әдіс - механикалық. Бұл балада көру, есту, тактильді - дірілдік бақылау жеткіліксіз болған жағдайда қолданамыз. Мұнда артикуляциялық аппарат мүшелерін қажетті қалыпта ұстауына және қажетті қимылды жасауға көмектесуге тура келеді. Мысалы, жалпақ тілді үстіңгі тістердің артында ұстау үшін, тіл ұшының дірілін тудыру үшін шай қасықтың ұзын жалпақ сабын, шпатель, баланың саусағын немесе іші мақтамен толтырылған ұзын еміздікті қолдануға болады. Мысалы, «**С**» дыбысын айтқыза отырып, тіл ұшын үстіңгі тістің артына шай қасықтың ұзын сабымен көтере отырып, «**Ш**» дыбысын қоюға болады.

Үшінші әдіс - аралас. Нәтижеге жету үшін барлық әдістер қолданылады.

Сөйлеу қабілетінің бұзылуын түзетуге бағытталған әртүрлі жаттығуларды қолдану баланың өзіне деген көзқарасын және мәдениетін қалыптастырады, оқу үрдісіндегі түрлі әрекеттер балаға өз орнын анықтауына және өзін-өзі көрсете білуіне көмектеседі. Бұл мақсатқа ұтымды жету үшін тәрбиешілер, мұғалімдер, логопедтермен өзара жағымды орта тудырып, балалар арасында дұрыс қарым-қатынастарды қалыптастыруын қажет етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М.Ф.Фомичева. Воспитание у детей правильного произношения. М., Просвещение, 1981.

2. Н.В.Курдановская, Л.С.Ванюкова. Формирование слоговой структуры слова. М.,Творческий центр, 2007.

3. Республикалық әдістемелік педагогикалық журнал. Тілашар Логопед. №3(2015).

Педагогтың кәсіби шеберлігін дамыту

*Кошанова Ж.Ж., №61 ЖББОМ
физика пәні мұғалімі*

Қазіргі замандағы білім беру жүйесінде болып жатқан үдерістер жас ұрпақтың және бүкіл қоғамның өміріне айрықша әсер етеді. Ең бастысы, заман талабына сай білім беру мен тәрбиелеудегі тиімді ізденістер және әр елдің озық тәжірибелерін жүзеге асырып, әлемдік педагогиканың озық үлгілерін жаңашылықпен дамыту, қоғамдық ортада өз ойын еркін айта алатын, мәдени-рухани құндылықтарға жан дүниесі бай, саналы, тәрбиелі азамат қалыптастыру– әр ұстаздың басты міндеті болуы керек деп ойлаймын.

Сонымен қатар ұстаздық шеберліктің негізі, *біріншіден*, мұғалімнің өмірге көзқарасы, оның идеялық наным. *Екіншіден*, пәнді жетік білуді, ойымызды оқушыларға жеткізу үшін негізгі материалды терең түсініп, олардың алдына жан-жақты дайындықпен баруды, сонымен қатар, оқушыларымыздың бойына әдеп, әдет, дағды сияқты жақсы қасиеттерді сіңіру маральдық нормаларды білуді қамтиды. *Үшіншіден*, оқыту мен тәрбиелеудің әдіс-тәсілдерін міндетті түрде меңгеруі керек. Мұғалім көп біліп қана қоймай, сол білгендерін оқушыларға бере білуі, яғни белгілі бір сынып оқушыларының жас мөлшері мен шама-шарықтарын ескеріп, сабақтың қызық та түсінікті әрі жеңіл өту жағын ойластыруы қажет.[1]

Мұғалімдік шеберлік – тек қана мұғалімнің жалпы жанжақты және методикалық сауаттылығы ғана емес, ол-әр сөзді оқушыларға жеткізе білу, олардың толық қабыл алуы, толғанып бойға сіңіруі. К.Д.Ушинскийдің сөзімен айтқанда, «педагогика теориясын қанша жетік білгенімен» мұғалімдік әдіс-тәсілдің қырсырын меңгермейінше бұған оның қолы жетпейді. Егер, мұғалім талантты, мұғалім шеберлігі жайында әнгіме қозғала қалса, балалар жүрегіне жол табу, олармен байланыс мәселесі алдымен айтылуы тиіс. Бұл, әрине, екінші бірінші қолынан келмейді.

Педагогикалық білім, кең мағынасында алғанда – мұғалімнің әрбір нақты іс үстінде тәрбие мәселесінің ең ұтымды әдіс-тәсілдерін қолданып, оқушыларды еліктіріп әкететін кәсіптік сапасы. Оқушыларға біздің тарапымыздан болатын әрбір мұғалімнің әдіс-тәсілдері, әрбір ескертпе мұғалімнің беделін жоғары көтеретіндей, не болмаса оған нұсқан келтірмейтіндей болуы керек. [2]

Мұғалім мамандығының маңызды бергілерінің бірі байқағыштық. Байқағыш мұғалім шәкірттерінің ішкі әлеміне терең үңіліп, көңіл-күйлерін қабақтарынан танып, әр қайсысының мінез-құлық ерекшеліктерімен санаса біледі. Мұның бәрі оған әрбір оқушының тілін табуға, әрбір оқушының оның сезімдері мен ойларына өз сезімдеріндей қуанып, өз ой, сезімдеріндей күйіп жанып қабылдауына мүмкіндіктер береді.

Сабақтарда тапсырмаларды түрлендіріп беру, өмірмен байланыстырып өткізу, сабақ ойланыстырып соңында рефлексия жасауға үйрету, олардан кері байланыс алу оқушыларға ұнағаны сонша, ойларын ашық жазу арқылы өткен сабақты бағалауы, ол – менің тәжірибеме енгізген жаңалықтың бірегейі еді. Сынып бөлмесіндегі өзгерістер: топ ережесі, рефлексия жазатын бұрыш, парталардың топтық жұмыс жүргізуге арналып орналасуы оқушыларға көп әсерін тигізді деп ойлаймын.

Менің ойымша топтық жұмыстың жеті түрлі артықшылығы бар: біріншіден, оқушылар бір-бірімен достық қарым-қатынаста болады, екіншіден бір-бірінен сұрау арқылы алған білімдерін жетілдіреді, үшіншіден өзгелерге өз ойын жеткізу үшін өз шешімін дәлелдеп үйренеді, төртіншіден менен қазір сұрап қалады-ау деп те қорықпайды, топ мүшелерімен бірге жауап береді, бесіншіден оқушылардың оқуға деген көзқарастары өзгереді, алтыншыдан уақыттары қызықты әрі тиімді түрде өтетіндеріне сенімді болады, жетінші бірлескен жұмыста бос отыратын оқушы болмайды екендігіне көзім жетті. [3]

Мектеп қабырғасында әрбір оқушыға нақты бір пәннен тек теориялық білімді ғана беріп қоймай, жалпы осы пән бойынша дүниетанымының кең болуына бағыттау, алған білімін іс-әрекетте қолдана білуіне баулып оқыту өзекті мәселе деп санаймын. Әріптестеріммен «XXI ғасырдың мұғалімі қандай болуы керек?». Осыған байланысты «Оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдер» коучингі сабақ үдерісіне енгіздім. Коуч ретінде бірінші деңгейлік бағдарламаның аясында мұғалімдер өздерінің оқытушылық тәжірибесіне оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдерді енгізу мүмкіндігіне ие болады. Мұндағы өткізілетін коучинг сабағым, әрине өз жемісін берері сөзсіз.

Себебі, сабақ беріп жүрген ұстаздарымыз XX ғасырдың түлектері мен сол XX ғасырда тәрбиеленген мамандар, ал алдарында оқытып отырған XXI ғасырдың балалары екендігі оларды ойландыруы керек қой. Олар XXI ғасырдың оқушыларының талабына сай білім бере ала ма? Ой тұрткі болу мақсатына өткізілейін деп отырған «XXI ғасырдың мұғалімі қандай болу керек?» деген коучинг сабағым табыс критерийі осындай болмақ. Ойлана білу, ойлау үшін ойлану керек-ақ. Себебі, заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі оқушылардың алған білімдерін жай ғана меңгеріп қоймай, оларды орынды жерлерде қолдана білуіне басты назар аударуы болып табылатындығын, сондықтан XXI ғасырда оқу

процесінде талап етіп отырған дағдылардың мәні осында екендігін баса назарда ұстаулары керектігін түсіндірмекпін.

Әр мұғалімге саналы ой тастау мақсатында бөлінген әр топқа «XX ғасырдың мұғалімі, оқушысы қандай болып еді?» және «XXI ғасырдың мұғалімі, оқушысы қандай болуы керек?» деген түйін сөздерден постер немесе кластер құру арқылы ойларын білдіруді өтіну арқылы, миға шабуыл жасамақпын. Сонда жүрегінде оты бар, санасында сәулесі бар мұғалім өзінің қазіргі уақытта қай жерде екенін ойларына ой салдым деген ойдамын.

Екінші коучинг-сессияның тақырыбын "Критериалды бағалау-сапалы білім негізі" деп алдым. Бұл коучингіге мектептегі бастауыш және орта, жоғары буын пән мұғалімдерін қатыстырдым. Коучинг барысында әріптестеріме оқытудың стратегиялары мен негізгі жұмыс түрлерімен таныстырдым.

Жалпы оқыту үшін бағалау және оқуды бағалаудың толық мағлұматын меңгертуді жоспарлап өткіздім. Мақсатым: мұғалімдерге оқыту үшін бағалау және оқуды бағалауды түсіндіріп, үйрету. Өйткені аталған жұмыс әдістері мұғалімдердің оқу үдерісіне қатысты көзқарасының өзгеруіне ықпал етеді. Жиынтық бағалау оқушының, мұғалімнің және де мектептің мәртебесімен болашағына ықпал етеді.

Мұғалімдер осы коучинг нәтижесінде оқыту үшін бағалаудың көптеген түрлерімен танысты, оқыту мен оқудың жаңа әдіс тәсілдерін сабақтарында қолдануда. Коучингте түсінікті болу үшін таныстырылымдарды қолданып отырдым. Ол таныстырылымда нұсқаулықтағы бағалауды реформалау тобының оқыту үшін бағалауға берілген түсініктемесі айтылды. Бұл білім алушылар өздерінің оқудың қандай сатысында тұрғанын, қандай бағытта даму керек және қажетті деңгейге қалай жету екендігін анықтау үшін оқушыларды мен олардың мұғалімдері қолданатын мәліметтерді іздеу және түсіндіру үрдісі. Бұл тақырып аясында өтілетін коучингтен күтілетін нәтиже төмендегідей болмақ.

1. Әріптестерім оқыту үшін бағалаудың оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттыруда тиімділігін түсінеді.

2. Критериалды бағалауда сабақтарында қолдануға ықылас білдіреді.

3. Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалаудың ара қатынасын түсінеді.

4. Мұғалімдер оқушылардың пән бойынша оқу жетістіктерін бағалаудың критериалды шкаласымен, сол сияқты ұпай санын бағаға ауыстыру шкаласымен танысады.

Сонымен, еңбастысы, заман талабына сай білім берумен тәрбиелеудегі тиімді ізденістер және әр елдің озық тәжірибелерін жүзеге асырып, әлемдік педагогиканың озық үлгілерін жаңашылықпен дамыту, қоғамдық ортада өз ойын еркін айта алатын, мәдени-рухани

құндылықтарға жан дүниесі бай, саналы, тәрбиелі азамат қалыптастыру - әр ұстаздың басты міндеті болуы керек деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. А.Құсайынов «Әлемдегі және Қазақстандағы білім беру сапасы».
2. Қазақстан республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020. жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. I деңгей мұғалімге арналған нұсқаулық.

Использование артикуляционных моделей в коррекции звукопроизношения у детей

*Кушаева Ж.М., ОК ШИДС №68
учитель-логопед*

Использование артикуляционных моделей способствует коррекции звуковой стороны речи, развитию мыслительных операций и более прочному запоминанию материала. В них заложена информация о характеристике звука. В момент его произнесения у ребенка создается правильный образ положения органов артикуляционного аппарата. Линии различных фигур в моделях обозначают положение губ, черный кружок - кончик языка, стрелка показывает направление последнего. Создание образа предполагает исследование и «отсечение» органов, не участвующих в произнесении звука, чего нельзя сделать при показе артикуляционного профиля, фотографии или картинки. Все это возможно лишь при включении в работу многих мыслительных операций: анализа, синтеза, сравнения, абстракции, конкретизации, обобщения.

Модели артикуляции звуков развивают мыслительные операции и обеспечивают более прочное запоминание положения органов артикуляционного аппарата, формируют артикуляцию звуков. Они легко классифицируются (свистящие, шипящие, дрожащие, губные звук и т.д.), поэтому легко узнаваемы и различимы, и с ними интересно работать.

Методику применения артикуляционных моделей предложила В.М. Акименко, автор учебно-методических пособий «Новые логопедические технологии» и «Развивающие технологии в логопедии».

Применение артикуляционных моделей в коррекционной работе с детьми, имеющими речевые нарушения, позволяет улучшить качество обучения и воспитания, обеспечивает наглядную основу изучаемого, что способствует:

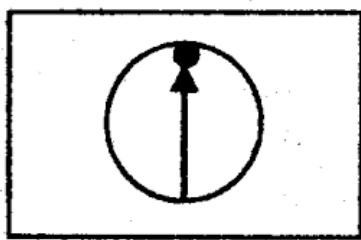
- Уточнению и формированию правильного произнесения звуков;
- Формированию фонематической дифференциации;
- Развитию навыков звукового анализа и синтеза, первоначальных навыков чтения.

Перед тем, как начать работать с моделями, необходима тщательная подготовительная работа. Необходимо тщательное предварительное изучение ребенком строения органов артикуляционного аппарата. Нужно обратить внимание на подвижные и неподвижные органы, на то, какие движения могут совершать губы, язык, научить ощущать работу голосовых складок, понимать характер выдыхаемой воздушной струи.

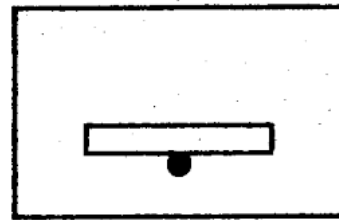
Модель артикуляции звука служит наглядной основой, помогающей дифференциации заменяемых звуков, звонких и глухих, твердых и мягких.

Очень часто у детей встречается свистящий и губно-зубной парасигматизм.

Объясним различие в произнесении этих звуков на примере моделей.

Звук [Ш]

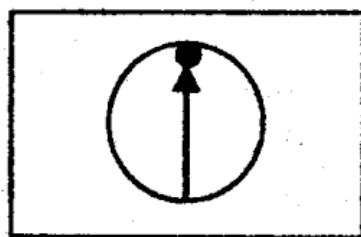

Звук [С]

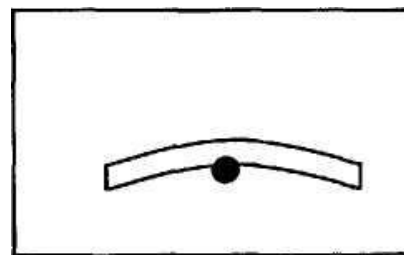
Рис. 1

При произнесении звука [Ш] губы округлены (на модели круг), а при произнесении [С]- губы в улыбке (на модели вытянутый прямоугольник). (Рис.1)

При произнесении звука [Ш] кончик языка поднят за альвеолы (на модели черный кружок вверху круга), а при произнесении звука [С] он располагается у нижних резцов (на модели черный кружок под прямоугольником).

Звук [Ш]

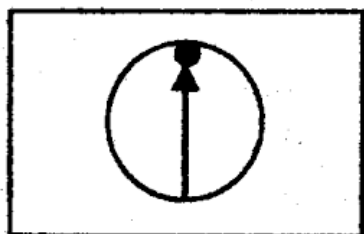
Звук [Ф]

Рис.2

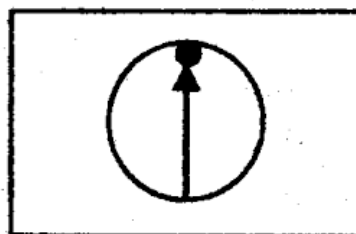
При произнесении звука [Ш] губы округлены (на модели круг), а при произнесении звука [Ф] нижняя губа приближена к краям верхних резцов (на модели фигура, напоминающая дугу). (Рис.2)

При произнесении звука [Ш] кончик языка поднят за альвеолы (на модели черный кружок вверху круга), а при произнесении звука [Ф]

кончик языка располагается у нижних резцов, но оттянут назад (на модели черный кружок ниже фигуры).

Звук [Ш]

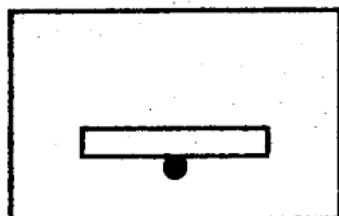

Звук [Ж]

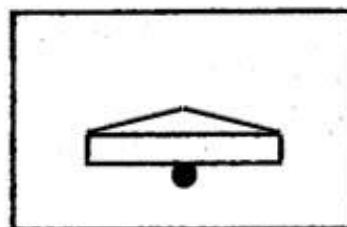

Рис.3

Разница в артикуляции звонких и глухих звуков заключается в том, что при произнесении звонкого звука в работу включаются голосовые связки - на модели колокольчик (рис 3).

Звук [С]

Звук [С']

Рис. 4

Таким образом, с помощью артикуляционных моделей совершенствуется произнесение звуков и формируется элементарный навык чтения и письма. Сопоставляя уклад органов артикуляционного аппарата с моделью, дети учатся думать, мыслить, анализировать, сравнивать, обобщать.

Литература:

1. Акименко В.М Новые логопедические технологии. Ростов н/Д., 2009
2. Акименко В.М. Развивающие технологии в логопедии. Ростов н/Д, 2011
3. Журова Л.Е. Подготовка к обучению грамоте детей 4-5 лет М., 2009

Инновационная стратегия образования и интерактивные технологии на уроках истории

В Программной статье Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» подчеркивается, что модернизация страны и общества немислима без изменения общественного сознания. На современном этапе Казахстан остро нуждается в людях, владеющих профессиональными навыками «понимания современности и будущего» [2]. Пересмотр стандартов среднего образования, внедрение обновленного содержания образования направлено, прежде всего, на модернизацию сознания казахстанских школьников, на формирование новых компетенций, востребованных в условиях Четвертой промышленной революции.

Целью данной работы является определение наиболее эффективных для уроков истории интерактивных методов, соответствующих требованиям обновленного содержания образования. Необходимость скорейшего создания собственной передовой системы образования обусловлена приоритетной задачей качественного роста человеческого капитала, в первую очередь, его интеллектуальной составляющей. Формирование личности, в которой гармонично сочетается знание истории, языка, культуры и последних научных достижений, должно опираться на прочный методологический фундамент. Ориентация на уроках истории на интерактивную методологию представляется весьма эффективной и перспективной.

Интерактивные (от англ. *inter* – «между»; *act* – «действие») технологии (от др.-греч. *техне* – «искусство, мастерство», *логос* – «наука») – это, согласно дословному переводу, знание о том, как достичь эффективного взаимодействия. Интерактивные методы обучения получили высокую оценку в современной педагогической науке [1], поскольку способствуют повышению познавательной активности и мотивации учащихся, формированию и развитию интеллектуальной деятельности, раскрытию практической ценности знаний и повышению успеваемости.

Основные характеристики интерактивного обучения:

- комфортные условия, при которых ученик чувствует свою успешность;
- идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности;
- стоит задача – не только получать новые знания, но и развивать саму познавательную деятельность;
- все участники должны проявлять терпимость к любой точке зрения;
- развиваются коммуникативные умения и навыки;
- применяется индивидуальная, парная и групповая работа и разнообразные приемы деятельности.

В ходе апробации были выявлены несколько интерактивных методов обучения, которые наиболее оптимальны для применения на уроках истории: «мозговой штурм», кластер, технологии критического мышления, RAFT-технологии, понятийно-технологическая карта, игровые технологии, дебаты, «толстые и тонкие вопросы», 6W, ассоциативный ряд и др.

Использование различных интерактивных методов в учебно-воспитательном процессе повышает наглядность, облегчает восприятие материала, что благоприятно влияет на мотивацию учеников и общую эффективность образовательного процесса. В тоже время это привело к трансформации традиционных функциональных обязанностей педагога. Он выступает в новых для себя ролях исследователя, консультанта, тьютора и т.п. Главной задачей учителя, на мой взгляд, становится обучение учащихся работе с информацией в ситуации ее глобального переизбытка, нужно уметь фильтровать информацию в зависимости от ее дальнейшего практического применения.

Учащиеся с большим энтузиазмом относятся к подобным формам работы, у них наблюдается развитие навыков оригинального мышления, креативного подхода, исследовательского рвения. Однако при этом возникают сложности с поддержанием дисциплины, с нецелевым использованием гаджетов и т.д. Тем не менее, применение интерактивных технологий на уроках истории ведет к росту интеллектуальной активности учащихся, глубокому усвоению учебного материала, разрешению широкого спектра воспитательных задач.

Интерактивное обучение особенно эффективно в обновленной модели образования, поскольку отношения между учителем и учениками в этой системе гораздо более близкие и доверительные. Учитель избавился наконец-то от своих надзирательных и менторских функций, которые довлели над ним со времен господства тоталитарного режима. Ученики, в свою очередь, освободились от эмоционально-психологического стресса, связанного со страхом получить негативную оценку. Как следствие, практически все учащиеся оказываются вовлеченными в процесс познания, каждый стремится внести свой индивидуальный вклад, раскрыть свои творческие способности. Урок проходит в атмосфере доброжелательности и взаимной поддержки, что позволяет не только осваивать новое знание, но и вырабатывать более совершенные формы диалога и сотрудничества.

Хотелось бы отметить, опираясь на собственный опыт преподавания в 5-7 классах, что введение суммативного и формативного оценивания в средней школе определенно способствует снижению пропусков занятий учениками, регулярному интересу родителей к повседневной школьной жизни своих детей. На смену бессмысленной погоне за оценками приходит понимание того, что целью образования является не набор заученных истин, а развитие навыков системного анализа и критического мышления,

которые могут быть особенно необходимы в условиях постоянных социальных изменений.

В своем Послании Н.А. подчеркивает, что ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний» [3]. Широкое применение интерактивных технологий и их дальнейшее совершенствование будет способствовать значительному укреплению инновационной системы образования, и, как следствие, станет одним из важных факторов динамичного развития казахстанского общества в целом.

Литература:

1. Загвязинский В.И. Теория обучения: Современная интерпретация: учебное пособие для вузов. 3-е изд., испр. М.: Академия, 2006. С. 23.

2. Назарбаев Н. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания. Казахстанская правда, 12 апреля 2017 г.

3. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. Новые возможности развития в условиях Четвертой промышленной революции. Казахстанская правда, 10 января 2018 г.

Оқушыларға пәнді меңгеруде ойын әдістерін қолдану

*Мажикенова М. И., №82 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі*

«Қазақ тілі» пәнінің оқу бағдарламасы –қазақ тілді емес мектептерде қазақ тілін коммуникативтік тұрғыдан меңгеруді қалыптастыратын, қазақша сөйлесім әрекетінің барлық түрлерін (тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым, тілдесім) іс жүзінде жүзеге асыратын; оқушының түсінікті сөйлеу дағдысы мен сауатты жазу дағдысын қалыптастыратын, білім мазмұнының көлемін, мөлшерін, оқу жүктемесіндегі игерімдерді қамтитын; білім мен білік дағды деңгейлеріне байланысты тақырыптарды, дидактикалық ұстанымдарды; оқушылардың білімі мен білігіне қойылатын талаптарды анықтайтын нормативтік құжат.

Бұл жердегі коммуникативтік дегеніміз – қатысымдық деген сөз. Біздің оқушыларымыз мектеп бағдарламасындағы берілген тақырыптарды жаңа стандарт бойынша меңгеріп қана қоймай, қатысымдық оқыту әрекеті арқылы жүзеге асады. Мен де практикада қатысымдық күзиреттілікке қол жеткізудің бірден бір жолы ойын әдістерін қолдануды дұрыс екенін байқадым. Әр сабағымда қарым- қатынас құралы ойын әдістері арқылы, сол тілде сөйлеуде нәтижеге жету үшін басты мақсат етіп алып оқытамын. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары осы тәсіл арқылы, тікелей қарым- қатынасы арқылы жүзеге асатынын тәжірибемде байқадым. Сонымен қоса мемлекеттік тілде сөйлеу мәнерін қалыптастырады. Өзімнің тәжірибемнен

тіл үйретудің тиімді жолдарын тоғыстыра келіп, тілді қарым- қатынас құралы ретінде іс жүзіне асыратын тиімді әдістердің түрлерін мысалға келтіргенді жөн көрдім.

Қатысымдық ойындар оқушылар арасында жағымды көңіл-күй тудырып, жайлы тілдік қарым-қатынастың қалыптасуына ықпал жасайды. Әрбір оқушы дұрыс сөйлеу жағдаятын ойнау арқылы талдап отырудың негізінде ұжым ішіндегі қарым-қатынас мәселелерін басқарудың әдісі мен стилін жетілдіріледі. Қиындық туғызатын оқушылардың, қабілетін дамытуға осы әдіс оң бағыт береді.

Жағдаят—тілдің басты міндеттерінің бірі әлеуметтік қарым-қатынас жасау болса, оны жүзеге асыруға ықпал ете алатын қағида. Жағдаяттылық қарым-қатынасқа түсудің шынайы жолын тудырып, сол арқылы тіл үйренушінің сөйлеуге деген қызығушылығын арттырады. Жағдаяттар оқушының оқу сауаттылығына да тиімді нәтижесін көрсетеді.

Рөлдік ойындар белгілі бір мақсатта, тілді меңгеруге деген ынтызарлықты оята отырып, орындаушылық қабілетке де жетелейді. Осындай ойындық жағдайда ғана қарым-қатынастық, тілдік қатынастар ерекше маңызға ие болады. Оқушылар тіл үйренуші рөлінен сомдап жатқан кейіпкерге еніп, қате жібермеуге тырыса отырып, өзінің қасиеттерін басқаның байқағанын да қалайды. Бұл амал оқушының сыни ойлауын дамытады. Рөлдерде ойнауда әрекетшілдік іс пен білім , жан-жақты өнер қажет. Ойын барысында топтарға бөлу, нұсқау тапсырмаларын беру әрі бағыттау, талқылау, бекіту кезеңдері рет-ретімен жүргізіледі.

«Алтын балық» рөлдік ойыны- қатысушылар жұп болып жұмыс істейді. «А» қатысушысы – алтын балық, «Б» қатысушысы оған 3 тілегін тілейді. Мақсат алтын балықты тілектерді орындауға көндіру. Балық сұрақтар береді. Қатысушылар рөлмен ауысады . Бұл ойын әсіресе оқылым әрекетінен кейін мәтін бойынша түсінігін бекітуде, немесе нәтиже сабақтарға дайындық кезеңдерінде өткізген тиімді.

«...іскерлік ойын – қазақша сөйлеуді үйрету барысында рөлдік ойындар оқытудың жоғары деңгейінде іскерлік ойындарға ұласады. Іскерлік ойындар - кәсіби бағытталған білімді меңгеру, білім-білік дағдыны қалыптастырудың кейбір түрін қалыптастыратын оқытудың түрі. Ойындар балаға тек қимыл-қозғалыс ләззат қана сыйлап қоймай, оның ой өрісін, логикалық ойлау дәрежесін дамытуы қажет.

Мен тәжірибемде топтық ойындадың қатысымдық оқытудың қарапайым деңгейіндегі түрлерін жиі қолданамын Топтық ойындарды фонетикалық және лексика-грамматикалық дағдыларды қалыптастыру үшін қолданамын. Әрі олардың пайдасы көп екенін де тәжірибемде байқадым. Негізгі ерекшелігі, тіл үйренушілердің сабаққа түгел қатысуы қамтамасыз етіледі, белсенділіктері арта түседі, сөйлесім дағдылары қалыптасады.

1. Сынып екіге бөлініп, бірінші топ жуан сөздер, екінші топ жіңішке сөздер айтып жарысады, немесе осы ойынды «Жуан » , «Жіңішке » сұрақтар түрінде түрлендіруге де болады.
2. Екі топқа бөлініп, “ОТАН” сөзінің құрамындағы әріптерден мүмкіндігінше көп сөздер құрап жарысады. Бұл әдіс оқушылардың сөз құпиясына үңіліп, сөздік қорларын байытуға мүмкіндік береді.
3. «Қазақстан» сөзіне мүмкіндігінше көп мағыналас сөздер тауып жарысады. Лексикалық мағынасы бар сөздер туралы білімдерін тиянақтауға, әрі сөздік қорларын дамытуға болады.
4. Оқушылар екі топқа бөлініп, берілген мәтіндегі сөздерді мүмкіндігінше буындарға тасымалдайды. Фонетика саласы бойынша білімдері мен морфологиялық кешенді талдауға дайындық жұмысқа бастау алады.
5. Бірінші топ адамның жақсы қасиеттерін, екінші топ жаман қасиеттерін айтып жарысады. Ойынды жүргізуші ол сөздерді тақтаға венн диаграмасына жазып отырады, соңынан барлығы көшіріп алады. Бұл ойын антоним туралы білімдерін бекітуге зор ықпал етеді

Лабиринт (кесте бойынша мәтін құра)

Тапсырма: Сөйлемдегі сөздердің орын тәртібін дұрыс пайдалана отырып, кестедегі сөздермен шағын ауызша мәтін құра.

Мақсаты: Сөздердің мағынасын бірден түсінуге дағдыландыру, сөйлемдегі орын тәртібін тәжербиеде дұрыс қолдана білуге үйрету.

Өтілген грамматика:зат есім, сын есім. сан есім, етістік, үстеу, т.б.

Нәтиже: Оқушы сөз мағынасын ұғынып, сөйлемді дұрыс құрайды. Шағын мәтінді әңгімелеп береді.

Етістік	Зат есім	Сын есім	Сан есім	Үстеу
Демалды	Дос	әдемі	20	Күзде
Оқыған	Атасы	дарынды	2	Жазда
Барады	Жаста	Озат	Бірінші	Қалада
Жақсы	Оқушы	Қарт	3-4	ауылда
Көреді	Гүлім	шешен	13,30	Мектепте

Қатысымдық тапсырмалардың мақсаты:

- қатысымдық тілдік қатынасқа түсуге қызығушылық тудыру;
- ауызша тілдесім әрекетіне жаттықтыру арқылы фонетика-грамматикалық сауаттылығы мен кешенді талдауға қалыптастыру;
- қатысымдық қасиетін жоспарлай білуге дамыту;
- бақылаушылық қасиет - әрбір тіл үйренуші өзінің және басқалардың әрекетін бақылап отырады;
- бақылаушылық қасиет-өз-өзіне есеп беруін, рефлексиялық қабілетін дамыту.

Ойындарды ұйымдастыру барысында мынадай талаптар қойылады:

- оқушылардың дербестігін, олардың белсенділігі дұрыс емес және теріс пікірлері;
- қарым-қатынасқа түсушілер жіберген қателіктері үшін сынап, жазаланбайтыны, әрі өз ісіне сенімді болуы керек;
- жеке тілдік сөздік ой-пікірлерге бағынады;
- сөйлеушінің сөздік ойлану мүмкіндігіне сәйкес келеді;
- қарым-қатынас сыннан тыс, бағалаудан тыс негіздерге құрылады

Қатысымдық тапсырма барысында төмендегідей нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- Оқушылар өз ойы мен сезімін еркін білдіруге мүмкіндік алады
- Топтық қарым-қатынастың әрбір қатысушысы басқалардың ерекше назарында қалады;
- Әрбір оқушы өзінің белгілі бір рөліне ие болады,
- Оқушылар қозғала жүріп сөзқағысулар (реплика) алмасады;
- Қатысушылар бір-біріне жақын келіп әңгіме бастайды;
- Қатысушылар өзі туралы оқушылар не ойлайтынын білуге тырысады;
- Келісім белгісі ретінде басын изей отырып, әріптесін мұқият тындайды.

Қорыта келе, қазіргі заманауи талап бойынша қатысымдық тапсырмаларды қолдана алатын оқушылар өз ойы мен пікірін тұжырымдай алатын, сөйлеу машығы қалыптасқан тұлға болады. Ойды сөзбен жеткізудің қатысымдық амалдарын игеріп, оларды күнделікті кездесетін шынайы өмірде қолданады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Закирова З. Сабақта ойын элементтерін // Әдіскер мұғалім.-2006. №6
2. Әділжанова Ү.Р. Лексикалық дағдыларды қалыптастыруда ойын элементтерін қолдану тиімділігі //Шетел тілін оқыту әдістемесі. – 2009. №6
3. Сәрсенова Қ. Қазақ тілі сабағында ойын элементтерін тиімді пайдалану жолдары // Қазақ тілі мен әдебиеті орта мектепте. -2012. №1

Математика сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру

*Макижанова А.К., №34 ЖББОМ
математика мұғалімі*

*«Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес,
ол үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер».
Жүсіпбек Аймауытов*

Бүгінгі таңда еліміздің білім кеңістігі қанатын кеңге жайып, әлемдік стандартқа сай білім беруді игеру жолында. Елбасымыз Н.Ә Назарбаев «*Ұлт жоспары – 100 нақты қадам*» атты Ұлт жоспарында Қазақстанның білім беру саласын жаңғыртуындағы негізгі бағыттар мен басымдықтарды көздейді. Атап айтсақ, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін мектепте оқытудың стандарттарын жаңғырту, білікті мамандар даярлау.

Білім мазмұнын жаңарту – білім беру бағдарламасының құрылымы мен мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеудің әдіс-тәсілдерін қайта қарастыру. Ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды дарыта отырып, кез келген өмірлік жағдайда функционалдық сауаттылығы мен бәсекеге қабілеттілігін таныта алатын жеке тұлғаның жан-жақты қалыптасуына ықпал жасау. Білім берудің жаңа моделінің құрылымы білім-біліктілік деңгейі жанқжақты қамтылған, шығармашыл, өмірде кездесетін құбылыстарға даяр белсенді тұлға дайындау.

Функционалдық сауаттылық – адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласа отырып, жаһандану дәуіріндегі заман ағымына ілесуі. Жалпы білім беретін мектептерде зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады. Бір сөзбен айтар болсақ, алған білімдерін өмір жолында тиімді қолдана алатын жан-жақты тұлға тәрбиелеу. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі ұлттық жоспардың қабылдануы – оқыту әдіс-тәсілдері мен мазмұнын түбегейлі жаңарту деген ұғымға саяды. Сондықтан да функционалдық сауаттылықты дамытудағы білім мазмұнының жаңғыруы – сындарлы оқыту теориясына негізделген.

Білім алушылардың оқу нәтижелері жетістігін бағалау жүйесі білім беру мазмұнының ажырамас бір бөлшегі. Оқу жетістіктерін бағалауда критериалды бағалау жүйесі ашықтық пен нақтылықты көздейді деп ойлаймын. Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы дәстүрлі бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалау болып екі жүйеде қарастырылады. Бөлімдер, тоқсан бойынша жиынтық бағалау жүргізу пән бойынша алған білімдерін саралауға, толық меңгере алмаған тақырыптарды саралауға жол ашады. Ал модерация ұғымы оқушылардың жиынтық жұмыстарының нәтижесін мұғалімдердің талқылауы үшін белгіленген жұмыс түрі екенін ескерсек, білім алушының пәнге деген қызығушылығын жетелеуге бағыт береді.

Ғылымдардың патшасы саналатын математика ғылымын оқыту күрделі нысан. Сондықтан да оқытушы тарапынан нақты нәтижелі әдіс-тәсілдерді таңдауды талап етеді. Сабақ барысында оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, білім алушылардың шығармашылық ізденістерін, өз бетінше жұмыс істеу белсенділіктерін арттыруда теориялық білімдерін кеңейтіп, логикалық ойлауын дамытуға

бағыттаймын. Математика есептерін шығаруды үйретуде синтетикалық әдістерді басшылыққа аламын. Есепті шығарудың шарттарының бірі — сол есепке келтірілетін көмекші есептерді шығара алу. Мұндай көмекші есептерді шығару іскерліктері қалыптасқан жағдайда, бар мәселе негізгі есептің шарттарын қанағаттандыратын қасиеттердің жиынтығын табу болып табылады. Ал аналитикалық әдісте «Есепте қойылған мәселеге жауап беру үшін нені білу керек?» деген сауалға жауап ізделеді. Толыққанды жауап беру үшін есептің мәліметтерін саралап, оның ізделетін шамамен байланысын анықтау қажет. Алгебралық талдауда алгебралық әдіс тәсілдердің жиынтығын түсінеді. Есеп шығарғанда есеп мәліметтері (берілген шамалар) мен ізделетін (белгісіз) шамалардың арасында байланыс жинақталады. Бұл үшін ізделетін шаманы (белгілеп, берілген мәліметтерді пайдалану арқылы, оларға қажетті амалдарды қолданылады. Сол арқылы аралық шамаларды өрнектейді. Мұның өзі теңдеулерді немесе теңдеулер жүйесін құруға әкеледі.

Арнаулы әдістерде: сарқа сынау, жинақтау, модельдеу және ізделетін шаманың жуық мәндерін табу әдістерін тиімді әдістер деп баса айта аламын. Атап айтар болсам, математикалық сауаттылықты артыруда жабық тест формасы таптырмас құрал. Себебі, келтірілген жауаптардың ішінен біреу немесе бірнешеуі дұрыс болатын тапсырма. Жабық тест Блум таксономиясының «Білу» деңгейіне негіздеуге болады. Өйткені олардың мазмұны тану, табу, ажырату әрекеттерінен тұрады.

Білім беру үдерісі оқу мақсаттарына жетуге және оқушыларда алынған білім мен дағдыларды кез келген оқу және өмір жағдайында шығармашылыққа, ізденімпаздыққа пайдалануға дайындығын қамтамасыз етеді. Іс тәжірибемде «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасының стратегияларын ұтымды қолдану оқушылардың шығармашылық қасиетін анықтауда, күшейтуде, оқытудың тиімділігін, сапасын арттыруда ерекше маңызды рөл атқарады. Бұл бағдарламаның мақсаты –кез келген мазмұн түсінікке сыни тұрғыдан қарап, ең керекті пікір, ұйғарым таңдауға, шешім шығаруға, өзін-өзі бағалауға, бірін-бірі бағалауға үйретуге жол ашады. Өз ойларын, пікірлерін еркін түрде жеткізе отырып, тиянақтылық пен бірізділікке дағдыланады.

Жекелей, топта, сыныпта оқушылардың білім деңгейін көтеруге, ретімен сұрыптап қолданған стратегиялардың қай-қайсысы болсын сабақтың сапасын арттыруда үлесі зор деген ниеттемін.

Өзім сабақ беретін 5-сыныптарда менің жұмыс тәжірибемнің мақсаты: математика сабағында бағдарлама материалын сапалы меңгерту үшін оқыту мен жазу арқылы сын тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясы арқылы және топтық жұмыс түрлерін, деңгейлік тапсырмалар, тірек сызбаларды, ойын түрлерін қолданып, логикалық және эксперименттік мазмұнды, мәтін есептер шығарта отырып, тұжырымдарын жасауға үйрету.

«Математикалық-лото» ойынында түрлі кеспе қағаздарға мәтін есептерін әзірлеймін. Таратпа қағаздардың артына сурет бейнеленеді. Жауаптарын дұрыс орналасқан жағдайда, таратпа қағаздағы сурет дұрыс шығады. Ал, суреттің дұрыс құрастырылуы балалар қызығушылығын арттыра түсері анық.

Әрбір оқушының және бүкіл сыныптың оқу материалын меңгеру деңгейін анықтау үшін білімін жазбаша тексеру тәсілдерінің бірі семантикалық картамен жұмыс жасау. Семантикалық картамен жұмысты жаңа сабақты бекіту мақсатында ұйымдастырылған тиімді. Семантикалық карта көмегімен анықтамаларды, ережелерді, қасиеттерді тұжырымдау, сондай-ақ есеп шығару барысында қолдану әрекеттерін қалыптастырады.

Қорытындылай келе оқушыны жан-жақты, зерделі білім беру оқытушының шығармашылық белсенділігі мен шеберлігіне байланысты. Сондықтан оқу үрдісінде жаңа талапқа сай, жаңартылған білім мазмұнында көзделген іс-әрекеттерді ескере отырып, білім беру стандартын ұстану. Яғни табысты оқытуға қол жеткізу - жан-жақтылық пен жаһандық өзгеріске сай біліммен сусындату болып табылады. Сондықтан заман талабына сай, бәсекеге қабілетті тұлғаны дайындау әр пән мұғалімінің міндеті.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Математика» пәні бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы: «Мұғалімге арналған нұсқаулық»⁷

2. Сулейменова С. А. Математиканы оқытудағы инновациялық әдіс-тәсілдер // Молодой ученый. — 2016.

3. Әлімов А.Қ. Интербелсенді оқу әдістемесін мектепте қолдану. Оқу құралы/ А.Қ.Әлімов.-Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы,2014.

Успешный ученик XXI века

*Макова Т.С., СОШ № 82
учитель химии и географии*

Сингапур, Финляндия, Шанхай - Китай, Гонконг - Китай, Корея – лидеры исследования PISA. PISA рассматривается «лакмусовой бумажкой» конкурентоспособности системы образования и государства в целом. Впервые казахстанские учащиеся приняли участие в программе сравнительного исследования качества образования PISA в 2009 году, что позволило получить независимую оценку результативности образовательного процесса в стране по трем направлениям: читательская грамотность, математическая грамотность, естественнонаучная

грамотность[1]. Результаты исследования обострили проблемы качества образования[2] в казахстанской школе и обусловили необходимость переосмысления функционирующей системы образования в целом.

Мировое общество испытывает необходимость в людях, которые могли бы быстро приспосабливаться к меняющимся обстоятельствам, были бы творческими и активными людьми, способными решать проблемы, принимать решения, критично мыслить, эффективно обмениваться идеями и работать в группе и в команде, чтобы преуспеть в быстро развивающемся мире, в котором мы живем. Навыки, которыми должны обладать учащиеся 21-го века, сформулированы в Проекте «Определение и отбор ключевых компетенций» разработанном Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР)[4]. Нам требуется новый подход к определению роли образования, которое должно соответствовать задачам становления государства, его позиционированию в мировом пространстве.

Одним из уровней представления результатов образования является функциональная грамотность, определяемая как способность личности на основе знаний, умений и навыков нормально функционировать в системе социальных отношений, максимально быстро адаптироваться в конкретной культурной среде.

В Послании Главы государства народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее» даны основные направления на улучшение качества всех звеньев образования. Результатом обучения школьников должно стать овладение ими навыков критического мышления, самостоятельного поиска и глубокого анализа информации [3]. Основанная на ЗУНах парадигма образования, обязательно падет перед приоритетностью в формировании готовности учащихся к практическому использованию имеющихся знаний, помимо формального обладания ими.

Сегодня в стране реализуется Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы, внедряется стратегия развития триединства языков, действует Национальный план по формированию функциональной грамотности школьников на 2012-2016 годы, где главными качествами личности являются инициативность, способность творчески мыслить и находить нестандартные решения, умение выбирать профессиональный путь, готовность обучаться в течение всей жизни, организована система повышения квалификации педагогических кадров. В целях отслеживания тенденций в системе среднего образования страны запланировано участие в циклах международного исследования PISA. Участники международного исследования PISA определяются независимой выборкой Международного Консорциума. В 2015 году прошло исследование, сфокусированное на оценке естественнонаучной грамотности учащихся 15-го возраста.

Одним из основных факторов, ведущих к успеху, рассматривается учитель, его способности через новейшие технологии, формы организации образовательного процесса сформировать у учащихся функциональность жизни в большом мире. В связи, с этим на меня, как учителя химии и географии возлагается огромная ответственность перед школой, районом, областью и государством в уровне достижения естественнонаучных компетенций моих учеников. Как подготовить школьника к удачному прохождению исследования? На этот и другие вопросы дали мне ответ тренеры курсов повышения квалификации «Развитие функциональной естественнонаучной грамотности учащихся в рамках проведения международного исследования PISA». Нужно ориентировать учащихся не только на освоение большого объема естественно-научных знаний (физики, химии, биологии и физической географии), но и на формирование способности применять полученные в школе знания в различных жизненных ситуациях, решать поставленные проблемы научными методами, уметь работать с различными источниками. Для практики формирования естественно-научной грамотности необходимо: обновление дидактического обеспечения, т. е. изменение подхода к подбору готовых заданий или составлению новых текстов и заданий, которые не только проверяли бы предметные знания учащихся, но и способствовали «проживанию» учащимися определенной непредметной ситуации, исследованию проблем этой ситуации и выхода из нее; изменение формы организации деятельности учащихся на уроках (использование поисково-исследовательской, практико-ориентированной деятельности не только на уроках, но и во внеучебной деятельности); широкое использование проектной деятельности учащихся, которая носила бы компетентностно-ориентированный характер; работа с проектом предполагает развитие способности учащихся отбирать проблемы, исследуемые и решаемые научными методами, делать выводы на основе наблюдений и экспериментов, принимать собственные решения.

Любая школа является частицей системы образования страны, выполняя социальный заказ общества, а, следовательно, организация обучения в ней идет в соответствии с принятыми в стране законами, проводимыми реформами. И если на уровне собственной школы невозможно решить проблему направления реформирования образования, определения содержания образования, создания качественной учебной и методической литературы, платности образования, то выбор технологий, методик и приемов преподавания остается правом действующего, равнодушного к результатам своего труда педагога.

Литература:

1. Муканова С.Д. Программа международной оценки достижений учащихся PISA: вопросы и ответы. – Караганда: ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК.
2. Национальный план действий на 2012 – 2016 годы по функциональной грамотности школьников.
3. Послание Президента Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее».
4. Руководство для учителя. Первый (продвинутый уровень). Второе издание стр. 104

Қазақ тілі сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары

Мейрманова К.А., Муслимова Н.М., №61 ЖББОМ

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту - басты міндет 2012 жылғы 27 қаңтардағы Елбасы Н. Назарбаевтың «Әлеуметтік – экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында 5 жылдық ұлттық жоспарды қабылдау міндеті қойылған.

Ұлттық жоспардың мақсаты - Қазақстан Республикасындағы мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін жағдай жасау. [1] Қазіргі уақытта білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігін арттырып отыр.

«Қазір бой жарыстыратын емес, ой жарыстыратын заман»- деп, елбасымыз айтқандай, дарынды, білімді ұрпақ еліміздің болашағы екені белгілі. Бұл жолдау көзі қарақты,көкірегі ояу ел болашағын ойлайтын әр ұстазға үлкен жауапкершілік жүктейді.[2] Сондықтан оқушылардың жетістікке жетуін бағдарлауды қалыптастыру, шығармашылық белсенділігін дамыту үшін не істеу керек деген сұрақ туады.

Ұстаз, шәкірт, мектеп-бір-бірінен ажыратуға болмайтын бөлігі. Ұстаз өз қызметін шәкірттерімен өз дәрежесінде атқарған кезде ғана мектеп бола алады, себебі мұғалім-мектептің негізін қалаушы.Мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі-сапалы білім мен жақсы тәрбие алған шәкіртінде. .[3. 9 бет]

Оқушының қазақ тілі мен қазақ әдебиетін тереңдей бойлай беруі үшін оқушылардың жетістікке жетуін бағдарлауды қалыптастыруына, шығармашылықпен өз шама-шарқынша жұмыс жасауына жағдай жасау. Ол үшін сабақты түрлендіріп өткізу, жаңа әдістерді қолдану өз нәтижесін береді.

Б.Блумның мақсат қою таксономиясының әрбір деңгейлерінде (білу, түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау) оқушының мазмұнды салалы ойлауы мен сөйлеу әрекетіне жетелейді. Оқушы өзінің игерген біліміне сын көзбен қарап,өзінің білімді игерудегі жетіспеушілік жағын байқап,қатесін анықтап,өзіне баға беруге үйренеді. Блум мақсат қою таксономиясының бағалау деңгейінде оқушының жеке ойын қалыптастыруға, өз пікірін,өз көзқарасын нық айтуға қадам жасайды.[4.13 бет]

Жалпы бұл әдістің мақсаты-оқушыларды проблемалық ситуациядан шыға білуге үйрету,заттық қасиеттерді ажырата білуге және оған лайықты дәлел айта білуге, шапшандық, аңғарымпаздық машықтарын бойларына сіңіру. Қазіргі мұғалім бағыт-бағдар беруші,оқушы ізденіс қызметінің көмекшісі болу керек. Блум таксономиясының ұтымдылығы да сол, ол оқушыларды шығармашылық деңгейге жетелейді.

Мен 5-сыныпта қазақ тілі пәнінен өтілген А.Құнанбаевтың «Ғылым таппай мақтанба»өлеңінің сабақ жоспарымен таныстырғым келеді.

1 кесте. Қазақ тілі пәнінен А.Құнанбаевтың «Ғылым таппай мақтанба» өлеңінің сабақ жоспары.

Деңгей	Сұрақ-тапсырмалар	Оқушының іс-әрекеті	
Білу	А.Құнанбаев шығармашылығымен таныстыра отырып, «Ғылым таппай мақтанба» өлеңінің мазмұнымен таныстыру. Өлең арқылы оқушыларды Отансүйгіштікке,ұлтжандылыққа,адамгершілікке тәрбиелеу.	Автордың өмірі мен шығармашылық жолы туралы көптеген мәлімет біледі.	
Түсіну	Сөздік жұмысы Нафрәтлі –жеркенішті Ғибратлі –үлгілі Мизан –таразы Кәпір –мұсылман емес, діннен шыққан Ғұламаһи –ғалым, ғұлама. Кесте толтыру. семантикалық карта	өлеңнің мазмұны	Өсиет, ақыл – нақыл сөздер
		Ғылым іздеуге шақыру	
		Бес нәрсеге асық болу, қашық болу	
		Ғылымға берілу жолы	
		Жастарғаайта рәсиеті, нақылы	

Қолдану	Өлең құрастыру 1-топ: Жамандықтан жиренемін, 2-топ: Адам болып өсемін, 3-топ: Жасымнан білім аламын, мақал-мәтелдердің жалғасын табу	Қажетті сөздерден сөйлем құрастыру
Талдау	Өлең құрылысына талдау	Алған білімдерін саралайды, ең негізгі идеяны көрсетеді, ойланады, талдайды, салыстырады
Жинақтау	«Ғылым таппай мақтанба, Орын таппай баптанба» - дегенді қалай түсінесіңдер? болмасаң да ұқсап бақ...	Өзіне ұнаған өлең жолдарын жатқа айтады. Жаттаған өлең жолдарының өзі үшін де өзге үшін де қаншалықты құнды екенін өз сөзімен дәлелдейді.
Бағалау	<u>Тапсырма</u> Р – рөл /Абай/ А – аудитория /кейінгіұрпақ/ Ф – форма /өсиет хат/ Т – тақырып /Ғылымды, білімді үйренугешақыру/	Бекітусұрақтары: 1. Ақын жастады неге шақырды? 2. Қандай нәрселерден қашық бол дейді? 3. Абайдың бес асыл іс деп отырғаны нелер? 4. Нағыз адам болу үшін қандай болу керек? Оқыған өлеңіміз неше шумақтан тұрады?

Блумның бұл таксономиясы танымдық үрдісті ең қарапайым деңгейден бастап күрделеніп, алтыншы деңгейге жіктейтіндігін ескере отырып, қарапайым деңгейде есте сақтау, түсініп білу, еске түсіру, ал одан кейінгі түсіну деңгейінде басқаша өз сөзімен жеткізе алу жалғасады. Жаңа ақпаратты бөліктерге бөліп зерттегеннен кейін оны өз тәжірибесінде тасымалдай алу сияқты алдыңғыға қарағанда күрделі әрекетке ұласады. [5.152бет] Қарама-қарсылық туғызу, шешім қабылдау, баға беру оқушының білімін дамытудағы ойлаудың жоғары деңгейінде жүретін жұмыстар. Деңгейлерге сәйкес танымдық үрдістің мақсаттары бірте-бірте күрделінетіні заңдылық. Әр қадам сайын сол деңгейде орындалған әрекетке баға беруді жүзеге асыру арқылы оқушылар болжау, топшылау, түрлі құбылыстардың арасындағы байланыстарды

салыстыра білу қабілетіне сүйене отырып, ой қорытындысын жасап, жаңа шешім табады, өзіндік жаңалық табады.

Бұл жаңалықты бала шығармашылығын дамытудағы өнім деп қарауға болады. Оқушылардың жетістікке жетуін бағдарлауды осы технология арқылы қалыптастыру барысында 5 б сыныбында білім сапасы 100 пайызды көрсетті.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылға арналған Мемлекеттік бағдарламасы», Астана, 2010 ж.

2. «Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары», ҚРҰҚ, 2012 ж.

3. Қазақ тілі сабағында оқушылардың сауаттылығын дамыту жолдары //Республикалық педагогикалық - әдістемелік журнал. 2015 ж. №3

4. Дастанова А.О. Әдебиет пәнін шығармашылықпен оқыту - Блум таксономиясының ұтымдылығы: оқу-әдістемелік құрал, Астана. 2010 -191 б.

5. Шаяхметова С.Н. Б.Блумның таксономиясы. Алматы. 2013. -216 б.

Формирование алгоритмической культуры у учащихся

*Оспанова М.М., Гимназия № 1; Пай Л.Б., ОШ № 40
учителя математики*

Курс школьной математики имеет широкие возможности формирования, изучения и применения алгоритмов, т.к. в его содержание естественным образом закладывается алгоритмическая линия. Она начинает развиваться в начальных классах: учащиеся младшего возраста изучают простейшие алгоритмы выполнения арифметических операций: они овладевают навыками выполнения последовательных действий при решении различных задач с натуральными числами, при решении задач и упражнений с учетом четкого исполнения порядка действий.

Следующий уровень формирования алгоритмической культуры учащихся - возможность формального введения понятия алгоритма в 5 – 6 классах и формирование его основных свойств в содержательных обозначениях, а в отдельных ситуациях – на интуитивном уровне. Обучение математике на этом этапе сопровождается введением алгебраических и геометрических компонентов, обобщением понятия числа, свойств и законов действий над ними. Этот материал является базой для обучения составлению простейших алгоритмов и дальнейшей их записи в разных формах: табличной, графической, словесной, формульной.

Наиболее распространенными являются алгоритмы вычислений, их запись с четкой последовательностью выполняемых действий.

Алгоритмический подход для достижения дидактической цели при изучении, например, натуральных чисел в 5 классе заключается в:

- а) систематизации и обобщении знаний о натуральных числах;
- б) выработке прочных устных и письменных вычислительных навыков действий с натуральными числами.

Второй этап формирования алгоритмической культуры учащихся на более высоком уровне (7-9 классы) проходит при изучении таких разделов, как «Формулы сокращенного умножения», «Одночлены и многочлены», «Алгебраические дроби», «Линейная функция» и другие, охватывающий практически весь школьный курс математики.

Обучение математическим понятиям и фактам с помощью алгоритмической направленности дает возможность:

- 1) разнообразить виды учебной деятельности учащихся;
- 2) наполнить ее более конкретным содержанием;
- 3) влияет на изменение организационных форм проведения урока, внеклассной работы.

Алгоритмизация в обучении математике способствует формированию и прочному усвоению навыков владения математическими методами и создает предпосылки к формированию навыков математического моделирования. Единство этих двух сторон обучения - надежный путь повышения эффективности обучения, активизации познавательной деятельности учащихся.

Примером, иллюстрирующим процесс алгоритмизации как средства обучения является решение задач составлением уравнения. При этом процесс обучения организуется с учетом преемственных связей, обуславливающих подготовку учащихся к изучению задач на составление уравнений или их систем.

Такой подход к преподаванию математики в основной школе определяет условия для формирования у учащихся навыков грамотной постановки задач, возникающих в практической деятельности, умения строить простые математические модели.

В общей схеме формирование алгоритмической культуры учащихся должно быть связано:

- 1) с раскрытием содержания и метода алгоритмизации;
- 2) с ознакомлением с понятием алгоритма и свойства алгоритма;
- 3) с выработкой умений пользоваться основными алгоритмами для вычислений;
- 4) с формированием основных умений и навыков представления и записи алгоритмов в различных формах и видах;
- 5) с обучением умениям использовать базовые алгоритмические структуры, в том числе для решения задач;

б) с использованием в обучении структурной алгоритмической нотации.

Линия формирования алгоритмической культуры учащихся предполагает перспективу ее дальнейшего сближения на уровне межпредметных связей как с курсом математики, так и с другими естественно-математическими учебными дисциплинами.

Литература:

1.Повышение эффективности обучения математике в школе. Книга для учителя. М., «Вако», 2016.

2.Г.И.Саранцев.Обучение математики в средней школе. М., «Просвещение»,2016.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру

*Рысбекова А. К., №61 ЖББОМ
математика пәні мұғалімі*

Білім беру процесінің негізі-оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру болып табылады. Біздің мемлекетіміздің білім беру жүйесі қазіргі таңда өзгермелі және өскелең талаптар мен қажеттіліктерді қанағаттандыра отырып, отандық білім саласын әлемдік білім деңгейіне жеткізуге бетбұрыс жасауда. Бұл білім жүйесін жетілдіру және оны сапалы деңгейге көтеруді алға тартады.

Мұғалімнің міндеті өзінің сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру болып табылады, яғни қолданбалы тапсырмаларды пайдалану арқылы әр түрлі құзыреттіліктерін дамыту. Оқушының математи- када игерген білімін түрлі сферадағы тапсырмаларды шешуде қолдана алу қабілетін математикалық функционалдық сауаттылық деуімізге болады.

Математикалық сауаттылыққа сөйлеу және жазу мәдениетіне, қоршаған ортаны және олардың заңдылықтарын баяндау, оны оқып үйренудің ғылыми бейнесін меңгерудегі басты құралы ретінде ерекше көңіл бөлу қажет. Математикалық сауаттылық оқушылардың математикалық текстті оқуы, жазуы және қайта айтып беруі, жазылғандар мен айтылғандарды түсіне білуі болып табылады.[1] Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 – 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарына сәйкес 2015 жылы Қазақстанда үшінші рет оқушылардың оқу жетістіктерін сырттай бағалау үшін жаратылыстану бағыты бойынша PISA халықаралық зерттеулері жүргізілді [2]. Оның ішінде математикалық сауаттылық бойынша берілген тапсырмалары да болды. Математикалық сауаттылық – әлемдегі математиканың ролін анықтау және түсіне білу, математикалық тұжырымдарды дәлелді негіздей білу және қызығушылығы бар, ойлы

азаматқа тән қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін математиканы қолдана білу қабілеттіліктерін негізделген қабілет.

Математика пәні міндетті пәндердің бірі болғандықтан оқушылардың даярлығы, математикалық ұғымдарды қолдана білу деңгейлері стандарттан төмен болмауы тиіс. Бірақ оқушылардың қабілеттері мен математикалық білімдері, ол білімдерді қолдану деңгейлері әр түрлі болады. Осы орайда математикалық сауаттылық моделін қарастырған жөн. Математикалық сауаттылық моделі шынайы әлем проблемаларын математикалық әлеммен ұштастыруға, тәжірибедегі мәселелерді пайымдай отырып, оның математикалық моделін құруға алғы шарт болып табылады [3].

Математика сабағындағы негізгі сауаттылыққа тоқталайық:

1. Математика – ғылым болмысынан балама ұғымдар. Сондықтан да математика барлық ғылымдардың логикалық негізі – күре тамыры ретінде қарастырылады.

2. Математика ең алдымен оқушылардың дұрыс ойлау мәдениетін қалыптастырады, дамытады және оны шыңдай түседі.

3. «Математикалық сауаттылық» ауызша жазбаша қабілеттерін қалыптастыру арқылы оқушының «математикалық сауаттылықты» меңгеру қабілетін шыңдайды.

4. Математика әлемде болып жатқан түрлі құбылысты, жаңалықты дұрыс қабылдап, түсінуге көмектеседі.

5. Математиканың болашақ тұлғаны моральдық, эстетикалық және этикалық тұрғыдан қалыптастыруда да тәрбиелік мәні бар.

Математикалық сауаттылықтың тағы бір ерекшелігі пәнаралық байланыста. Математика сабағының басқа пәндермен байланыс кезінде олардың математикалық сызбаларымен қосындыларын жинақтауда. Педагогика тарихында пәнаралық байланыс ертеден зерттеліп келе жатқан негізгі мәселелерінің бірі болып саналады. Педагогикалық ой-пікірдің дамуында және мектеп тәжірибесінде пәнаралық байланыс проблемасы көптеген прогресшіл педагогтарды толғандырған. Яғни пәндердің өзара байланысы туралы пікір он сегізінші ғасырда пайда болған [4].

Математика сабағында пәнаралық байланысты негізге ала отырып, сұрақ-жауап, баяндау, проблемалық ситуацияларды туғыза отырып оқушылардың алға қойған мәселені шешуге, шығармашылық жұмыстармен айналысуға, бірін-бірі бағалай алуға, өз ойларын нақты, толық жеткізе білуге көңіл бөлінеді. Осы орайда 9 сыныпта геометриядан өзім өткізген «Шеңбердің ұзындығы. Шеңбер доғасының ұзындығы. Қазақтың ұлттық тақиясын тігу» және 11 сыныпта геометриядан «Призманың көлеміне есептер шығару» атты сабақтарыма тоқтала кеткім келіп отыр. 9-сынып оқушылары бұл сабақта формулалардың көмегімен тақияның размерін есептеп, үлгісін дайындауды үйренді. Оқушылар тақырыпты қызығушылықпен оқып, қыз балалар тақияның үлгісін дайындады, ал ұлдар әр түрлі пішінде киіз үйдің макетін жасады. Сонымен

қатар әрбір сабағымызда оқушылармен «математикалық сауаттылыққа» бір-екі есеп шығарып отыруды күнделікті сабақ жоспарына кіргізіп, жүзеге асырып отырмын. 11-сыныптағы сабағымда күнделікті өмірде кездесетін есеп: Темір жолға төгілген қиыршық тас үйіндісі трапеция тәрізді оның төменгі табаны 8м, ал жоғарғы табаны 14м және биіктігі 3,2м. 1км үйіндіде қанша куб метр қиыршық тас бар екенін табыңдар.

Сол сияқты қортынды аттестациялау есептерінде кездесетін математикалық сауаттылыққа арналған есеп: Призманың бір төбесіндегі ортақ үш жағының аудандары: 35см^2 , 21см^2 , 15см^2 . Призманың көлемін табыңыз деген сияқты және төменде берілгендей есептерді шығару нәтижесінде оқушының функционалдық сауаттылығы дамып, ақпараттық мәдениеттілігі қалыптасады деп ойлаймын.

Мысалы: №1. 9 қабатты үйде лифт бар. 1-ші қабатта 2 адам тұрады, ал келесі қабаттарда адам саны алдыңғысынан екі есе көп. Бұл үйде қай қабатта лифтінің батырмасы көп басылады. (1-ші)

№ 2. Қарбыз бен қызанақтың салмағы қауынның салмағымен бірдей. Екі қарбыздың салмағы қызанақпен қауынның салмағына тең болса, қауын мен қызанақтың салмағының қатынасы қандай? (3)

№ 3. Бір газет парағында 4 бет болады. Өткенде газеттің бір парағында 6-шы және 19-шы беттерінің болғанын көрдім. Газетте неше бет бар? (24бет)

№ 4. Ахметтің анасының 3 баласы бар. Егер олардың үлкенінің аты – Қыркүйек, ортаншысының аты – Қазан болса, кенжесінің аты кім болғаны? (Ахмет)

№ 5. 5 жер қазушы 5 сағатта 5метр жер қазады. Неше жер қазушы 100 сағатта 100 метр жер қазады? (5)

Әр түрлі қызықты есептер адам ойының дамуына жетелейтіндігі сөзсіз. Оның ішінде салу есептерінің де маңызы зор [5]. Сонымен, қазіргі уақыт жаңа әдісті, шығармашылық ізденісті талап етеді. Мұғалімнің негізгі міндеті – оқушыларға терең де, тиянақты білім беру. Білім беру маңызы жаңартылған сайын, әрбір пәнді оқытудың өзіндік ерекшеліктері туындауда. Бүгінгі таңда білім беру жүйесін жаңалауды іске асырудың қажеттілігі күн санап арта түсуде.

Оқушылардың математикалық сауаттылықтарын қалыптастыру мәселесі бүгінгі таңда мектептеріміздің білім саласында тұрған басты мәселенің бірі болып табылады. Себебі оқушының кез-келген сабаққа деген қызығушылығы болмаса, онда оның алған білімі тұрақты болмайды. Олай болса, «Математиканың қорғанын тек күштілер мен батырлар ғана бұза алады» деген ұранды ұстана отырып, жалықпай, үлкен төзіммен, алдымызға келген шәкірттерге олардың жеке тұлға болып қалыптасуына, жақсы тәрбие мен терең білім беру үшін аянбай еңбек ету керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Білім шыңы-ғылым сыры» республикалық ғылыми-әдістемелік журналы. №07. 2017ж.

2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.

3. Н.Ә.Назарбаевтың сөзі Егемен Қазақстан газеті 2006 жыл № 115

4. Баяндама «Оқушылардың математикалық сауаттылықтарын арттырудың тиімді жолдары», Утекова Н.С.

Логопед пен тәрбиешінің білім беру мен түзеу-дамыту процесі жағдайындағы өзара әрекеттестігі

*Садыкова.Б.А., «Қуаныш» б/б
логопед*

Кейінгі кезде мектепке дейінгі жастағы сөйлеу тіліндегі әртүрлі бұзылуы бар балалардың көбейю байқалады. Сөйлеу функциясы адамның психикалық функцияларының маңызды функциясы болып табылады. Сөйлеудің даму процесі кезінде танымдық әрекеттің жоғарғы түрі, түсіне білу қабілеті қалыптасады.

Сөздің мағынасының өзі өз бетінше жалпылауыш болып табылады, сондықтан сөйлеудің бірлігі ғана емес, ойлаудың да бірлігі болып табылады. Олар бірдей емес және де бір- біріне байланысыз пайда болады. Бірақ баланың психикалық дамуының процесі кезінде күрделі, сөйлеу мен ойлаудың сапалы бірлігі пайда болады, сөйлеу- ойлау белсенділігі. Баланың сөйлеуді меңгеруі оның түсіну, жоспарлау және өзін ұстауды реттеуіне ықпал етеді. Сөйлеу қарым –қатынасы әртүрлі іс-әрекеттің түрлерінің қалыптасуына қажет жағдай құрады. Әр түрлі дәрежедегі сөйлеудің бұзылуы /сөйлеудің бұзылуының мінездемесіне байланысты/ баланың психикалық дамуына кері ықпал етеді, баланың іс-әрекетінде, өзін ұстауында байқалып отырады. Сөйлеудің бұзылуының ауыр түрлері ақыл-есінің дамуына әсер етеді, әсіресе танымдық әрекеттердің жоғарғы деңгейінің қалыптасуына, сөйлеу мен ойлаудың тығыз өзара байланысының әлеуметтік шектеуімен, атап айтқанда сөйлеу қарым-қатынасына байланысты, осылардың процесі барысында баланың қоршаған ортаны тануы жүзеге асады. Сөйлеудің бұзылуы, сөйлеу қарым-қатынасының шектеулілігі баланың тұлғасының қалыптасуына кері әсер етуі мүмкін, психикалық ауытқуға, эмоционалдық-жігерліктің спецификалық ерекшелігіне, мінез-құлықтың нашарлауына /ұялшақтық, сенімсіздік, өзіне көңілі толмаушылыққа/ алып келуі ықтимал.[1,36]

Бірлескен жұмыстың мақсаты: баланың жалпы дамуына, толық қанды қарым-қатынасына қажетті құралы ретіндегі дұрыс сөйлеуін

қалыптастыру.

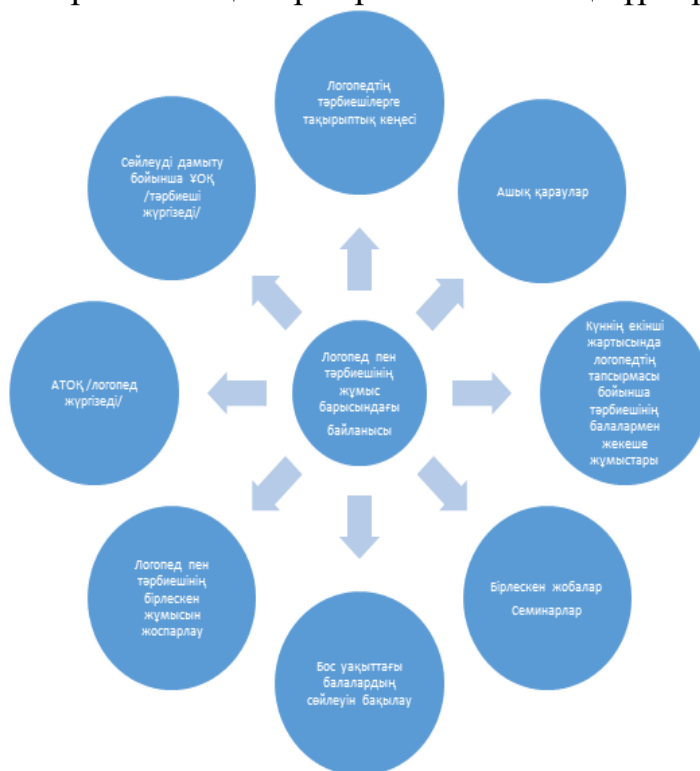
Логопед пен тәрбиешінің бірлескен түзеу жұмыстары жүргізілетін топтардағы түзеу процесінің міндеттері:

- Логопед сөйлеудің бұзылуын түзейді, логопат-балалардың дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастырады;
- Тәрбиеші қалыптасқан сөйлеу дағдыларын бекітеді.

МДҰ-ғы түзеу-дамыту процесін тиімділігі логопед пен тәрбиешінің өзара әрекеттестігіне байланысты.

Түзеу жұмысын ұйымдастыру мен жүргізуде жетекші рөлді логопед атқарады. Логопед дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастыруды жүзеге асырады. Тәрбиеші дұрыс сөйлеу дағдыларын бекітумен айналысады. Педагогикалық процестегі логопедтің жетекші рөлді атқаратын себебі, өйткені логопед маман ретінде әртүрлі сөйлеу паталогиялары бар балалардың сөйлеу және психологиялық мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін жас ерекшеліктерінің талаптарына сәйкес салыстыра отырып олардың сөйлеу тілінің тежелуін, түзеу жұмысының динамикасын жақсы біледі. [3,56]

Логопед пен тәрбиешінің өзара әрекеттестігінің түрлері

Тәрбиешінің түзеу жұмысына мыналар кіреді:

- Артикуляциялық жаттығуларды өткізу;
- Жалпы және ұсақ моториканы дамыту;
- Тілдің грамматикалық құрылымын дамыту;
- Әсерлі және мағыналы сөздік қорын дамыту;
- Байланыстырып сөйлеуді дамыту;

- Фонематикалық есітудің қарапайым және күрделі дағдыларын, фонематикалық сараптауын дамыту;
- Дыбыстарды айтуды автоматтандыру;
- Сөйлеу барысындағы дем алу мен интонациялық мәнерлікті қалыптастыру;
- Оқу қызметі мен күн тәрбінде балалардың сөйлеуін бақылау. [4,26]

Логопед пен тәрбиешінің өзара әрекеттестігінің нәтижесі.

Жұмыс барысында логопед пен тәрбиешінің тығыз байланысы мектепке дейінгі жастағы әртүрлі тілдік мәселелердің шешілуіне әсер етеді, демек ары қарай мектепте толық қанды оқуына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дошкольная; педагогика /июль/ 2008. Взаимодействие детского сада и семьи в преодолении речевых нарушений у детей дошкольного возраста.
2. Типовая специальная программа воспитания и обучения детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи (Утверждена приказом И.о. министра образования и науки Республики Казахстан от «2» сентября 2010 г. №443
3. Флерова Ж.М. Логопедия. Неправильности речи, встречающиеся у детей. / Р-на-Д. «Феникс», 2000.
4. Научно-методический журнал Логопед. №2 2008. Смирнова Л.Н. Взаимосвязь в работе логопеда и воспитателя.

Физика пәнін тереңдетіп оқытудың тиімділігі

*Сенкетаева К.Т., №77 МББК
физика пәні мұғалімі*

Мектепте физика пәнін тереңдетіп оқыту оқушылар білімін жоғарылатуға көп септігін тигізеді. Осы жекеленген пәндер бойынша жалпы білім беретін сыныптарға қарағанда терең білім беретін сыныптарда білім дәрежесі анағұрлым жоғары екендігі күнделікті сабақтан байқауға болады. Оларға тапсырма берілсе ой қорыту, тұжырым жасау арқылы жауап дайындау, оны орындау мүмкіншіліктер толық жетеді.

Сонымен қоса оқушыларға жеке пәнді оқыту ынтасын дамытуға, білімге деген құштарлығын арттыруға септігін тигізетін сенімді айтуға болады.

Сондықтан жоғары сыныптарда физика –математика пәндерді тереңдетіп оқыту мектептерде өте қажет. Қала мектептерінде оқушылар мұндай тәсілді пайдаланып жеке пәндер бойынша білім алу енгізгелі 10 жылдай бұрын басталды деуге болады немесе лицей,

колледждерде білім алу жолдары және бар. Ал кейбір мектептерінде ондай тәсілдерге барып оқу жеке санаулы оқушылардың мүмкіншілігі жоқ. Сондықтан өз тәжірибемнен қорытындылайтыным тереңдетіп оқыту ең қажетті.

Ахмет Байтұрсыновтың айтқан мына сөздеріне назар аударсақ көп нәрсені ұғуға болады: «Оқусыз халық қанша бай болса да біраз жылдардан кейін оның байлығы өнерлі, білімді халықтардың қолына көшпекші. Біздің келешегіміз болуы үшін қағаз бетіне жазылатын баға арқылы жазылған білім емес санада негізделген білім қажет сияқты.

Білім сапалы болуы үшін оқушының осы пәнді түсініп орындай алуға қабілеті жететін болуы қажет. Ал бір сабақпен шектелетін жауап сапалы білім бермейді. Ол мектепте берілген жоспарлы сабақ тек сол пәннің атын ғана анықтайды. Отанымыздың салауатты сауатты азаматын тәрбиелеу үшін, жеке пәндер бойынша тереңдетіп оқыту физика пәнінен, математика өте қажет. «Парасат қайда болса, ұлылық сонда, білім қайда болса, биіктік сонда».

Баланы жетелеу үшін, оның білімге деген құштарлығын арттыру үшін қажет деген тұжырым жасауға болады. Оқу тәрбие ісі ағартушылық деп бекер айтпаған. Оқудың адам санасына тигізер ықпалы осындай. Шәкірт деген бір шырақ, мұғалім оның отын тұтаса, ізгілік игілікке, әдептілік әдемілікке білімділікке ұласады. Мұндай нақыл сөздерден білімді азамат ұлт тағдырын, ұрпақ тағдырын құрметтейтін азамат болады. мектеп-мемлекетпен бұқараның арасындағы алтын көпір деп атап жүр. Бұлай аталу себебі мемлекет басқаратын, соны құратын азаматты тәрбиелеп жеткізетіндігін түсіндіреді. Сол мұғалім мәртебесін биік сақтау арқасында келешектің сауатты азаматын тәрбиелеу осы мамандықты таңдаған ұстаздар міндеті деп білемін. Пәннің бала сезімін ояту сол пәнге деген қызығушылығын арттырады. қажет. Мүмкіндігінше бала қабілетін ашуға бағытталған жұмыс іс-әрекет қажет деп ойлаймын.

Шәкірттің санасындағы шырақты жаға білсек деп ойлаймын, бәрін бірдей жағуға мүмкіндік болмаса да 5-6-ын жағу мүмкіндігіне ие болуымыз керек. Мұғалім деген дарындылық сияқты ерекше қабілет. Осы қабілетті келешекке сауатты азамат тәрбиелей білуіміз қажет деп ойлаймын.

Іргелі елдің ізгілі азаматын тәрбиелеу әрбір жеке пән мұғалімдерінің негізгі міндеті дей отырып физика пәнін тереңдетіп оқыту ең қажетті деп ойлаймын. Теорияның терең болуы практикаға, яғни өмірге ең қажеттісі. Оқушы жүрегінің кілтін тауып, санасындағы шырақты жаға білсең нұр үстіне нұр жауар еді. Сонымен қосы мына сөздермен аяқтауға болады: « Білім ордасының тірегі мен жүрегі – мұғалім». Тереңдеген сыныптағы оқу сапасы 53-55 пайызы болуы физика пәнін тереңдетіп оқыту нәтижесі – Зертханалық жұмыстарды осы программа бойынша оқытылатын сынып өте жоғары дәрежеде орындай алады. Бақылау

жұмыстарды, тестік тапсырмаларды ешқандай кедергісіз орындай алады. Шығармашылық жұмыстарды еркін орындай алады. Өз бетінше оқуға берілетін тапсырманы толық өз дәрежесінде орындау мүмкіншілігі жеткілікті. Формуланы қолдана білу, физикалық мағынасын ашу, өлшем бірліктерін талдау, физика заңдарының қолданылатын жерлерді анықтау, оның нәтижесін дәлелдеу.

Жоғары оқу орнына тасырылатын «тест» жұмыстарындағы көп сұрақтар программада шектеулі теориядан тысқары сұрақтары кездеседі. Мұндай сұрақтар тек артық сабақтарда орындалады. Мысалы механикалық тербелістер, беттік керілу күштері, тепе-теңдік сақталу заңдары, линза, айналық шағылу заңдары т.б. Міне осындай мысалдар арқылы тиімділігін дәлелдеуге болады. Қортындылай келе физика пәнінің тереңдетіп оқытудың қажет екендігін айтқым келеді.

Математика сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту

*Солтанбек Е., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ
математика пәнінің мұғалімі*

Қазіргі кезеңдегі білім мен техниканың қарқынды дамуы әрбір адамда сапалы және терең білім мен кәсіби іскерліктердің болуын, жастардың белсенді шығармашылық жұмыспен айналысуында логикалық ойлау және функционалдық сауаттылық қабілеттерін іс жүзінде қолдануды талап етеді. Яғни, функционалдық сауаттылықты дамыту – заман талабы болып табылады. Мемлекет басшысы Н. Ә. Назарбаев 2012 – жылғы 27 – қаңтардағы “Әлеуметтік экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты” атты Қазақстан халқына Жолдауында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуды үкімет алдында нақты міндет етіп қойды. “Қазақстан – 2050” Стратегиясы: Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін жоғары білімді ұлт болуға тиіспіз. Бүгінгі таңда адамдардың қарапайым сауаттылығы жеткіліксіз екені айқын. Балалардың жалпы алғанда өскелең ұрпақтың функционалдық сауаттылығына көп көңіл бөлу қажет. Бұл балаларымыздың қазіргі өмірге бейімделуі үшін маңызды”, – деп атап көрсеткен болатын.[1]

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру – жаңаша педагогикалық теория мен практиканың өзекті мәселесі болып тұр. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – оқу тәрбие процесіне ықпал етудегі өмір талабы. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары, олардың танымдық қабілеттері мен өзіндік іс – әрекеттерді дамыту педагог, психолог, әдіскерлер және мұғалімдердің міндеті. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын

дамыту – мәселені шешуде, оқу сапасының артуына, технологияларды ұтымды қолдануға көмек беретін негіз болып табылады.

Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеті – оқушының шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастыру және өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. Осы орайда математика сабақтарында әр оқушыны сабақ барысында өзін еркін ұстауға, ойын ашық жеткізе білуге үйрету ұстаздың басты міндеттерінің бірі болып табылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамыту үшін математика сабағында оқушылардың сапалы есептерді өз бетінше шығаруына көп көңіл бөлуіміз қажет. Сапалы есептер оқушының логикалық ойлау қасиетін шындайды және пәнге деген қызығушылығын арттырады. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – оқушының логикалық ойлау қабілеттерін дамытудың үйлесімді жолы. Әрбір құрастырылған есеп оқушының ойлануына ықпал ететіндей болу керек. Әр сабақ барысында өздерінің шығарған есептерінің шығарылу жолдарын өздеріне талдата отырып, әр оқушының көзқарастарын тыңдай отырып, ортақ бір шешімге келуге дағдылануға үйрету керек. Ол үшін сабақта әртүрлі әдіс – тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың ой – өрісін дамытуға, есептер шығару кезінде қызығушылығын арттыруға, теориялық білімдерін практикада қолдана білуге үйрету керек.[2]

Математика пәнін оқытқанда белгілі бір ережелерге сүйеніп немесе формулаларды пайдаланып нәтиже алуға ұмтыламыз. Осыған байланысты оқушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастыруда ең алдымен математикалық ұғымдарды қалыптастыру маңызды болып табылады. Ал бұл жұмыс жүзеге асады егер оқытудың жаңа әдіс – тәсілдерін қолданса және әрбір сабақтарда көрнекілік құралдарын көбірек қолданса: соның ішінде түрлі суреттер, кестелер, фигуралар. Суреттерге қарап, оқушыларды зейін қоя тыңдауға, әңгімеге тарту арқылы математикалық тілін дамытуға, тапсырма бойынша әрекеттер орындауға үйрету қажет.

Болашақта пәнді интеллектуалдық және шығармашылық тұрғыда түсініп меңгертуге ден қойылады. Ол үшін қазіргі таңдағы оқыту технологияларының әр түрлі әдіс – тәсілдерін пайдалану тиімді болып келеді: «Джигсо – ұжымдық оқыту», «Дана үкілер», «Ажурлы ара», «Мозаика немесе Ара ұясы» әдіс – тәсілдері. Мақсаты: жалпы мәселені жұпта, ұжымда талқылау. Бұл әдіс – тәсілдер мазмұнды жоғары табыспен меңгеру, оқығанды есте сақтау үшін тиімді. Оқушының оқуға деген қызығушылығы артады, ұжымда жақсы қарым – қатынас қалыптасады, саналы тәртіп орнайды, өз бетінше ойлауға, ізденуге, нәтижеге жетуге дағдыланады.

Оқушылардың білімге ықыласын, қызығушылығын арттырудың ең жақсы жолының бірі – сабақта ойындарды қолдану. Ойын – әрқашан кішкене білім, кішкене білім бола отырып, баланы білім алуға, еңбекке дайындайды. Сондай әдістердің бірі «Джигсо». «Джигсо» әдісінің

артықшылығы – топта жұмыс істеуге арналған құрылым ұсынып, сөйлеу және тыңдау дағдыларын дамытуды қамтамасыз ететіндігі. Мұғалім сыныпты шағын топтарға бөледі. Құрылған әр топқа дәстүрлі тапсырма беріледі. Сыни тұрғысынан ойлау модулі бойынша «миға шабуыл» стратегиясын қолданған өте тиімді. Бұл әдіс бойынша оқушыларда топпен жұмыс істеу арқылы, көшбасшылық пайда болады.

Сабақта ойынды ұйымдастырғанда оқушылар бір – біріне көмектесетіндей, бір – бірімен бірігетіндей жағдай жасау керек. Сонда сабақ тек білім беру қызметін ғана емес, тәрбиелеу қызметін де атқарады. Мұндай сабақтардың өтілуі нәтижесінде оқушыларда бір-бірімен сөйлесе білу мәдениеті, тәртіптілік, топқа және бір – біріне жауапкершілік сезімнің болуы, менмендік және жалқаулықтан безу қасиеттері қалыптасады.

Бағалау модулі бойынша, бағалаудың формативті бағалау түрі оқушыларды ынталандырады. Бағалау – ең қызықты да, күрделі модуль. «Қосу – алу қызықты» стратегиясының негізінде де бағалауға болады. Оқушының дұрыс жауабына «қосу», аздаған қатесі бар жауапқа «алу», қосымша ақпараттық жауапқа «қызықты» смайлигін қойса, оқушының ынтасы артады – бұл бір, екіншіден оқушы шынайы бағаланады.[3]

Осы тұрғыда 5 – сыныпта «Сын тұрғысынан ойлау» әдісімен өткізілген «Арифметикалық амалдардың қасиеттері» сабағым – оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға арналған. Оқушылар «ыстық орындық», «оңай және қиын сұрақтар кестесі» әдісі бойынша үй тапсырмасын тексерді.

Жаңа сабақты толық меңгерту үшін сыни тұрғыдан ойлаудың «Спираль» әдісін алдым. Бұл әдістің тиімділігі, топтағы оқушылардың барлығы да мәтінмен жұмыс жасайды.

«Кім алғыр?» әдісін пайдалана отырып оқушылардың қосу мен көбейтудің ауыстырымдылық және терімділік қасиеттерін қаншалықты қолдана алатынын бақылау мақсатында оқушыларға оқулықтағы тапсырмаларды орындауға уақыт беріп, тапсырма бойынша жұмыс жасауын тапсырдым.

Кері байланыс жасау арқылы оқушылардың тапсырмаларды орындауда қандай қиындықтар болғанын біле отырып, жұлдызшалар беру арқылы бағаладым.

«Адал дос» әдісін қолдана отырып жақшаны ашуда көбейтудің үлестірімділік заңын қалай тиімді қолдана алғанын білу мақсатында тапсырма берілді.

Кері байланыс жасау арқылы бұл қасиеттің алдыңғы есепке қолданған қасиетінен айырмашылығы қандай екендігін айыра алатындығына көз жеткіздім. Оқушыларды мадақтау сөздер арқылы бағаладым.

Сабақ барысында шәкірттің білімге құштарлығын арттыру, өздігінен ойлау қабілетін жандандыру, еңбек етуге баулу, жауапкершілік сезімін қалыптастыру мұғалімнің басты міндеті.

Болашақ есігін еркін ашып кіретін, рухани жан дүниесі бай, сыни көзқарастары өскен, сауатты, белсенді ұрпақ тәрбиелеу – ұстаздар қауымының басты міндеті.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев, Н. Ә. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Қазақстан халқына Жолдауы / Н.Ә. Назарбаев // Егемен Қазақстан. – 2012. – 28 қаңтар.

2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 – 2016 жылдарға арналған ұлттық іс – қимыл жоспарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 Қаулысы.

3. Е.Н. Иманғалиев «Мектеп оқушыларының функционалды сауаттылығын қалыптастыру жолдары» //Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы. 2012. №9.

Экономикалық есептердің оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудағы рөлі

*Сыздыкова А.А., № 56 НОМ
математика пәнінің мұғалімі*

Экономикалық есептер арқылы оқушылардың математикадан базалық білімдерін жетілдіре түсуге, функционалдық сауаттылығын дамытуға және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыруға мүмкіндік туады.

Мәтіндік есептер математикалық модельдеудің маңызды элементтерін қамтиды. Мұндай есептерді шешу барысында оқушылар өндірістік, экономикалық, күнкөрістік мәселелерді математикалық символдар арқылы белгілеу арқылы оларды абстрактілі математикалық түрге келтіреді. Теңдеулер мен теңсіздіктерді шеше отырып, нәтижені нақты жағдаймен сәйкестіреді. Бұл есептер оқушылардың ой өрісін, тілдік қорын, тапқырлығын, пайымдаушылық қабілетін дамытуға ықпал етеді, оқығанын практикамен байланыстыра алатынын көреді. Сондықтан да мәтіндік есептерді шығару математика мен оның қосымшаларының арасындағы көпір іспеттес.

Жаңа экономикалық ойлау, қазіргі экономика идеялары экономикалық білімге, дағдыға деген қажеттілік – оқушының экономикалық сауаттылығын арттыруда маңызды қозғаушы күш. Өмірден алынған практикалық мазмұнды есептер оқушыларды алдағы мақсатқа жетуге деген табандылық пен төзімділікті қалыптастыруға ықпал етеді. [1,32 б.] Мұндай қатынас оқушыларда экономикалық есептерді

шешу, яғни өмірде кездесетін жағдайлардың бейнесі ретінде қарастырғаннан көрінеді. Есептің тиімді жағдайларын іздестіруде оқушылар өздерін өмірдің бір проблемасын шешетін адам ретінде таниды. Сондықтан мұндай есептерді шешуге қызығушылығы артады. Экономикалық мазмұнды есептерді шешу өзіндік ойлау мен шығармашылық дағдыны тәрбиелейді. Шығармашылық көзқарас пен белсенділік оқушылардың бар мүмкіндігін пайдаланып, дұрыс шешімді табуға көмектеседі. 5-сыныпқа арналған мына есепті келтірейін.

Есеп: 2 метрлік бір қашаның құны 70 теңге тұрады. 20 м жерді қоршау үшін ұзындығы 2 метрлік, 3 метрлік қашалардың қайсысын пайдаланған тиімді? [2,9 б.] Оқушылардың көпшілігі алдымен 2 метрлік қашадан 10 дана алған тиімді деп ұйғарады. Бұл жауапты олар соңғы және шешуші деп есептемейді, себебі есеп шартында неге 3 метрлік қаша берілген деген сұрақ туады да, әрі қарай ойлануға жетелейді. Сондықтан есептің басқа да мүмкін жағдайларын іздестіріп, таңдау тәсілімен барлық мүмкін жағдайларды анықтайды.

Есептің шарты мен жауабын кестемен беру есепке талдау жасауға қолайлы.

1-кесте

р/с	2 метрлік қаша			3 метрлік қаша			Қоршау ұзындығы	Қоршау құны
	саны	ұзындық	бағасы	Саны	ұзындық	бағасы		
1	10	20 м	500 тг				20 м	500 тг
2	7	14 м	350 тг	2	6 м	140 тг	20 м	490 тг
3	4	8 м	200 тг	4	12 м	280 тг	20 м	480 тг
4	1	2 м	50 тг	6	18 м	420 тг	20 м	470 тг

Оқушыларға тек қана өз бетімен алдағы мақсатқа жетуді ғана үйретпей, есепті шешуде шығармашылық ізденісін қалыптастыру қажет. Мұндай ізденісті қалыптастырудың бір тәсілі оқушылардың шешкен есебінің тәсілдері тиімді, тиімді емес екенін сараптап, қорытындылау керек. Егер есептің шартында салыстыру жағдайлары (қаша түрлері) көп болса, онда таңдау тәсілімен шыңару көп уақытты қажет етеді, ал кейде тіпті мүмкін емес. Оқушыларға қай қашаны көп мөлшерде пайдаланған тиімді деген ой келеді. 2 метрі 50 теңге болса, 1 метрі қанша тұрады деген сұраққа жауап табады. Құнын салыстыра келе 3 метрлік қашаны қолданған тиімді екенін байқайды. Осылайша 3 метрлік қашадан – 6, 2 метрліктен – 1 дана алған тиімді болатынына көзі жетеді.

$$6 \cdot 3 + 2 = 20 \text{ м.}$$

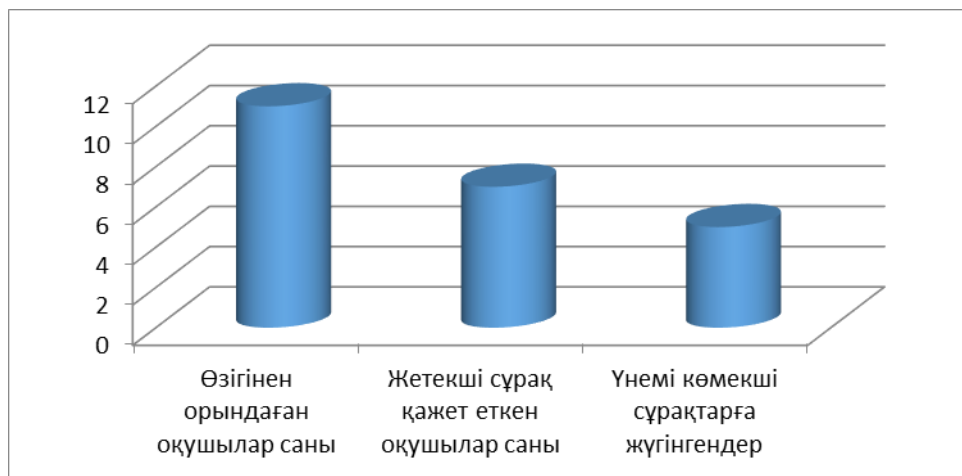
$$6 \cdot 70 + 50 = 420 + 50 = 470 \text{ тг.}$$

Осы сияқты оқушылардың өздігінен қабылдаған тиімді шешімі олардың танымдық белсенділігінің артуына септігін тигізеді.

Бұл тапсырманы орындағанда оқушылардың жұмыс істеу көрсеткіші төмендегідей болды.

2-кесте

Өзігінен орындаған оқушылар саны	Жетекші сұрақ қажет еткен оқушылар саны	Үнемі көмекші сұрақтарға жүгінгендер
11	7	5

1-сурет

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г.А. Досмағанбетова. «Математиканы оқытудың заманауи талаптары» Астана. 2012 ж.
2. Ж. Ускенбаева. «Математикадан мәтіндік есептер жинағы». Астана. 2009ж.

Сал ауруына шалдыққан балалардың жеке тұлғалық дамуына сергіту сәттерінің маңыздылығы

*Тусупбекова Р.А., Қарағанды облыстық тірек-қимыл аппараты зақымдалған балаларға арналған мектеп-интернаты
Ибраева М.Р., Балхаш қаласы дамуы шектелген балаларға арналған №4 арнайы мектеп-интернаты
дефектологтар*

Қазіргі таңдағы жаһандану үрдісінің тигізер пайдасымен қатар, адамзаттың келешегіне зардабын әкелетін рухани жұпынылық сипаты да бой көрсетуде. Яғни шыр ете дүниеге кем нәрестелердің келуі. Солардың бірі болып - сал ауруына шалдыққан балалар.

Сал ауруына шалдыққан балаларда үшырасатын қиындықтар оның жеке тұлғалық дамуымен тікелей байланысты. Тірек-қимылындағы, дене бітіміндегі бұзылыстар баланың психикалық дамуына кері әсер етеді: оның мінез-құлқында, іс-әрекетінде, тәртібінде айқын көрініс табады. Қай

деңгейдегі болсын дене бітіміндегі кемістік баланың ақыл-ой дамуына, оның ішінде танымдық қызметтің жоғары деңгейлерінің қалыптасуында ықпалы зор. Бұл қажетті тілдік қарым-қатынас пен әлеуметтік байланыстардың шектеулілігімен түсіндіріледі.

Қимыл-қозғалыстағы, дене бітіміндегі бұзылыс пен қарым-қатынастың шектелуі баланың жан-жақты, әрі толыққанды дамуына кері ықпал жасайды, психикалық тежелулер туғызады, эмоция-ерік саласында спецификалық өзгешеліктер туындатады, мінез-құлықта теріс сапалардың қалыптасуына әкеліп соқтырады (жасықтық, қорқақтық, шешім қабылдауға дәрменсіздік т.б.).

Мұның барлығы өз кезегінде сауат ашу қиындықтарын туғызады, жалпы үлгерімді нашарлатады, болашақта мамандық таңдау бағдарын қиындатады.

Кеміс балаларды тәрбиелеу мен оқыту – күрделі әлеуметтік және педагогикалық мәселе. Бұл мәселелер осындай балаларды мүмкіншіліктеріне қарай, қоғамдық өмірге пайдалы, белсенді, өз беттерінше өмір сүре алатындай дайындау мақсатындағы негізгі сұрақтарды шешуге көмектеседі. [2;170]

Іс-әрекет – жеке адамның негізгі әлеуметтік қызметі, сондықтан осы ғылымды жан-жақты зерттеу кеміс балалардың әлеуметтік бейімделуіне, жүйе мөлшерлерін, қоғамның мәнділігін және ережелерін саналы түрде меңгеруге, өмір жағдайы мен еңбекке баулуларына, бейімделулеріне септігін тигізеді.

Дамудағы кемістік яғни, физикалық немесе психикалық жетіспеушілік, баланың қалыпты дамуындағы бұзылулар тек қана жағымсыз белгілердің болуын білдірмейді.

Кеміс балалардың дамуындағы кейбір жағымды беталыстарды да терістемейді, ол тәрбиелік жағдайлардың сәйкестігіне байланысты және баланың қоршаған ортаға үйренуінің қорытындысы болып табылады.

Сонымен, көзі көрмейтін баланың есту, иіс сезу, түйсіну және жылу сезгіштік қасиеттері ұлғая түсіп асқынады, бұл қасиеттер баланың кеңістікте хабардар болуына септігін тигізуші ролін атқарады.

Саңырау бала қозғалысты сезеді, әуенді вибрациялық сезім арқылы жетілдіріледі. Баланың физикалық және психикалық дамуындағы бұзылу ерекшеліктері барлық жетілу процесіне, ақыр соңында дүние танымындағы әрекеттеріне әсерін тигізеді. Сонымен қатар, психикалық, физикалық дамудағы кемістіктер баланың айтарлықтай өзгеше қалыптасуына әкеліп соғады.

Кеміс балаларды арнайы оқыту, тәрбиелеу жағдайында олардың биологиялық кемістіктері білінбей қалады. Атап айтқанда, осы концепция дефектологияның әдістемелік негізін құрастырады. Аномалдық, кеміс дамудың сапалық өзгешілігін тану әдістері мен принциптері дефектологияда зерттеу құралы болып табылады.[3;178]

Кеміс (жарымжан) балаларды тәрбиелеу – дефектологияның негізгі бір ұғымы болып табылады және баланың жалпы жетілуінде (кұрбылармен, үлкендермен қарым-қатынаста араласуында, адам, жеке тұлға болуында) зор маңызы бар.

Кеміс балаларды тәрбиелеу, жанұя және мектеппен тығыз байланыста жүреді, өзара түсіністік, бір-біріне көмек көрсету, тәртіпті талап етуді орынды үйлестіре отырып, іске асырылады.

Кеміс балалармен тәрбие жұмыстары олардың жеке және жас ерекшеліктерін ескере отырып, тәуелсіздігін қалыптастыру, өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын еңбек пен мәдени, мінез-құлықтарына бағытталып жүргізіледі.

Кеміс балалардың белгілі бір қасиеттерін, көзқарастарын, сенімін қалыптастырумен қатар, ақыл-қабілеті, ой еңбегі, өнегелік, эстетикалық тәрбиелік сұрақтарға байланысты нақтылы бір тәрбиелік міндеттерді шешу қарастырылады. [1;215]

Кеміс балаларды оқыту және жетілдіру (дамыту) - бұл білім берудегі және меңгерудегі іс-әрекет дағдыларын, еңбекке және өмірге тәрбиелеудегі негізгі құрал, мақсаттық процесс.

Оқыту барысында, білім беру және тәрбиелеу мақсаттары көзделеді. Дефектология арнайы дидактикалық сұрақтармен (білім беру қағидалары мен кеміс балаларды оқыту) айналысады.

Оқыту әдісімен жүйесін таңдау кезінде кеміс баланың жасы, қай уақыттан бастап кемістігі пайда болғаны ескеріледі. Есту қабілетін жоғалту (тілі шығып үлгерді ме) немесе көру қабілетін жоғалту уақытын білу бұрынғы көрген заттары есінде сақталды ма, өте маңызды болып табылады. Тәрбиелеу және оқыту – жетілдіру, даму сипатын алу қажет, кеміс балалардың потенциалды мүмкіндіктері қызметтері қалыптасады, өз бетінше еш нәрсе істей алмайды, ал, мұғалімнің көмегімен іске асырады. [4;160]

Еңбекке үйрету және тәрбиелеу арнайы дидактикалық негізгі мәселері болып табылады. Арнайы мектептерде еңбек ерекше маңыз алады, өмір сүруге ғана үйретіп қоймайды, сонымен қатар, мамандық игеруге үйретеді. Қазіргі таңда кемтар балалардың саны күннен-күнге өсуде. Бұл тек кемтар тұлғалардың мәселесі ғана емес, бұл бүкіл халықтың мәселесі болып саналмақ.

Кемтар балаларға медициналық, психологиялық-педагогикалық және әлеуметтік реабилитация жасау, ауыр кемістіктің алдын алу мәселесі алға қойылған. Оларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі міндеті әлеуметтік бейімдеу мен қоғамға интеграциялау, яғни қоғамға, пайдалы еңбекке араластыру.

Сондықтан да бұл балаларды тиімді оқыту мен тәрбиелеу мәселесі дефектология ғылымындағы ғана емес, жалпы әлеуметтік маңызды мәселелердің бірі.

Сал ауруына шалдыққан балалардың физикалық дамуын, икемділіктерін жетілдіруде ұлттық негіздегі сергіту жаттығуларын кеңінен қолдану. Ұлттық құндылықтардың баға жеткісіз мұра екенін айту. Бұл өз кезегінде балалардың ұлттық танымының жетіліп, дамуына, қазақ халқының аса бай құндылықтарының бірі - сергіту ойындарына деген құрметінің артуына себеп болды. Балалар тек физикалық жағынан ғана емес, танымдық қабілеттері жағынан да, ұлттық тәрбие жағынан да жоғары нәтиже көрсетеді. Сал ауруына шалдыққан балаларды физикалық тұрғыдан, икемділіктерін арттыруда сергіту сәттерінің тиімділігі жоғары. Егер қазақи негіздегі, көлемі жағынан тереңірек сергіту сәттерін кез келген сабақтар барысында кең көлемде қолданар болсақ, онда осы балалардағы физикалық және психикалық саласындағы кемшіліктерін түзетуде анағұрлым жақсы нәтижеге жетуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании // Хрестоматия по курсу «Коррекционная педагогика и специальная психология» / Сост. Н.Д.Соколова, Л.В. Калининкова. - М., 2005. – 215 б.

2. Нурманбетова У.Е., Тебенова Қ.С., Омарова Н.Н. Мамандыққа кіріспе «Дефектология». - «Орман»: Қарағанды, 2006. – 170 б.

3. Особенности психофизического развития учащихся специальных школ для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата // Под ред. Т. А. Власовой. - М., 1985. – 178 б.

4. Тебенова К.С. Дамуында ауытқулары бар балалар. - Қарағанды, 2011. – 160 б.

Тірек-қимыл аппараты зақымданған бастауыш сынып оқушыларының эмоциялық-еріктік дамуының ерекшеліктері

Тусупбекова Р.А., Горбунова Е.О., Қарағанды облыстық тірек-қимыл аппараты зақымдалған балаларға арналған мектеп-интернаты дефектологтар

Бүгінгі таңда мүмкіндіктері шектеулі балаларға (МШБ) мемлекеттік тұрғыда қамқорлық жасалып, оларға ерекше көңіл бөлінген. Мұндай балалардың оқып білім алуларына, өздеріне ұнайтын қандай да болмасын іс-әрекетпен шұғылдануларына көңіл жағдай жасалған. Қазіргі таңдағы арнайы түзету мектептері мүмкіндігі шектелген балалар бойындағы сақталған анализаторлардың қызметін жоғалтпауға, оларға реабилитациялық көмек көрсетуге, әлеуметтік қоғамға бейімдеуге, бағытталған көптеген түзету жұмыстарын жасауда. Көмекші мектептердің осы бағыттағы негізгі жұмыстарының бірі оқытуды ұйымдастырудың әдіс-

тәсілдері мен түрлерін жандандыру, кейбір оқушыларға қажет болатын жаңа мүкіншіліктерді ашуды талап ету, сонымен қатар бұл мәселе басқа да білім салаларында өзекті болып саналуда.

Қандай халық болмасын келешек ұрпағының сау саламат өмір сүруімен, жарқын болашағын арман етеді. Бала бұл келешек, елдің ертеңгі өмірінің жалғасы. Ұрпақ саулығы -бұл ұлттың жарқын болашағының кепілі. Алайда тағдырдың ауыр сынына түсіп, балалық шақтан мүміндігінің шектелуіне байланысты жан азабын күн сайын сезініп , көңілі құлазып жүрген балаларда аз емес. Мұндай жағдайдың көпшілік арасында кездесіп отырғаны ащы да болса шындық. Маман ретінде біздің де келешекте осындай балалардың өміріне ерекше бір шуақ шашып, олардың мұң мұқтаждықтарын түсініп кәсіби тұрғыда оларға көмек қолын соза алуымыздың өзі жауапкершілікті іс. Олардың ертеңіне деген болашағына деген сенімін арттыру жолында өз үлесімізді қоса алып жатсақ ол біздің маман ретінде жүректі азамат ретінде өз борышымызды өтей білгендігіміздің бір белгісі болмақ. Қазақстан Республикасында қабылданған мүгедектерді әлеуметтік қорғау және білім беру заңына сәйкес мүміншілігі шектелген балалар толығымен білім алуға және шығармашылық, дүниетанымдық қабілеттерін ерікті дамытуға тең құқылы.

Осы күнде мүміндігі шектелген балаларға арналған түзету педагогикалық жұмыстары жүргізілуде. Елімізде әлеуметтік процестерді жан-жақты жеделдету мақсаты күн тәртібіне қойылып отырған арнайы мектеп реформасы әрбір педагогикалық ұжымға, мұғалімдер мен тәрбиешілерге зор міндет жүктеп, олардан шығармашылықпен еңбектенуді талап етеді. Жан жылуына зәру тірек қымыл аппараты зақымдалған балаларда белгілі бір деңгейде эмоциялық –ерік саласында бұзылу болатыны да белгілі. Баланың өзгелер сияқты болсам деген арманы, оның күн сайын өз ауыртпалығын сезінуі, олардың көңіл күйінің бұзылуына әкеп соғады. Бала өзін өзгелерден төмен бағалайды, өз жағдайына байланысты жиі алаңдайды, болмашы нәрсеге кейде өте қатты мазасызданады осындай кездерде балалардың сенімін шындап олардың ертеңге деген үмітін жалғай білетін білікті кәсіби қамқорлық қажет. Баланың барын бағалауға оның жарқын болашағымен қоғамда алатын орнын анықтау үшін, оның еркін шындап , эмоциясын тұрақтау үшін қажырлы еңбек пен кәсіби біліктілік керек. [2; 468].

Мектеп қабырғасындағы бастапқы кезең 6-7 жастан 10-11 жас аралығын қамтиды. Осы жас аралығындағы баланың хронологиялық әлеуметтік психологиялық шекарасын өзгеріссіз деп есептеуге болмайды. Ол баланың мектепке дайындығынан , оқудың басталу уақытымен ол баланың жасына сай оқудың қалай жүруіне байланысты болады. Қазіргі заманда жүретіндей,оқу 6- жастан басталса, онда жас ерекшеліктік психологиялық шекаралар әдетте артқа араласады, яғни, 6 жастан 10 жасқа дейінгі кезеңді қамтиды. Ол егер 7- жастан басталса, бұл жастағы

психологиялық жас шамадан бір жылға алға ілгерілейді, яғни 7 жас пен 11 жас аралығын қамтиды. Бұл жастардың шекаралары оқытудың қолдану әдістеріне байланысты кеңейіп, және тартылып отырады. Оқытудың неғұрлым жетілген әдістері дамиды, ал соғұрлым жетілмеген әдістері керісінше дамуды баяулатады. Сабаққа үлгерімі нашарларды үлгерімі жақсылардың оқуға деген дайындықтары тарапынан балалардың психологиялық теңестіру міндетті түрде туады. Тағы бір мәселесіне мыналар жатады: терең және өнімді ой жұмысы балалардан тұрақтылықты, эмоциясын ұстауын, табиғи қозғалыс белсенділігін реттеуін, оқу-сабақ тапсырмасында назарын қадағалау, зейінін салуын талап етеді, ал төменгі сынып оқушыларының бәрі бұған қабілетті емес. Олардың көбі оған тез шаршап, қалжырайды.

Баланың мектепке баруы танымдық процестерінің дауының жаңа кезеңге өтуімен ғана емес, сонымен қатар жеке адамның тұлға болып дамуына жаңа шарттарымен де ерекшеленеді. Психологтардың көбінің айтуы бойынша, осы уақыт кезеңінде бала үшін ең бастысы оқу іс-әрекеті болып табылады. Бұл дұрыс, бірақ іс-әрекеттің дамуына қарай екі жағдай анықталуы қажет. Біріншісі бойынша тек оқу іс-әрекеті емес, басқада іс-әрекет түрі, осы жастағы жеке тұлға болып дауына әсер ететін ойын, қарым-қатынас және еңбек енгізіледі. Екінші бала оқу немесе басқада іс-әрекет түрлерінің барысында баланың көптеген жасөспірімдік кезінде анық көрінетін, іскерлік қасиеттері көріне бастайды. Бұл ең алдымен әдейі тұлғаның қасиеттер комплексі, осыдан табыстарға жету мотивациясы тәуелді болып келеді. [3;419]

Адамның көптеген психикалық қасиеттерінің негіздері нақ осы бастауыш мектеп жасында қалыптасады және әдетке айналады. Мектепке келген бойда кездесетін қиындықтар түрлері, мысалы, мектеп тәртібіне байланысты, әлеуметтік қарым-қатынас (мұғалім, сыныптағылар, отбасындағы). Осы қиындықтармен соқтығыса отырып, балалар мазасыздануды бастан кешіріп отырады. Қазіргі қоғамдағы болып жатқан өзгерістер ғылыми техникалық жетістіктер, ақпараттық құралдар аясының кеңейуі, қоғамымызда болып жатқан әр алуан жағдайлардың адамның эмоционалды қалпына тигізер әсерінің көп екендігін түсіндіреді. Сондай-ақ балалардың мектептегі оқу жағдайына дайындық деңгейлері де алуан түрлі. Себебі кейбір балалар мектепке аса бір дайындықпен келеді олар үшін мектеп өміріне бейімделу соншалықты қиындық туғызбайды, олар шын мәнінде сақадай сай дайындықтың арқасында өздеріне өте сенімді болса ал келесі біреулері жаңа бір тылсым дүниенің есігін ашқандай ерекше үрей қорқыныш, қала береді, шектен тыс мазасызданудың ықпалына түседі. [1;312]

Әртүрлі кемістіктердің дамуы балалардың әлеуметтік қоғаммен араласуына және өмірдің түрлі әсерлеріне әлеуметтік бейімделуіне әсерін тигізеді. Кеміс балалардың білім деңгейі әртүрлі, біреулері қарапайым

білімді тез меңгереді, ал басқа біреулері, керісінше, мүмкіншіліктері шектеулі болады. Мінез-құлықтарының, тәртіптерінің өзгеруі де оқушылардың жалпы мектептерде оқуына, еңбекке араласуына кері әсерін тигізеді. Кейбір оқушылар арнайы мектепте әртүрлі мамандықты меңгерсе, ал кейбіреулерінің меңгеру қабілеті өте төмен болады және олардың өмірі мен еңбегі ерекше арнайы ұйымдастыруды талап етеді. Орта білім берудің әлеуметтік міндеттері мен мазмұны әлі түпкілікті қалыптасқан жоқ. Баланың психологиялық дамуындағы оның ролі балабақшадан бастап орта білім беру аяқталғанға дейінгі балаларға қоғамдық тәрбие берудің тарихи қалыптасқан жүйесіндегі бастауыш оқытудың мақсаттары мен мазмұнының өзгеруіне байланысты. Олай болса балалардың бар болмысын дұрыс қабылдау олармен кәсіби жұмыс жүргізу үлкен жауапкершілікті іс. Балалардың ата-аналарымен ұдайы пікір алысып отыру, олардың денсаулық жағдайларын қатаң қадағалау, олардың жағдайларын бақылап отыру, олар туралы психолог мамандармен, дәрігерлермен тікелей ой бөлісіп кешенді жұмыс жүргізу арқылы жақсы өзгерістермен жетістіктерге жетуге ұмтылып отыру керек. Бала көңілі алаңсыз пәктік пен шынайы болмыстың көрінісі. Балалармен сабақ барысында, серуенде, сыныптан тыс сабақтарда олармен әрқашан ашық жарқын қарым-қатынас орнату, оларды түсіне білу үшін шыдам мен төзім қажырлы еңбек керек. Балалардың ішкі жан дүниесі үңіліп, олардың жүрегінің түкпірінде жатқан ізгі тілектеріне бастау бола білу бүгінгі таңдағы болашақ дефектолог мамандардың яғни баршамыздың алдымызда тұрған мақсатымыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ботта Н., Ботта П. Лечебное воспитание детей с двигательными расстройствами церебрального происхождения. - Л.: ЛМУ, 2004. - 312с.
2. Дүйсенбин Қ. Жасқа сай физиология және мектеп гигиенасы / Алматы, 2005. – 468 б.
3. Лебедев В.Н. Нарушения психического развития у детей с церебральными параличами. - М., 2011. – 419 с.

Активизация познавательной деятельности учащихся на уроках географии через применение разнообразных технологий

*Хасенова М.К., КШДС№77
учитель географии*

Для мировой педагогики нового столетия характерен переход к таким моделям обучения, которые ставят ученика в активную позицию. Учебный процесс строится как поисковая, исследовательская деятельность, в ходе которой происходит обмена мнениями, разворачивается дискуссия. Переход классно-урочной системы от фронтальной к индивидуальным и групповым формам работы-это требование времени, а не дань моде. И в этой связи представляется не совсем оправданным то скромное место,

которое пока еще занимает в школе групповая работа. На одном уроке можно внедрять в комплекс разные технологии: групповая работа плюс ИКТ плюс приемы технологии критического мышления.

Групповые формы работы позволяют создать более широкие контакты между школьниками, чем при традиционных формах классно-урочной системы. Воспитательная ценность заключается в совместном переживании, вызванном решением задач группой и в формировании собственной точки зрения, научных убеждений. Из опыта групповой работы замечено, что учащиеся лучше выполняют задания в группе, чем индивидуально, что обязательно сказывается на улучшении психологического микроклимата на уроке. Групповое обучение привносит новизну в организацию традиционного процесса, способствует развитию социально значимых отношений между учителем и группой учащихся, учащиеся между собой. Именно в группе происходит обучение рефлексии, то есть умению смотреть на себя, на свою деятельность со стороны, понимать, что ты делаешь, зачем и почему ты делаешь и говоришь то или иное, и оценивать свои действия.

Качество знаний по географии предполагает не только знание теоретического материала, но и знание карты. На первых порах учащиеся боятся карты, они отказываются выходить к доске. Работа в группах позволяет решить эту проблему. Проходит время, прежде чем учащиеся начинают понимать, что карта – это не просто лист бумаги, на которой нанесены различные географические объекты и который висит на стене в вертикальном положении. Оказывается, карта имеет четыре основные стороны света – север, юг, запад, восток. Для более быстрого запоминания необходимо разместить буквы, обозначающие стороны света. Постоянно приходится поправлять: «не сверху, а на севере; не снизу, а южнее»

Здоровье учащихся – одна из острых проблем современной жизни. Это проблема многогранна и требует усилий многих специалистов. Успеваемость детей напрямую зависит от их физического и психического здоровья. Чем лучше ребенок чувствует себя в процессе обучения, тем выше будет уровень его успеваемости. Для того чтобы добиться наибольшей эффективности урока следует использовать такие технологии обучения, которые позволят сохранить и укрепить здоровье учащихся. Использование здоровьесберегающих технологий позволяет не только сохранить и укрепить здоровье учащихся, но и повысить уровень их успеваемости. За счет использования приемов, реализующих здоровьесберегающих технологии, поддерживается положительное отношение ребенка к себе, уверенность в себе, своих силах и доброжелательное отношение к окружающим, изменяется микроклимат на уроке, атмосфера на уроке становится более благоприятной для обучения и для межличностного общения.

Двигательная активность учеников на уроке способствует лучшему овладению программным материалом, снятию усталости и повышению мотивации к обучению. Формирование здорового образа жизни способствует включению в повседневную жизнь школьника различных новых для него форм поведения, полезных для здоровья (физкультурные минутки на уроках, уроки здоровья).

Одним из самых лучших моментов отдыха, я считаю физкультминутку, имеющую географическую направленность. Физкультминутки в стихах подойдут для учащихся 6 классов. Некоторые из них связаны с темами «Части Мирового океана», «Ветер», «Атмосферные осадки».

Физкультминутки можно провести и сидя за партой. Для этого можно предложить задания, чтобы учащиеся могли повернуться, похлопать в ладоши, поднять руки вверх, потянуться.

«Стороны горизонта». Вытягивая руки, учащиеся показывают стороны горизонта, ориентируясь относительно окружающей местности или относительно карты.

«Воображаемое путешествие» Можно отправиться в воображаемое путешествие – в горы, на берег моря, в лес, закрыв на несколько минут глаза.

«Лови ошибку географа». Учитель показывает на карте географический объект и специально делает ошибку в названии, учащиеся их исправляют.

«Географическая цепочка». Ученик называет любой город, другой называет город, название которого начинается на последнюю букву уже названного города, и так далее.

Не секрет, что очень многие ученики воспринимают географию не главным предметом, а поэтому считаю, что тратить время на нее не стоит. Как превратить уроки географии из малопродуктивных и неинтересных в увлекательные и результативные? Это вопрос можно решить с помощью игровых технологий. Думаю, нет необходимости спорить о важности игр в жизни детей: в процессе игры срабатывают ассоциативная, механическая, зрительная и другие виды памяти по запросам игровой ситуации, а не по требованию учителя. Игра раскрывает творческие возможности ученика, воспитывает чувства, сопереживания друг другу, взаимовыручку в решении трудных вопросов. Игра повышает активность учащихся на уроках, вызывает интерес к изучаемому предмету и массу положительных эмоций. Географические игры часто предполагают проблемный характер обучения, есть проблемный вопрос, на который надо найти ответ, а это все приводит к творческому поиску учеников.

В нашей школе созданы комфортные условия для внедрения ИКТ в учебно-воспитательный процесс. Если материал был подан в звуковом виде, то человек мог запомнить около $\frac{1}{4}$ информации, если информация была подана визуально-то около $\frac{1}{3}$. При комбинировании влияния

(зрительного и слухового) запоминание повышалось до 1/2, а если человек вовлекался в активные действия в процессе изучения, то усвояемость материала повышалась до 75%. В своей работе я руководствуюсь этими данными и уверенно могу сказать, что ожидаемые результаты исполняются, что применение мультимедиа значительно повышает эффективность обучения.

География – предмет, где ИКТ, особенно презентации, можно использовать практически на каждом уроке. Моя работа на уроках географии планируется по таким направлениям:

- демонстрация материала;
- практическая работа;
- проверка знаний;
- самостоятельная работа учащихся с использованием специального музыкального сопровождения.

Таким образом, все вышеназванные методы способствуют формированию творческого мышления молодого поколения, творческого отношения к действительности, значит интеллектуального потенциала страны, что является настоящей потребностью нашего общества. Как сказал наш Президент, личным кредо каждого Казахстанаца должно стать образование в течение всей жизни.

Литература:

1. Сухаревская Е.Ю. Технология интегрированного урока. - Ростов н/Д: изд. «Учитель», 2010.

2. Хумарова И.В. Интеграция, меж предметные связи в школьных курсах географии при традиционной и инновационной системах обучения.

Речевые ситуации – эффективный метод в условиях трехязычной среды обучения в современной школе

*Шакирова Ж.С., СОШ №52 имени академика Е. А. Букетова
учитель английского языка*

Основной целью обучения английскому языку является его практическое овладение с целью общения. Учащиеся являются не просто субъектами получения и накопления информации, но и должны стать активными участниками коммуникативного процесса. Каждый учитель иностранного языка сталкивается с такой проблемой, как неумение учащихся применять полученные знания на практике. Даже сильный ученик, владеющий достаточным запасом лексики и знанием грамматики, испытывает затруднения и не всегда может высказать свободно свое мнение.

В связи с введением и развитием программы трехязычия в нашей стране первостепенную важность приобретает воспитание и развитие личности с вторичной языковой культурой, способной успешно осуществлять языковое взаимодействие с носителями этой культуры. Поэтому научить учащихся общаться естественным образом на английском языке и вовлечь их в активную речевую деятельность - актуальная и очень важная задача для учителя. Одним из самых эффективных методов обучения является использование учебно-речевой ситуации. Речевая ситуация - это создание таких обстоятельств, при которых возникает необходимость использовать устное высказывание с целью взаимного общения, отстаивания своего мнения.

Пассов Е.И. выделяет основные принципы использования речевой ситуации: речемыслительной активности, коммуникативной направленности, индивидуализации, функциональности, новизны, ситуативности. Принцип речемыслительной активности предполагает само практическое пользование языком, всем набором его лексических и грамматических единиц. В то же время необходимо, чтобы речевая ситуация имела коммуникативную направленность, т.е. языковой материал должен быть подобран таким образом, чтобы обеспечить саму возможность участия в реальном общении. Учащиеся должны владеть набором общих фраз и реплик, выражающих их отношение к ситуации, уметь задавать уточняющие и специальные вопросы. Принцип индивидуализации подразумевает учитывать все индивидуальные особенности учащихся, их языковой уровень и потенциал, а также возрастные интересы. Согласно принципу функциональности, необходимо, чтобы языковой материал полностью соответствовал конкретной ситуации, отвечал обсуждаемой теме по набору лексики и грамматики. Принцип новизны предполагает наличие в общении новой информации, интересной и неизвестной ранее для учащихся и мотивирующей их для дальнейшего изучения. Тема речевой ситуации должна быть полностью обусловлена и адекватно отражать реальную действительность, быть интересной и актуальной для учащихся. И в этом заложен принцип ситуативности.

Для достижения желаемого результата в обучении учебно- речевые ситуации должны быть интересными для учеников и соответствовать их жизненному опыту, чтобы они могли высказать свою точку зрения, сравнить ее с другими, подискутировать. Учителю следует принимать во внимание не только языковые возможности учеников, но и их интересы, соответствующие их возрасту. Например, для старшеклассников наиболее интересными темами для общения будут мода, звезды кино, популярные музыкальные исполнители, дружба, любовь, проблемные отношения со сверстниками, родителями, учителями, проблема свободного времени, вредные привычки.

Для реализации успешной речевой деятельности учитель может снабдить учащихся набором реплик- клише: How is it going? It goes without saying. It doesn't matter. Let us hope for the best! Things happen.

согласие или несогласие: Sure/ Of course. It can hardly be so. I doubt it. No way. I don't think so!

Удивление: What do you know! How so? Really?

Уточнение: If I am not mistaken... Did I get you right? You were saying?

Для достижения более высокого результата необходима предварительная работа со словами, речевыми и грамматическими структурами. Многократное повторение языковых штампов закрепляется в памяти, повышает уверенность и настраивает на беглую речь.

На начальном этапе работы по теме даются простые речевые ситуации, а более сложные, требующие полных развернутых ответов, предлагаются, когда учащиеся достаточно закрепили лексический и грамматический материал. Большим преимуществом простых ситуаций является то, что даже самые слабые ученики могут участвовать в общении, произнося односложные реплики, заученные фразы или многократно повторяемые вопросы.

Например, по теме "Travelling" можно предложить на самом начальном этапе такие задания, которые позволяют обойтись имеющимся словарным запасом:

1. Make up short conversation in pairs: Where have you been this summer? What have you seen? What places have you visited? How did you get there?

2. Complete the next sentences:

- Travelling is .....
- I think that ..... is the best kind of transport because .....
- My dream is to visit ..... because I want to see .....

3. Учитель может предложить свой вариант речевой ситуации. При переводе даже самого небольшого диалога учащиеся имеют возможность повторить сразу несколько грамматических правил. Например, в следующем диалоге: Present Perfect, articles before cities and museums, comparison of adjectives, word order. Кроме того, диалог несет в себе информацию по страноведению.

– Я не видел тебя целое лето.

– Да, я был в Лондоне три месяца.

– Здорово! Что ты видел?

– Ты знаешь, что там много мест, которые можно посетить.

– Я никогда не был в Лондоне, но я много знаю о его достопримечательностях

– Да, я посетил Тауэр. Это самое древнее здание 11 века в Лондоне. Он был тюрьмой, крепостью, дворцом, а сейчас это музей.

После того, как учащиеся переведут предложенный диалог, они составляют по этому образцу свой.

4. Можно предложить речевые ситуации с опорой на прочитанный текст. Учащимся предлагается закончить предложения:

- А ты был в Британском музее?
- Да, конечно.
- Я смотрел программу по телевидению и знаю, что Британский музей .....
- Да, ты прав. Я видел .....

С помощью предварительных вопросов можно выяснить, с какими ситуациями учащиеся или их родители сталкивались в своей реальной жизни во время поездок, а затем предложить воссоздать их.

По мере расширения лексического запаса по теме предлагается развить следующие речевые ситуации:

- Buying tickets at the booking office.
- What things should you take with you for camping?
- At the airport. (conversation between custom officer and passenger about luggage)

Интересными для учащихся будут такие ситуации:

- Fill in the Customs Declaration (citizenship, country of destination, purpose of visit)
- Conversations in train. Учащиеся делятся на группы – compartments по 2-3 человека и разыгрывают различные ситуации и разговоры в поезде между разными пассажирами. Тематика разговоров в поезде разнообразна и учащиеся могут развить тему, которая им интересна.

Хочется отметить, что мы на своем опыте убедились в эффективности использования учебно-речевых ситуаций. Данный метод делает процесс обучения иноязычному общению не только интересным для учащихся, но и продуктивным, являясь стимулом к изучению иностранного языка в целом.

Литература:

1. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. - М.: Просвещение, 1991 - 256 с.
2. Скалкин В.Л., Рубинштейн Г.А. Речевые ситуации как средство развития неподготовленной речи. / Иностранные языки в школе. 2012. №5. С. 25-33.

Оқушылардың оқылым дағдысын арттыру жолдары

Қазіргідей озық заманда оқушыларымыз үшін түрлі білім саласын тек біліп қою аздық етеді. Дамылсыз өзгерістер мен озық технологиялар дәуірінде білімі мол болумен қатар, соны өмірде ұтымды қолдану, кездесетін қиындықтар мен мәселелерді анықтап, шешімін табудың жолын таба білу керек.

Еліміздің Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту-Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан еліне кезекті жолдауында білім беру ұйымдары жастарға жалаң білім беріп қана қоймай алған білімдерін өмірдің түрлі жағдайларында пайдалана алуды үйретуі керек екендігін айтып, үкіметке оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың бес жылға арналған Ұлттық шаралар жоспарын дайындау жөнінде тапсырма берген болатын. Осы тапсырманың негізінде Үкіметтің қаулысымен бекітілген «Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары» қабылданды. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда оқу бағдарламасындағы әр пәннің атқаратын рөлі маңызды. [1] Атап айтар болсақ, қазақ тілі мен әдебиетінің алатын орны ерекше. Оқушыға еліміздің қоғамдық ахуалын, арман-мүддесін танытуда, оларға идеялық-саяси, рухани-адамгершілік, этикалық-эстетикалық тәрбие беруде, дүниеге өзіндік көзқарасын, мінезі мен мәдениетін қалыптастыруда көркем әдебиетті қуатты құралдардың бірі ретінде пайдалану-әдебиет пәнінің басты мақсаты болса, тіліміздің өзіндік қалыптасқан формаларын, бір сөзбен айтқанда, маңызды төрт дағдыны қалыптастыру пәннің негізгі міндеті болып саналады.

Білім мазмұнын игерудегі басты ерекшелік-оқушылардың емін-еркін тілдік қарым-қатынасқа түсе білуі. Тілдік төрт дағды білім алушылардың сөйлеу, өз ойын жеткізе алуын қалыптастырады. Заманауи оқу үрдісі мәселе немесе жағдаят туғыздыруды көздейді және сол арқылы оқушыға нәтижеге бағытталған білім ұсынылуы қажет. Сабақ барысында, жаңа материалды игертуде мұғалім оқушы алдында мәселе (проблема) тудыру арқылы оның тақырыпты өздігінен анықтай алуына, мазмұнын ашуына бағыт беруі ақиқат.

Оқылым дағдысының мақсаты - берілген мәтіндегі қосымша ақпарат пен негізгі ақпаратты анықтау, әр түрлі деңгейде түсініп оқуы, қабылдауы, айтылым заңдылықтарына сәйкес оқу болып табылады. Оқылым дағдысы бойынша бағалау мен біліктілік деңгейі мынандай нәтижелермен айқындалады: түсініп оқу, шолып оқу, зерттеп оқу, негізгі аргументті анықтау, оны дәлелдеу, мәселені сын тұрғысынан бағалау. [2].

Олай болса, мәтінмен жұмыс сабақтағы оқылым дағдысының негізі. Бұл дағдының ерекшелігі оқушылардың шығармашылық жұмыспен

қамтылуы болып табылады. Сабақта өткізілген әртүрлі жұмыстардың жиынтығы мәтінмен жұмыс деп айтсақ та болады. Қазіргі таңда оқылым мұғалімнің жетекшілігін қажет етеді. Себебі, сындарлық теорияға негізделеді. Білім алушылар сөздің мағынасын, мәнін түсініп, бұған дейін алған білімдерімен байланыстыра отырып, сыни ойлауға ұмтылады. Ал бұл дағдыдағы мұғалімнің рөлі мәтін мағынасын ашатын сұрақтар қою, сонымен қоса жаңа білімді игеруге қолдау жасау арқылы ойлау үдерісін жетілдіру.

Қазақ тілі сабағында оқушылардың білім мазмұнын меңгерген деңгейін анықтау үшін мәтін бойынша тест әдісін қолдану тиімді және нақты педагогикалық өлшемнің бірі болып тұрғаны белгілі. Тест әдісін қолдану білім сапасын бақылауға, дамытуға, болжауға, көп көмегін тигізуде. Бұл әдіс арқылы мұғалім артық уақытсыз оқушылардың білім дәрежесін тез тексеруге мүмкіндік алады. Тест әдісін қолдану оқушының білім деңгейін көрсете отырып, мұғалімнің жұмысының нәтижесін көрсетеді. Оқушылар да өз білім деңгейлерін көре алады, өздеріне өзі бақылау жасай алады. Ата-аналар да өз балаларының білімін бақылау мүмкіндігіне қол жеткізеді. Мұғалім өз сабақтарында тест түрлерін үнемі ауыстырып қолданып отырса, жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады. Өйткені, тестпен жұмыс оқушының білім мазмұнындағы мәтінді, ақпаратты меңгергендігінің бірде-бір өлшемі болып табылады. Белсенді оқытуда қысқа әңгіме, сөздік ойын түрлерін атауға болады. Сабақ беретін сыныптарымызда мәтінмен жұмысқа ерекше мән беріп оқыту әдістемесі бойынша оқушылардың оқылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын дамытуға бағыттап жұмыс жасаймыз. Көбінесе топтық жұмыс жасау арқылы достық қарым-қатынасты нығайта отырып, бірліктің жарасымына жол ашуға, бірін-бірі оқытуға, өзін-өзі бағалауға жетелеуіміз міндет. Мысалы, мәтінмен жұмыс істегенде, келесі тапсырмаларды ұсынуға болады.

1. Мәтін не туралы?

Динозавр

А. Динозаврлардың тіршілігі.

В. Динозаврлардың жоғалуы.

С. Кометалардың қақтығысы.

Д. Табиғаттың өзгеруі.

2. I абзацта қандай әрекет айтылады?

Екі дос

А. тамақтануға отырады.

В. жолға жиналады.

С. биік тауға шығады.

Д. бақытты ғұмыр кешеді.

3. Мәтіндегі басты тірек сөздерді таңдаңыз

Арал теңізі

- A. Арал балықтары, кеме, су қоймасы.
  - B. химиялық препарат, Сырдария, камбала.
  - C. Арал теңізі, Арал халқы, апат салдары.
  - D. Үлкен Арал, климат, балықтар, тұз.
4. Мәтіндегі басты ақпарат қай сөйлемдерде берілген?

Жүгерідегі алтын

- A. 1 – 3 сөйлемдер
- B. 2 - 5 сөйлемдер
- C. 6 - 7 сөйлемдер
- D. 1 - 4 сөйлемдер

5. Мәтіннің соңғы бөлігінен қандай ой түюге болады?

Ақбөкен

- A. Ақбөкендерді аулап, дәрі жасау.
  - B. Ақбөкендерді саудаға шығару.
  - C. Ақбөкендерді сақтап қалу.
  - D. Ақбөкендердің тұқымын асылдандыру.
6. Оқыған сөйлемді жалғастырыңыз. (мәтіндегі ақпарат)

Қыста адамдар... .

- A. Емшіге жиі барады.
- B. Ауруханаға жиі барады.
- C. Тұмаумен жиі ауырады.
- D. Таза ауада көп серуендейді.

Мұғалімнің функционалдық оқу сауаттылығын дамыту мақсатында мәтінмен жүргізілетін осындай жұмыстардың нәтижесінде оқушылардың мәтінді түсініп оқи білуі, оны тәжірибесінде пайдалану дағдысы мен мәтіннің түрлері бойынша ауызша, жазбаша білімін жеткізу дағдылары қалыптасады.

Жаңартылған білім мазмұнының озық тұсы-еліміздегі барлық білім беру орындары бір жолға түсіп, бір бағдарламамен жұмыс жасайтын болады. Бұдан замана көшінен қалмайтын, жан-жақты, ұлттың тағдыры мен тарихына бейжай қарамайтын, бәсекеге қабілетті, үлкен жетістік пен нәтижеге жететін ұрпақ шығатынына кәміл сенеміз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 – 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.- Астана: 2012

2. Рахымбаева А., Тойымбаева Ж. “Қазақ тілі сабағында оқушылардың коммуникативтік құзырлығын дамыту”.

3. “Технологиялар арқылы сабақтың тиімділігін арттыру”. Ғаламтор желісі

Педагогические идеи и инновации

Қазақ тілі сабақтарында АКТ-ның тиімділігі

*Акышева Г.К., №82 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі*

Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды – машыққа қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік, білікті, ақпаратты өзі іздеп табатын, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі кезде лайықты өмір сүру және жұмыс жасау болып табылады. Икемді тұлға болу үшін неге икемделу керек екенін бала да, ата-ана да айқын білуі керек. Сондықтан да бүгінгі таңдағы білім үрдісінде жаңа заманға сай тиімді оқытып үйретудің бірнеше жан-жақты әдіс-тәсілдері тәжірибеге енгізіліп, өз нәтижесін беруде. Баланың ойлау қабілетін дамыту мәселесі мектеп тәжірибесінде үлкен орын алады. Өткен ғасырдың 60 –шы жылдарынан бастап, әлемдік әдістемеде шетел тілдерін оқытудың жаңа әдістері іздестіріліп, көптеген ғылыми жұмыстардың нәтижесінде көп деңгейлі оқыту, яғни деңгейлетіп оқыту әдісі пайда болды. Әдістемелі ғылымдар тарапынан 3 деңгей, 5 деңгей, 9 деңгей ұсынылып отыр. Еуропалық ғалымдардың осындай жаңа әдістерін негізге ала отырып, әдістемеші – ғалым Қ. Қадашева қазақ тілін оқытудың әдісіне негізделіп жазған. «Қазақ тілін оқыту әдістемесі» оқулығында деңгейлетіп оқытудың басты бағыттарына және оны үш деңгейде оқытуда жан-жақты тоқтала келе, былай дейді: «Деңгей бойынша оқытудың ең негізгі бағыты-сөйлесудің ең қарапайым түрінен күрделіге жету жолдары, яғни дайын үлгідегі жекелеген сөздермен сөз тіркестері арқылы ойын айтудан бастап өзі мәтін құрып, дамытып айтуға дейін жеткізу. Деңгейлетіп оқытудың негізінде үнемі сөйлеу іс –әрекетінің төрт түрі анықталады.

Тыңдау – сөздік қордың алғашқы қадамы, құпияны ашатын кілті. Тыңдау- бірінші деңгейден бастап-ақ іске асуы керек. Тыңдауға арналған мәтіндер үйренушінің қабілетіне қарай ұсынылуы керек. Міне, деңгейлетіп оқыту дегеніміз – қарапайымнан күрделіге қарай оқыту, яғни жеңілден қиынға қарай жүру. Көп деңгейлік оқытудың басты ерекшелігі – білім беру үйрету процесін топтап, әрбір деңгейдің өзіне тән лексикалық грамматикалық минимумы болады. Деңгейден-деңгейге өту ережесі мынадай ұстанымдарды қажет етеді.

1. Тыңдауға, сөйлеуге, оқуға, жазуға үйрету.
2. Тілді үйренушінің қабілеті мен психологиясын білу.
3. Бір деңгейде берілген тілдік материалды келесі деңгейде толықтырып, күрделендіріп отыру.

Жоғарыда айтылғандай қазір қазақ тілін оқытуда еуропалық стандартқа сай 3 деңгейі қолданылып жүр.

Бастапқы деңгей негізгі деңгей, жоғары деңгей.

Осы әр деңгей 4 сатыға бөлініп оқытылады.

Тыңдалым, оқылым, айтылым, /сөйлеу/, жазылым.

Енді бүгінгі айтайық деп отырған өзекті мәселелердің бірі, қазақ тілін осы үш деңгейді төрт сатыда оқыту барысында АКТ-ы қолданудың тиімділігіне баса назар аудару.

Тілді ақпараттық - коммуникативтік технология арқылы оқыту – тіл үйренушінің өз бетімен тіл үйрену қабілеттерін жетілдіруіне өз әсерін беретін тиімді жүйе болып табылады. Сонымен қатар оқушылар интеллектуалдық, шығармашылық және танымдық істерін дамыта алады, оқушының сабақ барысындағы белсенділігі артады, сабақтың негізгі кезеңдерінің бәрінде оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады.

Тіл үйретуде ақпараттық технологияларды пайдалану тиімділігі:

«Ауызша айтсаң – тез ұмытам,

Көрсетсең – есте сақтаймын,

Іске кіріссең – үйренем.» дегендей (қытай мақалы) АКТ-ы барлық сабақтың төрт сатысында қолданамыз.

Мысалы: Тыңдалым әрекеті барысында , үйренуші тыңдап үйренеді, яғни үйренуші тыңдап, ұғынып, түсініп, есте сақтап үйренуі керек. Белгілі бір сабақ жоспарына сай мәтінді нақышына келтіріп оқып қана қоймай, сол мәтіннің мазмұнын ашатын немесе оқушының назарын өзіне аударатын аудио немесе видео қосып қойсаң , оқушыға мәтіннің мазмұны аудармасыз түсінікті болады.

Ал, оқылым әрекеті барысында оқушының дұрыс оқып үйренуіне жағдай жасау барысында , мәтінде кездесетін қиын сөздерді аудио арқылы бірнеше рет тыңдатуға болады, сөздердің дұрыс оқылуын бірнеше қайта естіген оқушы мәтінді оқу барысында қиындық тудыратын сөздерді естуі бойынша оп-оңай оқып береді. Ал, дұрыс оқып үйренген оқушы , мәтінді мазмұндағанда, яғни айтылым әрекеті барысында ешқандай қателіктер жібермейді.

Жазылым әрекеті бойынша уақытты үнемдей отырып, орындалуы бірнеше түрде өзгертіліп келген тапсырмаларды жылдам орындауға болады.

Мысалы: /Келесі тапсырмалар, интерактивті тақтада/

1. Сөздердің орынын дұрыс орналастыру арқылы дұрыс сөйлем құрастыр.

А) Қазақстан , орналасқан, Еуразия , орталығында

Б) Мен, шексіз, өз , сүйемін, Отанымды

2. Сөз тіркестерін үлгі бойынша құрастыр.

Зат есім - етістік	
Есімдік- етістік	
Сын есім –зат есім	
Сан есім – зат есім	

4. Келесі сөздерді дұрыс орналастыру арқылы өлең жолдарын құрастыр.

Келді, далаға, шағала, көктем, сұлу, келді, құстар, ақ, аспандағы, арала, ауылымды.

5. Мәтінге байланысты емес, артық сөздерді қоқысқа таста. т.б

АКТ-ның білім беру құралы ретінде кең таралуының негізгі алғы шарттары:

1. Компьютер шексіз ақпарат әлемінде еруге және ақпаратты жүйелі түрде талдап, сараптауға мүмкіндік береді. Ақпаратты алудағы жоғары жылдамдық адамның ақпараттық мәдениетінің үнемі өсуіне жағдай жасайды.

2. Компьютер адамның зерттеу – күнделікті жұмыс жасау әрекетінің әмбебап құралы ретінде ерекшеленеді.

3. Өзге құралдардан компьютердің ерекшелігі – оның қатысымды құрал бола білуі. Яғни, ақпарат беруші, АКТ –мен атқарылатын жұмыстардың барлық түрлерін жүзеге асыра алады.

Бұл – мәтіндерді оқу, сұхбат жасау, жазу, тыңдау әрекеттері. Тіл үйренуде бұл мүмкіншіліктер ең бастысы, маңыздысы болмақ.

4. АКТ-ның көмегімен жаттығулардың кешенді түрлерін аз уақытта орындау мүмкіншілігі туындайды.

Қазақ тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге, жылдам жұмыс жасауға, жіберген қателігін жылдам анықтауға жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді.

Қазақ тілін жаңа технологиялар арқылы оқыту ісі күннен - күнге өзекті болып келеді. Тілді ақпараттық - коммуникативтік технология арқылы оқыту – тіл үйренушінің өз бетімен тіл үйрену қабілеттерін жетілдіруіне игі ықпал ететін тиімді жүйе болып табылады.

Сонымен қатар оқушылар интеллектуалдық, шығармашылық және коммуникативтік істерін дамыта алады, оқушының оқу белсенділігі артады, сабақтың негізгі кезеңдерінің бәрінде оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады.

Қорыта келгенде қазақ тілі сабағында компьютер және тағы басқа жаңа ақпараттық құралдарды пайдалану заман талабы. Жаңа замандағы - Жаңа Қазақстанымыздың дамып келе жатқан қадамында оқу процессіне жаңа ақпараттық технологияларды енгізілуі де, келешекте оқу – білім үрдісінің жылдам дамуына өз әсерін тигізетіні сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.2011-2020 жылдарға арналған ҚР білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы.

2.Қазақстан мектебі. 2008 ж. №6 «Ақпараттық технологиялардың тиімділігі».

Одно из средств контроля знаний учащихся

*Жанпейсова З.К., СОШ №59
учитель физики*

Решение учеником качественных задач позволяет достаточно объективно проверить и оценить степень осознанности и действенности его знаний. Однако использование качественных задач для систематического и массового контроля сопряжено с рядом трудности, главная из которых-необходимость сравнительно большой затраты времени на подробное обоснование ответов. Применение метода выборочного ответа снимает эту трудность, но создает новую: появляется возможность неъективной оценки качества знаний из-за возможности простого угадывания ответа или правильного его выбора без достаточного понимания сути рассматриваемого в задаче явления. Поэтому осуществляем массовый контроль знаний учащихся путем решения качественных задач усовершенствованным методом выборочного ответа, когда ученики делают выбор дважды: сначала правильного ответа, а затем его обоснования. Это в значительной степени повышает объективность оценки.Такой прием используем проводя кратко временные проверочные работы,на которых каждый ученик получает карточку с 2-3 качественными задачами,вариантами ответов к ним и вариантами обоснования этих ответов. Ученик на листке записывает только номера выбранных ответа и обоснования. Для ускорения и упрощения учета решенных учащимися задач мы используем специальные сигнальные карточки, которые выдаются ученикам вместе с карточками-заданиями. Сигнальная карточка представляет собой прямоугольный кусок плотной бумаги размером примерно 9*12см, на котором написаны номера задач, ответов и обоснований (табл.1), наверху указаны класс, фамилия ученика, номер варианта. Приступая к выполнению задания, ученик сначала заполняет карандашом головку сигнальной карточки(указывает свой класс, фамилию полученный вариант работы), а затем выбирает один из ответов к каждой задаче и его обоснование (которые он считает правильными) и зачеркивает в карточке их номера. Допустим, что для первой задачи ученик считает правильными второй ответ и шестое обоснование, тогда сданная учителю сигнальная карточка будет выглядеть так, как показано в табл.2. Поскольку

записи делаются учащимися карандашом, то после проверки заданий их можно стереть и использовать карточки многократно.

Пример содержания карточки задания по теме «Условия плавания тел».

Задача 1. В реке или море на корабль действует большая выталкивающая сила?

Ответы: 1) в реке; 2) в море; 3) в этих водоемах выталкивающая сила, действующая на один и тот же корабль, одинакова.

Обоснование: 4) так как выталкивающая сила равна силе тяжести, действующей на корабль;

5) поскольку плотность морской воды больше, чем пресной, а объем вытесненной жидкости одинаков;

6) так как осадка судна в пресной воде больше и, значит, больше объем вытесненной жидкости.

Таблица 1

Класс 7а, фамилия		
Вариант 2		
Задача №	Ответ №	обоснование
1	1 2 3	4 5 6
2	1 2 3	4 5 6
3	1 2 3	4 5 6

Таблица 2

Задание №	Ответ №	обоснование
1	1 2 3	4 5 6
2	1 2 3	4 5 6
3	1 2 3	4 5 6

Такой прием позволяет ученику вырабатывать свою тактику, свой подход и своё видение проблемы. Но главное, что мышление становится более организованным. Ученик в состоянии отбросить все лишнее и не тратить силы и время на решение ненужных вопросов.

Внедрение новой системы оценивания на уроках математики

*Жуковская Н.Ю., СОШЛН№53
учитель математики*

В своём обращении к народу 9 января 2018 года Президент республики Казахстан Нурсултан Назарбаев обозначил 10 основных приоритетов развития Казахстана. Глава государства, в частности, обратил внимание «на необходимость повысить качество человеческого капитала в Казахстане» и указал на то, что «все уровни системы образования в стране должны отвечать современным реалиям и потребностям экономики», и необходимости... «применять новые технологии». В настоящее время проблемы, мешающие образованию подняться на новый качественный уровень, можно сформулировать следующим образом:

✓ информация, предоставляемая учителем, по содержанию образования, предлагается ученикам в готовом (обработанном) виде, формируя, таким образом, направленность образования на простое «схватывание» и «отрабатывания» простейших навыков по шаблону;

✓ субъект-объектные взаимоотношения, пассивность ученика являются следствием восприятия учителя и предлагаемые им учебные материалы только в виде источника готовой учебной информации;

✓ репродуктивный уровень деятельности ученика, отсутствие творческого саморазвития и самооценивания собственных образовательных достижений влечёт за собой оценивание количественного уровня освоения учеником предметных знаний.

Содержание обновленной образовательной программы направлено на преодоление подобных недостатков. Вместе с тем, переход на обновленное содержание образования должен быть гибким, логичным, продуктивным, без полного отказа от традиционной системы преподавания. Принципиально отличительные стороны обновлённой системы преподавания предмета «математика» могут быть представлены:

Во-первых, система преподавания предмета математики выстроена «спирально», по принципу расширения и углубления знаний по той или иной теме.

Во-вторых, к постановке целей урока, приходят все обучающиеся, совместно с учителем, что кардинально меняет роль учителя: с позиции единственного источника информации на координатора процесса обучения, развития, поиска решения проблем. При этом, поставленные цели конкретны, измеримы, достижимы, реалистичны и определены по времени.

В-третьих, для эффективного обучения необходимо максимальное участие каждого учащегося в обсуждении и решении каждой конкретной проблемы, что позволят осуществить активные методы обучения, как то работа малых группах по степеням дифференциации. Такая организация образовательного процесса помогает ученикам пройти трансформацию от простого слушателя-наблюдателя до человека, способного не только обдуманно выражать собственное мнение, но и защищать свою позицию,

аргументируя выступление всеми доступными математическими понятиями и формулировками.

В – четвертых, новая система оценивания позволит формировать у обучающихся способность контролировать и оценивать свою деятельность, устанавливать, устранять причины возникающих трудностей и осуществлять непрерывную обратную связь. Кроме того, проведение эффективного процесса оценивания возможно при качественной разработке учителем конкретных критериев оценивания, согласно учебным целям, выстроенным по таксономии Блума, и позволяет установить уровень достижения каждого из шести навыков мышления учащегося.

Из вышеизложенных позиций, присущих обновлённой системе образования, диссонанс вызывает, пожалуй, только одна: «новая система» оценивания результатов индивидуальных достижений обучающихся. То есть, если при традиционном подходе к обучению получалось, благодаря творчеству учителя, включать в учебную деятельность и спиральность, и совместное целеполагание, и применять активные методы обучения, то переход с традиционной «5-и балльной системы оценивания» на оценивание, позволяющее фиксировать динамику индивидуального развития каждого ученика позволяет осуществить повсеместный переход обучающихся в режим развивающего обучения. Новые социальные условия, требования, которые предъявляют, стремительно развивающиеся наука и производство, информационные технологии, процесс обновления образовательных структур заставляют пересмотреть традиционные позиции с точки зрения развития мобильности, креативности, приобретения навыков широкого спектра функциональной грамотности и объема необходимых знаний. Многогранность оценивания в новой системе образования позволяет вовлечь в процесс обучения и учителей, и учащихся, и их родителей в особую деятельность, которую необходимо организовать так, чтобы необходимые знания были выявлены в плодотворном поиске учащихся как можно глубже и полнее. Критериальная система оценивания позволяет всем учащимся класса максимально активно участвовать в творческом процессе обучения, а также и в процессе оценивания и своих результатов, и достижений своих одноклассников. Использование критериального оценивания на уроках математики целесообразно, прежде всего, для:

- стимулирования ответственности учащихся за свои результаты;
- оценки роста достижений учащихся относительно самих себя;
- мотивации на достижение успеха обучающихся;
- выявление «белых зон» того или иного раздела.

Разработанные чёткие, заранее сформулированные и объявленные учащимся критерии оценивания, позволяют стимулировать процессы мышления и направить учащихся по логически выстроенному пути

решения задачи, помогают учащимся по пунктам дескриптора пройти весь путь выполнения задания и увидеть, в итоге, не оценку самого себя (по сравнению с другими учениками класса), а оценку своей деятельности на каждом этапе выполнения предложенного задания. Так, на уроке математики по теме «Взаимное расположение графиков функций» учащимся предлагается индивидуальная работа:

Критерий: Осуществляют простейшее исследование линейной функции.

Даны функции: 1) $6x+5y-3=0$; 2) $1 = y - 2x$; 3) $y = 0,6 - 1\frac{1}{5}x$; 4) $5y + 15 = -10x$;

5) $6x - 3y + 3 = 0$

Выберите из данных функций номера тех, графики которых:

- а) параллельны;
- б) пересекаются (исключая параллельные прямые);
- в) найдите точку пересечения с осью x графиков функций 3) и 5);
- г) найдите точку пересечения графиков функций 2) и 4).

Дескриптор:

- выражают u ;
- используя свойства коэффициента выбирают: параллельные прямые; совпадающие прямые; пересекающиеся прямые;
- не выполняя построения графика функции находят точку её пересечения с осью Ox ;
- вычисляют координаты точки пересечения графиков двух функций.

На каждом уроке мы учимся не только оценивать своих одноклассников, но и в первую очередь проводить «самооценивание» своих личных достижений, достоинств и недостатков, оптимальности и эффективности своих действий и возможностей. Погружаясь в процесс самооценивания собственных учебных достижений, учащиеся становятся, «внутренними критиками» собственных действий и, проходя этот путь, осознают не только наличие и количество допущенных ошибок, но и характеризуют возможные пути их исправления. Наряду с самооцениванием, мы вместе с учениками проводим и взаимооценивание выполненной ими работы. Оценивание работы своего одноклассника позволяет глубже понять значение критериев оценки. Кроме того, как правило, ребёнку легче увидеть недостатки и недочёты в чужой работе, чем в своей, сформулировать аргументы в пользу той или иной точки зрения, формируя и развивая, таким образом, различного уровня коммуникативные навыки. Формативное(текущее) и суммативное(итоговое) оценивание, осуществляемые на принципах дифференциации значимости оценок, полученных за выполнение различных видов деятельности, являясь подразделениями критериального оценивания должны не только определять уровень подготовки каждого ученика на каждом этапе учебного процесса, отслеживать индивидуальный прогресс и проводить коррекцию индивидуальной траектории развития ученика, но и

мотивировать учащихся на развитие умений и навыков широкого спектра для достижения максимально ожидаемых результатов обучения. Многофункциональность критериального оценивания позволяет осуществлять непрерывную обратную связь как между учителем и учеником, учениками всего класса так, и, между учителем, учеником, родителем, соблюдая при этом принципы прозрачности перед всеми участниками образовательного процесса.

Литература:

1. Аскарова М. А. статья «О системе критериального оценивания в обучении журнал « Молодой ученый». 2014.
2. Красноборова, А. А. Критериальное оценивание в школе: учеб. Пособ. Перм. гос. пед. ун-т. - Пермь, 2010.
3. Руководство по критериальному оцениванию, АО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Астана 2016.

Жаңа әдіс – тәсілдердің нәтижеге жеткізу жолы

*Исбекова Б.А., №101 мектеп-лицейі
қазақ тілі мен әдебиеті*

«Мен еш уақытта өз оқушыларыма еш нәрсе үйретпеймін - тек қана олардың оқуы үшін жағдай жаратамын» деп Альберт Эйнштейннің сөздерінен бастау алғаным, мектептің оқушыларына күнделікті берілетін оқыту үдерісі оқу мақсаттарымен сәйкес орындалатын іс-шаралармен байланысты болады. Өзге ұлт өкілдері оқушыларына қазақ тілін үйрету – аса күрделі ізденімпаздықты қажет ететін үдеріс. Оқушыларға мемлекеттік тілді меңгерту үшін, алдымен, инновациялық технологияларды пайдалана білуді үйрету қажет, сонда ғана олардың тілге деген қызығушылықтарын оятамыз. Қазақ тілін үйретудегі ең басты мақсат тілді дамыту болғандықтан, сабақ барысында көздейтін мәселе – оқушылардың ауызекі сөйлеу тілін, сауаттылықты таныту, тілді қызықтыру үшін оқытудың белсенді әдіс-тәсілдері арқылы қазақ тілінде еркін сөйлей білу дағдыларын дамытып, оқушылардың сөздік қорын байытып, қазақ тілінде сөйлей алуды, жазуды, оқи білуді үйрету.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Әрбір қазақстандық үш тілді жетік меңгеруі қажет. 2020 жылға дейін ағылшын тілін білетін адамдар саны көбеюі керек» - деп айтқан болатын. Үш тілдің бірі, қазақ тілін, әсіресе өзге ұлт өкілдеріне меңгертудің өзіндік қиындықтары бар екені бәрімізге мәлім, дегенмен қазіргі таңда тіл үйретуде қолданылатын белсенді әдіс-тәсілдер көбеюде. Оқытудың белсенді әдістері мен тәсілдері оқушылардың танымын дамытып, қызығушылығын оятып, тіпті үлгерімі төмен баланың да сабаққа белсенді қатысуына септігін тигізеді.

Әдіс – оқу-тәрбие жұмыстарының алдында тұрған міндеттерді дұрыс орындау үшін мұғалім мен оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу үшін қолданатын тәсілдері. Әдіс арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – оқушылардың танымдық жұмыстары. Оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады. Тәсіл – оқыту әдісінің элементі. Жоспарды хабарлау, оқушылардың зейінін сабаққа аудару, оқушылардың мұғалім көрсеткен іс-қимылдарды қайталауы, ақыл-ой жұмыстары тәсілге жатады. Тәсіл оқу материалын түсінуге үлес қосады.

Оқытудың белсенді әдістерін жүзеге асыру жолдарын әртүрлі жолмен қарастыруға болады. Білім, білік, дағдыларын қалыптастыратын белсенді әдіс-тәсілдерді анықтау; барлық оқушыларды шығармашылыққа қатыстыру; қазақ тілі мен әдебиетін шығармашылық бағытта оқытудың тәсілдерін қолдану; жас ерекшелігі мен психологиялық ерекшеліктеріне сай әдістерді қолдану; қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында келісім мен бірлік ахуалын туғызу. Оқушыларды тілдік қарым-қатынасқа жетелейтін белсенді әдістер: Галереяны шарлау; Карусель; ПОПС; «Жұмбақ сурет» әдісі; «Суретті карта» әдісі; еркін әңгіме; прэссконференция; елшілер; жеделхат т.б. Жазылым алды тапсырмаларға жаңа сөздерді меңгерту жұмыстарын жатқызуға болады. Қазіргі кезде жай ғана сөздерді аудармасымен беру тиімсіз екені дәлелденіп келеді. Түрлі ойындар арқылы сөздерді меңгерту оқушылардың есте сақтау қабілеттерін арттырады. Ең алдымен жаңа сөздерді меңгерту тәсілдері де сан-алуан. Мысалы: Сөздер мен суреттерді сәйкестендіру. Бұл жерде көп оқушылардың визуал болғандықтан, ақпаратты тез қабылдайды. Синонимдер арқылы меңгерту. Синонимдер арқылы оқушылардың сөздік қоры екі есе арта түседі. «Сөздер банкі» құру. Бұл жерде оқушылар тақырыпқа қатысты сөздерді ажыратып алуға үйренеді. Және өздері таңдап, іріктеп алған сөздер есте қалады. «Сөздік гол» бір сөзді жан-жақты түрлендіру жұмыс да тиімді болып келеді. Жаңа сөздерді тек қана ұсынып қоймай әрдайым бекіту жұмыстарын түрлендіріп отырса сөздік жұмыс нәтижелі болады. Мысалы: «Торнадо» ойыны, «Қарлы кесек», «Арқамен тақтаға», «Ыстық орындық» сияқты тәсілдер сөздік жұмысын нәтижелі етеді.

Ал грамматиканы оқыту тәртібі бойынша тоқталатын болсақ, бұл үдеріс Джером Брунердің жаңалықтар ашу арқылы үйрену теориясы мен Блум таксономиясына негізделеді. Бірінші кезеңде, оқушы білу, түсіну деңгейінде индуктивті әдіс арқылы грамматикалық заңдылықты өзі шығарады. Ол үшін мұғалім мысалдарды, олардың аудармасын, жетелеуші сұрақтарды мұқият әзірлеп алып, оқушыларға ұсынуы тиіс. Бұл әдіс жұптық, шағын топтық жұмыс арқылы іске асыру оқушылардың уәжін айтарлықтай жоғарылатады. Келесі кезеңде, жаңартылған білім беру

бағдарламасындағы лексикалық тарау аясында оқушыны қолдану деңгейіне жеткізіп, грамматиканы дағдыға енгізу мүмкіндігі қарастырылған. Оқушы тақырып бойынша сөздік қорын қалыптастыру кезеңінде, сөздікпен жұмыс жасайды. Тиімді әдіс – қарастырылып жатқан мәтіндер бойынша сөздік жасау. Үшінші кезеңде, оқушы өмірімен тікелей байланысты жағдаяттық тапсырмаларда тілдік дағдыларын жетілдіреді. Дегенмен, грамматикалық байланыс тәсілдерін дағдыға айналдыру үшін оны спираль бойымен бір айдан бір жылға дейін нақты мысалдарда пайдаланып отыру қажет. Ойымызды қорытындылайтын болсақ, жоғарыда аталып өткен әдіс-тәсілдерді жиі ұтымды пайдаланатын болсақ нәтижеге қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Б.А.Әрінова «Озық технологияларды қолданудың коммуникативтік компетенция қалыптастырудағы орны» «Қазақ тілі Қазақстан мектебінде», 2008, № 1, 11-13 б.
2. «Мұғалімдерге арналған нұсқаулық» үшінші деңгей, 2012
3. «Белсенді әдіс-тәсілдер» жинағы, 2014

Заманауи мектепте үш тілді оқыту ортасына жағдай жасау

*Каримова Г.Ж., №101 мектеп-лицей
физика пәні мұғалімі*

Мемлекеттік тіл әлемдік қауымдастықтағы мемлекеттердің сипатты белгілерінің бірі. Сондықтан еліміз, ең әуелі, мемлекеттік тіліміздің мәртебесін арттыруға күш салып отыр.

«Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз». «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде. Қазақ тілі 2025 жылға қарай өмірдің барлық саласында үстемдік етіп, кез-келген ортада күнделікті қатынас тіліне айналады. Осылай тәуелсіздігіміз бүкіл ұлтты ұйымдастыратын ең басты құндылығымыз – туған тіліміздің мерейін үстем ете түседі» [1, 5]. Осы үндеуден елбасымыздың қазақ тілінің басқа шет тілдермен қатар мерейі үстем болуы үшін жағдай жасау керек екеніне басты назар аударып отырғаны байқалады.

«Қазақстанды, қазақты достықтың киелі шаңырағына теңесек, түрлі этностар оның алтын арайлы шуақтары іспетті. Бұл ретте байтақ мекенде баршамызды біріктіре түсетін ортақ құндылықтар бар. Ол – біздің талайлы тағдырымызды тұтастыратын шежірелі тарихымыз. Ол – біздің байтақ мәдени мұрамыз бен қазығы берік мемлекеттік тіліміз» [2, 7].

Қазақстан Республикасының заманауи жастары билингвалдар яғни екі тілді: қазақ тілін және орыс тілін еркін меңгергендер. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қарым-қатынас тілі болғандықтан

Қазақстан жастары үшін бұл екі тілді меңгеру қиынға соққан емес. Ал мемлекетіміздегі орта мектептерде әрқашан ана тіліміз, орыс тілі және бір шет тілі оқытылып келді, яғни біздің мектептерде үштілділік (трилингвизм) көптен бері қолданылып келеді. Кейіннен мектептерімізде шет тілі ретінде жаппай ағылшын тілі еңгізілді. Бұл ағылшын тілін меңгеруге деген сұраныстың артқанын білдіреді.

«Тілдердің үштұғырлығы», «Интеллектуалды ұлт 2020» ұлттық жобаларының пайда болуынан кейін біздің орта мектептерімізде шет тілін үйрену, оның ішінде ағылшын тілін үйрену мәселесі қажетті және өзекті болып табылады. Ақпараттық қоғамның жағдайында қазіргі заманғы ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ) тек адамның психологиялық және материалдық әл-ауқатын, оның еңбек нарығындағы маман ретінде сұранысын және оның болашағына деген сенімділігін айқындайтын маңызды кәсіби құрал болып табылады. Қазіргі таңда жаңа экономикалық жағдайлар адамның кем дегенде бір шет тілін білу керек екенін айқындап отыр. Оның ішінде ағылшын тілі әлемнің жетекші тілдерінің бірі болып табылады.

Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдердің қатарына қосылуға мүмкіндік беретін бақыттардың бір болып табылады. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Халқына Жолдауында: «Тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар - қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі» деген үндеуінде айтқандай, бәсекеге қабілетті елдердің қатарына қосылу үшін ағылшын тілінің маңызы зор. [3, 41].

«Ақпараттық технология дамыған қазіргі дәуірде күн сайын дерлік ағылшын тілі дүние жүзі халықтарының тілдеріне жаңа сөздер мен ұғымдар арқылы батыл ену үстінде. Бұл үдерістен біз де тыс қалмауымыз керек» [3, 49].

Қазақстанның дамуының жаңа кезеңінің стратегиясының отыз ең маңызды бағыттарының бірі білім беру жүйесін жандандыру, сондай-ақ мамандарды әлемдік стандарттарға сәйкес қайта даярлау болып табылады. Мемлекеттік тіл саясатының негізгі бағдарламалық құжаттары «Тілдердің үштұғырлығы», «Интеллектуалды ұлт 2020» ұлттық жобалары болып табылады.

Үштілді білім шетел күзiреттiлiгiн қалыптастыру, функционалдык күзiреттiлiктi дамыту мәселелерiн шешедi және болашақта оқушының заманауи бiлiм алуы үшiн шетелге оқуға түсуiнiң, жетiстiкке жетуiнiң кепiлi десек те болады. Сол себептi де мен «Тiлдердiң үштұғырлығы» идеясын қолдаймын.

«Тілдердің үштұғырлығы» идеясын дамыту үшін мемлекет тарапынан көптеген іс-шаралар жүргізілуде. Солардың бірі орта мектептің жаратылыстану-математика (физика, химия, биология және информатика) пәндері мұғалімдеріне арналған ағылшын курстарының өткізілуі. 2017-2018 оқу жылында эксперименталды бірнеше мектеп таңдалынып алынды. Сол мектептердің курстан өткен мұғалімдері қазіргі таңда ағылшын тілін өз пәндерінде қолданып, сабақ өткізуде. Эксперименталды мектептердің бірі №101 мектеп-лицейі. Біздің мектепте ағылшын курсынан өткен үш мұғалім өз пәндері бойынша ағылшынша қосымша сабақ өткіземіз. Атап айтсам физика, химия және информатика пәндері бойынша аптасына бір сағат қазақ 8 «Ә» сыныбына, бір сағат орыс 8 «Г» сыныбына қосымша сабақтар жүргізіледі.

Өз пәнім бойынша айтсам оқу жылының басынан физика сабағын ағылшынша жүргізу барысында CLIL технологиясын қолданып келемін. Бұл технология бойынша кіріктірілген сабақ, яғни ағылшын тілін физика сабағына кіріктіріп өту қажет. Оқу жылының басында біршама оқушылардың ағылшын тілінің білім деңгейі төмен болғандықтан сабақ өткізуде біршама қиындықтар туындады. Алайда оқушылар арасында ағылшын тілі білім деңгейлері жақсы оқушылар болғандықтан бәсекелестік туындап, қосымша сабақтарға барып, білімдерін жетілдіре түсті. Алдағы мақсат оқушылардың физика пәнін ағылшынша оқуға деген қызығушылығын арттыру болды. Ол үшін сабақ өткізуде маршрутты қағаз сызуға тура келді. Бұл маршруттық қағаздың көмегі зор. Қадам бойынша жұмыс жасалады. Сонымен қатар мен сабақта ойын элементтерін көптеп қолданып жүрмін. Негізгі аптасына стандарт 2 сағат өтетін физика сабағында алған білімдерін қолдану арқылы оқушылар сабаққа белсенді қатыса бастады. BilimLand инновациялық білім платформасының да көмегі көп. Оқушылар алдымен қазақша немесе орысша көрген видеоларды кейін ағылшынша тыңдағанда оңай түсінеді. Сонымен бірге үйге тапсырманы Edmodo әлеуметтік желісі арқылы жіберемін. Оқушылар тапсырманы үйлерінде орындап физикадан ағылшынша анықтамаларды, терминдерді қайталап, есептерді шығарады. Мен өз пәнім бойынша жұмысымды осы негізде жүргізудемін.

Қысқасын айтқанда заманауи мектепте үш тілді оқыту ортасына жағдай жасалуда. Сабақты қазіргі заман талабына сай етіп өткізу үшін барлық мүмкіндіктер қарастырылған. Яғни барлық мектептер компьютер, интербелсенді тақта және т.б. заманауи құрылғалармен жабдықталған, интернет желісі орнатылған.

Әрине мемлекетіміздегі орта білім ошақтарынан білім алушылар бірден аталған пәндерді ағылшынша меңгеріп кетулері мүмкін емес. Бұл тек маңдай термен келетін толласыз қажырлы еңбектің нәтижесінде жылдар бойы қалыптасады. Сондықтан ұстаздар қауымы өз білімдері мен

біліктіліктерін арттыру және еңбектену арқасында ғана үш тілді жетік меңгерген ұрпақ тәрбиелей алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.

2. Ақиқат. 2011жыл, №5. «Қазақ тілін білу - әншейін бір ұран емес», Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқы ассамблеясының ХҮІІ сессиясында сөйлеген сөзі

3. Астана, 2007. Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.

Жаңартылған мазмұндағы білім – болашақтың кепілі

Копбалина Г.С., №77 МББК

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Республикамызда орта білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Қазіргі таңда қоғамның білімге деген талабы жоғары. Әрбір оқушыны оқытып тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өздігімен және шығармашылық ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім болу басты міндетіміз.

Білім беру елдердің бәсекелестікке қабілетті болуын қамтамасыз ететін ең тиімді әрі ұзақ мерзімді стратегия болып табылады. Қазіргі таңда экономикалық өсу және азаматтардың әл-ауқаты үшін білімнің айтарлықтай маңызды екенін бүкіл әлем мойындауда. Осы мәселе аясында «балалар ХХІ ғасырда табысты болу үшін нені үйренуі керек?» және «оқытудың тиімді әдістері қандай?» деген сауалдар туындайды. Бұл сауалдар оқу бағдарламасымен, оқу бағдарламасын жүзеге асыруда қолданылатын педагогикалық тәсілдермен тығыз байланысты. [1; 15]

Жаңа бағдарламаның мәні – баланың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірде пайдалана білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Барлық оқушылар өздері өмір сүретін әлемде жұмыс істеуге дайын болуы өте маңызды. Оқушылар күн сайын БАҚ және түрлі технологиялар арқылы орасан зор ақпаратпен танысатындықтан тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым мүмкіндіктері оқушыларды барған сайын артып келе жатқан жаһандану жағдайындағы қоғамда қарым-қатынас жасауға дайындайды.

Қазақ әдебиеті пәні бойынша оқу бағдарламасының басты бағыты оқушылардың ақыл-ой қабілеті мен тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына, тілдік-эстетикалық талғамдарының дамуына, коммуникативтік құзіреттіліктерінің жетілуіне, өмірлік дағдыларын шыңдауына, өздігінен білім алуына мүмкіндік туғызу. Сонымен қатар, пән бойынша бағдарлама оқушыларды ұлттық мәдениет пен әдеби мұраларды түсінуге, қазіргі заманғы әдебиетті бағалай білуге үйретеді.

«Қазақ әдебиеті» пәні бағдарламасының мазмұны мен құрылымы оқу мақсаттарына негізделіп құрылған. Пәндік білімнің мазмұны бөлімдерге бөлінген: түсіну және жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстыру. [2; 13-14 бет]

5-сыныпқа арналған қазақ әдебиеті пәнінің ұзақ мерзімді жоспардың отбасы құндылықтары тарауына енген Нұрдәулет Ақыштың «Нағыз әже қайда?» әңгімесіне алты сағат берілген: «Келіндер, ертегі айтып берейін»; «Әжеге барайық»; «Қонақта», «Ажардың әжесі», «Шіркін, менің әжем», «Әжені аңсау» деген тақырыптарға бөлген. Әр тақырып бойынша оқу мақсаты мен қандай дағдыға бағытталғаны анық көрсетіліп берілген. Мұғалімнің міндеті сол дағдыны дамытуға, мақсатқа жеткізуге арналған тапсырмаларды іріктеп, ұтымды ұйымдастыру. Алғашқыда «шағын әңгімемен алты сағат бойы не істейміз?» деген ой келді. Шығармамен, берілген материалдармен таныса келе, белгілі дағдыны дамытуға арналған әдіс-тәсілдер мен тапсырмаларды жүйелеген кезде бағдарламаның мақсатын толық түсінгендей болдым. Бір шығарма бойынша алты сағатқа бөлінген мақсаттың өзі жеңілден күрделіге қарай бағытталған. Бірінші сабақта әдеби шығарманың жанрына қарай фабуласы мен сюжеттік дамуын сипаттау (5. Т/Ж 1); екінші сабақта әдеби шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтау (5.Т/Ж2); үшіншісінде эпикалық шығармадағы автор бейнесін анықтау (5. А/И2); төртіншісінде көркем шығармалардан шағын көлемді үзінділерді мәнерлеп оқу, жатқа айту; көркем шығармадан алған ісерін сипаттап авторға хат, өлең жазу (5.А/И4.); содан кейінгісі шығармадағы эпизодтар арқылы тарихи құндылығын бағалау (5.Б/С1); соңғысы көркем шығармалардан шағын көлемді үзінділерді мәнерлеп оқу, жатқа айту (5.Т/Ж4), кейіпкерді шынайы өмірмен салыстырып бағалау (5.Б/С2). Енді осы белгіленген дағдыны дамытуға арналған аталған мақсатқа жету жолында тапсырмалардың қайталанып немесе ұқсас болып кетпеуін қадағаласақ болды. Себебі бір шығарманы алты сағат талдап отырған оқушыны жалықтырып алмауымыз керек. Бірінші сабақта: «Достар, сендердің ойларыңша, әже деген кім? Өзіміз білетін әже туралы әже жайында айтайық,» - деп ой қозғай отырып, әңгімеден үзінді тыңдату керек. «Елден келген әже қандай деп ойлайсыңдар? Оқиға әрі қалай жалғасады?» - деп болжам жасату керек. Джигсо бойынша мәтінді бөліп беріп, топта зерттеп, басқа топтарға барып бөлісу тапсырмасын беруге болады. Үйге әңгіме мәтінімен толық танысып келуге, әңгіме мазмұнымен

байланысты кестені толтыртып, бөлімдеріне өздері қалаған атауды қоюды ұсынуға болады.

Композициялық элементтер	Мазмұндық жоспары
Басталуы	
Дамуы	
Шиеленісуі	
Шарықтау шегі	
Шешімі	

Екінші сабақта: «Әже іздеу туралы ой Ая мен Райханның ойына қалай келді? Оларға әже не үшін керек болды?» -деген сұраққа жауап іздетіп, мәтін мазмұнын өз сөздерімен баяндалуы керек. Әңгіменің тақырыбы мен жазушы идеясын анықтатып, «Не себепті жазушы әңгіменің атын «Нағыз әже қайда?» деп атаған сұраққа пікірлерін сұрауға болады. Үйге әңгіменің идеясын «ПОПС» формуласы бойынша жазуға (Бірінші сөйлем: «Менің ойымша, әңгімедегі басты идея - ... ». Екінші сөйлем: «Себебі, мен оны былай түсіндіремін ....». Үшінші сөйлем: «Оны мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламын ... ». Соңғы сөйлем: «Осыған байланысты мен шығарманың тақырыбы ... деген шешімге келдім ... ») немесе ойын мақал-мәтелмен түйіндеуге тапсырма беруге болады. Сөздікпен жұмыс жүргізу де артық болмайды. Бұл екі сабақта түсіну және жауап беру дағдысын дамытамыз. Үшінші сабақта әңгімедегі тақырыппен байланысты үзіндіні оқытып, өз болжамдарымен салыстырту керек. «Әңгімеде автор бейнесі қай жақтан сөйлейді? Автор баяндаушы ма әлде әңгімелеуші ме? Автор бейнесін қандай белгілеріне қарап анықтадыңдар?» деген сұрақтарға жауап іздеу керек. Бұл сабақта анализ және интерпретация жасау дағдысын дамытамыз. Төртінші сабақта автордың өз әжесі жайында баяндаған эпизодты, қонақта кездестірген әженің бейнесін суреттеген үзіндіні, қонақтан қайтып бара жатқандағы өз әсерлерімен бөліскен үзіндіні салыстыртып, өз ойларындағы әженің портретін құрастыртуға болады. Шығармадағы әже мен кішкентай қыздардың ойындағы әжелердің бейнесін кестеге салып салыстыртуға болады.

Салыстыру аймағы	сырт келбеті, киім кию мәнері	мінезі	іс-әрекеті
Балалар қиялындағы әже			
Қонақта көрген Ажардың әжесі			

Үйге көркем шығармадан алған әсерін сипаттап авторға хат, өлең жазуға тапсырма беру керек. Келесі сабақта «Не себепті Райхан: «Жоқ, папа. Ол – әже емес. Ол – жай ғана бабушка,»-деді. Сонда Райханның ойынша «шын әже» деген кім? Азаттың қыздарына көрсеткісі келген,

қыздары Ая мен Райханның көргісі келген әжесі қандай адам?» деген сұрақтарға жауап іздеуі керек. Бұл сабақта оқушылардың бағалау және салыстыру дағдысын дамытуға арналған тапсырмалар беру керекпіз. Сынып үш топқа бөлініп автордың әжесінің, қонақта көрген әженің, балалардың қиялындағы әженің портретін мәтіндегі деректерді пайдалана отырып сомдауы керек. Мұғалім дайындап келген мәтіндерден Абайдың, Шоқанның, Бауыржан Момышұлының әжесі жайлы мағлұмат алып, әже бейнесін ашатын сөздерді теріп алады. Алғашқы екі тапсырмадан жинаған мәліметтерін «ақпаратты сүзу» органайзеріне салып, «нағыз әже» бейнесін жинақтайды. «5-5-1» стратегиясы арқылы «шіркін, менің әжем!» тақырыбында ой қорытып, әңгіменің тарихи құндылығын бағалайды. Үйге әңгімеден өзіне ұнаған шағын көлемді үзіндіні мәнерлеп оқуға немесе жатқа айтуға беру керек. Бұл – келесі сабақтың мақсатында бар. Соңғы сабақта «микрофон» әдісі арқылы «әже іздеу» туралы ой Ая мен Райханның ойына қалай келді? Оларға әже не үшін керек болды? Ая мен Райханның қонақтан қайтқанда көңіл-күйлері неге өзгерді?» деген сұрақтарға жауап бергізу керек. Қыздардың шығарма барысындағы көңіл-күйлерінің өзгеру динамикасын жасатуға болады. Нағыз әже істеуге тиісті төрт нәрсені (талапшыл, мейірімді, жанашыр, еңбекқор) ұсынып, таратып айтқызып, пікірлерін білу, «Асыл әже» әнін тыңдатып, ән мәтінін талқылап, ой бөліссе, әжеден интервью алу үшін сұрақтар дайындату, балалардың әжеден күтетін іс-әрекеттері мен мінез-құлықтарына сипаттама бергізу, өздері білетін әже мен әңгімедегі әжелердің арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарға назар аударту мақсатында «Асыл әжем» тақырыбында эссе жазуға тапсырма беруге болады деп ойлаймын. Эссені үйге де беруге болады немесе «Егер жазушы болсаң, әңгімені қалай аяқтар едің?» деген ұсынысқа жауабын жаздыртуға болады. Міне осылай шағын әңгімені алты сабақ талдай отырып, біз оқушылардың түсіну және жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстыру дағдыларын дамытамыз, түрлі тапсырмалардың арқасында жалықтырмаймыз, шығарманың ішкі мазмұндық дүниесіне бойлай отырып, оқушылардың оқырмандық қабілеттерін қалыптастырамыз.

Мәтінді түрлі қырынан талдатып, көркем детальдарды меңгерте отырып, баланың өмірлік тәжірибесінде сөйлеу, жазу, тыңдау, оқу дағдыларын орынды пайдалануға үйретеміз. Жанашылдық жүйеде құрылған бұл сабақтар бағдарламада берілген барлық талаптарды қамти отырып, оқушыны өзіндік ізденіске, зерттеу жүргізіп, түйінді ойын ашық, батыл жеткізуге үйретері сөзсіз. Ең бастысы, оқушының бойында ұлтжандылық сезімін қалыптастыратын мәліметтердің мол болуында. Осындай тұтас ұлттың бейнесін, қазақ халқының бейнесін сомдаған әдеби шығармалар – Тәуелсіз Қазақстанның Мәңгілік Елге айналуына қазық болатын сенімді тіректер. Бұл бағдарлама оқушының өзінің ішкі рухани құндылығын және сыртқы дүниемен коммуникативтік қарым-қатынас

жасау дағдысын қалыптастыруды көздейді. Қазақ әдебиетінің оқу бағдарламасы оқушылардың сауаттылығын, олардың әдеби және эстетикалық талғамдары мен сезімдерін дамыту, ойлау қабілеттері мен танымдық және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру бағытында құрастырылған.[1; 20]

Бұл бір ғана әңгімені талдау жобасы. Егер де барлық сабағымыздың жоспары осындай жобамен құрылса, оқушыға осындай бағытта білім берілсе, нағыз бәсекеге қабілетті зияткер ұрпақ тәрбиеленуіне сенімді боламыз деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақ тілді мектептердегі «Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» пәндері бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы МҰҒАЛІМГЕ АРНАЛҒАН НҰСҚАУЛЫҚ. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ: педагогикалық шеберлік орталығы, 2017

2. Негізгі білім беру деңгейінің 5-9 сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

Современная система оценивания обучающихся: новые подходы, новые решения

*Мешалкина О.Н., Гимназия №97
учитель английского языка*

Мы живем в эру стремительного прогресса. И любые изменения, происходящие вокруг нас, отражаются во всех сферах нашей жизни. Конечно, это касается и образования. Разрабатывают современные методики преподавания, введены ГОСО нового поколения, основополагающая цель которых – не просто учить детей, а подготовить их к постоянно-меняющимся условиям вокруг и воспитать личность, способную адаптироваться, к условиям жесткой конкуренции и достаточно сложных социально – экономических отношений.

Изучение необходимого минимума содержания образования теперь не является ключевой задачей и критерием оценки.

В форме пятибалльных отметок имеется нарушение адаптивности, нарушение того чему мы должны научить детей, загоняя всех учащихся в одни и те же рамки, не давая им возможности приспособиться, найти свое место в учебном процессе на уровне успешности. Вместе с «двойкой» ученик получает установку на неуспех. Кроме того, с помощью традиционной пятибалльной шкалы невозможно оценить все нюансы достижений учащихся, и поставленная оценка может быть в достаточной мере субъективной.

Отметка (оценка) в педагогике — это результат процесса оценивания, условно-формальное (знаковое), количественное или качественное выражение оценки учебных достижений учащимся в цифрах, буквах или иным образом [1, с. 401]. Возможно проблема как раз в том, что качественный показатель «отметки» подменяется количественным. Многие ученики стараются заработать оценки для количества, что не является показателем качества знаний. Многие, заработав 5 - 6 оценок перестают заниматься, так как этого количества достаточно для выставления оценки за четверть.

Внедрение критериального оценивания, это решение многих проблем. Оно осуществляется путем формативного и суммативного оценивания.

Суммативное оценивание является очень важной формой оценивания и проводится по итогам изучения раздела, в конце четверти, полугодия, учебного года [2, с. 11]. По итогам, которого, обучающиеся получают баллы, те в свою очередь переводятся автоматически в оценку. Это во многом облегчает работу учителя, так как учителю требуется только выставить полученные учащимися баллы. При помощи данного вида оценивания ученики, их родители и учителя могут отслеживать прогресс обучения. Перед тем как проводить суммативную работу мы четко объясняем по каким критериям будет данная работа оценена, а иногда, в качестве примера, наглядно показываем как выглядит «хорошая работа», чтобы ученики имели представление об этом [2, с. 16]. Этот вид оценивания является оцениванием обучения, но немаловажным видом оценивания является, оценивание для обучения, формативное оценивание. Что это такое? Это то, что облегчает обучение детей и во многом повышает мотивацию к обучению. Многие из нас, оглянувшись назад в собственное детство, могут вспомнить, что были в классе дети, которые молчали, каждый раз как их спрашивали, начинали заикаться, сбиваться. В итоге за отсутствие ответа ученик получал «2», ну или с натяжкой «3». И никому и в голову не могло прийти, что ребенок просто боится ответить, даже не столько ответить, сколько ошибиться, как известно за ошибки снижаются оценки. А если вспомнить те случаи, когда отвечает «отличник» и, допустим, «троечник» и ответы были абсолютно одинаковы, но в итоге кто получил «5», а кто «4», ответ всем известен. Конечно же своему любимому «отличнику» который немного ошибся, поставят «5», ничего страшного догонит на следующем уроке, а «троечник» и так должен быть счастлив от «4». Формативное оценивание в этом плане - идеальное решение. Данный вид оценивания помогает нам выявить возможности обучающегося и его точки роста, и своевременно скорректировать весь процесс обучения. Этот вид оценивания дает учащемуся право на ошибку, и на ее исправление, а непрерывная связь между учителем и учеником в этом помогает [2, с. 10]. Для того чтобы спланировать эффективный и соответствующий потребностям

обучающихся процесс формативного оценивания, учителю предоставляется возможность самостоятельно определять форму, содержание и частоту, а также инструменты формативного оценивания. От того, насколько хорошо мы понимаем предложенные рекомендации, адаптируем, применяем и совершенствуем их зависит успешность нашей практики формативного оценивания. А также позволяет нам совершенствоваться вообще в педагогической практике. При использовании данного вида оценивания мы воспитываем и развиваем в детях навыки саморегуляции, самостоятельности, так как мы вовлекаем в процесс оценивания учеников, а именно в самооценивание и взаимооценивание. При проведении данных видов оценивания в первый раз, учащиеся не всегда были объективны, но предоставив им определенные критерии, оценивание становится объективным.

В практике формативного оценивания нами используются различные методы для измерения уровня усвоения, прогресса обучающихся, предоставления обратной связи: «Две звезды и одно пожелание», «Сигналы рукой», «Светофор», «Индекс карточки для обобщения», «Одноминутное эссе», «Речевые образцы», «Трехминутная пауза», «Словесная оценка», викторины, опросы и др[2, с. 17]. Исходя из собственного опыта можно сказать, что данные методы необходимо использовать с учетом возрастных особенностей учащихся. И каждый раз при формативном оценивании мы неукоснительно следуем следующим рекомендациям, что во многом облегчает оценивание:

- отметить сильные стороны работы обучающегося;
- избегать слов «неверно», «неправильно» без пояснения того, что выполнено неправильно;
- давать рекомендации, каким образом можно исправить недочёты или улучшить работу обучающегося;
- исключить использование негативных комментариев, включающих иронию, высмеивание ответа обучающегося, например, «глупый ответ», «как ты мог до этого додуматься».

Теперь получая за ответ пусть небольшую словесную похвалу или графическую обратную связь в виде смайликов, учащиеся радуются больше чем при получении хорошей отметки.

Критериальное оценивание облегчает работу, нам, практикующим учителям, предоставленные схемы оценивания, в спецификациях по суммативному оцениванию, упрощают проверку выполненных работ и процесс выставления оценок. Отсутствие оценок помогает детям перебороть страх ошибиться, сказать или сделать что-то не верно, устные или графические «подбадривания» повышают мотивацию к обучению.

Возможно, кому-то это может показаться неэффективным, но просто стоит выбраться из своих закостенелых принципов и подумать, если мы

хотим вырастить и воспитать конкурентоспособную личность, может стоит начать изменения с себя!

Литература:

1. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: Ок. 100 000 слов, терминов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов; Под ред. проф. Л. И. Скворцова. — 28 е изд., перераб. — М.: ООО «Издательство «Мир и Образование»: ООО «Издательство Оникс», 2012. — 1376 с.

2. Можаяева О.И., Шилибекова А.С., Зиеденова Д.Б. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-метод. Пособие. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016. - 56 с.

3. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125 «Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся» с изменениями от 6 июня 2017 года № 265

Развитие функциональной грамотности учащихся в системе дополнительного образования эколого-биологического направления

*Никкель Н.А., Станция юных натуралистов
педагог дополнительного образования*

Одной из основных задач современного образования является формирование всесторонне развитой, конкурентоспособной личности, умеющей быстро адаптироваться в жизненных условиях.

Любое образование в первую очередь должно быть направлено на развитие функциональной грамотности учащихся. Под функциональной грамотностью понимают способность человека успешно применять в повседневной жизни приобретенные знания, умения и навыки. Функциональная грамотность приобретается не только на уроках в школе, но также и в сфере дополнительного образования.

Организации дополнительного образования способны предоставить различные виды деятельности, полезные и интересные каждому ребенку в зависимости от его способностей и склонностей. Занятия в кружках и секциях дополнительного образования помогают ребенку не только развиваться в интересной для него сфере, но также приобрести профессию в будущем.

Я являюсь педагогом дополнительного образования Станции юных натуралистов города Караганды, руководителем кружка «Интерьерный и ландшафтный дизайн». Деятельность Станции юных натуралистов (СЮН) направлена на формирование знаний в области экологии и биологии, развитие творческого мышления, эстетического вкуса, воспитание

экологической культуры и бережного отношения к природе у подрастающего поколения.

Работа в кружке «Интерьерный и ландшафтный дизайн» включает в себя следующие виды деятельности:

- работа с комнатными и садовыми декоративными растениями;
- составление композиций из живых и засушенных растений;
- проектирование и дизайн клумб; подбор растений;
- экскурсии;
- изучение элементов и техник прикладного искусства: изготовление поделок, предметов декора из природного и бросового материалов, сбор природного материала для творчества;
- сезонные практические занятия на пришкольном и участке станции юных натуралистов;
- участие в мероприятиях и конкурсах городского, областного, республиканского и международного уровней.

Занятия в кружке ведутся с 2016 года. За это время юннаты приняли участие в акциях «Не сжигайте осенние листья», «Посади дерево», в мероприятиях Карагандинского экономического университета «Казпотребсоюза» - конкурсе «Новинки из мусорной корзинки» и интеллектуальной игре «Я – эколог», в проекте Республиканского учебно-методического центра дополнительного образования «Видеоурок», а также в более 20 конкурсах городского, областного, республиканского и международного уровней.

На занятиях ребята приобретают знания в области садового и комнатного цветоводства, ландшафтного дизайна, работать с садовым инвентарём: учатся перекапывать почву и вносить удобрения, работать лопатой, граблями, секатором, правильно поливать, пропалывать растения, а также знакомятся с различными способами выращивания и пересаживания растений.

Во время практических занятий на участке ребенок учится трудиться, взаимодействовать с окружающим миром, ощущать себя частью живой системы. Участие в различных мероприятиях дает возможность каждому ребенку проявить себя, показать свои интеллектуальные и творческие способности. На творческих занятиях учащиеся изготавливают различные поделки из природного и бросового материала. Такие занятия направлены на формирование эстетического вкуса, развитие творческого мышления, воспитание таких качеств как аккуратность, усидчивость и терпение.

Знания, полученные на занятиях кружка «Интерьерный и ландшафтный дизайн» помогут учащимся в повседневной жизни, а некоторым возможно даже определиться с профессией.

Литература:

1. http://www.orenipk.ru/rmo_2011/docs/golovanov3.html

2. Республиканский учебно –методический центр дополнительного образования. Методические рекомендации. Астана, 2015

Инклюзивті білім беру

Оспанова Т.К., №13 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

«Қазақстан әлемдегі бәсекеге барыңша қабілетті елу елдің қатарына енуі үшін: білімді де зерделі, жан-жақты дамыған дарынды, қабілетті ұрпақ керек».
Н.Ә. Назарбаев

Осы мақаламды Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың сөзімен бастағым келіп отыр. Сол себепті бүгінгі таңда барлық әлемнің назарын аударып отырған мәселенің бірі балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісінде инклюзивті білім беру. Осы әлемдік мәселеге ғалымдар мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау көрсету, оларға жақсы, сапалы білім беру.

Инклюзивті (франц. *inclusif* – өзіне енгізетін, лат. *include* – ішіне аламын, енгіземін) немесе енгізілген білім беру – жалпы білім беру мектептерінде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үрдісін сипаттау үшін қолданылып жүрген термин. *Инклюзивті білім беруге* - мүгедек пен дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге оларды әлеуметтендіру мақсатындағы бірлескен оқытудың түрі жатады. Сонда, инклюзивті оқытуда балалардың барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз етуі, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру болып табылады. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет

туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарлама Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістер тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді деп ойлаймын. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп-интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті.

Инклюзивті оқытудың бір ерекшелігі – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті арттыруға мүмкіндік береді. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Бұл бағдарламада балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. И Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Сол себепті инклюзивті білім беру мақсатында жалпы мектептерге арналған оқу бағдарламалары, мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары, мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы жасалды.

Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан басталса, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізген. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілген.

Инклюзивті оқытудың негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Басты назарда ұстайтын мәселенің бірі инклюзивті білім беру кезінде әр оқушының эмоционалдық және психикалық даму деңгейі әртүрлі екенін ескеру қажет. Жалпы білім беретін мектептердегі мүмкіндігі шектеулі балалар оқу материалын меңгеруде, жеке тәсілдің жоқтығы, арнайы түзету, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіз болған жағдайда әлеуметтік дағдыларды игеруде қиындықтарға тап болады. Осы қиыншылықтарды болдырмау мақсатында көп күш салу керек деп ойлаймын.

Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытынұсынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайы да өзгереді деп ойлаймын. Инклюзивті білім беруді ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады.

Қорыта айтқанда, қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. Өз басым осы бағыттағы инклюзивті білім берге қатысты мәселелер мен жүйелерді, жобаларды қолдаймын..

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1 Қ.Жұмасова Психология Астана -2006ж
2. Жарықбаев Қ. Жалпы психология, 2000
3. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы
4. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы. - Астана, 2010.
5. Республикалық педагогикалық –әдістемелік журнал. Әлеуметтік педагог №4 2010ж.

Совместная деятельность учителя и ученика

Современный учитель является важнейшей фигурой организации педагогического процесса. От его профессиональной пригодности, педагогического мастерства, творчества, к готовности к инновационной деятельности зависит эффективность педагогической системы. Главная функция современного учителя- управления процессом обучения, воспитания и развития личности ученика. Таким образом, особую значимость сегодня приобретает научно- исследовательская деятельность, так как она выступает фактором саморазвития, самоопределения, оказывает существенное влияние на личностно профессиональное становление.

Следуют также отметить отдельную базовую компетенцию современного учителя. Это компетенция представляет собой личностную силу (зрелость) самого учителя и включает в себя семь измерений: необходимы развитые качества восприятия (в начале любого проекта нужно собрать сведения и вникнуть в существо дел), нужны качества группы взаимосвязи(составить бизнес-план), необходимы качества группы выбор (выбрать тактические пути осуществления бизнес-плана), качества группы воля (особенно важны в тех случаях, когда возникают препятствия и трудности), качества группы активность, качества веры и мудрости [1]. К компетенциям учителя также можно отнести: умение работать в команде, организаторские, аналитические и креативные способности. Поэтому становится весьма важным, что, выйдя из стен школы в большой мир, молодые люди должны быть адаптированы к этому миру. Наше время - это время перемен и глобализации. Просто обладания суммой знаний недостаточно, необходима постоянная готовность к меняющимся условиям проблемной ситуации и умение рассмотреть её с разных точек зрения, найти наиболее рациональный способ решения. Решение проблемной ситуации зависит от способности по-разному использовать данную информацию в быстром темпе. Эта способность называется креативностью.

На сегодняшний момент актуальной целью является создание условий для развития интеллектуальных способностей и креативности обучающего на уроках математики. В соответствии выдвинуты задачи:

- развитие познавательных интересов, потребностей и способностей;
- формирование умений принимать нестандартные решения;
- создание условий для раскрытия личностного потенциала учащегося, их оптимального самоопределения и самореализации.

В каждом из нас «есть внутренняя потенция к глубокому и конструктивному творчеству», и это особенно важно учитывая в работе с детьми. Для развития креативности, таких качеств как беглость, гибкость,

оригинальность мысли, разработанность идей, используются специально подобранные задания. Это такие упражнения, как «Энциклопедия», «Математические сказки», «Символика». При этом ориентироваться нужно не на уже достигнутый учеником уровень развития, а именно забегать вперёд, предъявляя к его мышлению требования, несколько превышающие его возможности, то есть не на уровень актуального, а на зону ближайшего развития.

Формированию и развитию важнейших мыслительных математических операций как анализ и синтез способствует решение задач, в которых от учащихся правильные рассуждения, рассматривать объекты с разных сторон, указывать их свойства, а также постановка вопросов относительно данного объекта: 1) какой знак надо поставить между 2 и 3, чтобы получилось число больше 2, но < 3 ; 2) как разрезать предложенную на равные части; 3) приведите примеры геометрических понятий, которые выражаются: а) одним словом, б) двумя словами, в) тремя словами (а) квадрат, б) тупоугольный треугольник, в) средняя линия трапеции).

Полезными при развитии умения проводить анализ и синтез являются упражнения в формулировании мысли другими словами, когда берется фраза (вопрос к задаче, указание к выполнению упражнения, определения объекта) и предлагается пересказать, не искажая первоначального смысла высказывания. Например, разгадать перевертыши: «Разность сторон квадрата больше 360 радиан» (сумма углов треугольника равна 180 градусов), «Никакая грань квадрата больше разности трех тех же углов» (любая сторона треугольника меньше суммы двух других сторон).

Другими мыслительными операциями, способствующими развитию креативных способностей учащихся, являются сравнение, аналогия, классификация, отыскание закономерностей, умение обобщать. Здесь мы предлагаем ученикам интерактивные задания.

Исследовательская деятельность учителя инновационное направление в современной школе и является одним из направлений методической работы. Цель состоит в развитии способностей и индивидуально – личностных качеств учителя и учащихся.

Опрос учителей в школе показывает, что: 65 % учителей считает, что научно – исследовательская деятельность позволяет актуализировать самореализацию и творческое развитие личности учителя;

10% связывает исследование с возможностью повышения статуса учебного заведения;

20% с профессионально – квалификационным ростом учителя;

5% с возможностью получить качественное новое знание (инновацию).

Совместная исследовательская деятельность учителя и ученика имеет значение для собственного личностного развития. Об этом свидетельствуют ответы учащихся:

- получение знаний и умений помогут мне сориентироваться в дальнейшей жизни и несомненно повлияют на выбор профессии (52%);
- работа над исследованием помогла моей самореализации (34%);
- в процессе исследовательской деятельности я общался с интересными людьми, приобрёл много друзей, участвовал в научных конференциях (13%);
- в процессе научного исследования я понял, как важно много знать, как много надо читать (43%).

Деятельность учащихся и учителя создает в учебном заведении новую образовательную среду, является важнейшим фактором развития. Совместная деятельность учителя и ученика является отличным условием для профессионального роста педагога. Именно условием, а не показателем. Совместная деятельность будет только тогда полезной и нужной, когда постыгивает идти в своем совершенствовании.

В целом все базовые компетенции – это такие умения учителя и ученика, которые практически не передаются при помощи словесных инструкций. Например, невозможно объяснить, как быть волевым, верить в собственные силы или иметь вдохновение на новые дела, быть ориентированным на успех, не попасть в ловушку тщеславия, не сдаваться и продолжать бороться в критической ситуации – это можно лишь продемонстрировать личным примером: собственным поведением и поступками. И к этому готовят будущего специалиста и школа, и конечно же, уроки математики.

«Образование должно давать молодёжи не только знания, но и умение их использовать в процессе социальной адаптации» [3]. Каждый из нас может стать творческой личностью. Интеллектом и креативностью определяется успех человека в любой его деятельности.

Литература:

1. А. Иванов, Модель современного менеджера [www.Sbmt by](http://www.Sbmt.by)
2. Поташник.М.М. Требования к современному уроку методическое пособие.
3. Социально- экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаев народу Казахстана. Январь, 2012 г.
4. Жексенбаева.У.Б, Ниязова. Г.Б. технология исследовательского обучения школьников/А.2006.

Мектеп мұғалімдерінің инновациялық біліктілігін жетілдіру – заман талабы

*Смагулова К. С., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия
математика пәні мұғалімі*

Әр заманның өз мінезі, өз талабы бар. Қазіргі болашаққа ұмтылған қадамды – білім экономикасына ұмтылған қадам деуге болады. Бүгінгі дамудың жалғыз жолы – инновациялық жол.

XXI ғасырда Қазақстан Республикасында білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасуда. Бұл үрдіс үнемі өзгеруде. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға шәкірттің білімін, білігі мен дағдысы емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр.

Қазіргі кезеңде педагогика ғылымының бір ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған оқыту технологияларын шығаруға ұмтылу. Ал бұның өзі мұғалімдер қауымына зор жауапкершілік, үлкен міндет жүктейді. Мұндай міндетті шешу мұғалімдерден мектептерде оқушыларға берілетін ғылым негіздерін олардың болашақ іс-әрекетінің берік негізі әрі тірегі болатындай етіп оқытуды, оқу-тәрбие үрдісін, білім мазмұнын жаңартумен қатар оқытудың әдіс-тәсілдері мен әр алуан құралдарын қолданудың тиімділігін арттырудың, оқытудың жаңа технологиясын меңгеруді, педагогикалық жаңалықтарды тәжірибеге батыл енгізуді талап етеді. [1]

Жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру мен оны оқу-тәрбие үрдісіне енгізу – уақыт талабы. Өйткені жаңа педагогикалық технологияны меңгеру мұғалімдердің іскерлігі мен ізденісін туғызып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне жол ашса, оқушылардың білім сапасын арттыруға өз үлесін қосады.

Білім беру жүйесіне жаңа инновациялық технологияларды енгізу арқылы оқыту үдерісін жетілдіру, оқушының танымдық қабілетін дамыту – бүгінгі күнгі күрделі мәселе. Білімді жеке тұлғаға бағыттау арқылы өзін-өзі таныған, ақыл-ойын жан-жақты дамытқан «Мендік» пікірі қалыптасқан оқушы тәрбиелеу мұғалімдер алдына тың міндеттер жүктейді. Инновациялық оқыту – сапалы білім берудің кепілі іспеттес. Қазіргі мұғалімнің инновациялық біліктілігін жетілдірудің негізгі ерекшелігі – тек біліммен қаруландырып қоймай, өздігінен білім алуды дамытып, үнемі ілгері өрлеуіне қажеттілік тудыру [2]. Сабақтарды жаңаша өткізуде және өзгерістер енгізуде алдымен өзіміздің сыни тұрғыдан ойлауымызды дамыта отырып, оқушылардың сыни ойлау қабілеттерінің өрістеуін дамыту керек деп ойлаймын. Сол сияқты деңгейлік білім беруде оқушылардың диалог арқылы сыни тұрғыдан ойлауын дамыту, өз еріктерімен тапсырмаларды орындауын, талқылауын және өзін-өзі

бағалауын дамыта отырып, өзгерістер енгізе отырып құрылған сабақтарымыз оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруда.

Бұрын математикадан есептер шығара білсе, негізгі мәселе шешілді деп ойлайтынбыз. Барлық тақырыптар бойынша нәтиже көрсете алмағанда ол пікірдің қате екеніне, есеп шығару – ол математикалық іс-әрекеттің басы ғана екенін түсіндік. Сабақ барысында бірлесіп жұмыс жасау, өзі білгісі келетін мәселеге нар тәуекел ету, жазбаша және ауызша ой алмасу бүгінгі оқушылардың дағдысына айналуға. Оқушылардың математикаға қызығушылығын оятуда сабақтағы оқушы жұмыстарының әдістемелік деңгейде ұйымдастырылуы үлкен маңызға ие болады. Осы күнге дейін оқушыларымыздың бойындағы өзгерістер:

1. Оқушыларымыздың жаңашыл болуы;
2. Баға үшін емес, ой даму үшін оқи бастайды, бірақ әлі толық өзгеріске енген жоқпыз, себебі жаңашыл бағалауды енді үйреніп келеміз;
3. Сабақ барысында жаңа әдіс-тәсілдерді өз жанымыздан қосуға мүмкіндік аламыз.

Қорыта айтатын болсақ, осы жоғарыда айтылғандардың негізінде сабақта жаңа технология әдістерін қолдану арқылы жүргізу – оқушының өзін-өзі дамытуына, өз біліміндегі олқылықтарды өзі тауып, өз сұрағына өзі жауап іздеп жан-жақты білім алуына көмектеседі. Ендеше бәсекеге қабілетті тұлға даярлауда білім сапасын көтерудің негізгі тетігі – білімді ұстаз болып қалмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М.Валиева «Білім беру технологиялары және оларды оқу-тәрбие үрдісіне енгізу» (Әдістемелік нұсқау) – Алматы, 2002(4).
2. Қ.А.Сарбасова «Инновациялық технологиялар» Алматы., 2006

Математика сабақтарында жобалап оқыту технологиясы

*Тайшикова К.С., №12 ЖББОМ
Математика мұғалімі*

Жобалап оқыту технологиясы-оқу үрдісін ерекше етіп тұратын кешенді оқыту тәсілдері жиынтығы. Осы әдіс арқылы оқушылар әрекеттерін өз бетінше жоспарлауға, ұйымдастыруға және бақылауға мүмкіндік береді. Бұл әдістің әлемнің көп елдерінде кеңінен қолданылуы себебі: оқушылардың әр түрлі пәндерден алған білімін проблеманы шешу кезінде біріктіруге көмектесуінде, алған білімді практика жүзінде қолдана алуында, сол кезде жаңа идеялар пайда болады. Тақырыпты зерттеу барысында оқушының бойында жұмысына қажетті дағдылар мен ептіліктер қалыптасады: өзінің қабілеті мен қызығушылықтарына қарай тақырыпты еркін таңдай алады; алдына қойған міндетіне қарай жұмыстың

мазмұнына өз бетінше талдау жасай алады; өз бетінше алдына қойған мақсатына жету және жүзеге асыру жолдарын іздестіреді; мүмкіндіктері мен мүмкіндіктер шегін тексеруге және дамытуға жағдай жасайды; мәліметтерді жинап, жүйелеп және сыни ойлауға үйренеді; әдістерді талдау, салыстыру арқылы жұмысына тиімді әдісті таңдай алады; аудиторияның алдында сөйлеуге, ойын дәлелді және логикалық жүйелілікпен жеткізуге, аудиторияны өзіне қарата білуге дағдыланады; өзгелерді тындап, айтқандарын ой елегінен өткізуге дағдыланады; шешімі қиын сұрақтарды өз бетінше шеше біледі; өз көзқарастарын дәлелдеп, шешімінің дұрыстығына тындаушылардың көзін жеткізуге тырысады.

Жобалап оқыту басқа оқытудың әдістері сияқты көптеген әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асырылуы мүмкін, соның ішінде ақпараттық технологияны қолдануға болады. Оған: компьютерлік телекоммуникация, электрондық база мәліметі, виртуальды кітапхана, мультимедиялық құралдар, аудио және видеоконференциялар т.б. жатады.

Жобалау әдісін дайындаған, әлемде бірінші болып білімдену жобаларын ажырата топтастырған американдық профессор Коллингтің ойынша, тәлім-білім тиімділігін көрсетуге бағытталған жобалар түрі келесідей болуы мүмкін:

➤ Ойындық жобалар – әрқилы ойындар, халық билері, сахыналық қойылымдар және тағы басқалар. Мақсат – балаларды топтық қатынастарға тарту.

➤ Саяхаттық жобалар – қоршаған табиғат және қоғамдық өмірмен байланысты жағдайларды мақсатты түрде зерттеп үйрену.

➤ Баяндама жобалары – мақсаты әрқилы формада әңгімелесуден (ауызша, жазбаша, ән орындау, күй тарту және т.б.) қанағат табу.

➤ Құрастырушылық жобалар – нақты пайдаға жарағандай өнім жасау.

Ұзақтылығы жағынан жобалар: қысқа мерзімді (бір, екі сабақ), орташа (жұмадан айға дейін), ұзақ мерзімді (айдан бірнеше айға дейін) болады. Қатысушы санын жасалатын жобаға байланысты жекелей, жұппен, топпен бөлуге болады.

Жобалау технологиясын қолдану барысында оқушының да ұстаздың да атқаратын өз қызметтері бар, қызметтер толық орындалмаса жоба нәтижесіне жетпейді.

Саты	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті
Тақырып таңдау	Тақырыпты оқушымен (топпен) бірге таңдау.	Тақырып бойынша бір шешімге келіп, талқылайды.
Жоба тақырыбын тақырыпшаларға бөлу	Оқушының (топпен) жобаны тақырыпшаларға бөлуін талқылау, ұсыныс беру.	Тақырыпшаларды таңдап, талқылайды.
Зерттеу жұмысына	Жоба көлемді болса, алдын-	Тапсырмалар дайындауға

байланысты материал дайындау, әдебиеттерді таңдау.	ала тапсырмалар даярлау. Іздену жұмысына сұрақтар және әдебиеттер дайындау.	қатысады. Сұрақтарға жауап ізденуге кіріседі.
Жобаны даярлау талдап жазу.	Консультация береді, жұмысты үйлестіреді.	Ізденіс қызметін атқаратын оқушылар орындайды
Нәтижені хаттау, көркемдеу.	Консультация береді, жұмысты үйлестіреді.	Оқушылар топ бойынша нәтижені хаттайды, көркемдейді, қабылданған ережеге сәйкес жұмыс орындайды.
Презентация	Эксперименттерді ұйымдастырады	Өз жұмыстарының нәтижесі туралы баяндама жасайды.
Рефлексия	Оқушылардың қызметі арқылы өз қызметіне баға береді.	Өзгелердің бағасын есепке ала отырып, жұмыс жасалады.

Өз іс-тәжірибемнен мысал келтірер болсам: алгебра пәнінен 11 сыныптағы «n-ші дәрежелі түбір және оның қасиеттері» жаңа тақырыбын өткізу алдында тақырыпқа байланысты алдын-ала дайындық тапсырмасы ретінде қысқа мерзімді жоба жасау тапсырдам. Оқушыларды топтарға бөліп, 8 сыныпта өткен «Квадрат түбір, квадрат түбірдің қасиеттері» тақырыбына сілтеме жасалды. Олардың шығу тарихы, формулалары, өмірдегі қолданылысы әр топқа бөлініп берілді.

Қорытындылай келе оқушылар жаңа тақырыпты үйрену барысында жылдам меңгеріп, қызығушылық танытып отырды және алгебрадағы жүйелілікті байқайды. Дәл осылай геометрия пәнінде де айналу денелеріне, пирамида, призма, әлемдегі көпжақтар тақырыптарын қорытындылау сабақтарында оқушыларды топтарға бөліп шағын жобалар жасадық, мұнда оқушылар презентация жасап оны дыбыстап көрсете білді. Сонымен қатар 9 сынып оқушысымен «Арифметикалық прогрессия», 5 сынып оқушысымен «Математика және шахмат» тақырыбына ұзақ мерзімді жоба жазып, сайыстарға қатысып жүлделі орындарға ие болдық.

Атап айтсақ: «Балалар мен жеткіншектер» сарайында өткен 45-ші ғылыми практикалық конференциясы шеңберінде өткен 1-ші деңгейлі байқауда 5 сынып оқушысы Әбілхан Мұстафанұразиз мақтау грамотасының иегері болды. Қарағанды мемлекеттік университетінде өткен «Жоғарғы математика және мектеп» ХХІ Аймақтық ғылыми-практикалық конференциясында 5 сынып оқушысы грамотамен марапатталды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары. Алматы, 2007.
2. Бұзаубақова Қ.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Алматы, 2004.

3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования/ под. ред. Е.С.Полат – М.:2000.

4. Килпатрик У.Х. «Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе» (1928)-цит. по «Педагогическая логика. 2003/04 учебный год. Метод проектов в школе» / Спец. прилож. к журналу «Лицейское и гимназическое образование», вып. четвертый, 2003 – с.6.

Мектепке дейінгі жастағы көру қабілеті бұзылған балаларды компьютерлік технологияларды қолдану арқылы оқытудың тиімділігі

*Талгат Л.А., «Ертөстік» балабақшасы
тифлопедагог*

Қазіргі таңда еліміздегі маңызды мәселелердің бірі - қоғамның ең бір әлсіз қорғалған мүшелерінің, соның ішінде даму мүмкіндігі шектеулі балалардың өмірін лайықты қамтамасыз ету, оларға сапалы білім беруді қалыптастыру екені анық.

Мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеу үдерісі барлық білім процестерінің баспалдағы болып табылады. Қазіргі кезде мектепке дейінгі білімнің қолжетімділігі мен сапасының мәселесі ерекше сынға алынып отыр. Оқыту, білім беру тәжірибесі педагогикалық үдерістің сапасын үнемі арттырып отыруды талап етеді. Сол себепті педагогикалық үдерісті технологияландыру мәселесі маңызды болып саналады. Қазіргі ақпараттық қоғамда өндірістің негізгі құралы болып ақпараттық ресурстардың қажеттілігі көрінеді. Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Осыған сәйкес адамға ақпараттар кеңістігінде дұрыс бағытты тандауға мүмкіндік жасай алатын жаңа технологиялары пайда болуда.

Жаңа ақпараттық технологиялармен орындалатын қызмет өзінің кез келген нақты формасында тиімдірек орындалады. Мүмкіндігі шектеулі балаларға түзету-дамыту жұмыстарын жүргізу үшін арнайы мамандандырылған немесе бейімдендірілген компьютерлік бағдарламаларды қолдану ұсынылады. Оларды қолдану тиімділігі мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі мен жаңа мүмкіндіктерді қолдану дағдысына байланысты. Сондай-ақ мұғалімнің жаңа инновациялық технологияларды енгізуде балалардың мотивациясын арттырып, психологиялық қолайлы жағдайлар туғыза білуі шарт.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуды жаңа технологиялар көмегімен ұйымдастыру талабының артуы мен бүгінгі білім беру жүйесінде бұл мәселеге өз деңгейінде толыққанды назар аударылуда, білім беру қызметін жетілдіруде электрондық ақпараттық ресурстарды тиімді пайдалану қажет.

Аталған мәселе мүмкіндігі шектеулі балалардың, соның ішінде көру қабілеті бұзылған балалардың санының өсуіне байланысты кең ауқымға ие болып отыр. Көрудің бұзылуы және көру қабілеті бұзылуының ерекшеліктері балаларға табысты білім алуға кедергі келтіреді, олардың бейімделу және әлеуметтену процесіне кері әсер етеді. Көрудің бұзылуы кезінде көру арқылы қабылдау функциясының төмендеуі, әлсіреуі орын алады. Көру арқылы қабылдау патологиясын түзету мәселелерінің шешімі баланың мектепке дейінгі кезеңінде қиындай түседі. Бұл қиындық баланың көру мүмкіншілігінен айырылуына физикалық және психикалық дағдылануына байланысты .

Бұл балалардың сапалы білім алуы тек қана психология-педагогикалық жағдайлары жасалғанда және оқытудың арнайы әдістері қолданылғанда мүмкін болады. Сондықтан мектепке дейінгі жастағы көру қабілеті бұзылған балалардың білім алуында қазіргі заман талаптарының жетіспеушілігі туындайды. Аталған топтағы балаларға білім беруде инновациялық технологияларды пайдаланып, педагогика процесін компьютерлендіру - балаларға көру қабілетін түзетуге және қалыпты даму үстіндегі балалармен тең мүмкіндікке жетуіне көмектеседі. Көру қабілеті нашар балалардың танымдық қабілеттерін арттыру жолында инновациялық технологияларды қолдану, оның ішінде компьютерлік технологияларды пайдалану, арқылы оқыту процесін дифференциацияландыруды және индивидуалдандыруды қажет ететін түзету жұмыстарында маңыздылығы айқындалады .

Мектепке дейінгі оқытуда компьютерлік технологияларды пайдалану - оқытудың әдістері мен ұйымдасқан формаларын сапалы өзгертуге және өз кезегінде оқу процесінің жоғары деңгейінде даралануына, интенсификацияға жетуіне мүмкіндік береді. Компьютер ақпарат жеткізуді жылдамдатушы ғана емес, оқу процесінде жаңа мүмкіндіктерді ашушы да бола алады.

Аталмыш балалардың педагогикалық процесіне компьютерлік бағдарламаларды енгізу көру арқылы қабылдаудың мақсатты түрде дамуының бастапқы ережесі болып табылады. Ақпаратты коммуникациялық технологиялардың дамуы, жетілуі, жан-жаққа таралуы оқу процесінің барлық компонентіне әсер етуде: оның мақсатына, мазмұнына, міндетіне, формаларына, әдісіне т.б.

Ғылыми-педагогикалық тәжірибелер көру қабілетінің ақауы бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуде, дәстүрлі әдістерге қарағанда, компьютер технологияларын пайдаланып, оқытудың артықшылықтары бар екенін көрсетіп отыр:

- программалық қамтамасыз ету балаларға қоршаған орта туралы білімін жетілдіруге, жеке тәжірибесінен бөлек жатқан заттар мен құбылыстарды тануына мүмкіндік береді (көру патологиясына ұшыраған

балаларда қоршаған ортаны бейнелеудің шектеулілігі мен жоғалуы белгіленеді);

- компьютерде жеке жұмыс жасау баланың өзі шеше алатын жағдайлар санын арттырады, бұл оның эмоционалды-ерік кеңістігін дамытады (аталмыш балалардың үлкендерге тәуелділігі жоғары болып келеді);

- компьютерлік программалардың кең арсеналы (түс, музыка, суреттер, анимациялық бейнелер) баланың эмоционалды фонын және психикалық жағдайын жақсартады (көру қабілетінде ақауы бар балалардың тұйықтықпен, қарсылықпен болатын мінез-құлықтарының кейбір ерекшеліктері тіркеледі);

- компьютерлік технологияларды қолданғанда, қосымша сабақтардың көмегінсіз баланың қажетті көру-моторлық координациясы дамиды (көру патологиясы бар балаларда таным процестері дамуының баяулауы тіркеледі).

Мектепке дейінгі программаны меңгеруде қиыншылықтары бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуде компьютерлік технологияларды пайдаланудың бірнеше артықшылығы бар: компьютерді білу — білім деңгейін жоғарылатады, ойды тура және нақты ете түседі, есті, ұқыптылықты, шығармашылықты дамытады. Сонымен қатар компьютерлік технологияларды пайдалану төмендегі процестердің дамуына ықпал жасайды.

Қорыта келгенде, көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық қабілеттерін дамыту, түзету процесінде компьютерлік технологияларды қолдану түзету жұмыстарының нәтижесін арттыра түседі. Сөйтіп, көру қабілеті бұзылған балалардың оқудағы жетістіктеріне жол ашады. Компьютерлік технологияларды көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық қабілеттерін түзетуде қолдану түзету-дамыту және білім беру міндеттерін қатар жүзеге асыра алады, әрі оқушылардың психологиялық даму заңдылықтары мен ерекшеліктерін де ескереді.

Түзету процесінде компьютерлік технологияларды қолдану баланың зақымданбаған қабылдау қабілеттері негізіндегі компенсаторлық механизмдерін белсенділендіруге септігін тигізеді. Сөйлеу тілі кемістіктерін түзету және оқушылардың көру және есту арқылы қабылдау мүмкіндіктеріне сүйенеді. Инновациялық технологияларды қолдану арқылы көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық қабілеттерін дамыту, түзету мәселелерін қарастыру жолдарын жан-жақты ашуға мүмкіншіліктер күннен күнге жоғарлауда.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Белоусова Л.И., Олефиренко Н.В. Дидактический потенциал цифровых образовательных ресурсов для младших школьников // Междунар. электрон. журнал «Образовательные технологии и общество (Educational Technology & Society)». - 2013. - Вып. 16. - № 1. – 584-599 б. -

[ЭР].

Қолжетімділік

тәртібі:

http://ifets.ieee.org/russian/depository/v16_i1/html/14.htm

2. Шкутина Л.А., Боброва В.В., Манжосова В.Г., Мулькаманова О.А. Основные положения инновационных технологий на современном этапе развития дефектологии // Вестн. Караганд. ун-та. - Сер. Педагогика. - 2008. - № 1 (39). - 162 б.

3. Ермаков В.П., Якунин Г.А. Основы тифлопедагогика: развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения.- М.: Владос, 2000. - 240 б.

4. Иванова Н.Н. Коррекция зрительно-двигательной и моторной координации у старших дошкольников с нарушением зрения // Дефектология.- 1998. № 4.- 72-76 б.

Қазақ тілі сабағында жаңа технологияларды қолдану арқылы сабақтың тиімділігін арттыру

*Тұранова М.А., № 93 гимназия
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі*

Білім беру саласына көптеген өзгерістер кезең - кезеңімен жүйелі түрде еніп жатыр. Осы орайда, елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлының оқу үрдісінде жүргізіп жатқан реформалары шет ел мемлекеттерімен бәсекеге түсуге лайықты болашақ ұрпақты өсіріп, оқытып, тәрбиелеуге бағыттталып отыр.

Соған байланысты қазіргі заманның талабына сай болашақ ұрпақты білім нәрімен сусындату үшін біршама қазақстандық мұғалімдер үш айлық деңгейлік оқуды тәмамдап, өз мектептерінің қабырғаларында, оқушылардың білім сапасын көтеру жолында еңбек ету үстінде.

Деңгейлік оқудың жаңалығынан алған мұғалімдік тәжірибеміздегі орын тапқан өзгерістерімізді өзге әріптестерімізбен бөлісуге бел буып отырған жайымыз бар. Сондықтан да өзгерістерді енгізуді жасөспірім бастауыш сыныптан бастауды жөн көрдік.

Деңгейлік оқуға дейін сабақтың басын сәлемдесуден бастап, тақырыбын өзіміз жариялайтынбыз. Ал қазір, «Оқыту мен оқытудағы жаңа тәсілдер» модуліне және Выготскийдің «Балалар өзіндік зерттеулері мен әлеуметтік өзара байланыстың негізінде өз түсініктерін құратын белсенді білім алушылар болып табылады» [МН,25] деген пікірге сүйене отырып, сабақтың басын оқушыларымызды жұмысқа бағыттау мақсатында алуан түрлі эмоционалды жаттығулардан бастайтын болдық. Нәтижесінде, балаларымыз тамаша көңіл-күймен сабақ үрдісіне бағыт алып жүр.

Сабақтың кіріспе бөлімінде «Сөз-сөз тіркесі - сөйлем», «Австралия жаңбыры», «Сәлемдесу түрлері» сияқты стратегияларды қолданудамыз.

Бағдарламада айтылғандай, ұстаз бен оқушы, оқушы мен оқушының араларында сын тұрғысынан ойлауларын дамытуды қатар алып жүрген жөн. Сонда ғана нәтиже болмақ. «Сын тұрғысынан ойлауға үйрету» модулі оқушының ақпарат пен идеяларды синтездеу, оларды салыстыру, таңдау және өзінің сыныптастарының идеяларына күмәнмен қарау қабілеттерін дамытады[2, бет 12]. Деңгейлік оқуға дейін өз тәжірибемізде сын тұрғысынан ойлауға, зейін қойып тыңдауға арналған тапсырмаларды аз көлемде, шағын түрде қана қолданыппыз. Ал қазір, әртүрлі қызықты тапсырмалардың түр - түрін сабақ жоспарына енгіземіз. Сонымен қатар тәжірибемізде сабақ барысында бұрын-соңды болмаған жеке, жұптық, топтық жұмыс түрлерін жиі қолданамыз.

Осы орайда, Выготскийдің жақын арадағы даму аймағында белгілі бір мәселені оқушы үлкендердің басшылығымен және анағұрлым қабілеттері жоғары сыныптастарымен шешкен кезеңде, мұғалім – оқушы, оқушы-оқушы байланысы орнап, күтілген нәтиже өзін көп күттірмейді[МН,25].

Александр айтқандай: «Бағалау процесі тек техникалық құрал емес. Мұғалім оқушының жұмысын жазбаша және ауызша түрде баға қою арқылы бағалайды. ... сонымен қатар, оқушының өзін-өзі бағалауы, қабілеттілік және күш-жігер сияқты ұғымдарға қатысты құндылықтар жатады»[МН,52]. «Оқу үшін бағалау және оқуды бағалау» модулін тәжірибемізге алғаш енгізуімізде көп кедергілерге тап болдық.

Дегенмен, жаңалық жүйелі түрде кез-келген ұстаздың тәжірибесіне үздіксіз орын алып отырса, өз нәтижесін міндетті түрде береді. Модульдің беретін мүмкіндігі зор. Нәтижесінде әртүрлі қызықты тапсырмалардан соң оқушылардың түсіну деңгейлерін анықтауға үлкен көмегін тигізеді.

Уақыт артқа қарайламастан күн сәулесінің жылдамдығымен алға жылжуда. Сол сияқты заманның талабы да күн өткен сайын өз арнасымен ағуда. Деңгейлік оқуға дейін жұмысымызға қажетті көрнекіліктерді қолдан жасап, қиындық тудыратын талай жайттар болды. Ал, қазір «Оқыту мен оқуда ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолдану» модулінің идеясын насихаттай отырып, өзіміздің және оқушыларымыздың тақырыпты және тапсырмаларды қабылдауларын жеңілдетудеміз.

Мәселен, сабақтың тақырыбы мен идеясын анықтау үшін, тақта арқылы тұсаукесер немесе бейнебаянды балаларға ұсынуда өте қолайлы. Дегенмен, АКТ-ны қолдану ұстаздан үнемі өзін-өзін жетілдіруді, заманнан қалып қоймауын қатаң талап ететін құрал.

«Талантты немесе қабілетті балаларды үнемі айқындай отырып, бастауыш мектептердің мұғалімдері өздерін «дарынды бақылаушылар» ретінде көрсетуі тиіс»[МН,68]. Дарынды әрбір оқушылардың сұранысын қанағаттандыру мақсатында, өз тәжірибемізде бағдарламада ерекше орын алатын «Талантты және дарынды балаларды оқыту» модулінің идеясын әр

сабақта қолдану үстіндеміз. Қиындатылған тапсырмалар келесі қасиеттер арқылы талантты және дарынды балаларды анықтауға мүмкіндік жасайды:

- есте сақтау;
- ойлау қабілетінің жылдамдығы;
- мәселені шешу;
- күрделілікке деген сүйіспеншілік және т.б.

Әрине, бұл әр баланың қабілетін, сұранысын қанағаттандыру жолында әртүрлі тапсырмаларды әзірлеуде ұстаздан көптеген дайындықты талап етеді. Нәтижесінде, әрбір дарынды және талантты оқушылар күрделілікке деген сүйіспеншіліктері арқылы көздеген мақсаттарына жетеді және сыныптағы қызығушылығы төмен балаларға көмектерін береді.

Қазақ тілі пәнін оқыту барысында оқушылардың сөздік қорына үнемі жаңа сөздерді қосып отыру, оқу бағдарламасының негізі болып табылады. Осы орайда, жаңа сөздерді есте сақтауға арнап, мұғалім түрлі тапсырмаларды құрастыруға бет алады. «Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқу» модулінің идеясын қолдана отырып, біз қазақ тілінің мұғалімдері бастауыш сынып балаларының есте сақтау қабілеттерін дамытуды ерекше орынға қоюдамыз. Келесі тапсырмалар жоғарыда айтылғанның айғағы:

1-кесте. Жаңа сөздермен жұмыс

1.болған	1.был	1. былтыр болған
2.ұлттық	2.недавно	2.
3.жақында	3.национальный	3.
4.салынды	4.построился	4.

1-кесте. Буын түрлерімен жұмыс

№	Мысалы	Ашық	Тұйық	Бітеу
1	Ту	+		
2	қала	+		
3	жер			+
4	ел		+	
5	Астана	+	+	
6	ана	+		
7	мемлекет	+		+

Аткинсон мен Шифриннің пікірі бойынша, қысқа мерзімді ақпаратты сақтау - адамның жады жүйесінің негізі болып табылады. Кейіннен Баддели мен Хитч осы сияқты тапсырмалар оқушының жұмыс жадынан орын алатынын айтып кеткен болатын. Нәтижесінде, 4-сыныптың оқушысы әр жаңа сабақтан 5-6 лексикалық бірлік алып шығады.

Қорытындылай келе, әр мұғалім қысқа мерзімді сабақ жоспарын құру барысында «Оқытуды басқару және көшбасшылық» модулінің идеясын негізге ала отырып құрады. Сол орайда, сабақтың бөлімдеріне қатысты тапсырмаларды, қоятын сұрақтарын, бағалау түрлерін белгілеуде өзін нағыз көшбасшы ретінде көрсетеді.

Қорыта айтқанымда, әріптестер, жұмыс барысына жаңалық енгізуден қорықпаған жөн. Керісінше бағдарламаның модульдерінің идеяларын сабақ барысында қолдану тиімді екенін жеткізе алдық деген сенімдемін.

Пайдаланған әдебиеттері:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық, үшінші (базалық) деңгей, үшінші басылым, 2013 жыл
2. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. // Қазақстан мектебі, №4, 2013ж
3. Көшімбетова С. Инновациялық технология және білім сапасы //Қазақ тілі және әдебиет мұғалімі. Алматы, 2012ж.

Оглавление

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу.....	5
Абдикенова М.Ж., №36 ЖББОМ.....	5
Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың теориялық негізі.....	10
Алданазарова Ж.Е., № 102 МГ.....	10
Жаңартылған білім беру мазмұны – заман талабы.....	14
Аманжолова Ж.Б., №17 ЖББОМ.....	14
«Кроссенс» как приём для развития креативного мышления.....	17
Бабкина Т.Е., Пожидаева Е.А., СОШ №32.....	17
Проектная деятельность - необходимый компонент саморазвития современного педагога.....	20
Баирова А.Б., Саматова Е.В., СОШ№34.....	20
Педагогический потенциал мультимедийных технологий.....	23
Байсалдина А.Т., СОШ № 15.....	23
Проблемы преемственности начальной и основной школы.....	26
Бондаренко Н.Ф., Салихова С.Р., Гимназия №93.....	26
Оқытудың жаңа тұрғылары бойынша оқу үрдісін ұйымдастыру және басқару.....	29
Жаркенова С.А., №40 НМ.....	29
Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығы мен логикалық ойлауын дамыту.....	32
Жашкеева А.К., №36 ЖББОМ.....	32
Из опыта применения элементов трёхязычия на уроках в третьем классе.....	36
Зинькив Е.С., Корель М.В., Гимназия №1.....	36
Применение активных методов обучения в рамках обновления содержания образования в начальной школе.....	38
Илющенко Л.В., Колодкина Н.К., СОШЛ № 53.....	39
Бастауыш сынып оқушыларын ойын арқылы тәрбиелеудің ғылыми-теориялық негіздері.....	41
Кабдуова А.Е., №102 МГ.....	41
Функционалдық сауаттылық - білім сапасын жетілдірудің негізгі бағдары.....	44
Калиякбарова Ж.Ж., №53 ЖББОМЛ.....	44
Оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру.....	48
Касанбекова С.Е., Акпаева Н.К., №12 ЖББОМ.....	48
Создание ситуации успеха как эффективное средство формирования положительного отношения младших школьников с невысокими учебными возможностями к процессу учения.....	51
Козинская Т. А., Субханкулова Н. В., Кальчинская В.А., СОШ № 25.....	51
Бастауыш сынып оқушыларын мәнерлеп оқуға баулу.....	54
Маханова М.Е., Омарова Н.А., №12 ЖББОМ.....	54
Развитие функциональной грамотности учащихся.....	56
Пак С.С., Валуйская Г.В., СОШ №23.....	56
Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын дамыту.....	59
Сапархан Д.Қ., №35 ЖББОМ.....	59
Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамыту.....	62
Скандирова Г.Е., Балтабаева Ш.С., «№54 ЖББОМ.....	63
Бағалау –оқу мен оқытуды жақсартудың аса маңызды факторы.....	65
Смагулова Л.Т., Нуранова Г.М., № 54 ЖББОМ.....	65
МӘҢГІЛІК ЕЛ- жарқын болашағымыз.....	67
Ташимова Қ.А., Шаймерденова К.Д., №13 ЖББОМ.....	67

Ойын элементтерін бастауыш сыныпта тіл сабақтарында қолдану ерекшеліктері	70
Тургамбекова С.С., №61 ЖББОМ	70
«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу	72
Фазылова А.А., №8 ЖББОМ.....	72
Жаңартылған білім беру мазмұны -бәсекеге қабілетті ұрпақ келешегі	74
Хамзина Ж.У., Аманжолова С.Б., №53 ЖББОМЛ	74
Проектная деятельность учителя и учащихся – формула для развития компетентности младших школьников	76
Чура Е.Л., Сабитова Т.Х., СОШ № 82	76
Скорочтение – как средство дополнительного образования	79
Штуккерт Е.В., Панакшева Л.М., ОШ№21	79
Новые системы оценивания учащихся в начальной школе	83
Эккерт С.А., Юдина Н.В., СОШ №13	83
Оқыту үрдісін жоспарлауда қалыптастырушы бағалаудың тиімділігі.....	87
Аймаганбетова Г.К., №38 гимназия	87
Проблемы формирования экологического образования и воспитания	90
Аманкешов Ж.Ж., СОШ № 59	90
Тест жүйесі арқылы тұлғаның есте сақтау қабілеттерін арттыру	93
Ашықбаева Р.Б., №82 ЖББОМ.....	93
Қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылыққа бейімдеу тапсырмаларының тиімділігі	95
Билялова Б.К, Хасенова Г.Т, №78 НОМ.....	95
Развитие критического мышления у детей с нарушениями речи дошкольного возраста	99
Бугубаева Д.Д., Ясли-сад № 6 «Алданыш»	99
О некоторых результатах исследования по вопросу «Система оценивания в школе» .	102
Голубкина А.Б., СОШ № 59.....	102
Процесс развития детей, испытывающих трудности при усвоении школьной образовательной программы.....	104
Дубынина Т.Е., ОСШ №73.....	104
Компетентностный подход в развитии познавательной деятельности на уроках математики.....	107
Жакенова А.Ж., СОШ № 59	107
Сетевое профессиональное сообщество-путь к конструктивному диалогу коллег	109
Жакишева А.А., ОШ № 40	109
Уроки истории в специальном классе общеобразовательной школы	113
Жакупова Б.Т., ОСШ № 73	113
Тілінде кемістігі бар балалармен жұмыс	116
Исатаева У.Н., НОМ№73; Кулмагамбетова К.К., №77 МББК; Шайымбекова Н.А., №16 ЖББОМ	116
Педагогтың кәсіби шеберлігін дамыту	120
Кошанова Ж.Ж., №61 ЖББОМ.....	120
Использование артикуляционных моделей в коррекции звукопроизношения у детей	123
Кушаева Ж.М., ОК ШИДС №68.....	123
Инновационная стратегия образования и интерактивные технологии на уроках истории	125
Куштанова Г.Х., Школа-гимназия №102.....	126
Оқушыларға пәнді меңгертуде ойын әдістерін қолдану	128
Мажикенова М. И., №82 ЖББОМ	128
Математика сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру.....	131

Макижанова А.К., №34 ЖББОМ	131
Успешный ученик XXI века	134
Макова Т.С., СОШ № 82.....	134
Қазақ тілі сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары .	137
Мейрманова К.А., Муслимова Н.М., №61 ЖББОМ	137
Формирование алгоритмической культуры у учащихся	140
Оспанова М.М., Гимназия № 1; Пай Л.Б., ОШ № 40.....	140
Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру	142
Рысбекова А. К., №61 ЖББОМ	142
Логопед пен тәрбиешінің білім беру мен түзеу-дамыту процесі жағдайындағы өзара әрекеттестігі	145
Садыкова.Б.А., «Қуаныш» б/б.....	145
Физика пәнін тереңдетіп оқытудың тиімділігі	147
Сенкетаева К.Т., №77 МББК	147
Математика сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту	149
Солтанбек Е., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ.....	149
Экономикалық есептердің оқушылардың функционалдық	152
сауаттылығын арттырудағы рөлі	152
Сыздыкова А.А., № 56 НОМ	152
Сал ауруына шалдыққан балалардың жеке тұлғалық дамуына сергіту сәттерінің маңыздылығы.....	154
Тусупбекова Р.А., Қарағанды облыстық тірек-қимыл аппараты зақымдалған балаларға арналған мектеп-интернаты.....	154
Ибраева М.Р., Балхаш қаласы дамуы шектелген балаларға арналған №4 арнайы мектеп-интернаты.....	154
Тірек-қимыл аппараты зақымданған бастауыш сынып оқушыларының эмоциялық-еріктік дамуының ерекшеліктері	157
Тусупбекова Р.А., Горбунова Е.О., Қарағанды облыстық тірек-қимыл аппараты зақымдалған балаларға арналған мектеп-интернаты	157
Активизация познавательной деятельности учащихся на уроках географии через применение разнообразных технологий	160
Хасенова М.К., КШДС№77	160
Речевые ситуации – эффективный метод в условиях трехязычной среды обучения в современной школе	163
Шакирова Ж.С., СОШ №52 имени академика Е. А. Букетова.....	163
Оқушылардың оқылым дағдысын арттыру жолдары	166
Шукирхан Н., №4 ЖББОМ.....	167
Қазақ тілі сабақтарында АКТ-ның тиімділігі	170
Ақышева Г.К., №82 ЖББОМ.....	170
Одно из средств контроля знаний учащихся	173
Жанпейсова З.К., СОШ №59	173
Внедрение новой системы оценивания на уроках математики	174
Жуковская Н.Ю., СОШЛ№53	174
Жаңа әдіс – тәсілдердің нәтижеге жеткізу жолы.....	178
Исбекова Б.А., №101 мектеп-лицейі.....	178
Заманауи мектепте үш тілді оқыту ортасына жағдай жасау	180
Каримова Г.Ж., №101 мектеп-лицей	180
Жаңартылған мазмұндағы білім – болашақтың кепілі	183
Копбалина Г.С., №77 МББК.....	183
Современная система оценивания обучающихся: новые подходы, новые решения.....	187

Мешалкина О.Н., Гимназия №97	187
Развитие функциональной грамотности учащихся в системе дополнительного образования эколого-биологического направления	190
Никкель Н.А., Станция юных натуралистов	190
Инклюзивті білім беру.....	192
Оспанова Т.К., №13 ЖББОМ.....	192
Совместная деятельность учителя и ученика.....	194
Пинчук Л.Г., СОШ №52 имени академика Е.А. Букетова	195
Мектеп мұғалімдерінің инновациялық біліктілігін жетілдіру – заман талабы.....	198
Смагулова К. С., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия	198
Математика сабақтарында жобалап оқыту технологиясы.....	199
Тайшикова К.С., №12 ЖББОМ.....	199
Мектепке дейінгі жастағы көру қабілеті бұзылған балаларды компьютерлік технологияларды қолдану арқылы оқытудың тиімділігі	202
Талғат Л.А., «Ертөстік» балабақшасы	202
Қазақ тілі сабағында жаңа технологияларды қолдану арқылы сабақтың тиімділігін арттыру.....	205
Тұранова М.А., № 93 гимназия.....	205